

บทบาทของถนัด คอมันตร์กับการต่างประเทศของไทย ระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971

นางสาวระพีภรณ์ เลิศวงศ์วิรัชย์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-2076-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ROLE OF THANAT KHOMAN IN THAI FOREIGN AFFAIRS DURING 1958-1971

Miss Rapeeporn Lertwongweerachai

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Master of Arts in International Relations

Department of International Relations

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-2076-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์	บทบาทของถนัด คอมันตร์กับการต่างประเทศของไทย ระหว่างปี ค.ศ.1958-1971
โดย	นางสาวระพีภรณ์ เลิศวงศ์วิรัชชัย
สาขาวิชา	ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กุลลดา เกษบุญชู-มีด

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. อมรา พงศาพิชญ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กุลลดา เกษบุญชู-มีด)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ประทุมพร วัชรเสถียร)

สภาบัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวระพีภรณ์ เลิศวงศ์วิรัช : บทบาทของถนัด คอมันตร์กับการต่างประเทศของไทย ระหว่างปี ค.ศ.1958-1971. (THE ROLE OF THANAT KHOMAN IN THAI FOREIGN AFFAIRS DURING 1958-1971) อ.ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กุลลดา เกษบุญชู-มัต, จำนวนหน้า 213 หน้า. ISBN 974-17-2076-9.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาบทบาทของถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971 ภายใต้บริบทของโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจในระบบทุนนิยมโลก (Pax Americana) ซึ่งต่อต้านระบบคอมมิวนิสต์ในความขัดแย้งที่เรียกกันว่าสงครามเย็น

จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจในระบบทุนนิยมโลก (Pax Americana) มีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อนโยบายต่างประเทศของไทย ผ่านถนัด คอมันตร์ซึ่งเป็นตัวแสดงหลัก ระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971 ถนัด คอมันตร์ได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงไปตามโครงสร้าง Pax Americana ทั้งในการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ในลาวและการสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม รวมทั้งการดำเนินนโยบายสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคจนประสบความสำเร็จในการก่อตั้งองค์การอาเซียน ต่อมาเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง Pax Americana ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1968 เป็นต้นมา ถนัด คอมันตร์ได้ปรับเปลี่ยนการดำเนินนโยบายของตนไปตามโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการนำองค์การอาเซียนมาเป็นทางเลือกในการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคง และดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งในท้ายที่สุด นโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ของถนัด คอมันตร์ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างถนัด คอมันตร์กับผู้นำทหารไทย อันนำไปสู่การสิ้นสุดการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในปี ค.ศ. 1971

ภาควิชา...ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ... ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา...ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา...2545....

4281170624 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEY WORD : THANAT KHOMAN / THAI FOREIGN AFFAIRS

RAPEEPORN LERTWONGWEERACHAI: THE ROLE OF THANAT KHOMAN IN THAI FOREIGN AFFAIRS DURING 1958-1971. THESIS ADVISOR: ASSISTANT PROFESSOR DR. KULLADA KESBOONCHOO-MEAD, 213 pp. ISBN 974-17-2076-9.

The main theme of this thesis is to study the role of Thanat Khoman, Thailand's Minister of Foreign Affairs, during 1958-1971 in the context of power structure of an international system in which the United States is positioned as a superpower. This structure, labelled as Pax Americana, promotes the capitalist economic system and politically antagonises the Communists in the conflict called the Cold War.

The study finds that international power structure under the US supremacy of Pax Americana greatly influenced Thailand's foreign policy through Thanat Khoman, the key actor between 1958 and 1971. Thanat implemented foreign security policy according to Pax Americana's structure as illustrated by his opposition to the Communist regime in Laos and his faithful support of the American policy regarding the Vietnam War. This also included the policy of regional co-operation, which later developed into the establishment of ASEAN. After the change in the structure of Pax Americana since 1968, Thanat Khoman had also adjusted Thailand's foreign policy in accordance with this transformation. This was carried out by turning ASEAN into an alternative for Thailand's security policy, and normalising diplomatic relationship with the People Republic of China (PRC). The re-establishment of diplomatic relationship with the PRC under Thanat Khoman's decision eventually led to the conflict between him and military leaders, hence the ending of his position as the Minister of Foreign Affairs in 1971.

Department...International Relations..... Student's signature.....

Field of study... International Relations.... Advisor's signature.....

Academic year...2002.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วย ความสนับสนุนและช่วยเหลือของบุคคลหลายท่าน ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร. กุลลดา เกษบุญชู-มัต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งคอยดูแลเอาใจใส่ เข้มงวดกวดขันให้ข้าพเจ้าเขียนวิทยานิพนธ์อย่างเต็มความสามารถ ซึ่งหากมีข้อผิดพลาดประการใดปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ก็เนื่องมาจากความอ่อนด้อยทางวิชาการของข้าพเจ้าเองทั้งสิ้น นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ศุภมิตร ปิติพัฒน์ ที่ได้ช่วยเหลือและสนับสนุนข้าพเจ้าในเบื้องต้นให้เขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หากไม่ได้รับความกรุณาจากอาจารย์ศุภมิตร วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่เกิดขึ้น

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ และ ฯพณฯ วิทยา เวชชาชีวะ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่งให้ข้าพเจ้าเข้าพบและสัมภาษณ์ ข้อมูลและความรู้ที่ท่านทั้งสามกรุณาให้แก่ข้าพเจ้ามีประโยชน์ต่อการเติมเต็มความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างมาก

ส่วนหนึ่งของความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังมาจากกำลังใจและการสนับสนุนจากบิดา มารดา และพี่น้องของข้าพเจ้าตลอดระยะเวลา 4 ปีที่ศึกษาอยู่ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งกลุ่มเพื่อนร่วมรุ่นปริญญาโท ภาคความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทุกคน ที่ได้แสดงน้ำใจและมิตรภาพอันดี ช่วยกันผลักดันและให้กำลังใจซึ่งกันและกันในการฝ่าฟันอุปสรรคจนเรียนสำเร็จได้ ข้าพเจ้าจึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา.....	1
1.2 กรอบความคิด.....	7
1.3 สมมติฐาน.....	10
1.4 ขอบเขตในการศึกษา.....	10
1.5 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	10
1.6 วิธีการศึกษา การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล.....	10
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
1.8 การนำเสนอเนื้อหาในการศึกษา.....	12
2 โครงสร้างระบบระหว่างประเทศกับรัฐไทย (ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2-ค.ศ.1957)....	14
2.1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบระหว่างประเทศภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2....	14
2.2 การแพร่ขยายของสงครามเย็นเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	17
2.3 โครงสร้างอำนาจภายในและการเข้าสู่สงครามเย็นของไทย.....	24
2.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาด้านความมั่นคง.....	29
2.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาด้านเศรษฐกิจ.....	39
2.4 การสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม.....	40
2.4.1 การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมที่ขัดต่อแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยมของสหรัฐอเมริกา.....	41
2.4.2 การตอบสนองต่อโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป.....	43
2.4.3 การสร้างฐานอำนาจจากฐานเสียงประชาชน.....	47

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	ไทยกับการเข้าสู่ Pax – Americana.....52
3.1	จุดเริ่มต้นของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในการเข้าสู่ Pax Americana.....52
3.2	การปฏิวัติ 20 ตุลาคม ค.ศ.1958: การขึ้นมามีอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะนายกรัฐมนตรี.....66
4	ถนัด คอมันตร์ กับ Pax Americana : วิกฤตการณ์ในลาว.....77
4.1	บทบาทของถนัด คอมันตร์ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ.....77
4.1.1	ชีวิตของถนัด คอมันตร์ ก่อนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศ.....78
4.1.2	บทบาทการบริหารงานภายในกระทรวงการต่างประเทศ.....80
4.1.3	มุมมองต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของถนัด คอมันตร์.....82
4.2	บทบาทของถนัด คอมันตร์ในวิกฤตการณ์ในลาว.....85
4.2.1	ความล้มเหลวขององค์การซีโต้ในสายตาผู้นำไทย.....86
4.2.2	แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์.....95
5	ถนัด คอมันตร์ กับ Pax Americana : สงครามเวียดนาม.....101
5.1	ท่าทีของผู้นำไทยกับความขัดแย้งระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้.....101
5.2	บทบาทของถนัด คอมันตร์ต่อการตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย.....108
5.3	บทบาทถนัด คอมันตร์ต่อการก่อตั้งองค์การอาเซียน.....122
5.3.1	สหรัฐอเมริกากับการก่อตั้งองค์การอาเซียน.....123
5.3.2	การก่อตั้งองค์การอาเซียน : บทบาทของถนัด คอมันตร์.....127
5.4	บทบาทของถนัด คอมันตร์ต่อการส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเวียดนาม.....133
6	การปรับแนวนโยบายใหม่ (ค.ศ.1968-1971).....138
6.1	ไทยกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ.....138
6.1.1	การปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา.....138
6.1.2	ท่าทีของไทยต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ.....142
6.2	องค์การอาเซียน : ทางเลือกในการดำเนินนโยบายความมั่นคง.....155
6.3	การดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์.....160

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
7	การสิ้นสุดตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ..... 170
7.1	ความขัดแย้งภายในคณะรัฐบาล..... 170
7.2	ความขัดแย้งระหว่างถนัด คอมันตร์กับสื่อมวลชน..... 178
7.3	ความขัดแย้งระหว่างถนัด คอมันตร์กับฝ่ายนิติบัญญัติ..... 181
7.4	การปฏิบัติ 17 พฤศจิกายน ค.ศ. 1971 : จุดสิ้นสุดของการดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของถนัด คอมันตร์..... 187
8	บทสรุป..... 194
	รายการอ้างอิง..... 201
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์..... 213

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาบทบาทของถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971 ในช่วงเวลาดังกล่าว ประเทศไทยอยู่ภายใต้รัฐบาลเผด็จการทหารของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ในขณะเดียวกันก็อยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำของระบบทุนนิยมโลก (Pax Americana) ในยุคสงครามเย็น

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา โครงสร้างอำนาจในระบบทุนนิยมโลกมีสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศอภิมหาอำนาจแต่ผู้เดียวและมีบทบาทสำคัญในการกำหนดระเบียบระหว่างประเทศแทนที่อังกฤษซึ่งมีฐานะความเป็นผู้นำระบบทุนนิยมโลก (Pax Britannica) ในศตวรรษที่ 19 อย่างไรก็ตามความเป็นผู้นำระบบทุนนิยมโลกของสหรัฐอเมริกาได้ถูกท้าทายโดยการแพร่ขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์โดยการนำของสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขยายระบบทุนนิยมของสหรัฐอเมริกา

ท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้งสองภายใต้สภาวะสงครามเย็นนับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาได้ให้ความสนใจกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศไทยมากขึ้นเพื่อเป็นแหล่งสนับสนุนทางเศรษฐกิจให้แก่ญี่ปุ่น เพื่อฟื้นฟูญี่ปุ่นให้เป็นประเทศทุนนิยมหลักในภูมิภาคเอเชีย ความสนใจดังกล่าวได้เพิ่มมากขึ้นเมื่อประเทศจีนได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1949 และได้เกิดการปะทุขึ้นของสงครามเกาหลีในปี ค.ศ. 1950 ในช่วงเวลาดังกล่าวผู้นำไทยได้พยายามแสวงหาประโยชน์จากสหรัฐอเมริกาเพื่อผลประโยชน์ต่อความมั่นคงทางการเมืองภายใน ดังนั้น แนวนโยบายต่างประเทศของไทยของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วงแรก คือ ตั้งแต่ ค.ศ. 1948 เป็นต้นมา จึงเน้นที่การดำเนินนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และดำเนินความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับค่ายโลกเสรีที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ ดังจะเห็นได้จากการเป็นหนึ่งในสองประเทศของเอเชียให้การรับรองรัฐบาลเบาไตของเวียดนามที่สหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศสให้การสนับสนุนและการส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเกาหลี รวมทั้งการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO)

อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ในช่วงปี ค.ศ. 1955 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาเริ่มสั่นคลอน เนื่องจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ขัดต่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา ทั้งในการดำเนินนโยบายหลายประการที่แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนท่าทีที่เป็นมิตรต่อจีนคอมมิวนิสต์มากขึ้น และการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมที่ขัดต่อแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยมของสหรัฐอเมริกา อีกทั้งในการดำเนินนโยบายการเมืองภายในประเทศ จอมพล ป. พิบูลสงครามพยายามสร้างอำนาจทางการเมืองจากฐานเสียงประชาชนด้วยการให้เสรีภาพแก่ประชาชน ในการแสดงความคิดเห็นการทำงานของรัฐบาล การเปิดให้มีการแสดงความคิดเห็นส่งผลให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งการดำเนินนโยบายใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามและการต่อต้านสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง ภายใต้สภาวะการณ์ดังกล่าว จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์สามารถเข้ายึดอำนาจจากจอมพล ป. พิบูลสงครามได้สำเร็จ

การก้าวขึ้นมาใช้อำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์แทนที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญยิ่งในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ค.ศ. 1959-1963) ต่อเนื่องมาจนถึงรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร (ค.ศ. 1964-1971) แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าประเทศไทยได้มุ่งเน้นดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรอย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ โดยมีถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นตัวแสดงหลักที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมนโยบายความมั่นคงของประเทศไทยกับการดำเนินการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา

ในช่วงเวลาดังกล่าว สหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ภายในภูมิภาค โดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ในลาวและสงครามเวียดนาม ถนัด คอมันตร์ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในนโยบายต่างประเทศสำคัญของไทย อันได้แก่ การปรับนโยบายต่างประเทศไทยให้ผูกพันกับสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิดภายใต้โครงสร้างความมั่นคงร่วมกันใหม่ในลักษณะทวิภาคีจากแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสกี้ การร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาทั้งทางการทหารและทางการทูตในสงครามเวียดนาม ทั้งในการยินยอมให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย การสนับสนุนการส่งทหารไทยไปรบในสงครามเวียดนามร่วมกับกองกำลังของสหรัฐอเมริกา และการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคจนกระทั่งสามารถก่อตั้งองค์การอาเซียนได้สำเร็จ รวมทั้งการสนับสนุนให้องค์การอาเซียนเป็นทางเลือกของไทยในการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคง และการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ในช่วงปี ค.ศ. 1968-1971

นโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ดังกล่าวของถนัดนั้นเกิดจากความสามารถในการอ่านสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม ผู้นำทหารไทยปฏิเสธไม่

ยอมรับการปรับนโยบายและยืนยันการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ภายใต้ร่มเงาของสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์ของพวกเขาต่อไป ความแตกต่างได้นำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างถนัด คอมันตร์ กับ ผู้นำทหารไทย จนถนัดถูกปลดจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในปี ค.ศ. 1971

เมื่อได้สำรวจงานศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยในระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971 พบว่า ยังไม่เคยมีการศึกษาตัวบุคคลที่เป็นตัวแสดงหลักในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวมาก่อน โดยในการศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยที่ผ่านมาเน้นการศึกษาตัวบุคคลในฐานะที่เป็นตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญในด้านการต่างประเทศของไทยน้อยมาก ทำให้เกิดช่องว่างสำคัญทางองค์ความรู้ที่ครบถ้วนในการศึกษาการต่างประเทศของไทย มีเพียงงานของ กอบแก้ว สุวรรณทัต-เพ็ญเรือง Thailand's durable premier : Phibun through three decades 1932-1957¹ ที่ศึกษาจอมพล ป. พิบูลสงครามในฐานะเป็นตัวแสดงสำคัญในการต่างประเทศไทยในช่วง ค.ศ. 1932-1957 และงานที่เน้นที่ตัวแสดงสำคัญในการกำหนดนโยบายและดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย ได้แก่ งานของสุรชาติ บำรุงสุข เรื่อง United States Foreign Policy and Thai Military Rule² ได้ให้ความสำคัญกับการพิจารณาบทบาทของผู้นำทหารไทย และความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำทหารไทยกับสหรัฐอเมริกา แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่เคยมีการศึกษาบทบาทของผู้นำพลเรือนที่เป็นตัวแสดงหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศไทยเลย ดังนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งที่จะลดช่องว่างที่กล่าวมาข้างต้นด้วยการศึกษาบทบาทของถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา

ในงานวิชาการที่ศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลาดังกล่าวที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษานโยบายต่างประเทศในแนวทางสัจนิยม (Realism) ที่ถือว่ารัฐเป็นหน่วยสำคัญที่ดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังนั้น หน่วยในการวิเคราะห์มักเป็นรัฐ รวมทั้งเป็นการศึกษาที่ให้น้ำหนักต่อประเด็นความมั่นคงเป็นหลัก งานในลักษณะดังกล่าว ได้แก่ วิทยานิพนธ์ของดนัย ทองใหญ่ เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501-2506)³ งานของแถมสุข นุ่มนนท์ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-

¹ Kobkua Suwannathat-Pian, Thailand's durable premier : Phibun through three decades 1932-1957, (Kuala Lumpur Oxford : Oxford University Press, 1995).

² Surachart Bumrungsuk, United States Foreign Policy and Thai Military Rule (Bangkok : Duangkamol, 1988).

³ ดนัย ทองใหญ่, "ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501-2506)" (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

สหรัฐอเมริกา ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2⁴ งานของวิวัฒน์ มุ่งการดีในบทความ The Security Syndrome : 1941-1975⁵ ที่มุ่งเน้นการอธิบายการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาทางด้านการทหาร งานของโคริน เฟื่องเกษม เรื่อง “Thailand's Foreign Relations 1964-1980”⁶ งานของ R. Sean Randolph เรื่อง The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985⁷ และบทความของจุลชีพ ชินวรรณ เรื่อง นโยบายต่างประเทศไทยสมัยสงครามเย็น⁸ เป็นต้น มีเพียงวิทยานิพนธ์ของ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ เรื่อง สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจของไทย ค.ศ. 1960-1970⁹ ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างไทย กับสหรัฐฯในด้านเศรษฐกิจ

ดังนั้น การศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยที่ผ่านมาจึงมีจุดอ่อนเกิดขึ้น เนื่องจาก เป็นการให้คำอธิบายที่มองภาพในด้านเดียว และขาดความเข้าใจเหตุผลของการดำเนินนโยบายอีกด้านหนึ่ง อันได้แก่ ความพยายามในการเปิดโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศที่เป็นพันธมิตรทางทหารให้แก่สหรัฐอเมริกา รวมทั้งไม่สามารถทำความเข้าใจบทบาทของสหรัฐอเมริกาในระบบทุนนิยมโลกได้ ดังนั้น ในการทำความเข้าใจบทบาทของสหรัฐอเมริกาในการเป็นผู้นำระบบทุนนิยมโลกที่ดำเนินนโยบายต่อต้านลัทธิ คอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นลัทธิที่ขัดแย้งต่อระบบทุนนิยมโลก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจบทบาทของสหรัฐอเมริกาทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจควบคู่กันไป

บทบาทของสหรัฐอเมริกาในสองด้าน ทั้งในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจนั้นเป็นไป เพื่อสนับสนุนโครงสร้างอำนาจของสหรัฐอเมริกา อันเกิดจากการเป็นผู้นำของระบบทุนนิยมโลกและการ เป็นประเทศหนึ่งในสองประเทศที่ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ โครงสร้างอำนาจนี้ส่งผลกระทบต่อรัฐต่างๆ ที่จะต้องเลือกว่าจะเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอำนาจหรืออยู่ฝ่ายตรงข้าม และการที่สหรัฐอเมริกาเป็น

⁴ แดมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกา ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2525).

⁵ Wivat Mungkarndi, “The Security Syndrome : 1941-1975” A Century and a Half of Thai-American Relations , Wivai Mungkarndi and William Warren eds., (Bangkok : Chulalongkorn University Press, 1982).

⁶ Corrine Fuangkasem, Thailand's Foreign Relations 1964-1980 (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1984).

⁷ R. Sean Randolph, The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985 (Berkeley : Institute of East Asian Studies, University of California, 1986).

⁸ จุลชีพ ชินวรรณ, “นโยบายต่างประเทศไทยสมัยสงครามเย็น,” ใน 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย : จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ , ชัยโชค จุลศิริวงศ์ บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536).

⁹ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ , “ สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย (ค.ศ. 1960-1970),” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2526).

อภิมหาอำนาจของค่ายโลกเสรีนั้น ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา กับประเทศพันธมิตรอื่นๆด้วย ดังนั้น ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไทย จึงต้องให้ความสำคัญต่อประเด็นความไม่เท่าเทียมของอำนาจในเชิงโครงสร้างด้วย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ (Pax Americana) กับการต่างประเทศของไทย เนื่องจากการมองในลักษณะดังกล่าวจะทำให้มองเห็นประเด็นความสำคัญทั้งในมิติความมั่นคงและเศรษฐกิจควบคู่กันไป และจะทำให้เกิดความตระหนักในความไม่เท่าเทียมในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาด้วย และถึงแม้ว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมุ่งเน้นการศึกษาตัวบุคคล อันได้แก่ ถนัด คอมันตร์ ที่มีบทบาทในการดำเนินนโยบายความมั่นคง แต่ก็จะเป็นการศึกษาและให้ความสำคัญกับการพิจารณาโครงสร้างอำนาจทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจควบคู่กันไป

อีกทั้ง ผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญในการพิจารณาถึงโครงสร้างอำนาจในระบบระหว่างประเทศที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายในรัฐในการเข้าร่วมอยู่ในโครงสร้างอำนาจในระบบระหว่างประเทศดังกล่าว ดังนั้น เราต้องทำความเข้าใจกับจุดเริ่มต้นของการเข้าร่วมอยู่ในโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจ (Pax Americana) เพื่อเป็นฐานในการที่จะเข้าใจการดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวได้ดีและถ่องแท้ยิ่งขึ้น

การศึกษาในเชิงโครงสร้างอำนาจของสหรัฐอเมริกานั้น สัมพันธ์กับตัวผู้กำหนดนโยบายในระดับบุคคลด้วย การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศจะมีผลกระทบโดยตรงต่อโครงสร้างอำนาจภายในรัฐต่างๆ การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในช่วงเวลาที่ศึกษามีอยู่ 2 กรณี คือการที่สหรัฐอเมริกาเข้าร่วมในสงครามเวียดนามและการตัดสินใจถอนตัวออกจากสงครามเวียดนาม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์และการมองภาพของผู้ในกลุ่มต่างๆที่แตกต่างกันไป ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะให้ความสำคัญกับการศึกษานโยบายต่างประเทศภายใต้โครงสร้างอำนาจของโลก โดยการมองผ่านตัวบุคคลซึ่งเป็นตัวแสดงหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ อันได้แก่ ถนัด คอมันตร์ในช่วงเวลาทั้งสองด้วย อันจะทำให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนและความขัดแย้งของผู้ดำเนินการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่ไม่เคยมีใครศึกษามาก่อน

นอกจากนี้ นโยบายของสหรัฐอเมริกาในการเข้าร่วมสงครามเวียดนามและการถอนตัวของสหรัฐอเมริกาออกจากสงครามเวียดนามยังส่งผลในทางอ้อมต่อบทบาทของถนัด คอมันตร์ในการก่อตั้งองค์การอาเซียน ซึ่งเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของนโยบายที่มาจากโครงสร้าง Pax Americana ความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายในภูมิภาครวมถึงองค์การอาเซียนนั้นเกิดขึ้นมาจากความต้องการของสหรัฐอเมริกาที่จะสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค อันเป็นแรงผลักดันที่อยู่เบื้องหลังบทบาทของถนัด คอมันตร์

ในการก่อตั้งองค์การอาเซียน และเมื่อสหรัฐอเมริกาตัดสินใจถอนตัวออกจากสงครามเวียดนาม เราก็ได้เห็นความพยายามของถนัดในการผลักดันให้องค์การอาเซียนเปลี่ยนบทบาทของการเป็นองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจมาเป็นองค์การความร่วมมือที่มีบทบาทด้านความมั่นคงด้วย

การศึกษานโยบายการสร้างความร่วมมือในภูมิภาคและการก่อตั้งองค์การอาเซียนที่ผ่านมา และในงานของวิทยานิพนธ์ของ Asadakorn Eksangsri เรื่อง Foreign Policy-Making in Thailand : ASEAN Policy, 1967-1972 ¹⁰ ล้วนแล้วแต่ไม่ได้ให้ความสำคัญและให้คำอธิบายที่เชื่อมโยงกับโครงสร้าง Pax Americana จึงทำให้ดูเหมือนว่าองค์การอาเซียนเป็นความริเริ่มจากภายในภูมิภาคเป็นสำคัญ การให้ความสำคัญแก่โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศจึงทำให้ได้ภาพนโยบายต่างประเทศของไทยที่แตกต่างออกไป

ในส่วนของแนวทางการอธิบายการพยายามปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ในช่วงปี ค.ศ. 1968-1971 นั้น ฤชชัย จันทรมสมบัติ ¹¹ ได้อธิบายกระบวนการปรับนโยบายต่างประเทศของไทยต่อจีนคอมมิวนิสต์ระหว่างปี ค.ศ. 1969-1973 ว่าเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอก อันได้แก่สถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปในขณะนั้น อันได้แก่ การปรับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนคอมมิวนิสต์ งานดังกล่าวถึงแม้จะให้ความสำคัญกับโครงสร้างภายนอก แต่ก็มีได้มองในแง่ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศกับตัวบุคคลผู้กำหนดนโยบาย อันได้แก่ ถนัด คอมันตร์ ผู้ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการนโยบายนี้จนกระทั่งนำไปสู่ความขัดแย้งกับผู้นำทหารไทยที่ต้องการคงนโยบายเดิมไว้ ผลก็คืองานของฤชชัยขาดการวิเคราะห์ในประเด็นที่สำคัญยิ่ง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเชื่อมโยงให้เห็นถึงตัวผู้กำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศในระดับบุคคลอันได้แก่ ถนัด คอมันตร์กับโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนและความขัดแย้งในการดำเนินนโยบายของตัวแสดงภายในรัฐ และเพื่อจะได้พิสูจน์ว่าถนัด คอมันตร์เป็นนักการต่างประเทศที่สามารถอ่านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศได้อย่างทันที่และถ่วงแท้และแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

¹⁰ Asadakorn Eksangsri, Foreign Policy-Making in Thailand : ASEAN Policy, 1967-1972 (Phd. Thesis, Graduate School of The State University of New York, 1980)

¹¹ ฤชชัย จันทรมสมบัติ, การศึกษาระบบการปรับนโยบายต่างประเทศของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนระหว่าง 1969-1973 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529).

อย่างไรก็ตาม ไม่อาจกล่าวได้ว่ายังไม่ปรากฏงานศึกษาที่กล่าวถึงบทบาทหรือความคิด ถนัด คอมันตร์ต่อนโยบายต่างประเทศของไทยมาก่อน แต่ในงานศึกษาต่าง ๆ นั้นส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นกล่าวถึงผู้นำทหารที่เป็นหลักสำคัญในการกำหนดนโยบายในช่วงนั้นมากกว่า หรือไม่ก็อธิบายหรือกล่าวถึงถนัด คอมันตร์เป็นประเด็นรองแทรกอยู่ในการอธิบายนโยบายต่างประเทศต่างๆของไทยในช่วงรัฐบาลเผด็จการทหาร แต่ยังไม่มียานใดที่ศึกษาตัวบุคคล อันได้แก่ ถนัด คอมันตร์ ที่เป็นตัวหลักสำคัญในด้านการต่างประเทศของไทยภายใต้โครงสร้าง Pax Americana ซึ่งจะทำให้ได้คำอธิบายการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และจอมพลถนอม กิตติขจรที่ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเสนอที่จะศึกษาบทบาทของถนัด คอมันตร์ ที่มีต่อการต่างประเทศของไทยในระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971 ภายใต้บริบทของโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจในระบบทุนนิยมโลก (Pax Americana) ในสภาวะสงครามเย็น อันเป็นประเด็นปัญหาหลักของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพื่อให้คำอธิบายภาพการอธิบายนโยบายต่างประเทศของไทยมีความชัดเจนและถ่องแท้มากยิ่งขึ้นจากการพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงรัฐบาลเผด็จการทหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ระหว่างปี ค.ศ. 1959-1971 ผ่านการพิจารณาตัวบุคคล อันได้แก่ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และเพื่อต่อภาพการให้คำอธิบายการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ผ่านมาของผู้ศึกษานโยบายต่างประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าวให้มีความต่อเนื่อง โดยมีถนัด คอมันตร์ เป็นตัวแสดงหลัก

1.2 กรอบความคิดในการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ใช้แนวทางการพิจารณาระดับต่างๆของการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศที่นำเสนอโดย Bruce Russett และ Harvey Starr ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ World Politics : The Menu for Choice¹² ซึ่งได้แบ่งระดับการวิเคราะห์ออกเป็น 6 ระดับ อันได้แก่ ระบบโลก (World System) ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐผู้กำหนดนโยบายกับตัวแสดงระหว่างประเทศอื่นๆ (Relations) สภาพสังคมภายในรัฐ (Society) โครงสร้างการเมืองการปกครองภายในรัฐ (Government) และระดับบุคคล อันได้แก่ บทบาทหรือสถานภาพที่ผู้กำหนดนโยบายดำรงอยู่ (Role) และ ตัวบุคคลผู้กำหนดนโยบาย (Individual) ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะให้ความสำคัญกับการศึกษาในระดับตัวบุคคล กับระดับโครงสร้างที่อยู่เหนือรัฐ

¹² Bruce Russett and Harvey Starr, World Politics : The Menu for Choice (New York : W.H. Freeman and Company, 1989).

การศึกษาในระดับบุคคล Bruce Russett และ Harvey Starr ได้ให้ความสำคัญกับการพิจารณาบทบาท (Role) กับตัวบุคคล (individual) มาอธิบายการตัดสินใจดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยในส่วนของบทบาท (Role) เป็นการวิเคราะห์บทบาทที่ผู้กำหนดนโยบายต้องแสดงตามสถานภาพหรือตำแหน่งทางสังคมที่ดำรงอยู่ว่ามีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศอย่างไร อันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดของตัวผู้กำหนดนโยบายที่คิดว่าตนเองอยู่ในสถานภาพใดและมีบทบาทอย่างไรในช่วงเวลาต่างๆ¹³ ซึ่งบทบาทนี้จะมีความสัมพันธ์กับตัวบุคคล (individual) อันได้แก่ การรับรู้ (Perception) ระบบความเชื่อ (belief system) และระบบภาพลักษณ์ (image system) ที่มีต่อสภาพแวดล้อมภายนอก รวมถึงบุคลิกภาพส่วนตัวของผู้กำหนดนโยบาย อันเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้กำหนดนโยบายซึ่งเป็นตัวชี้้นำการตีความสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการกำหนดนโยบาย¹⁴

ในส่วนของการศึกษาในระดับโครงสร้างนั้น ผู้ศึกษาได้ใช้แนวทางการศึกษาของ Robert Cox ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ Production Power and World Order : Social Forces in the Making of History¹⁵ มาเป็นกรอบความคิด แนวทางการศึกษาของ Robert Cox นั้นเป็นการให้ความสำคัญกับโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งโดยมีรัฐอภิมหาอำนาจ (hegemonic power) เป็นผู้นำ Robert Cox ได้แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวพันระหว่างโครงสร้างระบบระหว่างประเทศกับการปรับตัวของรัฐเข้าสู่โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ (Internationalization of the state)

Robert Cox ได้อธิบายการปรับตัวของรัฐต่างๆเข้าสู่โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ (Internationalization of the state) ว่าประเทศอภิมหาอำนาจเป็นผู้กำหนดโครงสร้างและระเบียบระหว่างประเทศขึ้น โดยเริ่มต้นจากกระบวนการสร้างความเห็นพ้องต้องกันถึงแนวทางหรือสิ่งที่รัฐต้องการในเศรษฐกิจโลก และทำให้รัฐต่างๆยอมรับและต้องการแนวทางดังกล่าว รัฐต่างๆรวมทั้งรัฐผู้นำในโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศต้องดำเนินการ ดังเช่น การมีมาตรฐานทางเศรษฐกิจร่วมกัน การมีแนวความคิดในการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจร่วมกัน เป็นต้น และการได้มาซึ่งการยอมรับในแนวทางดังกล่าวร่วมกันของรัฐต่างๆนั้นได้นำมาซึ่งความไม่เท่าเทียมกันทางอำนาจซึ่งเกิดเป็นโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศอย่างเป็นลำดับชั้น (hierarchical structure) ในระบบระหว่างประเทศ และการที่รัฐอื่นจะเข้ามาสู่โครงสร้างอำนาจและระเบียบระหว่างประเทศที่มีประเทศอภิมหาอำนาจเป็นผู้กำหนดนั้น รัฐต่างๆต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายในรัฐให้รองรับกับโครงสร้างภายนอกประเทศ¹⁶ กล่าวคือ รัฐจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง

¹³ Ibid., pp.259-287.

¹⁴ Ibid., pp.288-318.

¹⁵ Robert Cox, Production Power and World Order : Social Forces in the Making of History (New York:Columbia University Press,1987).

¹⁶ Ibid, p254.

ภายในรัฐที่มีอยู่ก่อนหน้านั้นหรือมีการจัดโครงสร้างและบทบาทของรัฐขึ้นมาใหม่ทั้งทางภายใน อันได้แก่ โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในรัฐ และภายนอก อันได้แก่ การต่างประเทศของรัฐนั้น¹⁷

Robert Cox ได้อธิบายถึงโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจ (Pax Americana) ไว้ว่า Pax Americana กดดันให้รัฐต่างๆยอมรับการต่อต้านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์และเปิดรับแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยม ส่งผลให้รัฐต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายในรัฐและปรับนโยบายต่างประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างอำนาจและระเบียบระหว่างประเทศที่สหรัฐอเมริกาเป็นผู้กำหนดขึ้น¹⁸

นอกจากนี้ Peter Gowan¹⁹ ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเข้าร่วม Pax Americana ไว้ว่า การที่รัฐจะเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana หรือการเข้ามาอยู่ภายใต้ร่มเงาของสหรัฐอเมริกาด้านความมั่นคง (Security Zone) ในช่วงสงครามเย็นนั้น เงื่อนไขที่รัฐนั้นต้องยอมรับ คือ 1) ภายในรัฐจะต้องมีการยอมรับว่ามีภัยคุกคามต่อความมั่นคงและต้องการให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาปกป้องความมั่นคงของรัฐและสร้างเสริมฐานอำนาจทางการเมืองให้กับรัฐบาล และ 2) รัฐนั้นจะต้องเปิดรับเศรษฐกิจเสรีนิยมตามแนวทางของสหรัฐอเมริกา โดยการเปิดรับให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและองค์การระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจเข้ามามีบทบาทต่อเศรษฐกิจภายในรัฐ²⁰

ในกรณีของไทย แนวทางการศึกษาของ Robert Cox และ Peter Gowan สามารถนำมาศึกษาการต่างประเทศของไทยในช่วงรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ต่อเนื่องถึงรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971 โดยนำโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจในระบบทุนนิยมโลก (Pax Americana) มาอธิบายการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจภายในรัฐมาเป็นเผด็จการเบ็ดเสร็จภายใต้การควบคุมของจอมพลสฤษดิ์ทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่แตกต่างไปจากช่วงเวลาก่อนหน้านี้ และการปรับบทบาทของรัฐใหม่ในด้านการต่างประเทศให้ตอบสนองต่อโครงสร้าง Pax Americana โดยมีถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยเป็นผู้รับบทบาทหลักสำคัญในการตอบสนองของสหรัฐอเมริกาและดำเนินการนำ

¹⁷ Ibid., cited in Leo Panitch, "Rethinking the Role of the State," in *Globalization : Critical Reflections* ,James McHelman ed., (London : Lynne Rienner Publisher Inc.,1997). P.90.

¹⁸ Robert Cox, *Production Power and World Order : Social Forces in the Making of History* , pp.254-255.

¹⁹ Peter Gowan, *The Global Gamble : Washington's Faustian Bid for World Dominance* (London:Verso,1999).

²⁰ Ibid., p.81.

ประเทศไทยเข้าร่วมอยู่ในโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจในช่วงเวลาดังกล่าว

1.3 สมมติฐานในการศึกษา

โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจในระบบทุนนิยมโลก (Pax Americana) มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย ซึ่งมีถนัด คอมันตร์เป็นตัวแสดงหลักสำคัญ ในช่วงปี ค.ศ. 1958-1971

1.4 ขอบเขตในการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีขอบเขตการศึกษาบทบาทของ ถนัด คอมันตร์ที่มีต่อการต่างประเทศไทยในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1958 –1971

1.5 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อให้คำอธิบายการนำโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจในระบบทุนนิยมโลก (Pax Americana) มาอธิบายการปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายในรัฐทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และการดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971 ผ่านการพิจารณาบทบาทของถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในช่วงเวลาดังกล่าว

2. เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนและความขัดแย้งในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1958 –1971 จากการศึกษาในระดับตัวบุคคล

3. เพื่อประเมินบทบาทและผลงานด้านการต่างประเทศของถนัด คอมันตร์ ในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1958 –1971

1.6 การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์ถนัด คอมันตร์ และบุคคลที่มีส่วนร่วมในช่วงเวลานั้นและมีความใกล้ชิดกับถนัด คอมันตร์ ดังเช่น นายวิทยา เวชชาชีวะ และจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์

นี้จะช่วยให้ทราบถึงแนวความคิดและบทบาทของถนัด คอมันตร์ รวมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆ ในช่วงเวลาที่ศึกษา

2. ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น ได้แก่ คำแถลงการณ์ สุนทรพจน์ ปาฐกถา คำประกาศ คำปราศรัย ถ้อยคำในการให้สัมภาษณ์ และงานเขียนของถนัด คอมันตร์ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร หนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์และรัฐบาลจอมพลถนอม และเอกสารจากหน่วยงานราชการ เช่น กรมสารบรรณคณะรัฐมนตรี สำนักงานผู้บัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงการต่างประเทศ และเอกสารจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

3. ข้อมูลจากเอกสารชั้นรอง ได้แก่ บทความ วิทยานิพนธ์และหนังสือทางวิชาการที่กล่าวถึงถนัด คอมันตร์ และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศในช่วงทศวรรษที่ 1950-1960 รวมถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงที่ถนัด คอมันตร์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้จะใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่มาจากการสัมภาษณ์ถนัด คอมันตร์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในช่วงนั้น ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis) ของผู้กำหนดนโยบายจากชีวประวัติ สุนทรพจน์ บันทึกคำสัมภาษณ์ คำปราศรัย ปาฐกถา และงานเขียนของถนัด คอมันตร์ ร่วมกับเอกสารทางราชการและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ได้รับแนวทางเพิ่มเติมในการวิเคราะห์การต่างประเทศไทยโดยการพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างอำนาจในระบบระหว่างประเทศกับตัวบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่มีผลต่อนโยบายต่างประเทศของไทย

2. ได้ทราบถึงแนวความคิดและบทบาทของถนัด คอมันตร์ด้านการต่างประเทศในฐานะที่เป็นตัวแสดงหลักในการต่างประเทศไทยในช่วงรัฐบาลเผด็จการทหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และจอมพลถนอม กิตติขจร ระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971

3. ได้รับคำอธิบายและเห็นถึงภาพความสลับซับซ้อนของการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วงรัฐบาลเผด็จการทหารของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์และจอมพลถนอม กิตติขจร ระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971 ภายใต้การพิจารณาบทบาทของตัวแสดงหลักสำคัญในช่วงเวลาดังกล่าว

1.8 การนำเสนอเนื้อหาในการศึกษา

บทที่ 1 บทนำ

ประกอบด้วย สภาพปัญหา กรอบความคิด สมมติฐานในการศึกษา ขอบเขตในการศึกษา วัตถุประสงค์ในการศึกษา การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับและการนำเสนอเนื้อหาของการศึกษา

บทที่ 2 โครงสร้างระบบระหว่างประเทศกับรัฐไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 – ค.ศ. 1957

อธิบายให้เห็นถึงโครงสร้างอำนาจในระบบระหว่างประเทศภายใต้สภาวะของสงครามเย็นที่มีผลกระทบต่อประเทศไทย การแพร่ขยายของสงครามเย็นเข้าสู่เอเชีย และบทบาทของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศไทยทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปี ค.ศ. 1957

บทที่ 3 ไทยกับการก้าวสู่ Pax-Americana

อธิบายให้เห็นถึงการก้าวขึ้นสู่อำนาจของจอมพลสฤษดิ์ในฐานะนายกรัฐมนตรีและการดำเนินการนำประเทศไทยเข้าสู่ Pax Americana อันเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเข้าร่วมอยู่ในโครงสร้าง Pax Americana ในช่วงที่ถนัด คอมันตร์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

บทที่ 4 ถนัด คอมันตร์กับ Pax Americana : วิฤตการณ์ในลาว

อธิบายให้เห็นถึงบทบาทของถนัด คอมันตร์ ภายใต้โครงสร้าง Pax Americana ที่มีต่อวิฤตการณ์ในลาวและการเป็นผู้สร้างพันธมิตรทวิภาคีกับสหรัฐฯอันนำมาซึ่งการไว้วางใจในการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯด้านความมั่นคงอย่างสูงสุดภายใต้แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัศก์

บทที่ 5 ถนัด คอมันตร์กับ Pax Americana : สงครามเวียดนาม

อธิบายให้เห็นถึงบทบาทของถนัด คอมันตร์ ภายใต้โครงสร้าง Pax Americana ในช่วงสงครามเวียดนาม ทั้งในเรื่องของการพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในประเด็นการตั้งฐานทัพสหรัฐฯในประเทศไทย การส่งทหารไทยเข้าร่วมรบในสงครามเวียดนามและการเข้าไปมีบทบาทในการก่อตั้งองค์การอาเซียน

บทที่ 6 การปรับแนวนโยบายใหม่ (ค.ศ. 1968-1971)

อธิบายให้เห็นถึงการปรับบทบาทของถนัด คอมันตร์ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนินนโยบายที่เป็นเอกเทศแตกต่างจากผู้นำทหารไทยตามการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้าง Pax Americana ด้วยการพยายามส่งเสริมให้องค์การอาเซียนเป็นทางเลือกที่สำคัญของนโยบายต่างประเทศไทยด้านความมั่นคงและการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์

บทที่ 7 การสิ้นสุดตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

อธิบายให้เห็นถึงความขัดแย้งรุนแรงระหว่างถนัด คอมันตร์ กับผู้นำทหาร พรรคฝ่ายค้าน และสื่อมวลชนที่เกิดจากการพยายามปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ อันนำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมืองและกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล จนทำให้ถนัด คอมันตร์ไม่เป็นที่ต้องการของฝ่ายผู้นำทหารในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอีกต่อไป

บทที่ 8 บทสรุป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

โครงสร้างระบบระหว่างประเทศกับรัฐไทย (ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 - ค.ศ. 1957)

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา สหรัฐอเมริกาได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำในระบบทุนนิยมโลกและเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบระหว่างประเทศทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจภายใต้โครงสร้างอำนาจที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจ (Pax Americana) โครงสร้าง Pax Americana นี้เองที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยในภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งในบทนี้จะอธิบายให้เห็นถึงโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายใต้สภาวะสงครามเย็นระหว่างค่ายโลกเสรีซึ่งนำโดยสหรัฐอเมริกากับค่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งนำโดยสหภาพโซเวียต ที่มีผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศกับการเมือง เศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถึงปี ค.ศ. 1957

2.1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบระหว่างประเทศภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2

ในช่วงศตวรรษที่ 19 อังกฤษได้ปรากฏโฉมในฐานะผู้นำของระบบทุนนิยมโลก และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เพื่อวางกติกาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่างๆในระบบทุนนิยมโลกโดยยึดถือปรัชญาเศรษฐกิจเสรีนิยมเป็นพื้นฐานในการกำหนดระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ หรืออีกนัยหนึ่งอังกฤษทำหน้าที่เป็นประเทศอภิมหาอำนาจในระบบทุนนิยมโลก (Pax Britannica) อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง โครงสร้างอำนาจในระบบทุนนิยมโลกได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ เมื่อสหรัฐอเมริกาได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำของระบบทุนนิยมโลกแทนที่อังกฤษ โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศในระบบทุนนิยมโลกภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาได้ตกอยู่ภายใต้การกำหนดและการควบคุมโดยสหรัฐอเมริกา (Pax Americana)

สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในการจัดระเบียบการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพื่อให้ระบบทุนนิยมโลกดำเนินไปด้วยดี สหรัฐอเมริกาได้พยายามเข้ามาจัดระเบียบการเมืองระหว่างประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในนามของเสถียรภาพและสันติภาพของโลกภายใต้หลักการเสรีภาพและประชาธิปไตย โดยการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติเพื่อเป็นกลไกในการรักษาเสถียรภาพและสันติภาพของโลก ซึ่งโครงสร้างองค์การดังกล่าวเปิดโอกาสได้ให้สหรัฐอเมริกาสามารถเข้าควบคุมและกำหนดทิศทางในการรักษาเสถียรภาพและสันติภาพของโลก

สหรัฐอเมริกายังได้พยายามขึ้นมามีบทบาทในฐานะผู้นำของระบบทุนนิยมโลก และมีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เพื่อวางกติกาว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่างๆโดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจเสรีนิยมเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นแนวทางที่เกื้อกูลผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในการเปิดโอกาสขยายการค้าการลงทุนกับต่างประเทศให้แก่สหรัฐอเมริกา ความพยายามของสหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จเมื่อมีการจัดระเบียบการเงินระหว่างประเทศภายใต้ระบบเบรตตัน วูดส์ (Bretton Woods System) โดยใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบตายตัวเป็นกรอบในการกำหนดกติกาการเงินระหว่างประเทศ ตามระบบดังกล่าวเงินตราสกุลอื่นๆต้องเทียบค่ากับเงินดอลลาร์สหรัฐซึ่งถือเป็นเงินตราสกุลหลัก เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศ โดยที่เงินดอลลาร์สหรัฐกำหนดค่าเสมอภาคเทียบเท่าทองคำ¹

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศขึ้นเพื่อดูแลรักษาระเบียบการเงินระหว่างประเทศใหม่และรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจโลกซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้มีอิทธิพลสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดูแลการเงินระหว่างประเทศให้มีเสถียรภาพ และจัดตั้งธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนา (International Bank for Reconstruction and Development) หรือที่เรียกว่าธนาคารโลก (World Bank) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากรทางการเงินในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแก่ประเทศสมาชิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังประสบความสำเร็จในการพยายามที่จะจัดระเบียบการค้าระหว่างประเทศขึ้นโดยยึดหลักการเศรษฐกิจเสรีนิยม โดยการจัดทำข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariff and Trade : GATT) เพื่อขจัดอุปสรรคการค้าระหว่างประเทศที่ขัดต่อหลักการเศรษฐกิจเสรีนิยม²

การพยายามจัดระเบียบระหว่างประเทศภายใต้โครงสร้าง Pax – Americana ของสหรัฐอเมริกาได้ถูกทำลายโดยสหภาพโซเวียตที่พยายามแพร่ขยายอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นอุปสรรคและขัดต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยและระบบทุนนิยมตามแนวทางของสหรัฐอเมริกาโดยสิ้นเชิง สหภาพโซเวียตได้ขยายอิทธิพลเข้าครอบงำยุโรปตะวันออกในช่วงปลายทศวรรษที่ 1940 โดยการเข้าแทรกแซงและมีอิทธิพลเหนือรัฐบาลของประเทศต่างๆในประเทศยุโรปตะวันออกด้วยการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ ให้ขึ้นมามีบทบาทเป็นรัฐบาลที่ดำเนินนโยบายภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียต

¹ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย : บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2475-2530 (กรุงเทพมหานคร : ผู้จัดกร, 2539), หน้า 11.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 10-15.

ส่งผลให้การเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบและตลาดในยุโรปตะวันออกถูกตัดขาดจากประเทศเสรีนิยม³ การดำเนินการดังกล่าวได้ทำให้สหรัฐอเมริกาตระหนักถึงการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในยุโรปและการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ต่อระบบทุนนิยมโลก ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงดำเนินนโยบายสกัดกั้นการแพร่ขยายของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง จนกระทั่งนำไปสู่การเกิดขึ้นของความขัดแย้งในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่าสงครามเย็น (Cold War)

รูปแบบของความขัดแย้งในสภาวะสงครามเย็นระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตคือการดำเนินการให้ประเทศต่างๆยอมรับอุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของแต่ละฝ่าย ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศตน และด้านทางการเมืองทางอำนาจของอีกฝ่าย โดยฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้เริ่มต้นด้วยการให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการทหารแก่ประเทศพันธมิตรในยุโรปตะวันตก ทางด้านเศรษฐกิจนั้น สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศยุโรปตะวันตกตามแผนการมาร์แชล (Marshall Plan) และการประกาศหลักการทรูแมน (Truman Doctrine) ในปี ค.ศ. 1947 เพื่อสร้างเสถียรภาพและฟื้นฟูเศรษฐกิจของยุโรป⁴ พร้อมทั้งในด้านการทหาร สหรัฐอเมริกาได้สร้างความร่วมมือทางทหารในการก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO) ในปี ค.ศ. 1949 เพื่อต่อต้านการขยายอิทธิพลทางการเมืองและการทหารของฝ่ายคอมมิวนิสต์⁵ สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวนโยบายของสหรัฐอเมริกาในการช่วยเหลือประเทศต่างๆในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์

ในขณะเดียวกัน ฝ่ายสหภาพโซเวียตได้ดำเนินการตอบโต้สหรัฐอเมริกาด้วยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจกับประเทศยุโรปตะวันออกภายใต้สภาความร่วมมือและความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ (Council for Mutual Economic Assistance) หรือองค์การ COMECON ในปี ค.ศ. 1949 ส่วนในทางการเมืองและการทหารนั้น สหภาพโซเวียตได้จัดตั้งองค์การข่าวสารคอมมิวนิสต์ (Communist Information Bureau) หรือที่เรียกว่า COMINFORM ขึ้นมา เพื่อการประสานข้อมูลข่าวสารในกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะในยุโรปตะวันออก⁶ และได้จัดตั้งกลุ่มความร่วมมือทางทหารภายใต้องค์การกติกาสัญญาวอร์ซอ (Warsaw Treaty Organization : Warsaw Pact) ในปี ค.ศ. 1955 เพื่อ

³ David Rees, *The Age of Containment* (New York : St. Martin Press, 1966), p.15.

⁴ Walter LaFeber, *America, Russia, and the Cold War, 1945-1971* (New York : John Wiley & Sons, 1972), p.52.

⁵ Ibid., p.73.

⁶ Adam Ulan, *Expansion and Coexistence, Soviet Foreign Policy 1917-1973* (New York : Praeger Publisher, 1976), p.449.

ประสานกิจการด้านยุทธศาสตร์และการทหารระหว่างสหภาพโซเวียตและประเทศยุโรปตะวันออกในการต่อต้านอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและองค์การนาโต้⁷

ความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้งสองได้ส่งผลให้โครงสร้างระบบระหว่างประเทศได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ขั้วอำนาจใหญ่ระหว่างค่ายโลกเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) ซึ่งนำโดยสหรัฐอเมริกา และค่ายคอมมิวนิสต์ (Communism) ซึ่งนำโดยสหภาพโซเวียต ประเทศมหาอำนาจทั้งสองได้ต่อสู้กันผ่านทางผลประโยชน์บนพื้นฐานของความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์และดำเนินการตอบโต้กันด้วยเครื่องมือต่างๆ ทั้งทางการทูต การทหารและทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อสู้เพื่อขยายอำนาจและอิทธิพล พร้อมทั้งการแสวงหาพันธมิตรทางการทหารและทางเศรษฐกิจเพื่อขัดขวางการขยายอำนาจของอีกฝ่ายหนึ่ง สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในช่วงเวลานี้จึงคุกรุ่นไปด้วยความขัดแย้งระหว่างค่ายโลกเสรีประชาธิปไตยและค่ายคอมมิวนิสต์ และสงครามเย็นดังกล่าวนี้มีได้เกิดขึ้นที่ยุโรปเท่านั้น ยังได้ขยายไปสู่ภูมิภาคอื่นๆ ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2.2 การแพร่ขยายของสงครามเย็นเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่รู้จักในฐานะดินแดนอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตกและเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่ประเทศมหาอำนาจต่างต้องการเข้ามาแสวงหาประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจแบบอาณานิคม โดยในช่วงศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ประเทศใดที่ขัดแย้งต้องตกเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจตะวันตกที่แบ่งเขตอิทธิพลกันอย่างชัดเจน ดังเช่น มาลายาและพม่าได้ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ประเทศในแถบอินโดจีนตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ส่วนเนเธอร์แลนด์ได้เข้าครอบครองอินโดนีเซีย และสหรัฐอเมริกาเข้าครอบครองฟิลิปปินส์ต่อจากสเปน ยกเว้นประเทศไทยเท่านั้นที่ไม่ตกเป็นอาณานิคมของประเทศใด⁸

ประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้อาศัยประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นแหล่งวัตถุดิบและตลาดการค้าที่สำคัญ โดยการเข้าครอบครองเมืองทำการค้าสำคัญและแพร่ขยายอิทธิพลของตนทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 – ต้นศตวรรษที่ 20

⁷ Walter LaFeber, *America, Russia, and the Cold War, 1945-1971*, p.175.

⁸ Robert J. McMahon, *The Limits of Empire : The United States and Southeast Asia Since World War II* (New York : Columbia University Press,1999), pp.2-3.

ประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้เข้าไปควบคุมประเทศอาณานิคมในภูมิภาคด้วยการรวมศูนย์อำนาจการปกครองในลักษณะ centralized administrative-bureaucratic state อันเป็นการรวมศูนย์อำนาจการปกครองด้วยการใช้วิธีออกคำสั่งและบังคับให้ประชาชนปฏิบัติตามด้วยกำลังทหาร โดยร่วมมือกับชนชั้นปกครองที่มีอิทธิพลภายในประเทศควบคุมและกดขี่ชนพื้นเมืองและทำลายโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจดั้งเดิม⁹

ในช่วงเวลาของการตกอยู่ภายใต้จักรวรรดินิยมตะวันตกได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญในโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอาณานิคมในภูมิภาค ดังเช่น การขยายตัวของเมืองใหญ่อย่างรวดเร็ว การอพยพจากชนบทเข้าสู่เมือง การเพิ่มอัตราการเกิดในระดับสูง การมุ่งเน้นการผลิตวัตถุดิบที่สำคัญ ดังเช่น ยางพารา ดีบุก และถ่านหิน เพื่อป้อนให้แก่อุตสาหกรรมของประเทศเจ้าอาณานิคม นอกจากนี้ยังมีการการปรับปรุงระบบการจดทะเบียนภาษี กระบวนการกฎหมาย อำนาจการกำหนดนโยบาย การจัดการที่ดิน การจัดการสินทรัพย์ทางเศรษฐกิจ การสาธารณสุข ระบบคมนาคมขนส่ง สิ่งก่อสร้างสาธารณะ และระบบสาธารณูปโภค ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นการอำนวยความสะดวกและเอื้อประโยชน์ให้แก่ประเทศเจ้าอาณานิคมในการเข้ามาผูกขาดและแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างมาก¹⁰ และการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศเจ้าอาณานิคมจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศในภูมิภาคด้วยการควบคุมและกดขี่ชนพื้นเมืองยังได้ส่งผลให้เกิดขบวนการชาตินิยมขึ้นในหลายประเทศที่พยายามดำเนินการเรียกร้องเอกราชและต่อต้านอิทธิพลของประเทศเจ้าอาณานิคมตะวันตก¹¹

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ผู้นำสหรัฐอเมริกาได้ตระหนักว่าระบบเศรษฐกิจภายใต้การผูกขาดของจักรวรรดินิยมเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจตามแนวทางการค้าเสรีของสหรัฐอเมริกาจากการที่ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบ แรงงาน และสิทธิพิเศษทางการค้าตกอยู่ภายใต้การผูกขาดของประเทศเจ้าอาณานิคม และสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาหลักการปกครองตนเอง (self-determination) ให้แก่ระเบียบโลกมาก่อนหน้านี้ ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงมีนโยบายสนับสนุนให้ประเทศอาณานิคมในภูมิภาคนี้เป็นเอกราช¹²

⁹ Ibid., p.3.

¹⁰ Ibid., pp.3-4

¹¹ Ibid., p.6.

¹² Ibid., pp.11-12.

สหรัฐอเมริกาได้เข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสนับสนุนการให้ประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตกค่อยๆถอนตัวออกจากประเทศอาณานิคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พร้อมกับสนับสนุนผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่นิยมตะวันตกแทนที่ผู้นำชาตินิยมหัวรุนแรง และดำเนินการลดการขยายตัวของความวุ่นวายที่เกิดจากการปฏิวัติของกลุ่มชาตินิยมท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อเอื้อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในการจัดการกีดกันชาวต่างชาติและการสร้างสภาวะที่เหมาะสมต่อการค้าและการลงทุนโดยเฉพาะการเปิดตลาดให้แก่นักธุรกิจสหรัฐอเมริกา¹³

ต่อมา การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของจีนเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ ในปี ค.ศ. 1949 โดยการได้รับชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ในจีนนี้ได้กลายเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคเอเชียและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และการสูญเสียเงินให้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในครั้งนี้ได้ส่งผลให้สภาวะสงครามเย็นได้ขยายตัวเข้าสู่ภูมิภาคเอเชีย สหรัฐอเมริกาได้ตระหนักอย่างจริงจังถึงการแพร่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์เข้าสู่ภูมิภาคเอเชีย และการหันมาให้ความสำคัญกับการป้องกันประเทศในเอเชียอื่นไม่ให้กลายเป็นคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากยิ่งขึ้น¹⁴ ในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ โดยทางความมั่นคง ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตอ่อนไหวต่อการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์จากจีน โดยเฉพาะประเทศอาณานิคมตะวันตกที่อยู่ในช่วงของการต่อสู้เพื่อเอกราช ดังเช่นประเทศอินโดจีน อินโดนีเซีย พม่า ซึ่งประเทศเหล่านี้กำลังอยู่ในช่วงการแสวงหาแนวทางการปกครอง ในช่วงหลังได้รับเอกราช ซึ่งพบทางเลือกอื่นนอกเหนือไปจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และระบอบประชาธิปไตย อันได้แก่ ระบอบคอมมิวนิสต์ โดยความสำเร็จจากการปฏิวัติรัสเซียในปี ค.ศ. 1917 และการปฏิวัติจีน ในปี ค.ศ. 1949 ดังจะเห็นได้จากการเกิดขึ้นของพรรคคอมมิวนิสต์ภายในประเทศในภูมิภาค โดยเฉพาะการขยายอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนและอินโดนีเซีย รวมทั้งการเข้าไปมีอิทธิพลของจีนคอมมิวนิสต์ในการช่วยเหลือทางทหารแก่กลุ่มชาตินิยมในอินโดจีน ซึ่งสหรัฐอเมริกา มองว่า จีนคอมมิวนิสต์มีเป้าหมายต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3 ประการคือ 1) การรักษาความมั่นคงบริเวณชายแดนของจีนโดยอาศัยเขตกันชนที่เป็นคอมมิวนิสต์ ดังจะเห็นได้จากการให้การสนับสนุนคอมมิวนิสต์ในเวียดนามเหนือ ลาวและพม่า 2) การขัดขวางการเข้ามามีอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในบริเวณดังกล่าว 3) การขยายอิทธิพลทาง การเมือง เศรษฐกิจและการทหารของจีนคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านประเทศคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค¹⁵

¹³ Ibid., p.18.

¹⁴ Ibid., p.36.

¹⁵ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Russell H. Fifield , American in Southeast Asia : The Root of Commitment (New York : Thomas Y. Crowell Company , 1973), p.135.

นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกามีนโยบายฟื้นฟูเศรษฐกิจทุนนิยมของญี่ปุ่น เนื่องจากสหรัฐอเมริกาตระหนักว่า การที่ประเทศคู่แข่งทุนนิยมเดิม อันได้แก่ ญี่ปุ่นและเยอรมัน ต้องประสบความเสียหายจากสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ทำให้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำไม่สามารถทำงานได้ สหรัฐอเมริกาจึงมีนโยบายหันมาฟื้นฟูเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ อันเห็นได้จากโครงการมาร์แชลในกรณีของเยอรมัน ส่วนกรณีญี่ปุ่นนั้น สหรัฐอเมริกามุ่งมั่นที่จะให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศทุนนิยมที่สามารถดำเนินบทบาทประเทศทุนนิยมในภูมิภาคเอเชีย เพื่อป้องกันการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่มีจีนคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำ นโยบายสำคัญของสหรัฐอเมริกา คือการให้ผู้นำในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนแก่ญี่ปุ่น ดังนั้น ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังมีความสำคัญต่อสหรัฐอเมริกาในแง่ของการเป็นแหล่งวัตถุดิบ แหล่งผลิตสินค้าขั้นปฐมภูมิและเป็นตลาดการค้าและการลงทุนให้แก่ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาจึงต้องเข้ามาปกป้องประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากการแพร่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์มากขึ้น¹⁶ ดังจะเห็นได้จากการโยกย้ายถ่ายโอนเงินช่วยเหลือรัฐบาลเจียงไคเช็คต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งในท้ายที่สุดประสบความล้มเหลวมาให้แก่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แทนเพื่อปกป้องมิให้กลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์¹⁷

สหรัฐอเมริกายังได้หันมาสนับสนุนประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตกในการต่อสู้กับขบวนการชาตินิยมในประเทศอาณานิคมที่มีคอมมิวนิสต์เข้ามามีบทบาทสนับสนุนและช่วยเหลือเพื่อปกป้องฐานะของประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตกจากการคุกคามของคอมมิวนิสต์ ดังเช่น ในกรณีการสนับสนุนเนเธอร์แลนด์ของสหรัฐฯในอินโดนีเซียแทนที่จะสนับสนุนขบวนการเรียกร้องเอกราชที่คอมมิวนิสต์มีบทบาทสำคัญ¹⁸ สำหรับประเทศอื่นๆ สหรัฐอเมริกาก็ได้ให้การสนับสนุนอังกฤษในมาลายา การสนับสนุนฝรั่งเศสในการต่อต้านขบวนการชาตินิยมในเวียดนาม การรับรองรัฐบาลเบาไต และการสนับสนุนฝรั่งเศสในลาวและกัมพูชาอย่างเต็มที่ โดยการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารแก่ฝรั่งเศส และขยายไปสู่การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารแก่ผู้นำพม่า ไทย อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ รวมถึงการสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงให้แก่

¹⁶ Robert J. McMahon , The Limits of Empire : The United States and Southeast Asia Since World War II , p.38.

¹⁷ Ibid., p.40.

¹⁸ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Audrey R. Kahin and George McT. Kahin , Subversion as Foreign Policy : The Secret Eisenhower and Dulles Debacle in Indonesia (Seattle : University of Washington Press,1995).

ประเทศในภูมิภาคเพื่อป้องกันมิให้ประเทศเหล่านี้กลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์และตกอยู่ภายใต้ อิทธิพลของสหภาพโซเวียตและจีนคอมมิวนิสต์¹⁹

ถ้าภูมิภาคนี้ตกไปอยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์ ผลกระทบต่อผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาในภาพรวม คือ การเปิดโอกาสให้ประเทศคอมมิวนิสต์เข้าถึงทรัพยากรใน ภูมิภาคแทนที่สหรัฐอเมริกา และการตัดขาดเส้นทางการสื่อสารคมนาคมระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิก กับภูมิภาคตะวันออกกลางที่เป็นเส้นทางเชื่อมต่อไปสู่ยุโรปตะวันตก นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อ ความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาในการเชื่อมโยงฐานทัพสหรัฐฯภายในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก และหากภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของจีนคอมมิวนิสต์จะเป็นการเสริมสร้างอำนาจและ เกียรติภูมิให้แก่จีนคอมมิวนิสต์ในการขยายอิทธิพลไปสู่ดินแดนที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์อื่นทั่วโลกและ เป็นการลดทอนศักยภาพทางทหารของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอีกด้วย สหรัฐอเมริกา จึงพยายามเข้ามาดำเนินการสร้างเสถียรภาพและการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคพร้อมทั้งต่อต้าน การแพร่ขยายของภัยคุกคามคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่และรักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตัวเองใน ภูมิภาคนี้²⁰

บทเรียนจากการสูญเสียเงินให้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์และการรุกรานของเกาหลีเหนือต่อ ดินแดนของเกาหลีใต้จนเกิดสงครามเกาหลีได้ตอกย้ำผู้นำสหรัฐอเมริกาว่าคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคาม ต่อความมั่นคงของประเทศฝ่ายโลกเสรีประชาธิปไตย ประกอบกับการพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสต่อขบวนการ ชาตินิยมในเวียดนาม ได้ส่งผลให้ในสมัยประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ของสหรัฐอเมริกาได้ประกาศแนว นโยบายสกัดกั้นการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์ (Containment Policy) อย่างแข็งขัน พร้อมทั้งเน้นย้ำ ถึงความช่วยเหลือต่อประเทศพันธมิตรในการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อป้องกันมิให้ประเทศภายในภูมิภาคกลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ ตามความเชื่อของทฤษฎีโดมิโน (Domino Theory)²¹ ที่มีใจความว่า หากประเทศหนึ่งกลายเป็น คอมมิวนิสต์ ประเทศที่อยู่ใกล้เคียงมีโอกาสเสี่ยงอย่างสูงที่จะกลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ต่อไป และ แม้แต่ประเทศที่อยู่ห่างไกลออกไปก็อาจกลายเป็นพันธมิตรกับประเทศคอมมิวนิสต์ เมื่อเผชิญแรง กดดันจากชัยชนะของคอมมิวนิสต์ที่แพร่ขยายในหลายพื้นที่ หรือที่เรียกว่า Bandwagon Effect²²

¹⁹ Robert J. McMahon , The Limits of Empire : The United States and Southeast Asia Since World War II , p.37.

²⁰ Ibid., pp.42-44.

²¹ R.Sean Randolph, The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985 ,p.17.

²² Robert J. McMahon , The Limits of Empire : The United States and Southeast Asia Since World War II , p.45.

ผู้นำสหรัฐอเมริกาเกรงว่าจีนคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นภัยคุกคามสำคัญของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะประสบความสำเร็จในการแพร่ขยายอิทธิพลเข้าไปในอินโดจีน มาลายา อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ด้วยการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ประเทศเหล่านี้ และใช้การแทรกแซงภายในประเทศผ่านชาวจีน ใฝ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้²³

การสนับสนุนประเทศตะวันตกในการต่อสู้กับขบวนการชาตินิยมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกาไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อฝรั่งเศสพ่ายแพ้ให้กับขบวนการชาตินิยมเวียดนามห์ ในประเทศเวียดนามที่ได้รับการสนับสนุนจากจีนคอมมิวนิสต์ และผลของการประชุมสันติภาพที่เจนีวาเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในอินโดจีนระหว่างวันที่ 26 เมษายน-วันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 1954 ได้ตกลงให้แบ่งประเทศเวียดนามออกเป็นเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ที่เส้นขนานที่ 17 โดยเวียดนามเหนืออยู่ภายใต้การปกครองของคอมมิวนิสต์นำโดยโฮจิมินห์ที่ได้รับการสนับสนุนจากจีนคอมมิวนิสต์ และสหภาพโซเวียต ส่วนเวียดนามใต้อยู่ภายใต้การปกครองของเบาได้

สถานการณ์เช่นนี้ได้ส่งผลให้ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ตระหนักถึงการแพร่ขยายอำนาจและเกียรติภูมิของฝ่ายคอมมิวนิสต์ และการเข้าไปรบกวนขอบในการต่อต้านการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอินโดจีนอย่างเต็มที่ด้วยการเข้าไปแทรกแซง และเข้าไปมีบทบาทในการต่อต้านขบวนการเวียดนามห์แทนที่ฝรั่งเศส²⁴ และพยายามหาหนทางป้องกันการแพร่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ต่อไปด้วยการสร้างระบบการป้องกันความมั่นคงร่วมกัน (collective security) ภายในภูมิภาค เพื่อให้ประเทศพันธมิตรตะวันตกและประเทศพันธมิตรภายในภูมิภาคช่วยเหลือและสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านการแพร่ขยายของภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะภัยคุกคามจากจีนคอมมิวนิสต์เป็นสำคัญ²⁵ ดังนั้น องค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Treaty Organization : SEATO) จึงถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน ค.ศ.1954 โดยมีสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษ ฝรั่งเศส ปากีสถาน และประเทศภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพียงสองประเทศ อันได้แก่ ฟิลิปปินส์และไทยซึ่งเป็นประเทศพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาเข้าร่วมเป็นสมาชิก

²³ Ibid., p.46.

²⁴ George McT. Kahin, *Intervention : How American involved in Vietnam* (New York : Alfred A. Knopf,1986),pp.34-65.

²⁵ Robert J. McMahon , *The Limits of Empire : The United States and Southeast Asia Since World War II* , p.66-67.

การร่างสนธิสัญญาซีโต้ได้สะท้อนให้เห็นนัยยะของนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2 ประการ คือ 1) การเข้าผูกพันในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ภายในภูมิภาค ภายใต้ร่มเงาขององค์การซีโต้ และ 2) การเริ่มดำเนินการช่วยเหลือเวียดนามใต้อย่างเต็มที่ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ²⁶ โดยมียุทธวิธี คือการใช้ประโยชน์จากกำลังคนท้องถิ่นในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งและการต่อต้านการแพร่ขยายอำนาจของสหภาพโซเวียตและจีนคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคภายใต้ร่มเงาของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังใช้วิธีการสนับสนุนส่งเสริมด้านจิตวิทยาแก่คนในประเทศพันธมิตรให้โอนเอียงมาทางฝ่ายโลกเสรี ดังที่นายจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐฯ ได้กล่าวไว้ว่า “ประเทศต่างๆ จำเป็นต้องลุกขึ้นสู้และรับผิดชอบ”²⁷

ภายใต้แนวนโยบายนี้ ประเทศไทยได้กลายเป็นประเทศยุทธศาสตร์สำคัญส่วนหนึ่งภายใต้โครงสร้าง Pax Americana โดยการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในการสกัดกั้นการแพร่ขยายภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะเดียวกัน สหรัฐอเมริกาได้พยายามให้ไทยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมตามแนวทางของสหรัฐอเมริกาให้ไทยเปิดรับการลงทุนจากต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนจากสหรัฐอเมริกา อีกทั้งนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมตามแนวทางของสหรัฐอเมริกา ยังเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมการดำเนินนโยบายสกัดกั้นการแพร่ขยายของภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากการที่ประเทศต่างๆ จะสามารถยืนหยัดต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ได้นั้น ประเทศเหล่านั้นจำเป็นต้องมีรัฐบาลที่เข้มแข็งและมีเศรษฐกิจที่มั่นคง ประชาชนหลุดพ้นจากความเป็นอยู่ที่ยากจน เนื่องจากความยากจนเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การเปิดรับลัทธิคอมมิวนิสต์

ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงพยายามผลักดันให้ไทยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และเพื่อเป้าหมายดังกล่าวประสบความสำเร็จตามความต้องการ สหรัฐอเมริกาจึงสนับสนุนผู้นำไทยที่สามารถตอบสนองผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาให้เข้าไปมีอำนาจสูงสุดในรัฐบาลและผลักดันให้ผู้นำไทยดำเนินนโยบายไปในทิศทางที่สหรัฐอเมริกาต้องการทั้งทางด้านความ มั่นคงและเศรษฐกิจ

²⁶ Ibid., p.68.

²⁷ Robert J. McMahon, “Ambivalent Partners: The Lyndon Johnson Administration and its Asian Allies,” in *The Foreign Policies of Lyndon Johnson: beyond Vietnam*. H.W. Brands, ed. (Texas: Texas A&M University Press, 1999) ,p.169.

2.3 โครงสร้างอำนาจภายในและการเข้าสู่สงครามเย็นของไทย

ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพการเมืองภายในของไทยเป็นช่วงเวลาของการแย่งชิงอำนาจและความเป็นผู้นำประเทศระหว่างฝ่ายทหารซึ่งนำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี กับฝ่ายพลเรือน ซึ่งนำโดยนายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าเสรีไทยซึ่งมีและมีกลุ่มเสรีไทยเป็นฐานอำนาจในการแข่งขันกับผู้นำทางการเมืองของฝ่ายทหาร และฝ่ายอนุรักษ์นิยมและฝ่ายนิยมเจ้า ซึ่งมีนายควง อภัยวงศ์เป็นหัวหน้า²⁸ นายปรีดี พนมยงค์อยู่ในฐานะได้เปรียบจอมพล ป. พิบูลสงครามในการก้าวขึ้นสู่อำนาจ เนื่องจากนายปรีดีได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มเสรีไทยที่ให้การสนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะในสงครามโลกครั้งที่ 2 ในขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นซึ่งเป็นฝ่ายแพ้สงคราม ซึ่งผู้นำของไทยส่วนใหญ่ตระหนักแล้วว่า การที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นผู้นำต่อไปย่อมไม่สะดวกต่อการทอดไมตรีกับฝ่ายสัมพันธมิตร ต่อจากนั้นฝ่ายพลเรือนได้เข้ามามีบทบาทแทนที่ฝ่ายทหารเมื่อนายปรีดีได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่เพียงผู้เดียวโดยมีนายควง อภัยวงศ์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี²⁹

ในช่วงเวลานี้ ประเทศไทยต้องเผชิญปัญหาทางด้านสถานะของประเทศภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 จากการเรียกร้องของอังกฤษต่อไทยในฐานะประเทศผู้แพ้สงคราม³⁰ และการเรียกร้องดินแดนคืน

²⁸ ทักษิณ เจริญมิตร , การเมืองระบบพหุชนูปถัมภ์แบบเผด็จการ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 4.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

³⁰ อังกฤษถือว่าประเทศไทยเป็นประเทศศัตรูในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนั้นจึงปฏิบัติต่อไทยเช่นเดียวกับประเทศผู้แพ้อื่นๆ โดยได้เตรียมการยื่นข้อเรียกร้อง 21 ประการ แก่ไทย โดยมีสาระสำคัญได้แก่ การบังคับให้ชดใช้ค่าปฏิกรรมสงครามเป็นข้าวและเงินตราจำนวนมาก การควบคุมกองทัพอย่างใกล้ชิดโดยกองกำลังของฝ่ายสัมพันธมิตร รวมทั้งการควบคุมทางเศรษฐกิจและการค้าของไทย โปรดดูรายละเอียดข้อเรียกร้อง 21 ประการของอังกฤษใน ดิเรก ชัยนาม , ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 (ธนบุรี : สื่อการค้า จำกัด, 2509) หน้า 489-493.

จากฝรั่งเศส³¹ โดยฝ่ายไทยนำโดย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชได้เจรจากับฝ่ายสหรัฐอเมริกาเพื่อให้ได้มาซึ่งการสนับสนุนทางการทูตจากสหรัฐอเมริกา³² โดยเฉพาะการเจรจาเพื่อกลับคืนสู่ความสัมพันธ์ปกติระหว่างไทยและอังกฤษโดยฝ่ายไทยได้ส่งคณะผู้แทนไทยไปเจรจาส่งผลให้มีการลงนามในความตกลงสมบูรณแบบเพื่อยกเลิกสถานะสงครามระหว่างไทยกับอังกฤษเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1946³³ และต่อมา นายปรีดี พนมยงค์ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐบุรุษอาวุโสได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อมาในวันที่ 24 มีนาคม ค.ศ. 1946 โดยการสนับสนุนของกลุ่มข้าราชการ นักการเมืองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกลุ่มขุนนางเชื้อพระวงศ์ที่ต่อต้านการกลับเข้ามามีอำนาจของทหาร³⁴

ในส่วนของการเจรจากับฝรั่งเศสมีความซับซ้อนมากกว่าการเจรจากับอังกฤษ โดยในเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 ฝรั่งเศสได้ยื่นข้อเรียกร้องให้ไทยคืนดินแดนที่เป็นกรณีพิพาทและพระแก้วมรกต รวมทั้งปฏิเสธความต้องการของไทยในเรื่องการปรับปรุงเขตแดน³⁵ ซึ่งในที่สุดฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาเป็นตัวกลางในการเจรจายุติปัญหาระหว่างไทยและฝรั่งเศส โดยฝ่ายไทยได้ยอมตามข้อเสนอของฝรั่งเศส และมีการเจรจาลงนามในความตกลงสันติภาพระหว่างกันในวันที่ 17 พฤศจิกายน ค.ศ. 1946 โดยฝรั่งเศสจะไม่ขัดขวางการเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติของไทย³⁶

³¹ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ปัญหาความขัดแย้งทางดินแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสได้ยืดเยื้อมาจนกระทั่งปี ค.ศ. 1947 โดยฝรั่งเศสไม่ยอมรับข้อตกลงปักปันเขตแดนริมฝั่งแม่น้ำโขงระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศสที่กระทำในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1941 ซึ่งมีญี่ปุ่นเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ย เนื่องจากฝรั่งเศสประกาศไม่ยอมรับความตกลงระหว่างประเทศใดๆที่กระทำโดยรัฐบาลผู้แพ้สงคราม นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังถือว่าไทยเป็นศัตรูในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกด้วย โปรดดู วิวัฒน์ มุ่งการดี , “ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1945-1950),” ใน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1830-1950) . ทรงศรี อัจจุรณ,บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา , 2519) , หน้า 299-309.

³² ดิเรก ชัยนาม , ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 , หน้า 474.

³³ โปรดดูรายละเอียดการเจรจาระหว่างไทยและอังกฤษเพิ่มเติมได้ใน Charivat Santaputra , Thai Foreign Policy 1932-1946 (Bangkok : Thai Khadi Research Institute , Thammasat University, 1985),pp.341-356.

³⁴ Daniel Fineman , A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958 (Honolulu : University of Hawaii Press , 1977), p. 18.

³⁵ โปรดดูรายละเอียดการเจรจาระหว่างไทยและฝรั่งเศสเพิ่มเติมได้ใน Charivat Santaputra , Thai Foreign Policy 1932-1946 ,pp.356-365.

³⁶ วิวัฒน์ มุ่งการดี , “ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1945-1950),” ใน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1830-1950) . ทรงศรี อัจจุรณ ,บรรณาธิการ , หน้า 306-307.

ในช่วงเวลาของการเจรจากับอังกฤษและฝรั่งเศสนี้เองที่สหรัฐอเมริกาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการต่างประเทศของไทยโดยการเข้ามาช่วยเหลือไทยในการเจรจากับอังกฤษและฝรั่งเศส รวมถึงการผลักดันให้ไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติเป็นผลสำเร็จเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1946 ในช่วงเวลาดังกล่าวสหรัฐอเมริกาได้แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ระบบเสรีนิยม สหรัฐอเมริกาได้กำหนดโครงการช่วยเหลือหลายประการ ได้แก่ การช่วยเหลือฟื้นฟูประเทศด้านสาธารณสุข การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การช่วยเหลือทางการเงิน การหาแหล่งเงินทุนให้แก่รัฐบาลและภาคเอกชนของไทย³⁷

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยภายใต้การนำของผู้นำฝ่ายพลเรือนในระยะนี้ มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นหลัก และฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีนและสหภาพโซเวียต โดยการประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติต่อต้านคอมมิวนิสต์ (ค.ศ. 1933) เพื่อแก้ไขปัญหาสถานะของประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และการเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติของไทย อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐบาลพลเรือนจะประสบความสำเร็จในการดำเนินนโยบายต่างประเทศดังจะเห็นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยดำเนินไปอย่างปกติและได้รับความเชื่อถือจากนานาชาติ โดยสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับอังกฤษและฝรั่งเศสและดำเนินการให้ไทยเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้สำเร็จ แต่รัฐบาลพลเรือนไม่สามารถแก้ไขปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศได้ ทำให้ภาพพจน์ของนายปรีดีถูกทำลายลง ประกอบกับเกิดเหตุการณ์กบฏการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (รัชกาลที่ 8) ขึ้นในวันที่ 9 มิถุนายน ค.ศ. 1946³⁸ ได้ส่งผลให้ความนิยมและความไว้วางใจของประชาชนทั่วไปที่มีต่อนายปรีดีเสื่อมถอยลง เนื่องจากมีข่าวลือว่านายปรีดีมีส่วนเกี่ยวข้องกับกบฏการสวรรคตด้วย โดยกล่าวหาว่าเป็นความพยายามของนายปรีดีที่จะล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์³⁹ เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ได้เปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามนายปรีดีที่ไม่พอใจรัฐบาลชุดนี้อยู่แล้วใช้กรณีสวรรคตเป็นเครื่องมือทางการเมืองจนเป็นผลให้นายปรีดีลาออกจากตำแหน่งและให้พลเรือตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์เข้ารับตำแหน่งแทนในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1946 โดยการรับรองของกลุ่มนายปรีดีที่ยังคงกุมอำนาจอยู่ในสภา

³⁷ Frank C. Darling, Thailand and United States (Washington D.C.: Public Affairs Press, 1965), p.46.

³⁸ ทักษิณ เติมเตียรณ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า 23.

³⁹ Daniel Fineman, A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand, 1947-1958, p. 20.

ในช่วงเวลานี้ โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำได้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับโครงสร้างอำนาจทางการเมืองไทย อังกฤษและสหรัฐอเมริกาได้ถูกเรียกร่องจากฝ่ายนายปรีดีให้เข้ามามีส่วนร่วมในการต่อต้านการกลับเข้ามามีอำนาจอีกครั้งของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และกลุ่มทหาร โดยพยายามใช้สื่อภายในประเทศที่ตนเองให้การสนับสนุน เช่น หนังสือพิมพ์ศรีกรุง , หนังสือพิมพ์ Liberty และหนังสือพิมพ์ Kong Hor Por สร้างกระแสเพื่อให้ตนเองกลับเข้ามามีบทบาททางการเมืองไทย ฝ่ายอังกฤษได้แสดงท่าทีต่อต้านการกลับมามีอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งอังกฤษตระหนักว่า แนวความคิดชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของอังกฤษในประเทศไทย อังกฤษจึงร้องขอให้สหรัฐอเมริกาช่วยกันต่อต้านการกลับมามีอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาได้ปฏิเสธการร้องขอของอังกฤษ เนื่องจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ขัดกันระหว่างสองประเทศ สำหรับอังกฤษแล้ว ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นดินแดนที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสินค้าดีบุกและยางพารา นอกจากนี้อังกฤษยังพึ่งพาข้าวจากไทยและพม่าในการเลี้ยงแรงงานผู้ผลิตสินค้าดังกล่าวในมาลายาซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ในขณะที่สหรัฐอเมริกามีนโยบายส่งเสริมการปลดปล่อยอาณานิคมจากการควบคุมของอังกฤษเพื่อเป็นการสร้างโอกาสให้สหรัฐอเมริกาเข้าไปมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในประเทศเหล่านี้ และผลประโยชน์หลักของสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลานี้ (ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ของจีนในปี ค.ศ. 1949 และการปะทุขึ้นของสงครามเกาหลีในปีค.ศ. 1950) ไม่ได้อยู่ที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่อยู่ที่ยุโรป ญี่ปุ่น จีนและลาตินอเมริกา⁴⁰

นอกจากนี้ นายปรีดียังสนับสนุนการผูกค่าเงินบาทกับเงินปอนด์ของอังกฤษแทนที่เงินดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งเป็นนโยบายการเงินที่เอื้อประโยชน์ให้อังกฤษมากกว่าสหรัฐอเมริกา และฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองก็มีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มนายควงและ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมชมากกว่า เนื่องจากทั้งสองได้ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 อีกทั้งในสมัยที่นายควงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายควงได้ดำเนินนโยบายการค้าและการเงินภายใต้คำแนะนำของนาย Walter Kahn ซึ่งเป็นที่ปรึกษาส่วนตัวด้านเศรษฐกิจของนายควง โดยนาย Walter Kahn เสนอให้นายควงลดการควบคุมทางเศรษฐกิจและปล่อยให้สินค้านำเข้าจากต่างประเทศของไทยเป็นไปตามกลไกตลาด ซึ่งนายควงเห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าว ดังนั้นฝ่ายสหรัฐอเมริกาจึงเล็งเห็นว่าฝ่ายนายควงและ ม.ร.ว. เส็นีย์น่าจะตอบสนองผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาได้มากกว่า นายปรีดีที่มีนโยบายเอื้อประโยชน์แก่อังกฤษ ส่งผลให้ฝ่ายนายปรีดีไม่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐ

⁴⁰ Ibid., pp. 21-36.

อเมริกา และสหรัฐอเมริกา มีท่าทีวางเฉยในการที่จะร่วมมือกับนายปรีดีในการป้องกันกรขึ้นมามีอำนาจของฝ่ายทหาร⁴¹

เมื่อรัฐบาลของพลเรือตรีหลวงถวัลย์ธำรงนาวาสวัสดิ์ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำและปัญหาการเมืองภายในจากการถูกโจมตีเรื่องความไม่กระจ่างในการคลี่คลายกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8⁴² จึงเปิดโอกาสให้เกิดรัฐประหารโดยคณะทหารบกขึ้นเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน ค.ศ. 1947 โดยมีพลโทผิน ชุณหะวัณ พันเอกหลวงกาจสงคราม พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และพล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นผู้นำ และได้มีการประกาศแต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งมีผลประโยชน์ร่วมกันกับคณะรัฐประหารในการต่อต้านนายปรีดีและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐอเมริกา ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีเพื่อลดกระแสต่อต้านจากประเทศตะวันตก⁴³

ต่อมาในเดือนมกราคม ค.ศ. 1948 ได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้น และนายควงได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกสมัยหนึ่ง⁴⁴ อย่างไรก็ตาม หลังจากที่นายควงดำรงตำแหน่งได้เพียง 5 เดือน ในวันที่ 6 เมษายน ปีเดียวกันนั้น คณะรัฐประหารชุดเดิมได้บังคับให้รัฐบาลที่นำโดยนายควงลาออกจากตำแหน่ง⁴⁵ ส่งผลให้นายควง อภัยวงศ์ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี⁴⁶ และจอมพล

⁴¹ Ibid., pp.31-32.

⁴² การดำเนินการสอบสวนของฝ่ายรัฐบาลไม่สามารถสรุปผลได้อย่างแน่ชัดว่าเป็นอุบัติเหตุ การลอบปลงพระชนม์ หรือการปลงพระชนม์เอง ส่งผลให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และข่าวลือไปต่างนานา โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ทักษ์ เฉลิมเกียรติ , การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ ,หน้า 27-30. และ รายละเอียดและความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ในที่สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2489).

⁴³ Daniel Fineman , A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958 , p. 39.

⁴⁴ Ibid., p. 43.

⁴⁵ ผิน ชุณหะวัณ , “รัฐประหาร 2490,” ใน เบื้องแรกประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร : สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย ,2516) , หน้า 454.

⁴⁶ สาเหตุที่แท้จริงอาจมาจากการที่นายควงต้องการควบคุมอำนาจอย่างเต็มที่ในคณะรัฐบาลโดยการให้พวกของตนซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์และชนชั้นสูงที่สังกัดพรรคประชาธิปัตย์เข้าร่วมคณะรัฐบาล โดยไม่มีสมาชิกจากคณะรัฐประหารเลย ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างนายควงกับคณะรัฐประหาร อีกทั้งแรงกดดันต่อคณะรัฐประหารยังได้เพิ่มมากขึ้นจากการที่นายควงได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง และประเทศมหาอำนาจให้การรับรองรัฐบาลนายควง ทำให้ รัฐบาลนายควงได้รับความชอบธรรมในการบริหารประเทศอย่างเต็มที่ ดังนั้นคณะรัฐประหารจึงต้องการกำจัดนายควงออกไป โปรดดู Daniel Fineman , A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958 , p. 51-53.

ป. พิบูลสงคราม อดีตนายกรัฐมนตรี (ระหว่างปี ค.ศ. 1938-1944) ได้กลับเข้ามาบริหารประเทศอีกครั้ง เมื่อวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 1948 ท่าทีของสหรัฐอเมริกาต่อการยึดอำนาจของฝ่ายทหาร คือการยอมรับสภาพเป็นจริงที่ว่า ทหารเป็นฝ่ายที่มีอำนาจในสังคมไทย ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ในการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองไทย ตลอดจนผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจที่สหรัฐอเมริกา มีอยู่ในประเทศไทยและทางด้านความมั่นคง ท่ามกลางสถานการณ์ที่ตึงเครียดในสภาวะสงครามเย็นทางการเมืองระหว่างประเทศและความวิตกกังวลเกี่ยวกับการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ภายในภูมิภาคเอเชีย ทางเลือกที่สหรัฐอเมริกาต้องทำคือ การยอมรับรัฐบาลที่จอมพล ป. เป็นผู้นำ เพราะมิฉะนั้นผู้นำรัฐบาลไทยอาจเลือกแสวงหาความชอบธรรมจากภายนอกที่ไม่ใช่จากค่ายโลกเสรีประชาธิปไตยก็ได้⁴⁷

การเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพลป. ในครั้งนี้จึงถือได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่นำไปสู่การเข้าร่วมสงครามเย็นของไทยภายใต้ร่มเงาของสหรัฐอเมริกา ทั้งการรับรองรัฐบาลเบ้าได้ การร่วมรบในสงครามเกาหลี การก่อตั้งองค์การซีโต้ และการรับความช่วยเหลือในด้านต่างๆจากสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1950 เป็นต้นมา อันเป็นการสอดคล้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาภายหลังการสูญเสียจีนให้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1949 ที่ต้องการให้ไทยเป็นฐานและป้อมปราการในการต่อต้านการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอิทธิพลจากจีนคอมมิวนิสต์

2.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาด้านความมั่นคง

ในการกลับขึ้นมาใช้อำนาจอีกครั้งของจอมพล ป. และคณะรัฐประหารแทนที่รัฐบาลพลเรือนนั้น รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามตกอยู่ในสถานะอ่อนแอทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศภายในประเทศ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามประสบกับปัญหาการไร้เสถียรภาพของการเมืองภายในและการทำทลายอำนาจจากกลุ่มต่อต้านจอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะรัฐประหารและในระดับระหว่างประเทศนั้น เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม เคยเป็นผู้ประกาศสงครามกับประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ มาก่อนในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบกับการก้าวขึ้นสู่อำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็มีการใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลชุดเก่า

⁴⁷ Arlene Becker Neher, "Prelude to Alliance : The Expansion of American Interest in Thailand During the 1940's" (Phd. Dissertation, Department of History , Northern Illinois University, 1980), pp.234-241. อ้างใน วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์, กบฏสันติภาพ (กรุงเทพมหานคร : คปไฟ, 2539), หน้า 65-66.

ซึ่งไม่ได้เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตย ประเทศมหาอำนาจตะวันตกจึงยังคงแสดงความไม่เห็นด้วยและไม่ยอมรับรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามในเบื้องต้นแรกเท่าใดนัก⁴⁸

ในขณะนั้นจอมพล ป. พิบูลสงครามมีเป้าหมายที่จะใช้ประโยชน์จากโครงสร้าง Pax Americana จากการรับความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกา โดยเล็งเห็นว่าสหรัฐอเมริกา มีนโยบายที่จะให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยในการต่อต้านการแพร่ขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังนั้นจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงพยายามดำเนินการให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือจากทางทหารสหรัฐอเมริกา เพื่อนำมาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กองทัพในการปราบปรามกลุ่มต่อต้านรัฐบาลต่างๆ อันได้แก่ กลุ่มทหารเรือ กลุ่มสนับสนุนนายปรีดี กลุ่มพรรคประชาธิปัตย์ และกลุ่มทหารบกที่ต่อต้านจอมพล ป.พิบูลสงคราม ด้วยวิธีการสร้างภาพภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ขึ้นภายในประเทศไทย และการพยายามปราบปรามการก่อความไม่สงบของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย รวมทั้งชุมชนชาวจีนในประเทศไทยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามอ้างว่าได้รับการสนับสนุนและแทรกซึมอิทธิพลจากพรรคคอมมิวนิสต์ของจีนด้วย ทั้งๆที่ในความเป็นจริงในขณะนั้นพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยอ่อนแอ ไม่มีบทบาททางการเมืองมากนักและไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน แต่จอมพล ป.พิบูลสงครามก็พยายามสร้างภาพความรุนแรงของการแพร่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์และดำเนินการปราบปรามและประกาศเป็นศัตรูกับคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง ส่วนหนึ่งโดยการผลักดันนโยบาย มาตรการทางการเมืองและทางกฎหมายควบคุมสื่อมวลชน ขบวนการกรรมากรชุมชนชาวจีนในประเทศไทย และยังคงดำเนินการข่มขู่ คุกคาม จับกุม ยัดเยียดข้อกล่าวหากระทำกรเป็นคอมมิวนิสต์ อันเป็นการสร้างภาพคอมมิวนิสต์ขึ้นในประเทศไทย เพื่อให้ได้รับความสนใจจากสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาหันมาให้ความสำคัญกับประเทศไทยและกังวลถึงปัญหาการแพร่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ภายในประเทศไทยอย่างจริงจังพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ประเทศไทยเพื่อต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์⁴⁹ ประกอบกับในช่วงปี ค.ศ. 1949 การสูญเสียเงินให้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์จากการได้รับชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาตระหนักถึงการป้องกันการแพร่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียมากขึ้น และได้โอนย้ายเงินช่วยเหลือจากจีนมายังประเทศอื่นๆในเอเชียเพื่อปกป้องไม่ให้ประเทศเหล่านี้กลายเป็นคอมมิวนิสต์

⁴⁸ สร้อยมุข ینگชัยยะกมล, “นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ.1948-1957)” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2544), หน้า 8.

⁴⁹ Daniel Fineman , A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958 , p. 69-74.

ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ตอบสนองนโยบายของสหรัฐอเมริกาด้วยการประกาศนโยบายต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง

นอกเหนือไปจากการสร้างภาพภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ขึ้นภายในประเทศไทยแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงครามยังแสดงออกซึ่งการร่วมอยู่ใน Pax Americana ด้านความมั่นคงอย่างเต็มที่ในการสกัดกั้นการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังจะเห็นได้จากเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 ประเทศไทยได้ประกาศรับรองรัฐบาลเบาไตตามความต้องการของสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ได้รับความไว้วางใจจากสหรัฐอเมริกาในการร่วมอยู่ใน Pax Americana อันนำมาซึ่งความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งก่อนที่รัฐบาลทหารไทยจะตัดสินใจ เอกอัครราชทูต Phillip Jessup ได้เข้าพบจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นการส่วนตัว โดยร้องขอให้จอมพล ป. สนับสนุนรัฐบาลเบาไตปกครองเวียดนาม⁵⁰ แม้ว่าการตัดสินใจรับรองรัฐบาลเบาไตของไทยได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในรัฐบาล โดยนาย พจน์ สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้คัดค้านการรับรองรัฐบาลเบาไต เนื่องจากเห็นว่าเป็นการผูกมัดประเทศไทยอย่างเปิดเผยต่อสถานการณ์ความขัดแย้งภายในเวียดนามที่ยังไม่มีความแน่นอน ซึ่งอาจส่งผลให้ไทยอาจบาดหมางกับเวียดนามได้ในอนาคต ในขณะที่ฝ่ายทหารสนับสนุนการรับรองรัฐบาลเบาไต เนื่องจากเชื่อว่าการเพิ่มความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาแก่ประเทศไทยขึ้นอยู่กับการรับรองรัฐบาลเบาไตของไทย⁵¹

อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้การรับรองรัฐบาลเบาไต โดยไทยเป็นเพียง 1 ใน 2 ประเทศในเอเชียที่ประกาศรับรองรัฐบาลเบาไตตามความต้องการของสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้สำนักงานของเวียดมินห์ในกรุงเทพมหานคร ถูกปิดลง พร้อมทั้งนายพจน์ สารสินได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ⁵² และรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้อนุมัติความช่วยเหลือทางทหารให้แก่ประเทศไทยในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์เป็นจำนวนเงิน 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และคณะทูต กริฟฟิน (Griffin Mission) เข้ามาให้คำแนะนำเกี่ยวกับโครงการความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีแก่ประเทศไทยในเดือนเมษายน ค.ศ. 1950 ตามโครงการของธนาคารโลก

สงครามเกาหลีที่เกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1950 ได้ทำให้สัมพันธภาพระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในฐานะพันธมิตรทวีความใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

⁵⁰ R.Sea Randolph, *The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985* , p.12.

⁵¹ Daniel Fineman , *A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958* , p. 111.

⁵² R.Sea Randolph, *The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985* ,p.13.

ได้ตัดสินใจเป็นประเทศแรกในเอเชียในการส่งทหารไทยจำนวน 4,000 คน ไปช่วยเหลือสหรัฐอเมริกา ในสงครามเกาหลีในนามของกองกำลังสหประชาชาติ นอกจากนี้จอมพล ป. ยังได้ให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติมด้วยการส่งข้าวจำนวน 40,000 เมตริกตันสนับสนุนกองกำลังของสหประชาชาติ เพื่อช่วยเหลือเกาหลีใต้จากการรุกรานของเกาหลีเหนือที่ได้รับการสนับสนุนจากจีนคอมมิวนิสต์⁵³

ภายหลังการส่งทหารเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลีแล้ว รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังเดินทางดำเนินนโยบายต่างประเทศส่งเสริมผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาต่อไปอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อจีนคอมมิวนิสต์เข้าร่วมในสงครามเกาหลีในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1950 ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการคัดค้านข้อเสนอของนายกรัฐมนตรียาวฮวาล เนห์รู ที่จะให้จีนคอมมิวนิสต์มีที่นั่งในสหประชาชาติ⁵⁴ การสนับสนุนมติของสหประชาชาติตามข้อเสนอของสหรัฐอเมริกาในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1951 ให้ประณามจีนคอมมิวนิสต์ว่าเป็นประเทศผู้รุกรานในสงครามเกาหลี และการร่วมลงมติพร้อมกับประเทศต่างๆที่เป็นสมาชิกของสหประชาชาติให้งดส่งยุทโธปกรณ์ให้แก่อินเดียในเดือนพฤษภาคมปีเดียวกัน⁵⁵

การแสดงให้เห็นถึงการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในด้านความมั่นคงภายใต้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จากการรับรองรัฐบาลเบาได้และการส่งทหารไปร่วมรบในสงครามเกาหลี รวมถึงการประกาศดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ทั้งภายในและภายนอกประเทศต่อสาธารณชนอย่างจริงจังได้นำมาซึ่งการหลั่งไหลเข้ามาของความช่วยเหลือทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านการทหารจากสหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จากการลงนามความตกลงระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ถึง 3 ฉบับภายในปีเดียวกัน เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ประเทศไทยในการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ อันได้แก่ ความตกลงแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและวัฒนธรรม (Educational and Cultural Exchange Agreement) ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1950 ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและเทคนิค (Economic and Technical Cooperation Agreement) ระหว่างสหรัฐอเมริกาและไทยในเดือนกันยายน และความตกลงเกี่ยวกับความช่วยเหลือด้านการป้องกันประเทศ (Mutual Defense Assistance Agreement) ในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน⁵⁶ ภายใต้ความตกลงดังกล่าวนี้

⁵³ R.Sean Randolph , The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985 , p.13.

⁵⁴ Franck C. Darling, Thailand and the United States , p.78.

⁵⁵ Daniel Fineman , A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958 , p. 119.

⁵⁶ จุลชีพ ชิดวรณ , “สหรัฐอเมริกากับประเทศไทยในบริบทของความมั่นคงร่วมกันในเอเชียอาคเนย์,” ใน เส้นทางมหาอำนาจ เอกสารด้านนโยบายต่างประเทศอเมริกาต่อเอเชีย . วิลเลียม แบรดลีย์ และจุลชีพ ชิดวรณ , บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: คปไฟ, 2539) , หน้า 271.

สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินและบุคลากรผู้เชี่ยวชาญต่างๆ โดยการอนุมัติเงินช่วยเหลือทางการทหารให้แก่ไทยในช่วง ค.ศ. 1951-1953 เป็นจำนวน 72.3 ล้านดอลลาร์ เพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพทางทหารทั้งในด้านกำลังคน อาวุธยุทโธปกรณ์⁵⁷ และการส่งกลุ่มที่ปรึกษาทางทหาร (Military Assistance Advisory Group : MAGG) ในปี ค.ศ.1951⁵⁸ อีกทั้งไทยยังได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารโลกในการให้กู้ยืมเงินจำนวน 25.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เพื่อพัฒนาระบบคมนาคมภายในประเทศ โดยไทยเป็นประเทศแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กู้เงินจากธนาคารโลก⁵⁹ การให้ความช่วยเหลือทั้งหลายของสหรัฐอเมริกาแก่ประเทศไทยดังกล่าวนี้มีนัยสำคัญของการเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana ด้านความมั่นคงและการเตรียมเปิดโครงสร้างเศรษฐกิจไทยเพื่อรับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ

ความช่วยเหลือทางด้านความมั่นคงมีส่วนหนึ่งผ่านจากองค์การสืบราชการลับของสหรัฐอเมริกา (Central Intelligence Agency : CIA) CIA ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ตำรวจและทหารพลร่มของไทยผ่านบริษัท Southeast Asian Supply (Sea Suply) โดยการเป็นผู้ให้เงินช่วยเหลือจำนวน 35 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ในการว่าจ้างบริษัท Sea Suply ฝึกอบรมตำรวจไทย⁶⁰ ซึ่งได้ปรากฏหลักฐานว่า CIA ได้เข้ามาติดต่อกับฝ่ายไทยตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 1950 โดยผู้ที่อยู่เบื้องหลังการผลักดันให้เกิดความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาผ่าน CIA คือ นาย William Bird อดีตสมาชิกหน่วย O.S.S. (Overseas Strategic Service) ที่ทำธุรกิจในประเทศไทยและอยู่เบื้องหลังการจัดตั้งคณะกรรมการนเรศวรเพื่อประสานงานรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาผ่าน CIA นาย William Bird ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับร่วมกับเพื่อนที่เป็นอดีตสมาชิก O.S.S ที่ทำงานให้กับ CIA การฝึกตำรวจไทยนี้เป็นไปเพื่อสร้างศักยภาพของตำรวจให้เป็นหน่วยสนับสนุนการต่อต้านการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ในประเทศอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1951⁶¹

⁵⁷ โปรดดู AID Annual Report , USOLAG . cited in Surachart Bamrungsuk , United States Foreign Policy and Thai Military rule , 1947-1977 (Bangkok : Duangkamol , 1988) , p.57.

⁵⁸ Daniel Fineman , A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958 , p. 132.

⁵⁹ Nigel J. Brailey , Thailand and the Fall of Singapore : A frustrated Asian Revolution (Colorado : Westview Press , 1986), pp.173-174.

⁶⁰ Surachart Bamrungsuk , United States Foreign Policy and Thai Military rule , 1947-1977 , pp.58-65.

⁶¹ Daniel Fineman , A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958 , p.114.

การให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่ประเทศไทยของสหรัฐอเมริกาได้ผูกพันรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ดำเนินนโยบายทางด้านความมั่นคงใกล้ชิดสหรัฐอเมริกามากขึ้น โดยทั้งสองฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์จากความสัมพันธ์ดังกล่าว ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินการสกัดกั้นภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในขณะที่ผู้นำไทยอ้างว่า การดำเนินนโยบายใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาเป็นผลมาจากการแพร่ขยายของภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผลประโยชน์ทางการเมืองภายในที่ผู้นำไทยได้รับจากความช่วยเหลือต่างๆของสหรัฐอเมริกา ในการเสริมสร้างเสถียรภาพของรัฐบาลเผด็จการ การทำลายกลุ่มศัตรูทางการเมือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างฐานอำนาจทางการเมืองภายในของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และผู้นำคนสำคัญในเมืองไทยอย่าง พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์และพล.อ. สุฤษดิ์ ธาระวัชร์ ซึ่งกุมอำนาจในการบริหารประเทศในช่วงทศวรรษที่ 1950 เป็นปัจจัยประการสำคัญที่ส่งผลให้ผู้นำไทยดำเนินนโยบายไปตาม Pax Americana ด้านความมั่นคง

อย่างไรก็ตามฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองยังคงไม่มั่นใจในเสถียรภาพของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องจากปัญหาหลัก คือ ปัญหาการต่อต้านรัฐบาลจอมพล ป. ของกลุ่มต่างๆ และปัญหาความขัดแย้งภายในคณะรัฐประหาร สหรัฐอเมริกาจึงเข้ามามีบทบาทในการเมืองไทยด้วยการกดดันให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามมีเสถียรภาพทางการเมืองภายใน และคงการดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านการแพร่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคต่อไป ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามก็สามารถดำเนินการให้เป็นที่พอใจของสหรัฐอเมริกาในระดับหนึ่งด้วยการดำเนินการปราบปรามกลุ่มต่างๆภายในประเทศที่ต่อต้านนโยบายการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา และกำจัดกลุ่มการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม⁶² อันได้แก่ การปราบปรามกบฏนายพลหรือกบฏหลวงกาจฯ (1 ตุลาคม ค.ศ. 1948) กบฏวังหลัง โดยนายปรีดี พนมยงค์ (26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1949) และกบฏแมนฮัตตัน (26 มิถุนายน ค.ศ. 1951) ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ใช้ความพยายามปราบปรามกลุ่มต่อต้านเหล่านี้เพื่อกำจัดคู่แข่ง (กลุ่มที่ขัดแย้งกันภายในกองทัพบก กลุ่มนายปรีดีและเสรีไทยและกลุ่มทหารเรือ) และสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่กลุ่มของตนภายในประเทศได้สำเร็จ⁶³ ส่งผลให้กลุ่มของจอมพล ป. พิบูลสงครามเข้ามามีอำนาจทางการเมืองอย่างเบ็ดเสร็จ และถือได้ว่าเป็นการกำจัดอุปสรรคต่างๆในการเมืองไทยที่จะขัดขวางการเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana อย่างใกล้ชิด และการรับคำแนะนำและความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ที่มีต่อประเทศไทยในเวลาต่อมาลงได้

⁶² Ibid., pp.151-153.

⁶³ Ibid., p.168.

ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1951 จอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะทหารได้ทำการล้มรัฐบาลตนเอง ที่เรียกว่ารัฐประหารเงียบ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อกำจัดฝ่ายพลเรือนออกจากโครงสร้างอำนาจ⁶⁴ โดยอ้างว่าไทยตกอยู่ในสถานการณ์โลกที่กำลังคับขันและกำลังเผชิญภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ จากการที่ตำรวจได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการข่มขู่กำลังของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย⁶⁵ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในไทยดังกล่าวนี้นำไปสู่ลักษณะทางการเมืองที่เรียกว่า “สามเส้าครองเมือง” (Authoritarian Triumvirate Rule : การปกครองแบบเผด็จการของอำนาจสามฐาน) โดยมีฐานอำนาจอยู่ที่บุคคลสำคัญ 3 ฝ่ายด้วยกัน คือ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ควบคุมกำลังตำรวจ โดยดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และพล.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ยศในขณะนั้น⁶⁶) ควบคุมกำลังทหาร โดยดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม โดยมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นผู้ถ่วงดุลอำนาจและเป็นผู้ไกล่เกลี่ยเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างสองฝ่าย⁶⁷

ความต้องการใช้ประโยชน์จากการร่วมอยู่ใน Pax Americana ของผู้นำทหารไทยดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้สหรัฐอเมริกาเข้าแทรกแซงการเมืองภายในและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย เนื่องจากทั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และ พล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต่างฝ่ายต่างพยายามใช้ประโยชน์จากโครงสร้าง Pax Americana อย่างเต็มที่ในการเสริมสร้างอำนาจของตนจากความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ให้การสนับสนุนรัฐบาลเผด็จการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องจากภายใต้สภาวะสงครามเย็น สหรัฐอเมริกาดำเนินนโยบายต่อต้านการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์เป็นนโยบายหลัก ดังนั้นรัฐบาลสหรัฐอเมริกาจึงต้องการแน่ใจว่ารัฐบาลไทยจะอยู่ข้างเดียวกับสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าจะรูปแบบของรัฐบาลจะเป็นเช่นไร ตราบเท่าที่ รัฐบาลนั้นยังคงร่วมอยู่ใน Pax American และตอบสนองผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็คือว่าเป็นรัฐบาลที่สหรัฐอเมริกาจะให้การสนับสนุน

⁶⁴ ชาตรี ฤทธิธรรมย์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า การทำรัฐประหารในครั้งนี้ จอมพล ป. พิบูลสงครามอาจต้องการปรับปรุงรัฐมนตรีเสียใหม่ โดยกำจัดพวกฝ่ายค้านที่เป็นพลเรือน เชื้อพระวงศ์ และพวกอนุรักษนิยม เช่น นายควง อภัยวงศ์ ม.ร.ว. เสณีย์ ปราโมช ฯลฯ ออกไปจากวงการเมืองไทยก็เป็นได้ เพราะการทำรัฐประหารในครั้งนี้เป็นผลให้รัฐบาลชุดเดิมต้องล้มเลิกไป และภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1952 แล้ว จอมพล ป. โดยการสนับสนุนของคณะทหารและตำรวจก็ได้รับการแต่งตั้งเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง โปรดดูรายละเอียดในชาตรี ฤทธิธรรมย์, “นโยบายต่างประเทศไทย พ.ศ. 2488-2497,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาการต่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511) , หน้า 256.

⁶⁵ Surachart Bamrungsuk , *United States Foreign Policy and Thai Military rule , 1947-1977* , p.52.

⁶⁶ ต่อมาได้รับยศ “จอมพล” ในปี ค.ศ. 1957

⁶⁷ Frank C. Darling , *Thailand and the United States* , pp.113-114.

ถึงตอนนี้ จอมพล ป. พิบูลสงครามตระหนักว่าฐานะทางการเมืองของตนไม่ได้มีความมั่นคงเหมือนช่วงที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สามารถผูกขาดอำนาจทั้งหมดไว้ได้เพียงผู้เดียว เนื่องจากฐานะของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในรัฐบาลทหารไม่ได้เป็นผู้นำอย่างแท้จริง และไม่มีฐานอำนาจสนับสนุนอย่างเข้มแข็งดังที่ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์และ พล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีอยู่การดำรงตำแหน่งผู้นำสูงสุดในครั้งนี้ จอมพล ป. พิบูลสงครามมิได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองทัพบกและมิได้มีอำนาจเหนือกลุ่มคณะรัฐประหารแต่อย่างใด ฐานอำนาจในกองทัพที่เคยเป็นของจอมพล ป. พิบูลสงครามตกไปอยู่ที่จอมพลผิน ชุณหะวัณ และพล.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งควบคุมกองทัพบกและพล.ต.อ. เผ่า ที่ควบคุมกรมตำรวจและเป็นบุตรเขยของจอมพลผิน⁶⁸ ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงต้องการการสนับสนุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกามาช่วยค้ำจุนอำนาจและเพื่อถ่วงดุลอำนาจทางการเมือง พร้อมทั้งการสร้างฐานอำนาจเพื่อแข่งขันกับกลุ่มสองกลุ่มดังกล่าว⁶⁹ ดังนั้นจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงใช้ประโยชน์จากโครงสร้าง Pax Americana ด้วยการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ อันนำมาซึ่งการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในการเสริมสร้างฐานะทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามให้มั่นคงยิ่งขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์และพล.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ทางด้านพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ต้องการสร้างกำลังตำรวจให้เข้มแข็งและมีอำนาจมากกว่ากำลังฝ่ายทหาร ทั้งนี้เพื่อคานอำนาจ พล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์⁷⁰ แต่เนื่องจากแผนงานดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรและงบประมาณเป็นจำนวนมาก ดังนั้น พล.ต.อ. เผ่าจึงต้องการใช้ประโยชน์จาก Pax Americana ด้วยเช่นกัน ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้ตอบสนองความต้องการของ พล.ต.อ. เผ่า

⁶⁸ ชาลววิทย์ เกษตรศิริ, ประวัติการเมืองไทย 2475-2500 (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544), หน้า 470. อ้างถึงใน สร้อยมุขี ยิงชัยะกมล, “นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ. 1948-1957)” (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 40.

⁶⁹ ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, การเมืองระบบพหุชนูปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า 129.

⁷⁰ นอกจากความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาแล้ว พล.ต.อ. เผ่า ยังมีแหล่งเงินทุนจากการทำธุรกิจผิดกฎหมาย ดังเช่น การค้าฝิ่นและธนบัตรปลอม การค้าประเวณีและการพนัน เป็นต้น รวมทั้งดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการบริษัทไม่น้อยกว่า 26 บริษัท อันนำมาซึ่งเงินเพื่อสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของตนอีกด้วย โปรดดู ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, การเมืองระบบพหุชนูปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า 103 -116 . . , Surachart Bamrungsuk, United States Foreign Policy and Thai Military rule, 1947-1977, p.62-63. , Alfred W. McCoy, The Politics of Heroin in Southeast Asia (New York : Harper and Row, 1972), pp.136-145 และ Fred. W. Riggs, Thailand : the Modernization of a Bureaucratic Polity (Honolulu : East. West Center Press, 1967), p.269.

ศรียานนท์ด้วยการให้ความช่วยเหลือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของตำรวจไทย ซึ่งเป็นการเอื้อผลประโยชน์ให้แก่สหรัฐอเมริกา เนื่องจากสหรัฐอเมริกา มองว่า พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์เป็นผู้นำทางการเมืองคนสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการมีอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงครามและกำลังตำรวจของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์สามารถเปิดรับบทบาทใหม่ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ตามที่สหรัฐอเมริกาต้องการได้⁷¹

สหรัฐอเมริกาได้ให้การสนับสนุน พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์โดยให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านอาวุธยุทโธปกรณ์และเงินแก่ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ความช่วยเหลือจากองค์การสืบราชการลับของสหรัฐอเมริกา (Central Intelligence Agency : CIA) ส่งผลให้กำลังตำรวจมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยมีจำนวนกว่า 48,000 คน คิดเป็นอัตราตำรวจ 1 คนต่อประชากร 407 คน⁷² ในขณะที่กองกำลังทหารของ พล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์มีจำนวนประมาณ 45,000 คน⁷³

ทางด้าน พล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะผู้นำสำคัญทางทหารได้พยายามใช้ประโยชน์จาก Pax Americana เพื่อเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองให้แก่ตนเองด้วยการรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะความช่วยเหลือทางทหารทั้งทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ เงิน และการฝึกอบรมทหาร อันนำมาซึ่งการพัฒนาและการจัดระบบกองทัพใหม่ให้ทันสมัยตามแบบของสหรัฐอเมริกา⁷⁴ อีกทั้งฝ่ายทหารไทยได้รับความช่วยเหลือจาก CIA เช่นเดียวกับฝ่ายตำรวจ แต่ภายหลังจากการลงนามในสนธิสัญญาความช่วยเหลือทางทหารระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเมื่อปี ค.ศ.1950 แล้ว ฝ่ายทหารไทยได้เปลี่ยนมารับความช่วยเหลือผ่านหน่วยจัสแมค (Joint United States Military Assistance Advisory Group : JUSMAG)⁷⁵

เมื่อผู้นำไทยได้รับประโยชน์จากการร่วมอยู่ใน Pax Americana ด้านความมั่นคง อย่างเป็นรูปธรรมจากความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาเช่นนี้ ชัดเจนเช่นนี้จึงไม่น่าแปลกใจที่ในช่วงเวลานี้ ผู้นำไทยจะตอบรับการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์อย่างกระตือรือร้น เนื่องจากผู้นำทหารพบว่ายิ่งพวกตนเข้าร่วมผูกพันกับ Pax Americana ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์มากเท่าไร ก็ยิ่งทำให้พวกตนได้รับความช่วยเหลือตอบแทนจากสหรัฐอเมริกามากขึ้น

⁷¹ Daniel Fineman , *A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958* , pp.135-138.

⁷² โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Franck C. Darling , *Thailand and the United States* , pp.115-117.

⁷³ Surachart Bamrunguk , *United States Foreign Policy and Thai Military rule , 1947-1977* , p.62.

⁷⁴ บทความของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใน *วันกองทัพบก 2496* ไม่มีเลขกำกับหน้า อ่างใน ทักษิณเฉลิมเกียรติ , *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ* , หน้า 119.

⁷⁵ พันศักดิ์ วิญญรัตน์ , “CIA ข่วจากสกลนคร : ของฝากถึงสภาความมั่นคงแห่งชาติ,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* 2 (กุมภาพันธ์ , 2517) : 18.

เท่านั้น หลักฐานที่ยืนยันความคิดเห็นดังกล่าว เห็นได้จากการที่สหรัฐอเมริกาต้องการใช้ไทยเป็นฐานและป้อมปราการในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และการเข้าไปแทรกแซงในอินโดจีน โดยเฉพาะในเวียดนามแทนที่ฝรั่งเศส ภายหลังจากพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสต่อขบวนการชาตินิยมเวียดนาม⁷⁶ ด้วยการจัดตั้งองค์การซีโต้ซึ่งเป็นแนวป้องกันของฝ่ายโลกเสรีขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปี ค.ศ. 1954 และประเทศไทยภายใต้การนำของจอมพล ป.พิบูลสงครามนั้นก็ไม่มีเรือที่จะสนับสนุนและตอบรับการเข้าเป็นสมาชิกซีโต้⁷⁷

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า โครงสร้าง Pax Americana มีผลต่อการเมืองภายในและนโยบายต่างประเทศของไทย ในการสร้างกลุ่มอิทธิพลผู้มีบทบาททางการเมืองของไทย ทั้งจอมพล ป.พิบูลสงคราม พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และ พล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ การแข่งขันเสริมสร้างฐานอำนาจทางการเมืองอำนาจของแต่ละฝ่ายได้มีแหล่งความช่วยเหลือเดียวกัน คือ สหรัฐอเมริกา อันเป็นความช่วยเหลือทั้งในทางเปิดเผยและในทางลับ โดยสหรัฐอเมริกาตั้งใจที่จะสนับสนุนอำนาจเผด็จการของผู้นำทหารไทยให้มั่นคงเพื่อให้ไทยเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana ด้านความมั่นคงในการสกัดกั้นอิทธิพลของคอมมิวนิสต์และเปิดรับแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยมที่ให้ประโยชน์กับทุนต่างชาติ โดยเฉพาะทุนจากสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ทั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และ พล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ใช้เหตุผลเดียวกัน คือ การป้องกันและปราบปรามการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์มาเป็นข้ออ้างในการขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งส่งผลให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศต้องได้รับอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกาไปโดยปริยาย และมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาและประเทศค่ายโลกเสรี ไม่ว่าจะเป็น การรับรองรัฐบาลเบาไตของเวียดนามที่สหรัฐอเมริกาและฝรั่งเศสให้การสนับสนุนการส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเกาหลี และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การซีโต้รวมทั้งการแสดงท่าทีเป็นศัตรูกับจีนคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผยด้วยการประกาศไม่รับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ของจีนและปราบปรามชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศเพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทหารจากสหรัฐอเมริกาในการนำมาสร้างผลประโยชน์ทางการเมืองของผู้นำทหาร

⁷⁶ Daniel Fineman , *A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958* , p.169.

⁷⁷ Kobkua Suwannathat-Pian, *Thailand's durable premier : Phibun through three decades 1932-1957* , pp.283-286.

2.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาด้านเศรษฐกิจ

ควบคู่ไปกับการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคง สหรัฐอเมริกาได้พยายามเข้ามาดำเนินการให้ไทยเปิดรับนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมตามแนวทางของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งในการเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana โดยเริ่มต้นจากคณะทูตกริฟฟิน (Griffin Mission) เข้ามาสำรวจความต้องการทางด้านเศรษฐกิจในประเทศไทย เมื่อวันที่ 4 -12 เมษายน ค.ศ.1950⁷⁸ เพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางเทคนิคแก่ประเทศไทย โดยมีเป้าหมายหลัก คือการให้ไทยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยม ยกเลิกการประกอบธุรกิจโดยรัฐ และส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ อันเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อการลงทุนจากสหรัฐอเมริกา

ในขณะเดียวกัน การมาเยือนของคณะทูตกริฟฟินในครั้งนี้ได้แฝงจุดประสงค์ทางการเมืองไว้ด้วย โดยคณะทูตดังกล่าวได้แสดงความกังวลต่อการคุกคามของจีนคอมมิวนิสต์ที่มีต่อประเทศไทย ผ่านกลุ่มชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยอ้างว่าจีนคอมมิวนิสต์ต้องการเข้ามามีอิทธิพลในไทยเพื่อใช้ไทยที่เป็นประเทศคู่ค้าผู้นำสำคัญของเอเชียให้เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจีนคอมมิวนิสต์ในการแก้ปัญหาความอดอยากของประชาชนในประเทศ⁷⁹

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับข้อเสนอของคณะทูตกริฟฟินมาเป็นแนวทางของการพัฒนาเศรษฐกิจทันที ด้วยการทำความตกลงทางเศรษฐกิจและเทคนิคกับสหรัฐอเมริกาในวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 1950 โดยมีสาระสำคัญที่จะยอมรับความช่วยเหลือจากคณะเจ้าหน้าที่พิเศษด้านเศรษฐกิจและเทคนิคจากสหรัฐอเมริกา และดำเนินการลดสิ่งกีดขวางต่อการค้าระหว่างประเทศและเปิดรับการลงทุนจากต่างชาติ รวมทั้งทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยเป็นระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมอย่างแท้จริงโดยจะต้องไม่ยอมให้เกิดระบบผูกขาดเกิดขึ้น⁸⁰

⁷⁸ นอกเหนือจากประเทศไทยแล้ว คณะทำงานกริฟฟินได้เดินทางไปยังประเทศอื่นๆในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ได้แก่ ประเทศเวียดนามใต้ (วันที่ 6-16 มีนาคม) สิงคโปร์และมาเลเซีย (วันที่ 16-23 มีนาคม) พม่า (วันที่ 23 มีนาคม – 4 เมษายน) และอินโดนีเซีย (วันที่ 12-22 เมษายน)

⁷⁹ Samuel P. Hayes, *The Beginning of American Aid to Southeast Asia : The Griffin Mission of 1950* (Lexington, Massachusetts : Heath Lexington Books, 1971),p.226. cited in R.Sea Randolph, *The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985*, p.14.

⁸⁰ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ , “ สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย (ค.ศ. 1960-1970),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2526) ,หน้า31-33.

นอกจากนี้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาพยายามดำเนินการให้ไทยหันเหนโยบายสู่เส้นทางเศรษฐกิจเสรีนิยม โดยประสานกับแรงกดดันของธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศซึ่งมีหน้าที่หลักในการดูแลรักษาระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ไทยได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การทั้งสองในปี ค.ศ. 1949 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการที่เศรษฐกิจไทยเข้าสู่วงจรของระบบทุนนิยมโลกและเป็นการยอมรับระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ดำรงอยู่โดยนิตินัย พร้อมทั้งมีพันธะที่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าว

พลั้งจากระบบทุนนิยมโลกทั้งสามนี้พยายามผลักดันให้ไทยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยม และต้องการให้รัฐบาลไทยลดบทบาทของรัฐในฐานะผู้ผลิตสินค้าและบริการต่างๆเองโดยตรง เลิกการผูกขาดการค้าโดยรัฐ พร้อมทั้งส่งเสริมให้เอกชนมีบทบาทในทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งบทบาทโดยเฉพาะของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) คือ การกดดันให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเลิกใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา (Multiple Exchange Rate System) และหันมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนอัตราเดียว (Single Exchange Rate System) ซึ่งประสบความสำเร็จในปี ค.ศ. 1955 ส่วนบทบาทเฉพาะของธนาคารโลก ก็คือการโน้มน้าวให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนจัดตั้งองค์กรที่มีหน้าที่วางแผนดังกล่าว⁸¹

2.4 การสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ในช่วงปี ค.ศ. 1955-1957 ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เสื่อมถอยลง และนำไปสู่จุดจบทางอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงครามในเวลาต่อมา อันเนื่องมาจากการดำเนินนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความร่วมมือใน Pax Americana และขัดต่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา ใน 3 ส่วนด้วยกัน ในส่วนแรกคือการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมที่ขัดต่อแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยมของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะเป็นอุปสรรคโดยตรงต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย ในส่วนที่สองคือการตอบสนองต่อโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยการเปิดช่องทางในการสร้างความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ การผ่อนปรนในการต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์และการแสดงท่าทียอมรับ

⁸¹ รั้งสรรพค์ ธนะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย: บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2475-2530 , หน้า 50.

นโยบายเป็นกลาง อันเป็นการกระทบต่อปรากฏการปิดล้อมคอมมิวนิสต์ที่สหรัฐอเมริกาได้สร้างไว้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในที่สุดท้าย คือ การพยายามดึงประชาชนมาเป็นฐานอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ด้วยวิธีการทางประชาธิปไตยและลดอำนาจทางการเมืองของกลุ่มอิทธิพลฝ่ายตรงข้าม อันนำมาซึ่งกระแสต่อต้านสหรัฐอเมริกาในหมู่ประชาชนไทย ซึ่งการดำเนินนโยบายของ จอมพล ป. พิบูลสงครามดังกล่าวนี้ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่สหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก

2.4.1 การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมที่ขัดต่อแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยมของสหรัฐอเมริกา

การได้รับความช่วยเหลือของธนาคารโลกผ่านคณะทูตกริฟฟินเป็นการวางโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเตรียมเปิดเศรษฐกิจไทยรับระบบทุนนิยมโลกและการลงทุนจากต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ไม่ได้มีนโยบายที่จะล้มล้างรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นกิจการที่ประกอบการโดยรัฐและผู้นำทางการเมือง ซึ่งแม้ว่าจอมพล ป. จะมีแนวนโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคงที่เป็นไปตาม Pax Americana ก็ตาม แต่จอมพล ป. พิบูลสงครามกลับดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่ไม่เป็นไปตาม Pax Americana ดังจะเห็นได้จากแถลงการณ์ของรัฐบาล มาตรการและกฎหมายต่างๆในช่วงนั้น เช่นนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของรัฐ การก่อตั้งโรงงานกระดาษ โรงงานรถยนต์ การทำอุตสาหกรรมป่าไม้ กฎหมายจำกัดการถือครองที่ดิน นโยบายและกฎหมายที่สงวนอาชีพคนไทย มาตรการควบคุมทางการเงินและการธนาคาร ซึ่งเป็นวิธีการที่คัดค้านการลงทุนจากต่างประเทศทั้งสิ้น⁸²

การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมที่ตรงข้ามกับแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยมของสหรัฐอเมริกา โดยการลงทุนทางเศรษฐกิจในรัฐวิสาหกิจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นการส่งเสริมให้เกิดการผูกขาดให้กับกลุ่มผู้นำทหารไทย ซึ่งเป็นผู้ดูแลรัฐวิสาหกิจและก่อตั้งบริษัทเอกชนของตนเข้ามาทำการค้ากับรัฐวิสาหกิจในสังกัดของตน ระบบดังกล่าวนี้เป็นตัวกีดขวางการลงทุนของชาวต่างชาติ โดยในช่วงรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม การลงทุนในระบบเศรษฐกิจไทยทั้งจากคนไทยภายในประเทศและทุนต่างชาติไม่มีการเพิ่มขึ้นเลย และในปี ค.ศ. 1954 ทุนต่างประเทศที่มีอยู่ใน

⁸² อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ , “ สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย (ค.ศ. 1960-1970),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2526) ,หน้า39-40.

ประเทศไทยมีมูลค่าเหลือเพียง 600 ล้านบาทจากมูลค่า 2,480 ล้านบาทในปี ค.ศ. 1938⁸³ โดยจำนวนทุนทั้งหมดที่มีอยู่นี้ใช้ดำเนินธุรกิจของตนเท่าที่มีอยู่ต่อไปเท่านั้น และในส่วนของการลงทุนของชาวอเมริกันที่เดิมมีจำนวนน้อยก็ไม่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเลย แม้ว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกาจะมีความพยายามสนับสนุนทุนของชาวอเมริกันให้เข้ามาลงทุนในประเทศไทยเพิ่มจากเดิม โดยการลงนามกับรัฐบาลไทยในความตกลงว่าด้วยการค้าประกันการลงทุนของชาวอเมริกัน ในปีค.ศ.1955 และรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจะตอบสนองสหรัฐอเมริกาด้วยการประกาศพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนในปีเดียวกัน แต่มาตรการทางกฎหมายและประกาศส่งเสริมการลงทุนต่างๆจากรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นเพียงการผ่อนคลายนโยบายจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเท่านั้น โดยที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ส่งเสริมการลงทุนในระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะทุนจากชาวอเมริกันเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด จึงก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่นักธุรกิจชาวอเมริกันและรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้ดำเนินการที่สร้างความไม่พอใจให้แก่องค์การระหว่างประเทศที่เข้ามามีบทบาทในด้านเศรษฐกิจไทยอีกด้วย โดยได้คัดค้านการผลักดันของธนาคารโลกที่ต้องการให้รัฐบาลไทยมีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งจัดตั้งองค์กรที่มีหน้าที่วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการผลักดันเรื่องทั้งสองนี้ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญระดับสูงของธนาคารโลก และเอกสารขั้นต้นของธนาคารโลกได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเอาแต่ทุ่มทรัพยากรในการสร้างถนนและทางหลวง โดยมีได้โยกกับการสร้างทุนพื้นฐานและสาธารณูปการอื่นๆ ทำให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงของธนาคารโลกต้องเจรจากับเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกา จนมีมติร่วมกันที่จะให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามวางแผนการลงทุนในการสร้างทุนพื้นฐาน (infrastructure) ในระยะยาว⁸⁴

สาเหตุสำคัญที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินนโยบายเช่นนี้ เนื่องจากเป็นนโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้นำทางการเมืองของไทย โดยเฉพาะผลประโยชน์จากรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นฐานอำนาจทางเศรษฐกิจของทหารกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ที่นำโดย พล.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์และกลุ่มชอยราชครูที่นำโดย พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และจอมพลผิน ชุณหะวัณ โดยทหารทั้งสองกลุ่มนี้ได้สนับสนุน

⁸³ H.C. Collis, *Foreign Capital in Southeast Asia* (New York : Institute of Pacific Relations, 1942), p.70. , Erich Jacoby, *Agrarian unrest in Southeast Asia* (Bombay : Asia Publishing House, 1961), p.237. อ้างใน อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, “สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย (ค.ศ. 1960-1970),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526) , หน้า 43-44 .

⁸⁴ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, *กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย : บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2475-2530* , หน้า 50.

ให้รัฐบาลดำเนินนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม ด้วยการให้รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการทางเศรษฐกิจเองในรูปรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นวิธีการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ตนเองรูปแบบหนึ่งจากผลประโยชน์ในรูปตัวเงินจากเบี้ยประชุมและเงินโบนัสที่ให้กับรัฐมนตรีผู้ที่ได้ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการรัฐวิสาหกิจ และยังมี การก่อตั้งบริษัทเอกชนของตนเองขึ้นมาทำการค้าขายกับรัฐวิสาหกิจในสังกัดของตนอีกด้วย⁸⁵

นอกจากนี้ ทหารทั้งสองกลุ่มยังเข้าไปควบคุมสถาบันการเงินที่สำคัญของประเทศเพื่อเป็นฐานกำลังของตน และยังแผ่อิทธิพลของตนไปให้ความคุ้มครองแก่ธุรกิจต่างๆของกลุ่มพ่อค่านายทุน โดยมีแบบแผนการดำเนินธุรกิจ คือการใช้อิทธิพลทางการเมืองเข้าช่วยเหลือในรูปของการออกกฎหมาย การให้ความคุ้มครอง การให้อภิสิทธิ์ผูกขาด การใช้อิทธิพลส่วนตัวหรือการหลีกเลี่ยงกฎหมาย⁸⁶ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้นำทหารไทยโดยอาศัยรัฐวิสาหกิจดังกล่าวเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยมของสหรัฐอเมริกา โดยรัฐและผู้นำทางการเมืองเข้ามามีบทบาทในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการขัดขวางการเข้ามามีบทบาทของทุนต่างชาติ รวมทั้งทุนจากสหรัฐอเมริกาด้วย ดังนั้น ความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการทำให้ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจตามแนวทางเสรีนิยมจึงไม่ประสบผลสำเร็จในช่วงรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

2.4.2 การตอบสนองต่อโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป

แม้ว่ารัฐบาลจอมพล ป. จะยอมรับการเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana ทางด้านความมั่นคงเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองจากความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารจากสหรัฐอเมริกา แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ไม่ได้ผูกพันนโยบายต่างประเทศของไทยกับ Pax Americana อย่างเต็มที่ โดยหนึ่งปีหลังจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การซีโต้ (ค.ศ. 1955) จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำเนินนโยบายหลายประการที่แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนท่าทีต่อจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่เริ่มต้นเห็นแนวโน้มมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1953 เป็นต้นมา

สถานการณ์ระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการเจรจาเพื่อยุติสงครามเกาหลี ค.ศ. 1953 และการที่ประเทศต่างๆให้การยอมรับบทบาทของจีนคอมมิวนิสต์ในวงการเมืองระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับเปลี่ยนบทบาทและนโยบายต่างประเทศของจีนคอมมิวนิสต์ต่อประเทศในเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี ค.ศ. 1954 ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ 1) การยืนยันว่าจีนมีความเหมาะสมที่จะ

⁸⁵ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, “สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย (ค.ศ. 1960-1970),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 31-55.

⁸⁶ สังคีต พิริยะรังสรรค์, ทุนนิยมขุนนางไทย (พ.ศ. 2475-2503) (กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์, 2526), หน้า 283.

ดำเนินบทบาทในฐานะที่เป็นประเทศมหาอำนาจหนึ่ง 2) การยืนยันในฐานะที่เป็นกระบอกเสียงอันชอบธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพ ความเป็นเอกราชและความก้าวหน้าของประเทศในทวีปเอเชีย 3) หลัก 5 ประการของการอยู่ร่วมกันโดยสันติ และ 4) หลักการสันติภาพร่วมกัน⁸⁷ ทั้งหมดนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างประเทศค่ายโลกเสรีและค่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งประเทศมหาอำนาจตะวันตก ดังเช่น อังกฤษ ที่เป็นพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาได้มองว่าการกีดกันจีนคอมมิวนิสต์ออกไปจากวงสังคมนานาชาติระหว่างประเทศที่เริ่มกระทำมาตั้งแต่สงครามเกาหลีเป็นมาตรการที่เหมาะสมเท่าใดนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการห้ามมิให้จีนคอมมิวนิสต์มีที่นั่งในสหประชาชาติ⁸⁸

สถานการณ์เหล่านี้ได้ส่งผลให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งติดตามสถานการณ์ระหว่างประเทศอย่างใกล้ชิดเริ่มต้นทบทวนนโยบายต่างประเทศของตน ดังจะเห็นได้จากในระหว่างการประชุมพิเศษ ณ วังปารุสกวัน ในวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 1953 พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ได้เน้นถึงการดำเนินนโยบายที่ยืดหยุ่นของอังกฤษที่มีต่อจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งแม้ว่าอังกฤษจะดำเนินนโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์ในสิงคโปร์และแหลมมลายู แต่ก็ได้ให้การรับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์และมีผลประโยชน์ในทางการค้ากับจีน⁸⁹ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ยังคงให้ความสนใจกับการดำเนินนโยบายอังกฤษ โดยได้กล่าวถึงนโยบายของอังกฤษเป็นครั้งที่ 2 ในที่ประชุมเรื่องการป้องกันรักษาชายแดน ณ จังหวัดนครราชสีมาว่า ควรพิจารณานโยบายของอังกฤษที่มีวิธีการดำเนินการทางการเมือง คือ “ 1) อังกฤษทำการรบในเกาหลี 2) อังกฤษทำการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในสิงคโปร์ 3) อังกฤษรับรองในทางการทูตกับรัฐบาลจีนแดง ได้มีการทำสัญญาป้องกันการรุกรานทางยุโรปที่เรียกว่า Atlantic Pact และในขณะเดียวกันก็ได้ทำสัญญาป้องกันการรุกรานทางเอเชียอาคเนย์ร่วมกับออสเตรเลีย รวมความว่าอังกฤษมีผลประโยชน์ในทางการค้าขายกับจีนแดง...”⁹⁰ นอกจากนั้นนโยบายของรัฐบาลอังกฤษซึ่งมีลักษณะประนีประนอมต่อจีนคอมมิวนิสต์ได้ถูกนำมากล่าวอีกหลายครั้งในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี

⁸⁷ David A. Wilson, *China, Thailand and the Spirit of Bandung* (Santa Monica, California : The Rand Corporation, 1962),pp.20-21.

⁸⁸ Rosemary Foot, “Pax Americana : Setting the Global Agenda after the Korean War,” in *The Revolutionary War : Korean and the Transformation of the Postwar World*. W.J. ed., (Illinois : Imprint Publication, 1993),p.193. อ้างใน ⁸⁸ สร้อยमुखี ยิ่งชัยะภมล , “นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ.1948-1957)” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2544),หน้า 101.

⁸⁹ มท.0201.2.1.14/23 ฉบับเฉพาะ บันทึกการประชุมพิเศษ ณ วังปารุสกวัน วันที่ 29 เมษายน 2496. อ้างใน สร้อยमुखี ยิ่งชัยะภมล , เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

⁹⁰ มท.0201.2..114/23 บันทึกการประชุมเรื่องการป้องกันชายแดน ณ กองบัญชาการตำรวจรักษาชายแดน จังหวัดนครราชสีมา วันที่ 14 พฤษภาคม 2496. อ้างใน สร้อยमुखี ยิ่งชัยะภมล , เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

จึงเห็นได้ว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเริ่มมีการทบทวนนโยบายต่างประเทศต่อจีนคอมมิวนิสต์ โดยอาศัยการพิจารณาลักษณะการดำเนินนโยบายของรัฐบาลอังกฤษ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ทั้งในแง่ของการรับรองรัฐบาลและการมีผลประโยชน์การค้าระหว่างกัน⁹¹

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ปรับท่าทีต่อจีนคอมมิวนิสต์ไปในทางที่เป็นมิตรมากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อการปรับตัวของโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ โดยเริ่มต้นจากการส่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเข้าร่วมการประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non – Alignment Nations) ที่นครบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1955

ในการประชุมครั้งนี้มีนายกรัฐมนตรี โจวเอินไหล แห่งจีนคอมมิวนิสต์เข้าร่วมการประชุม กรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์ ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับโจวเอินไหลด้วยไมตรีอันดี โดยฝ่ายโจวเอินไหลได้พยายามคลายข้อสงสัยของฝ่ายไทยในเรื่องกลุ่มไทปครองตนเองในยูนนาน ภาคใต้ของจีน และเรื่องการลี้ภัยในจีนของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นประเด็นที่ทางรัฐบาลไทยกังวลว่าจีนจะช่วยเหลือทั้งสองกลุ่มเพื่อมาคุกคามไทย โดยโจวเอินไหลได้ตอบปฏิเสธว่ามีเจตมุงหมายดังกล่าว และพร้อมที่จะเจรจาทำความตกลงเป็นมิตรกับไทย ยิ่งไปกว่านั้นโจวเอินไหลยังเสนอหนทางที่จะยุติปัญหาชาวจีนสองสัญชาติ โดยเสนอให้มีการทำสนธิสัญญาเพื่อให้นักจีนในไทยสามารถเลือกสัญชาติของตนเองได้ และในท้ายที่สุดโจวเอินไหลยังช่วยประสานงานให้มีการพบปะหารือระหว่างกรมหมื่นนคราธิพงษ์กับนายฟามวันดง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามเหนือ เพื่อตกลงกันในปัญหาการส่งชาวเวียดนามอพยพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยกลับสู่เวียดนามเหนืออีกด้วย⁹² สิ่งเหล่านี้ช่วยทำให้สัมพันธภาพระหว่างไทยกับจีนคอมมิวนิสต์เริ่มผ่อนคลายความตึงเครียดลงและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ดังเช่น การติดต่อทางการค้า วัฒนธรรมและการกีฬาในระดับประชาชน⁹³

การผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างระหว่างค่ายโลกเสรีและค่ายคอมมิวนิสต์จะเห็นได้จากการประชุมร่วมกันระหว่างประเทศที่อยู่ค่ายตรงข้ามซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งในปี ค.ศ. 1955 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชุมครั้งสำคัญระหว่างผู้นำประเทศมหาอำนาจสำคัญของโลก ซึ่งได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และสหภาพโซเวียต ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1955 ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

⁹¹ สร้อยมุข ยิ่งชัยยะกมล , เรื่องเดียวกัน , หน้า 54.

⁹² ไบรด์ดู กรมหมื่นนคราธิพงษ์ประพันธ์ “พบโจวเอินไหลที่บันดุง,” *สรวุฒิมุข* (กุมภาพันธ์, 2518): 1-5.

⁹³ ฝ่ายพล.ต.อ. เผ่า ได้ให้ความร่วมมือกับนโยบายติดต่อกับจีนของจอมพล ป. ด้วยด้วย เพราะนายเลื่อน บัวสุวรรณเป็นผู้จัดการธนาคารที่มีเชื้อสายจีนและเป็นผู้จัดการฝ่ายสินเชื่อของพล.ต.อ. เผ่า นอกจากนี้พล.ต.อ. เผ่าหวังที่จะได้รับคะแนนเสียงจากกลุ่มฝ่ายซ้าย ชาวจีน และฝ่ายเป็นกลางเช่นเดียวกับจอมพล ป. ไบรด์ดู Daniel Fineman , *A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958* , p.224.

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจที่สำคัญ นอกจากนี้ยังปรากฏการเจรจาในชั้นเอกอัครราชทูตระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนคอมมิวนิสต์ อันเป็นการต่อยอดให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเห็นถึงการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างค่ายโลกเสรีกับค่ายคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้นไปอีก โดยเฉพาะความขัดแย้งโดยตรงระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนคอมมิวนิสต์เอง⁹⁴

สถานการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จอมพล ป. พิบูลสงครามให้ความสำคัญในการพิจารณาดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1955-1957

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้แสดงความยอมรับรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ในฐานะที่เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายมากขึ้นและเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติต่อชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศด้วยการลดการปฏิบัติที่เข้มงวดต่อชาวจีนในประเทศลง การอนุญาตให้มีการค้าขายกับจีนในสินค้าบางชนิดที่ไม่ใช่ยุทธปัจจัย ในปี ค.ศ. 1956 และเปิดโอกาสให้นักการเมืองฝ่ายซ้ายและบุคคลทั่วไปเดินทางไปเยือนจีนคอมมิวนิสต์ได้ด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้จัดส่งคณะผู้แทนติดต่อกับจีน เช่น นายสังข์ พัทโนทัย ที่ปรึกษาของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และนายเลื่อน บัวสุวรรณ เดินทางไปพร้อมคณะของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่จะเข้าร่วมประชุม ณ กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า ฝ่ายนายสังข์ พัทโนทัยและนายเลื่อน บัวสุวรรณก็ได้เข้าร่วมประชุมกับคณะ แต่ได้แยกตัวไปพูดคุยเจรจากับทางฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ จนในที่สุดมีการลงนามบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจระหว่างกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการต่อไป นอกจากนี้ยังมีคณะของนายอารี ภิรมย์ นายกรรณ กุศลาลัย คณะนายเทพ โชติณูชิต คณะของ ส.ส. สะอิ่ง ฯลฯ เดินทางไปติดต่อทางการค้าเพื่อเจรจาขายใบยาสูบ นอกจากนี้ยังมีคณะที่มาสถิตบอลกับทีมป้องกันไทยไปจีน และคณะสงฆ์จากไทยไปจีนเช่นเดียวกัน คณะเดินทางทั้งหมดเหล่านี้ แม้จะมีการถูกจับกุมขณะเดินทางกลับจากการเยือนจีน แต่ก็มีมีการปล่อยตัวในภายหลัง⁹⁵

⁹⁴ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน ในช่วงปี ค.ศ. 1948-1957 และสาเหตุของการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน ตั้งแต่ ค.ศ. 1953-1957 ได้ใน สร้อยมุกข์ ยิ่งชัยยะกมล , “นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ.1948-1957)” (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2544).

⁹⁵ Daniel Fineman , *A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958*, pp.224-225.

การดำเนินการดังกล่าวของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้สร้างความไม่พอใจและความกังวลใจให้แก่สหรัฐอเมริกา ซึ่งยังคงถือว่าจีนคอมมิวนิสต์เป็นศัตรูอยู่ในขณะนั้น และยังเป็นการกระทบกระเทือนต่อการร่วมอยู่ใน Pax Americana ของไทยในการสกัดกั้นภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ ความกังวลใจของสหรัฐอเมริกาสังเกตได้จากในช่วง ค.ศ. 1955-1957 สหรัฐอเมริกาได้พยายามชี้แจงแก่ประเทศพันธมิตรของตนว่ายังมีได้เปลี่ยนแปลงท่าทีของตนต่อคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด และยังคงดำเนินนโยบายต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์อยู่เช่นเดิม

นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกาพยายามที่จะสอบถามท่าทีของรัฐบาลไทยและกระตุ้นให้จอมพล ป. พิบูลสงครามให้ความสนใจต่อภัยคุกคามคอมมิวนิสต์มากขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดไทยเปลี่ยนแปลงนโยบายจากที่เป็นอยู่ไปมากกว่านี้ โดยหลังจากการประชุมที่บันดุง สหรัฐอเมริกาเล็งเห็นว่าท่าทีของไทยต่อจีนคอมมิวนิสต์ได้ผ่อนคลายลงและไทยกำลังดำเนินนโยบายเป็นกลาง (Neutrality) จึงจัดให้มีการประชุมคณะที่ปรึกษาทางทหารขององค์การซีโต้ เพื่อพิจารณาการคุกคามของคอมมิวนิสต์ โดยหวังผลให้ไทยเบี่ยงเบนความสนใจจากนโยบายเป็นกลาง⁹⁶ และการส่งเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยดำเนินการปลุกกระแสความเชื่อเรื่องภัยคอมมิวนิสต์อีกทางหนึ่ง พร้อมกับส่งผู้นำระดับสูงของสหรัฐอเมริกามาเยือนไทยหลายคน ในช่วงปี ค.ศ. 1956 - 1957 เช่น รองประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน นายจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และบรรดาวุฒิสมาชิกและนายทหารระดับสูง เพื่อยืนยันถึงความยึดมั่นอยู่ในนโยบายเดิมของตนในการเป็นศัตรูกับจีนคอมมิวนิสต์ และต้องการกระชับความสัมพันธ์กับไทยให้ร่วมอยู่ใน Pax Americana และเป็นพันธมิตรที่สนับสนุนสหรัฐอเมริกาอย่างเข้มแข็งต่อไป

2.4.3 การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองจากฐานเสียงประชาชน

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศครั้งสำคัญของจอมพล ป. พิบูลสงคราม หรือการเปิดให้มีกระบวนการที่เรียกว่า การฟื้นฟูประชาธิปไตย นั้นเกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1955-1957 จอมพล ป. พิบูลสงครามตระหนักว่ารัฐบาลแบบอำนาจนิยมได้ส่งเสริมอำนาจและอิทธิพลให้กับ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์และพล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์มากกว่า และก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในสถานการณ์การเมืองของตนจากการขยายอำนาจของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และพล.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในขณะที่ตนเองไม่มีฐานอำนาจที่เข้มแข็งเท่ากับอีกสองฝ่าย จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงพยายามดำเนินการลดอำนาจของ พล.ต.อ. เผ่า รวมทั้งเสริมฐานะของตนเองขึ้น โดยการโยกย้ายตำแหน่งต่างๆ ของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และบรรดาพรรคพวก ซึ่งได้แก่ พล.อ. ฉัตร ชุมพวัน และนายประมาถ

⁹⁶ Ibid., p. 230.

อดิเรกสารจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการสื่อสาร จากนั้นก็มีการโยกย้ายนายตำรวจและกำลังตำรวจหลายหน่วยออกจากกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นการตัดกำลังอำนาจของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ส่วนพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ถูกย้ายออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังซึ่งเป็นแหล่งหาผลประโยชน์แห่งหนึ่งของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ นอกเหนือไปจากการทำธุรกิจผิดกฎหมายอื่นๆ ในขณะที่ตัวจอมพล ป. พิบูลสงครามเองเข้ารับตำแหน่งสำคัญ 2 ตำแหน่ง คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทย⁹⁷ โดยมีอำนาจสำคัญในฐานะรัฐมนตรีทั้งสองกระทรวงในการประกาศการเตรียมพร้อมทางทหารและทางตำรวจ การส่งการเคลื่อนทัพ ยกเว้นแต่ในสภาวะสงครามหรือจลาจล⁹⁸ พร้อมทั้งโยกย้ายความช่วยเหลือของ CIA มาอยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงมหาดไทย โดยการดูแลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม⁹⁹ อย่างไรก็ตามความพยายามของจอมพล ป. พิบูลสงครามในการลดอำนาจของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ไม่ได้ทำให้สหรัฐอเมริกาลดความช่วยเหลือพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์แต่อย่างใด สหรัฐอเมริกายังคงดำเนินการให้ความช่วยเหลือพล.ต.อ.เผ่าผ่านทางบริษัท Sea Supply ต่อไป

นอกเหนือไปจากการโยกย้ายตำแหน่งเพื่อลดอิทธิพลของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์แล้ว ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1955 จอมพล ป.พิบูลสงครามพยายามลดอิทธิพลของตำรวจและทหารในการเมืองไทย และดึงประชาชนมาเป็นฐานอำนาจของตน จอมพล ป. พิบูลสงครามได้เปิดให้มีกระบวนการที่เรียกว่า การฟื้นฟูประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนนโยบายการเมืองภายในครั้งสำคัญ ด้วยการใช่วิธีการแข่งขันให้ได้รับคะแนนเสียงจากประชาชนตามวิถีทางประชาธิปไตย¹⁰⁰ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้พยายามสร้างบรรยากาศของประชาธิปไตยในการเมืองไทย ดังเช่น การให้เสรีแก่สื่อมวลชนในการเสนอข่าวโดยไม่ต้องผ่านการตรวจสอบจากตำรวจ¹⁰¹ การอนุญาตให้มีการก่อตั้งที่ประชุมสำหรับสื่อมวลชน (Press Conference) เป็นครั้งแรกในประเทศไทยและการอนุญาตให้มีการชุมนุมทางการเมืองในลักษณะไฮด์ปาร์ก (Hyde Park) อันชอบด้วยกฎหมายของการพูดได้ตามสิทธิ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล รวมทั้งการเสนอพระราชบัญญัติพรรคการเมืองเข้าสู่การพิจารณา

⁹⁷ Ibid., pp.218-219.

⁹⁸ ลิขิต ธีรเวคิน , วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2537) , หน้า 143.

⁹⁹ Daniel Fineman , A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand ,1947-1958 , p.222.

¹⁰⁰ Ibid., p. 209.

¹⁰¹ Franck C. Darling , Thailand and the United States , p.143.

ของสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเปิดโอกาสให้มีก่อตั้งพรรคการเมืองอย่างสมบูรณ์¹⁰² การดำเนินการเหล่านี้ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นำมาซึ่งการลดอำนาจของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์และเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีอันนำมาซึ่งฐานอำนาจทางการเมืองจากประชาชนของจอมพล ป. พิบูลสงคราม รวมทั้งการหวังคะแนนนิยมในการเลือกตั้งที่มีขึ้นในปี ค.ศ. 1957 นอกจากนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้ลาออกจากตำแหน่งจเรทหารของกองทัพ โดยอ้างว่าเป็นความจำเป็นที่ต้องแยกทหารออกจากการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ในความเป็นจริงแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงครามต้องการได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชน¹⁰³

การพยายามสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยภายในประเทศได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศเป็นอย่างมาก เช่น การเปิดเวทีไฮด์ปาร์ค เพื่อให้ให้นักการเมืองได้แสดงความคิดเห็นและกล่าวสุนทรพจน์อย่างเสรี มีส่วนช่วยให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองภายในและนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลอย่างเปิดเผย และยังมีกรกล่าวโจมตีพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ว่าเป็นผู้ผูกขาดกิจกรรมทางสภาและมีการใช้อำนาจรั้งหลวง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความคิดของจอมพล ป. พิบูลสงครามในการสร้างบรรยากาศเสรีทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยเพื่อลดอำนาจของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นไปตามที่คาดไว้ ดังที่ทักษ์ เฉลิมเตียรณได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่าการที่จอมพล ป. พิบูลสงครามให้อิสระแก่สื่อมวลชนในการเสนอข่าวและวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการให้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการทำลายชื่อเสียงของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์โดยหวังว่าสื่อมวลชนจะเปิดโปงการใช้อำนาจรั้งหลวงของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์¹⁰⁴

การสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยของจอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามและต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การเปิดเวทีไฮด์ปาร์คได้กลายเป็นโอกาสให้นักการเมืองฝ่ายค้านและกลุ่มหัวรุนแรง รวมทั้งพวกกวนเมือง (Demagogue) ใช้เวทีดังกล่าววิพากษ์วิจารณ์โจมตีการทำงานของรัฐบาลและเรียกร้องสิ่งต่างๆจากรัฐบาล จนทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลเริ่มสั่นคลอน นอกจากนี้ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาได้ถูกโจมตีในทำนองที่ว่าไทยถูกสหรัฐอเมริกาบังคับให้เข้าเป็นสมาชิกซีโต้และสหรัฐอเมริกาเป็นผู้บงการผู้นำไทยในการดำเนินนโยบายต่างๆ รวมทั้งเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์โดยไม่มีหลักฐานที่แน่ชัด การวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดกระแส

¹⁰² ปรากฏว่าได้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมากมายโดยเฉพาะพรรคการเมืองที่เป็นพวกฝ่ายซ้าย ได้แก่ พรรคประชาธิปไตยสังคมนิยม พรรคไฮด์ปาร์ค พรรคเศรษฐกิจของนายเทพ โชตินุชิต ส่วนจอมพล ป. พ.ต.อ. เผ่า และจอมพลสฤษดิ์ได้ก่อตั้งพรรมนั่งคิดลา

¹⁰³ Surachart Bamrungsook , *United States Foreign Policy and Thai Military rule , 1947-1977* , p.70.

¹⁰⁴ ไปรอดดู ทักษ์ เฉลิมเตียรณ , *การเมืองระบบพหุอนุอุปถัมภ์แบบเผด็จการ* , หน้า 134-136.

ต่อต้านสหรัฐอเมริกา (Anti-Americanism) ในประเทศไทย¹⁰⁵ ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาไม่พอใจเป็นอย่างมากและตระหนักว่าการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยมาจากการดำเนินการของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามทั้งสิ้น โดยประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในนโยบาย ดังนั้นการให้อิสระกับประชาชนในการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาลจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล¹⁰⁶ และกระทบกระเทือนถึงการร่วมอยู่ใน Pax Americana ของไทย อันส่งผลกระทบต่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ภายในภูมิภาคของสหรัฐอเมริกา ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงไม่พอใจนโยบายดังกล่าวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ความวุ่นวายของสถานการณ์ทางการเมืองภายใน รวมถึงการปรับนโยบายต่อจีนคอมมิวนิสต์ของจอมพล ป. พิบูลสงครามไม่เอื้ออำนวยต่อการรักษาอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และเปิดโอกาสให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นำมาใช้เป็นข้ออ้างดำเนินการ ยึดอำนาจจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยการได้ตัวออกจากรัฐบาลด้วยการแยกตัวจากพรรคเสรีมนังคศิลาและคณะรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยยังคงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกไว้¹⁰⁷ พร้อมทั้ง ทำตัวเสมือนเป็นผู้นำของฝ่ายตรงข้ามกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม ส่งผลให้จอมพลสฤษดิ์ได้รับความนิยมจากประชาชนเพิ่มมากขึ้น¹⁰⁸ จอมพล ป. จึงพยายามทำให้ฐานะของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งกำลังได้รับความนิยมในหมู่ประชาชนและหนังสือพิมพ์ให้ลดต่ำลง โดยการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินธุรกิจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และปลดจอมพลสฤษดิ์ออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลเพื่อตัดทอนแหล่งรายได้ทางหนึ่งของจอมพลสฤษดิ์¹⁰⁹

อย่างไรก็ตาม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์สามารถใช้ประโยชน์จากสถานการณ์ดังกล่าว โดยการลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เพื่อประท้วงความไร้สมรรถภาพของรัฐบาล ส่งผลให้ประชาชนให้การสนับสนุนและให้กำลังใจแก่จอมพลสฤษดิ์ ในขณะที่เสียงสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์ในสภาก็กำลังเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นในวันที่ 13 กันยายน ค.ศ. 1957 จอมพลสฤษดิ์ได้ดำเนินการเรียกร้องให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ลาออกและให้ปลดพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ออกจากตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ ในขณะที่ประชาชนได้แสดงปฏิกิริยาสนับสนุนข้อเรียกร้องของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และได้มีการชุมนุมโจมตีพล.ต.อ. เผ่าและรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม¹¹⁰ และเมื่อสถานการณ์ต่างๆเอื้ออำนวยแก่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลสฤษดิ์จึงทำการจับกุมและยึดอำนาจการปกครองโดยการทำ

¹⁰⁵ ลิขิต ธีรเวคิน , วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย , หน้า 143.

¹⁰⁶ Surachart Bamrungsuk , United States Foreign Policy and Thai Military rule , 1947-1977 , p.72.

¹⁰⁷ ลิขิต ธีรเวคิน , วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย , หน้า 145.

¹⁰⁸ ทักษิณ เต็ยรณ , การเมืองระบบพหุชนูปถัมภ์แบบเผด็จการ , หน้า 150.

¹⁰⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 151-152.

¹¹⁰ Franck C. Darling , Thailand and the United States , p.161.

รัฐประหารในวันที่ 16 กันยายน ค.ศ. 1957 ในขณะที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม และพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้ลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ อันเป็นการสิ้นสุดยุคสามเสือในการเมืองไทย พร้อมกับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่ทำให้ไทยเข้าไปผูกพันกับ Pax Americana อย่างใกล้ชิดทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ไทยกับการเข้าสู่ Pax Americana

การก้าวขึ้นสู่อำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในฐานะนายกรัฐมนตรีถือเป็นการนำไทยเข้าเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในระบบทุนนิยมโลก (Pax Americana) ทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ โดยการใช้ภัยคุกคามคอมมิวนิสต์เป็นข้ออ้างเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองต้องการที่จะสร้างพันธมิตรภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายใต้แผนการปิดล้อมคอมมิวนิสต์และสนใจที่จะเปิดเศรษฐกิจไทยให้รับการลงทุนจากต่างประเทศในบทนี้จะอธิบายให้เห็นถึงการก้าวขึ้นสู่อำนาจของจอมพลสฤษดิ์ในฐานะนายกรัฐมนตรีและการดำเนินการนำประเทศไทยเข้าสู่ Pax Americana อันเป็นจุดเริ่มต้นของการร่วมอยู่ใน Pax Americana ในช่วงที่ถนัด คอมันตร์ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

3.1 จุดเริ่มต้นของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในการเข้าสู่ Pax Americana

ภายหลังการก่อรัฐประหารโค่นล้มจอมพล ป.พิบูลสงครามเมื่อวันที่ 16 กันยายน ค.ศ. 1957 จอมพลสฤษดิ์ได้เชิญนายพจน์ สารสิน เลขาธิการองค์การซีโต้ และอดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ส่วนตำแหน่งสำคัญในคณะรัฐบาลและกองทัพเป็นของคนใกล้ชิดจอมพลสฤษดิ์และบุคคลสำคัญของคณะรัฐประหาร ส่วนตัวจอมพลสฤษดิ์ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบก จึงเปรียบเสมือนว่ารัฐบาลของนายพจน์คือรัฐบาลของคณะรัฐประหารนั่นเอง¹ และการทำรัฐประหารในครั้งนี้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงกลุ่มผู้มีอำนาจ ในขณะที่ยังคงโครงสร้างสถาบันประชาธิปไตยไว้ให้อยู่ภายใต้คณะทหาร ซึ่งไม่ได้แตกต่างไปจากการปฏิวัติครั้งก่อน ดังจะเห็นได้จากการยังคงไว้ซึ่งสถาบันรัฐสภาและการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1957

การมอบตำแหน่งนายกรัฐมนตรีให้แก่ นายพจน์ สารสิน ภายหลังจากการโค่นล้มอำนาจจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นเป็นเพียงการพรางตาประชาชนและประชาคมโลกว่าตัวจอมพลสฤษดิ์ไม่ได้อำนาจการโค่นล้มอำนาจจอมพล ป. เพื่อตนเองและพรรคพวก แต่กระทำไปเพื่อประเทศชาติ รวมทั้งเพื่อ

¹ ม.ร.ว. ชนม์สวัสดิ์ ชมพูนุท, 4 ยุค 4 สมัยของการปฏิวัติ (กรุงเทพมหานคร : เอกศิลป์การพิมพ์, 2517), หน้า 273.

ให้ได้รับการรับรองจากประเทศตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา² ประกอบกับในขณะนั้นจอมพลสฤษดิ์ ยังมีได้มีความคิดแจ่มชัดนักว่าจะปกครองประเทศอย่างไร³

รัฐบาลไทยภายใต้การนำของนายพจน์ สารสินเป็นเพียงรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นชั่วคราวเพื่อ เข้ามาจัดระเบียบทางการเมืองและเตรียมการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ที่มีขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ.1957 ในขณะที่การดำเนินนโยบายต่างประเทศไม่ได้แตกต่างไปจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามนั่นคือ ยังคงมุ่งเน้นไปที่การต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์และการมีพันธมิตรภายใต้องค์การซีโต้และการคง ความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารจาก สหรัฐอเมริกา⁴

การเลือกตั้งในวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ.1957 ผลปรากฏว่าพรรคสหภูมิของจอมพลสฤษดิ์ ได้รับเลือกตั้ง 44 คน ในขณะที่พรรคประชาธิปไตยได้รับเลือกตั้ง 39 คน และผู้สมัครที่ไม่สังกัดพรรคได้รับเลือกเข้ามามากที่สุดถึง 59 คน โดยตามเมืองใหญ่ๆ ผู้สมัครจากพรรคสหภูมิไม่ได้รับการเลือกตั้ง ในจังหวัดกรุงเทพมหานครและธนบุรีซึ่งเป็นเมืองสำคัญเลย ผลการเลือกตั้งครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าคณะ ปฏิวัติไม่สามารถพึ่งพาพรรคสหภูมิได้แล้ว ในวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1957 จอมพลสฤษดิ์ยังได้ทำการ ตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาใหม่ในนามพรรคชาติสังคมนิยมแทนที่พรรคสหภูมิ โดยนำส.ส.พรรคอิสระและส.ส. พรรคเสริมพลังศิลาที่ได้รับเลือกเข้ามาพร้อมกับพรรคสหภูมิในนามของพรรคชาติสังคมนิยมเพื่อสนับสนุน รัฐบาลใหม่ให้ได้รับเสียงข้างมากในสภา ซึ่งได้ทำให้คณะรัฐประหารที่นำโดยจอมพล สฤษดิ์สามารถ อ้างความชอบธรรมในการเข้ามาบริหารประเทศอย่างยุติธรรมตามวิถีทางของประชาธิปไตยจากการ เลือกตั้ง โดยได้แต่งตั้งให้จอมพลถนอม กิตติขจรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี⁵ และตัวจอมพลสฤษดิ์ได้ เดินทางไปรับการรักษาอาการเจ็บป่วยที่สหรัฐอเมริกา⁶

การบริหารงานของรัฐบาลจอมพลถนอมต้องเผชิญกับปัญหาความไร้เสถียรภาพทาง การเมืองภายในจากการแตกแยกภายในกองทัพและภายในพรรคชาติสังคมนิยม ประกอบกับการที่

² ประจวบ อัมพะเสวต, พลิกแผ่นดิน : ประวัติการเมืองไทย 24 มิถุนายน 2475 -14 ตุลาคม 2516 (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ 2543), หน้า 453.

³ ทักซ์ เฉลิมเตียรณ , การเมืองระบบพหุชนูปถัมภ์แบบเผด็จการ , หน้า 160.

⁴ Surachart Bumrungsuk, *United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947-1977* ,p.76.

⁵ ทักซ์ เฉลิมเตียรณ , การเมืองระบบพหุชนูปถัมภ์แบบเผด็จการ , หน้า 174-175.

⁶ Surachart Bumrungsuk, *United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947-1977*,p.76.

จอมพลถนอมไม่มีบารมีเพียงพอที่จะควบคุม ส.ส.ของฝ่ายรัฐบาลได้⁷ นอกจากนี้รัฐบาลจอมพลถนอมยังประสบปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงินการคลังภายในประเทศ โดยสื่อมวลชนและพรรคฝ่ายค้านรวมทั้งสมาชิกบางคนภายในพรรคชาติสังคมนิยมต่างวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลที่เสนอให้ขึ้นภาษีเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อพยายามที่จะเพิ่มดุลงบประมาณที่ขาดดุลมากกว่า 2,200 ล้านบาท⁸

การที่จอมพลสฤษดิ์ไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเอง และมอบตำแหน่งให้แก่จอมพลถนอมในช่วงเวลานี้ได้ถูกกำหนดไว้ในใจและเป็นการวางแผนการของจอมพลสฤษดิ์ไว้ก่อนล่วงหน้าโดยแฝงนัยยะสำคัญบางอย่างไว้ ซึ่งเป็นสิ่งจอมพลสฤษดิ์ต้องกระทำให้ได้ก่อนที่จะก้าวขึ้นสู่อำนาจอย่างเต็มตัวและเป็นการแสวงหาแนวทางการปกครองประเทศเพื่อแก้ปัญหาอันฉะฉานของตนเองให้ยั่งยืน นั่นคือการทำให้สหรัฐอเมริกาอมรับในตัวจอมพลสฤษดิ์และให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยในฐานะพันธมิตรอันนำมาซึ่งการค้าอำนาจของตัวจอมพลสฤษดิ์เอง จอมพลสฤษดิ์จึงใช้ช่วงเวลาที่มอบตำแหน่งนายกรัฐมนตรีให้จอมพลถนอมดำเนินการดังกล่าว โดยจอมพลสฤษดิ์ได้เลือกที่จะเดินทางไปรักษาอาการเจ็บป่วยที่โรงพยาบาลวอลเตอร์ ริด (Walter Reed) ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นศูนย์การแพทย์ของกองทัพสหรัฐฯ ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1958 และตามมาด้วยการเดินทางไปขอความช่วยเหลือทางทหารและทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา รวมทั้งเข้าพบกับประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ด้วยตนเองในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1958

จอมพลสฤษดิ์มีความต้องการอย่างชัดเจนที่จะดำเนินการนำประเทศไทยเข้าร่วมอยู่ในโครงสร้าง Pax Americana จอมพลสฤษดิ์ได้วางแผนเสนอให้รัฐบาลจอมพลถนอมที่ตัวจอมพลสฤษดิ์เป็นผู้อยู่เบื้องหลังในการตั้งรัฐบาลชุดนี้ขึ้นมามอบหมายหน้าที่ให้จอมพลสฤษดิ์เดินทางไปเจรจากับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เพื่อขอความช่วยเหลือให้แก่ประเทศไทย ซึ่งปรากฏหลักฐานว่าคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลจอมพลถนอมได้มีมติให้จอมพลสฤษดิ์เดินทางไปติดต่อขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1958 ในฐานะหัวหน้าคณะกรรมการพิจารณาขอรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาพร้อมคณะบุคคลสำคัญชั้นสูงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย พล.ท. จิตติ นาวิเสถียร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ นายประยูร กาญจนดุล อธิบดีกรมการค้าภายใน และด้านความมั่นคง ได้แก่ พล.อ.อ.ทวี จุลละทรัพย์ รองเสนาธิการกลาโหมร่วมเดินทางไปด้วย ซึ่งการนำบุคคลเหล่านี้ร่วมคณะกรรมการชุดดังกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ได้สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ทั้ง

⁷ วิชัย สุวรรณรัตน์, “การปฏิวัติ รัฐประหาร และกบฏ ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475,” ใน *สังวัตการเมือง*, ชัยอนันต์ สมุทรวานิช, เศรษฐสุพร คูศรีพิทักษ์ และแสง รัตนมงคลมาศ, บรรณาธิการ (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 123.

⁸ ทักษ์ เฉลิมเตียรณ , *การเมืองระบอบพอขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*, หน้า 179-181.

จอมพลสฤษดิ์และสหรัฐอเมริกาต้องการซึ่งกันและกันทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังมี ถนัด คอมันตร์ เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตันซึ่งมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยง ระหว่างผู้นำทหารของไทยซึ่งเพิ่งจะปฏิวัติยึดอำนาจมากับฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ร่วมอยู่ใน คณะกรรมการชุดดังกล่าวร่วมกับผู้ช่วยทูตทหารบก ผู้ช่วยทูตทหารเรือและผู้ช่วยทูตทหารอากาศ ประจำสหรัฐอเมริกา รวมทั้ง พ.อ.เฉลิมชัย จารุวัตร นายทหารคนสนิทของจอมพลสฤษดิ์⁹

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นชอบตามที่จอมพลสฤษดิ์เสนอ และลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการ พิจารณาขอรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีผลตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ. 1958 เป็นต้นไป¹⁰ ภายหลังจากนั้นไม่กี่วัน จอมพลสฤษดิ์ก็เดินทางไปสหรัฐอเมริกาทันที

การเดินทางไปในครั้งนี้ได้มีการวางแผนไว้พร้อมและมีการกำหนดหน้าที่ในการเจรจากับผู้นำระดับสูงฝ่ายสหรัฐฯทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจอย่างชัดเจน โดยถนัดเป็นผู้นำบันทึก ของจอมพลสฤษดิ์ซึ่งชี้แจงสถานการณ์ทั่วไปของประเทศไทยรวมทั้งเหตุผลที่จะขอความช่วยเหลือจาก สหรัฐอเมริกาไปมอบแก่เจ้าหน้าที่สหรัฐฯ เพื่อให้ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ได้พิจารณาก่อน ล่วงหน้า¹¹

การดำเนินการขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาได้เริ่มต้นจากการที่จอมพลสฤษดิ์ พร้อมด้วยถนัด คอมันตร์ และ พ.อ.เฉลิมชัย จารุวัตร นายทหารคนสนิทของจอมพลสฤษดิ์เข้าพบ ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ ในวันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ. 1958 จอมพลสฤษดิ์ได้แสดงความขอบคุณที่ ฝ่ายสหรัฐอเมริกาให้การต้อนรับอย่างดีตั้งแต่ครั้งที่เดินทางมารักษาตัวที่โรงพยาบาลของกองทัพ สหรัฐฯ และได้อธิบายเหตุผลของการเดินทางมาในครั้งนี้ โดยพยายามชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของตัว จอมพลสฤษดิ์ ที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบความมั่นคงของไทยและชี้แจงสถานะของ ประเทศไทยที่ต้องเผชิญกับภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศเพื่อเรียกร้อง ความสนใจจากประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ดังปรากฏในเอกสารบันทึกช่วยจำ ความว่า

“ จอมพลสฤษดิ์ได้แสดงความขอบคุณอย่างลึกซึ้งที่ให้การต้อนรับและดูแล จอมพลสฤษดิ์เป็นอย่างดีตั้งแต่ครั้งที่จอมพลสฤษดิ์เดินทางมาสหรัฐอเมริกาเพื่อรักษา อาการเจ็บป่วยเป็นเวลาหลายสัปดาห์เมื่อไม่นานมานี้ โดยจอมพลสฤษดิ์ได้เข้ารับ

⁹ “หนังสือกรมสารบรรณคณะรัฐมนตรี ที่ 3350/250 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาขอรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา,” 27 พฤษภาคม 2501 .

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹¹ “หนังสือสำนักงานผู้บัญชาการทหารสูงสุด, ฉบับเฉพาะ ที่ 5641-2501 ถึงนายกรัฐมนตรี เรื่องการเจรจาขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา,” 18 สิงหาคม 2501 ,หน้า 1.

การรักษาที่ศูนย์การแพทย์ Walter Reed ของกองทัพสหรัฐฯ ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและสามารถรักษาอาการเจ็บป่วยของจอมพลสฤษดิ์ได้เป็นอย่างดีเปรียบเสมือนการมอบชีวิตใหม่ให้แก่ตัวจอมพลสฤษดิ์ในการที่จะสามารถรับใช้ประเทศชาติและร่วมมือกับประเทศฝ่ายโลกเสรี โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาต่อไป

รัฐบาลไทยต้องการให้จอมพลสฤษดิ์เดินทางมาในครั้งนี้ด้วยเหตุผลหลายประการ ประการแรกจอมพลสฤษดิ์เป็นผู้เหมาะสมที่จะเดินทางมาเนื่องจากจอมพลสฤษดิ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบด้านความมั่นคงของไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงในปัจจุบันนี้

เหตุผลต่อมาการเดินทางมาพบปะเจรจากับประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ในครั้งนี้ของจอมพลสฤษดิ์ก็เพื่อพิจารณาถึงสถานการณ์คอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงทั้งภายในและภายนอกของไทย

ประเทศไทยต้องเผชิญกับภัยคอมมิวนิสต์ที่อยู่รอบประเทศไทยทั้งประเทศที่ถูกควบคุมโดยตรงจากคอมมิวนิสต์และประเทศที่คอมมิวนิสต์เข้าไปดำเนินการแทรกซึมอยู่ อันได้แก่ คอมมิวนิสต์ในเวียดนาม และการต่อสู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ในพม่าและมาลาการขยายอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์ในลาว และอินโดนีเซีย ทั้งหมดนี้นำไปสู่ข้อเท็จจริงที่ว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีเป้าหมายหนึ่งเดียว คือการปิดล้อมและแยกไทยออกจากฝ่ายโลกเสรี และในขณะเดียวกันการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ภายในประเทศไทยก็ยังคงดำเนินอยู่ต่อไปร่วมกับการดำเนินการคุกคามจากภายนอกประเทศ ในการนี้จะเห็นได้ว่าประเทศไทยเป็นเป้าหมายหลักของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การดำเนินการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ภายในประเทศไทยร่วมกับการกดดันจากคอมมิวนิสต์ภายนอกประเทศได้ส่งผลให้ขบวนการคอมมิวนิสต์ภายในประเทศที่มาจากก๊กกวมชนชาวจีนในประเทศไทยเจริญเติบโตและแพร่ขยายไปอย่างกว้างขวางและหลงเชื่อการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ในอีกทางหนึ่งยังปรากฏว่ารัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ให้กำลังใช้นายปรีดี พนมยงค์ที่อาศัยอยู่ในประเทศจีนคอมมิวนิสต์แทรกซึมเข้ามาอิทธิพลในประเทศไทยผ่านผู้ใกล้ชิดและกระตุ้นให้บุคคลเหล่านั้นเข้ายึดอำนาจรัฐบาลประชาธิปไตย และจัดตั้งรัฐบาลหุ่นเชิดของคอมมิวนิสต์ขึ้นมาแทนที่ดังที่ปรากฏอยู่ในประเทศบิรวารของคอมมิวนิสต์ทั้งหลาย

ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยังใช้ยุทธวิธีทางการค้า โดยเฉพาะการค้าระหว่างพ่อค้า ชาวจีนกับประเทศฮ่องกงมาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการให้การสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคฝ่ายซ้ายและขบวนการคอมมิวนิสต์และการก่อตั้งกลุ่มทางการเมืองในประเทศไทย

จากเหตุผลทั้งหมดนี้ ฝ่ายไทยจึงต้องการให้สหรัฐอเมริกาช่วยไทยใน 4 ด้านด้วยกัน อันได้แก่ 1) ช่วยเหลือไทยในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ 2) ให้การสนับสนุนรัฐบาลประชาธิปไตยของไทยและช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพและอิทธิพลของรัฐบาลดังกล่าวในการเมืองไทย 3) ช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจไทยเพื่อให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และ 4) ช่วยเสริมสร้างศักยภาพทางทหารให้แก่กองทัพไทย”¹²

จากข้อเสนอของจอมพลสฤษดิ์ดังกล่าวนี้ นอกเหนือไปจากการอ้างภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ภายในและภายนอกประเทศเพื่อขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาแล้ว จอมพลสฤษดิ์ยังได้แฝงการขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในการค้าจุนรัฐบาลทหารอีกด้วย ซึ่งไม่แตกต่างไปจากสิ่งที่รัฐบาลทหารสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ทำมาก่อนหน้านี้แล้ว ดังปรากฏในข้อเสนอข้อที่ 2 ที่ระบุว่า “...ฝ่ายไทยจึงต้องการให้สหรัฐฯช่วยไทย... 2) ให้การสนับสนุนรัฐบาลประชาธิปไตยของไทยและช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพและอิทธิพลของรัฐบาลดังกล่าวในการเมืองไทย ”

จอมพลสฤษดิ์ยังแสดงเจตนาของตนเองให้ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์เห็นอย่างชัดเจนว่าประเทศไทยและตัวจอมพลสฤษดิ์พร้อมที่จะช่วยต่อต้านคอมมิวนิสต์และเป็นมิตรที่ดีของสหรัฐอเมริกาและฝ่ายโลกเสรี อันเป็นสิ่งที่สหรัฐอเมริกาต้องการจากฝ่ายไทย รวมทั้งจอมพลสฤษดิ์ได้แสดงความไว้วางใจและเชื่อมั่นในตัวรัฐบาลสหรัฐอเมริกาว่าจะสามารถช่วยแก้ปัญหาต่างๆของไทยได้เป็นอย่างดี

“ จอมพลสฤษดิ์ประกาศให้คำมั่นสัญญาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ และหวังว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจะไม่เป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยไม่อยู่ในสายตาของฝ่ายสหรัฐฯดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา การมาชี้แจงของจอมพลสฤษดิ์ในครั้งนี้จะสามารถสร้างความเข้าใจและนำไปสู่ผลในทางปฏิบัติที่ได้ผลดี ในอันที่จริงจอมพลสฤษดิ์มั่นใจว่าการได้สนทนากับประธานาธิบดีสหรัฐฯผู้ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการกับปัญหาต่างๆของโลกนั้น ปัญหาต่างๆที่ประเทศไทยกำลัง

¹² Explanatory Memorandum in support of the conversation to be held on the occasion of Field Marshal Sarisdi Dhanarajata's visit to the President on May 7, 1958 ,pp.1-3.

เผชิญจะได้รับความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจจากสหรัฐฯและหาทางแก้ไข
ปัญหาที่เหมาะสมให้แก่ประเทศไทยได้”¹³

ในส่วนของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ได้ตอบรับและแสดงท่าทีที่เป็นมิตรกับจอมพลสฤษดิ์
เป็นอย่างดี พร้อมทั้งแสดงท่าทีสนใจที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับจอมพลสฤษดิ์และแสดงความ
เห็นอกเห็นใจประเทศไทยเป็นอย่างมากในฐานะที่ประเทศไทยเป็นมิตรที่ดีของสหรัฐอเมริกา¹⁴

หลังจากการพบปะกับประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์และได้ทราบท่าทีที่แน่วแน่ของผู้นำสหรัฐฯ
อเมริกาที่สนใจจะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยอย่างจริงจังแล้ว ขั้นตอนต่อไปจอมพลสฤษดิ์ได้จัดทำ
บันทึกกรวบรวมโครงการที่ฝ่ายไทยต้องการให้สหรัฐอเมริกาช่วยเหลือขึ้นมา 3 ฉบับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง
ความต้องการของจอมพลสฤษดิ์ที่ต้องการเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana ทั้งทางด้านความมั่นคงและ
เศรษฐกิจ บันทึก 3 ฉบับนั้น ได้แก่¹⁵

- 1) บันทึกกรวบรวมโครงการขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ
- 2) บันทึกกรวบรวมโครงการขอความช่วยเหลือทางทหาร
- 3) บันทึกโครงการต่อต้านภัยจากคอมมิวนิสต์

หลังจากนั้นจอมพลสฤษดิ์ได้เข้าพบปะเจรจากับผู้นำระดับสูงของสหรัฐอเมริกาทั้งทาง
ด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจอีกหลายคน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าฝ่ายสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับประเทศไทย
และการเดินทางมาในครั้งนี้ของจอมพลสฤษดิ์เป็นอย่างมากจากการกำหนดให้จอมพลสฤษดิ์ได้มีโอกาส
พบปะผู้มีบทบาทสำคัญและรับผิดชอบโดยตรงทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ อันเป็นการปูทาง
ความสัมพันธ์อันมีมิตรระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาได้เป็นอย่างดี

โดยในวันที่ 14 พฤษภาคม จอมพลสฤษดิ์ และถนัด คอมันตร์ ได้เข้าพบนายจอห์น
ฟอสเตอร์ ดัลเลส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯและได้ยื่นบันทึกทั้งสามฉบับที่ได้จัดทำ
ขึ้นแก่นาย ดัลเลสเพื่อให้ฝ่ายสหรัฐฯพิจารณาอย่างเป็นทางการ ซึ่งฝ่ายนายดัลเลสได้ตอบรับว่าจะ
พิจารณาข้อเสนอของฝ่ายไทยด้วยดี¹⁶

¹³ Explanatory Memorandum in support of the conversation to be held on the occasion of Field
Marshal Sarisdi Dhanarajata's visit to the President on May 7, 1958 ,pp.1-2.

¹⁴ “หนังสือสำนักงานผู้บัญชาการทหารสูงสุด, ฉบับเฉพาะ ที่ 5641-2501 ถึงนายกรัฐมนตรี เรื่องการเจรจาขอ
ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา,” 18 สิงหาคม 2501, หน้า 2.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ในวันที่ 15 พฤษภาคม จอมพลสฤษดิ์และถนัดได้เดินทางไปพบนายดิลลอน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝ่ายเศรษฐกิจ โดยได้มีการเจรจาในเรื่องการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาแก่ประเทศไทย และฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้เน้นย้ำถึงการพัฒนาประเทศและการสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่ประชาชนต้องให้ความสำคัญกับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ โดยนายดิลลอนได้กล่าวถึงความสำคัญของการลงทุนจากต่างประเทศที่อาจจะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ยังไม่พัฒนาเพิ่มเติมจากเงินช่วยเหลือซึ่งฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้ให้อยู่แล้ว นอกจากนี้ทั้งสองฝ่ายยังตกลงให้มีการเจรจาต่อไประหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยกับเจ้าหน้าที่สหรัฐฯ เกี่ยวกับเศรษฐกิจ โดยจอมพลสฤษดิ์ได้มอบหมายให้ถนัดเป็นหัวหน้าผู้เจรจาฝ่ายไทย

หลังจากนั้นจอมพลสฤษดิ์และถนัดได้เข้าพบกับนายวอลเตอร์ โรเบิร์ตสัน ผู้ช่วยรัฐมนตรีฝ่ายตะวันออกไกลของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ และได้สนทนาในเรื่องสถานการณ์ทั่วไปทางด้านการเมืองและปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ภายหลังจากนั้น นายโรเบิร์ตสันยังได้เดินทางมาที่พักของจอมพลสฤษดิ์เพื่อรับประทานอาหารค่ำร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการอีกด้วย¹⁷ อันสะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศของความเป็นมิตรระหว่างฝ่ายสหรัฐอเมริกา กับฝ่ายไทยในการเดินทางมาในครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี

ในส่วนของ การพบปะกับผู้นำระดับสูงด้านความมั่นคงนั้น จอมพลสฤษดิ์และถนัด พร้อมด้วย พล.อ.ท.วิ จุลละทรัพย์ ได้เข้าพบปะเจรจากับ นายแมคเคนรอย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม นายบรัคเนอร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารบก นายเกจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารเรือ นายควอเลส รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม และนายสปริงก์ ผู้ช่วยรัฐมนตรีกลาโหม ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีหน้าที่โดยเฉพาะเกี่ยวกับการกำหนดและการดำเนินงานในเรื่องการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศด้านการทหาร ทั้งสองฝ่ายได้ปรึกษาหารือกันในเรื่องการดำเนินการให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ประเทศไทย โดยฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้ชื่นชมกับความร่วมมือต่างๆ ที่ไทยได้ให้แก่สหรัฐอเมริกา พร้อมทั้งตอบรับที่จะพิจารณาข้อเสนอขอรับความช่วยเหลือทางทหารของไทยด้วยความเห็นอกเห็นใจและจะพยายามให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยมากที่สุดเท่าที่จะทำได้¹⁸

ภายหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ได้พบกับบุคคลสำคัญทั้งฝ่ายความมั่นคงและฝ่ายเศรษฐกิจดังกล่าวแล้ว ในการเจรจาขอความช่วยเหลือในรายละเอียด จอมพลสฤษดิ์ได้แบ่งคณะกรรมการออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ถนัด คอมันตร์และนายประยูร กาญจนดุล อธิบดีกรมการค้าภายในเป็นกรรมการ และมี พล.ท. จิตติ นาวิเสถียร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ

¹⁷ เรื่องเดียวกัน , หน้าเดียวกัน.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน , หน้า 4-5.

เป็นที่ปรึกษา ส่วนฝ่ายความมั่นคง ได้แก่ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ รองเสนาธิการกลาโหม พร้อมด้วยผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบก ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารเรือ และผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารอากาศ เป็นกรรมการ¹⁹

คณะกรรมการดำเนินการเจรจาฝ่ายเศรษฐกิจของไทยได้ไปประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯซึ่งมีนายพาล์มเมอร์ รองผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝ่ายตะวันออกไกลเป็นหัวหน้า ในการประชุมครั้งนั้นนอกเหนือไปจากการที่คณะกรรมการได้ชี้แจงโครงการขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและอธิบายเหตุผลในการขอความช่วยเหลือต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายสหรัฐฯโดยละเอียด ซึ่งฝ่ายเจ้าหน้าที่สหรัฐฯได้ตอบรับที่จะรับข้อเสนอของฝ่ายไทยไว้พิจารณาอย่างดีแล้ว ทั้งสองฝ่ายยังได้มีการปรึกษาหารือในประเด็นซึ่งเป็นหลักสำคัญที่สหรัฐอเมริกาต้องการจากประเทศไทย คือ เรื่องการเปิดรับการลงทุนโดยเอกชนจากต่างประเทศและการสนับสนุนให้มีการลงทุนจากต่างประเทศในประเทศไทยเพื่อช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย²⁰ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการพบปะเจรจาในครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดรับแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจเสรีนิยมของสหรัฐอเมริกาในการสนับสนุนการลงทุนของเอกชนและการลงทุนจากต่างประเทศและยังนำมาซึ่งความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่สหรัฐอเมริกามอบให้แก่ไทยในเวลาต่อมา

ในส่วนการเจรจาขอความช่วยเหลือทางฝ่ายทหารนั้น พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ พร้อมทั้งคณะกรรมการฝ่ายทหารได้ประชุมหารือเสนอขอความช่วยเหลือทางทหารต่อคณะทหารของสหรัฐอเมริกาทั้งสามเหล่าทัพที่กระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ภายหลังจากนั้นฝ่ายกองทัพสหรัฐฯได้จัดเจ้าหน้าที่พิเศษประชุมหารือร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย ซึ่งผลปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ทหารสหรัฐฯให้ความร่วมมือเห็นชอบตามหลักการที่ฝ่ายไทยเสนอไปเป็นส่วนใหญ่ และยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือแก่กองทัพไทยมากยิ่งขึ้น โดยให้กองทัพไทยมีส่วนในการจ่ายเงินค่าก่อสร้างและการบริการตามโครงการน้อยที่สุด และฝ่ายสหรัฐอเมริกาจะพิจารณาความช่วยเหลือหน่วยอื่นๆเพิ่มเติมที่ไม่ได้อยู่ในโครงการความช่วยเหลือ และโครงการเดิมใดที่ยังไม่ได้ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาจะรีบดำเนินการเร่งรัดให้เป็นไปตามโครงการซึ่งสิ่งที่ฝ่ายไทยเสนอขอไปนั้นแสดงให้เห็นถึงความต้องการความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาด้านการทหารในสามส่วนด้วยกัน คือ 1) การเปลี่ยนความช่วยเหลือแบบ Mutual Military Assistance มาเป็น Full Scale Assistance 2) การเพิ่มโครงการความช่วยเหลือเพิ่มเติมให้แก่หน่วยอื่นๆ 3) การให้สหรัฐอเมริกาเร่งรัดความช่วยเหลือในโครงการเดิมให้เป็นไปตามเป้าหมาย รายละเอียดปรากฏในเอกสารดังนี้

¹⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 4.

²⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 5.

“ (ก) ขอให้ทางสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแบบการช่วยเหลือแบบ *Mutual Military Assistance* เป็นแบบ *Full Scale Assistance* ถ้าหากช่วยไม่ได้เท่านี้ก็ขอได้ช่วยตั้งเงิน *Direct Force Support* ไว้เพื่อดำเนินการปรับปรุงและส่งเสริมให้กองทัพไทยมีสมรรถภาพในการพร้อมรบได้เสมอ

(ข) ขอให้ทางสหรัฐอเมริกาพิจารณาช่วยเหลือหน่วยอื่นๆที่ยังมิได้อยู่ในโครงการช่วยเหลือให้เข้าอยู่ในโครงการ

(ค) ตามรายการขอความช่วยเหลือเพิ่มเติมของกองทัพไทยนั้น บางรายการก็ได้ตั้งไว้แล้วตามโครงการเดิม วัตถุประสงค์ของใดที่ยังไม่ได้รับทางอเมริกาก็จะเร่งรัดให้เป็นไปตามโครงการ ส่วนสิ่งใดในรายการขอ เช่น อุตสาหกรรมทหาร การสร้างคู่อ้อมเรือและรายการใหญ่ๆที่ต้องใช้เงินและเวลาเป็นจำนวนมาก ทางฝ่ายอเมริกันจะได้พิจารณาเป็นเรื่องๆตามความจำเป็นและกำลังเงินต่อไป สำหรับเรื่องการอุตสาหกรรมทหารนั้น ทางฝ่ายอเมริกันเห็นควรให้นำไปรวมไว้ในด้านการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ ” ²¹

นอกจากนี้ฝ่ายสหรัฐอเมริกายังเสนอให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติมจากที่ฝ่ายไทยเสนอขอมาในส่วนที่สหรัฐอเมริกาเห็นถึงความจำเป็น อันได้แก่การจัดสรรอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยให้แก่ไทย เพิ่มเติม ดังเช่น เครื่องบินรบ ผีเสื้อบินขับไล่ เครื่องบินไอพ่น F86F และอาวุธยุทโธปกรณ์อื่นๆของกองทัพไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าฝ่ายรัฐบาลสหรัฐฯเองก็ต้องการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยเช่นเดียวกัน

“สรุปผลของการขอความช่วยเหลือเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทหารนับว่าได้ผลดีอย่างยิ่ง บางรายการทางฝ่ายไทยได้ขอไปเป็นจำนวนน้อย แต่ทางอเมริกันเห็นความจำเป็นก็เสนอเพิ่มเติมให้ เช่น ผีเสื้อบินขับไล่ กองทัพอากาศขอไป 1 ผีเสื้อจำนวน 30 เครื่อง แต่ทางอเมริกันได้มีมติให้เพิ่มเป็น 2 ผีเสื้อ จำนวน 60 เครื่อง โดยจะให้เครื่องบินไอพ่นแบบ F86F โดยมีเหตุผลสนับสนุนว่าเครื่องบินต่างๆของภาคีชื่อใดควรจะใช้เครื่องบินแบบเดียวกัน เพื่อสะดวกในการปฏิบัติร่วมกัน และเหมาะในการบำรุงรักษาในอนาคต นอกจากนี้ทางฝ่ายอเมริกันจะได้พิจารณาถึงเรื่องการหาเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยให้แก่กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ในโอกาสต่อไป ในระหว่างที่คณะกรรมการเจรจาในเรื่องนี้ก็ได้มีโอกาสเร่งรัดของเรือพิฆาตคุ้มกัน (*Destroyer Escort*) ซึ่งกองทัพเรือได้เคยขอไว้แล้ว และบัดนี้ทาง รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้มีมติมอบเรือพิฆาตคุ้มกันให้แก่กองทัพ

²¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 5-6.

เรือจำนวน 1 ลำ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์แก่กองทัพเรือเป็นอย่างมาก เพราะเรือรบชนิดนี้เป็นเรือรบที่ทันสมัยสำหรับกิจการปราบเรือดำน้ำและการคุ้มกันขบวนเรือ”²²

ท่าทีของฝ่ายสหรัฐอเมริกาต่อการเดินทางมาขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารในครั้งนี้อย่างชัดเจนนั้นได้รับการตอบสนองจากฝ่ายสหรัฐฯเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากท่าทีและการตอบรับข้อเสนอของฝ่ายไทยของประธานาธิบดีไอเซนฮาวและผู้นำระดับสูงทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาที่ถือว่าประเทศไทยเป็นพันธมิตรที่ดีกับสหรัฐอเมริกา โดยในด้านความมั่นคง สหรัฐอเมริกายืนยันที่จะสร้างเสริมกำลังทหารไทยให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นและเน้นย้ำถึงนโยบายที่มีต่อประเทศไทยในอันที่จะช่วยเหลือให้ความพยายามของไทยที่จะรักษาความมั่นคงเพิ่มพูนกำลังป้องกันประเทศให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในด้านเศรษฐกิจ สหรัฐอเมริกายืนยันความตั้งใจที่จะช่วยเหลือประเทศไทยในการพัฒนาเศรษฐกิจต่อไปภายในขอบเขตที่กระทำได้ รายละเอียดปรากฏในเอกสารจากนายดัลเลส รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสหรัฐฯ ลงวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 1958 ซึ่งแจ้งผลการเจรจาขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารและบันทึกผลการหารือระหว่างฝ่ายสหรัฐอเมริกาและฝ่ายไทยที่จอมพลสฤษดิ์ได้สรุปสาระสำคัญรายงานให้จอมพลถนอม นายกรัฐมนตรีทราบ ดังนี้

“รัฐบาลสหรัฐฯ มีความพึงพอใจในความสนใจของข้าพเจ้าในวิธีการที่จะดำเนินเพื่อต่อต้านการก่อวินาศกรรมของคอมมิวนิสต์ และได้แสดงความหวังว่าการเจรจาซึ่งข้าพเจ้าได้ริเริ่มขึ้นนี้ คงจะดำเนินต่อไปทางประเทศไทย เพื่อส่งเสริมโครงการในเรื่องนี้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในเรื่องที่เกี่ยวกับกิจการทหาร ก็ได้มีการยืนยันที่จะสร้างเสริมกำลังทหารให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยดำเนินการตามโครงการปีก่อนๆ ที่ได้จัดทำอยู่แล้ว ส่วนโครงการบางข้อที่ได้เสนอใหม่ก็จะได้มีการพิจารณาในรายละเอียดต่อไปกับเจ้าหน้าที่ JUSMAG ในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้สหรัฐฯ ได้ย้ำถึงนโยบายซึ่งมีต่อประเทศไทยในอันที่จะช่วยเหลือให้ความพยายามของประเทศไทยที่จะรักษาความมั่นคงและเพิ่มกำลังป้องกันประเทศให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ข้อเสนออันเกี่ยวกับโครงการขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจก็ได้รับการพิจารณาโดยละเอียดถี่ถ้วน เพราะสหรัฐฯมีความตั้งใจที่จะช่วยเหลือประเทศไทยให้มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจต่อไปภายในขอบเขตที่อาจจะกระทำได้ และภายในวงเงินที่ได้รับอนุมัติจากรัฐสภาอเมริกัน

²² เรื่องเดียวกัน , หน้า 5-6.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้กล่าวต่อไปว่า สหรัฐฯ ถือว่าประเทศไทยเป็นทั้งเพื่อและพันธมิตรที่ดี มีประโยชน์และมีเกียรติ และสหรัฐฯ มีความเป็นห่วงใยร่วมกับรัฐบาลไทยในสวัสดิภาพของประชาชนชาวไทย สหรัฐฯ รับว่าจะกระทำทุกอย่างที่สามารถจะทำได้ เพื่อช่วยให้ประเทศไทยดำรงรักษาเสถียรภาพ และความเป็นอิสระของตนไว้

ในที่สุดรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้แสดงความมั่นใจว่า ภายหลังจากที่ข้าพเจ้าได้เริ่มการเจรจาครั้งนี้แล้ว และถ้าได้มีการติดต่อเจรจากันต่อไปที่กรุงเทพมหานคร เมื่อข้าพเจ้าได้กลับไปยังประเทศไทยแล้ว ก็จะเป็นการช่วยให้เกิด ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐฯ และจะกระชับความสัมพันธ์ให้สนิท แน่นแฟ้นขึ้นไปอีก ”²³

สิ่งสำคัญที่สุดที่จอมพลสฤษดิ์ได้รับจากการเดินทางมาในครั้งนี้คือ การทำให้สหรัฐอเมริกาให้คำมั่นสัญญาในการปรับปรุงศักยภาพของกองทัพไทย และการที่จอมพลสฤษดิ์สามารถทำให้ผู้นำสหรัฐฯ พึงพอใจในตัวจอมพลสฤษดิ์และวิธีการที่จอมพลสฤษดิ์จะดำเนินการเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ พร้อมทั้งการยืนยันเป็นพันธมิตรที่ดีกับสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองก็ต้องการให้การเจรจาที่จอมพลสฤษดิ์ริเริ่มขึ้นในครั้งนี้มีผลและดำเนินการต่อไปในประเทศไทย²⁴

การเดินทางไปของจอมพลสฤษดิ์ในครั้งนี้นอกจากจะทำให้โครงการความช่วยเหลือที่เคยขอไว้ก่อนหน้านี้ได้รับการเร่งรัดให้สหรัฐอเมริกาตกลงใจให้ความช่วยเหลือตามคำขอ ดังเช่นในกรณีของความช่วยเหลือทางทหารและด้านโทรคมนาคม เป็นต้นแล้ว ยังเป็นการพบปะเจรจาในระดับสูงระหว่างผู้มีอำนาจในการเมืองไทยอย่างแท้จริงและเป็นตัวแทนของประเทศพันธมิตรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายใต้แผนการปิดล้อมคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกา กับประธานาธิบดีและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐอเมริกาที่เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ซึ่งการเดินทางมาในครั้งนี้ก็ได้รับความสนใจจากฝ่ายสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างดี รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดประมาทความช่วยเหลือที่ให้แก่ประเทศไทยตามปกติถูกต้องตอนลงไป เนื่องจากสถานะเศรษฐกิจภายในของสหรัฐอเมริกาที่ตกต่ำและมีจำนวนผู้ว่างงานเพิ่มขึ้นได้ส่งผลให้รัฐสภาสหรัฐฯ ไม่สนับสนุนการให้ความ

²³ หนังสือของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ลงวันที่ 28 มิถุนายน 1958 ถึงจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใน “หนังสือสำนักงานผู้บัญชาการทหารสูงสุด, ฉบับเฉพาะ ที่ 5641-2501 ถึงนายกรัฐมนตรี เรื่องการเจรจาขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา,” 18 สิงหาคม 2501, หน้า 7.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ การเจรจาในครั้งนี้จึงเป็นการกระตุ้นให้กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหมไม่ตัดทอนส่วนที่ให้แก่ประเทศไทยหรือตัดลงเพียงเล็กน้อย²⁵

นอกจากนี้การเดินทางครั้งนี้ยังมีประโยชน์ต่อจอมพลสฤษดิ์ในแง่ของการได้รับประสบการณ์ตรงในการขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและเรียนรู้และรับทราบวิธีการขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาที่ได้ผลดี โดยในคราวที่พบปะเจรจากับนายดัลเลส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ นายดัลเลสได้ชี้แจงถึงนโยบายทั่วไปในการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา และอธิบายวิธีการกำหนดงบประมาณ และวิธีการควบคุมของรัฐบาลในเรื่องนี้ให้แก่จอมพลสฤษดิ์รับทราบและในคราวที่พบกับนายดิลลอน รองรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯก็ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงวิธีการในเรื่องการช่วยเหลือต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาทางด้านเศรษฐกิจด้วยวิธีการที่สหรัฐฯกำหนดขึ้นใหม่ที่เรียกว่า Development Loan Fund หรือกองทุนเงินกู้เพื่อการพัฒนา ซึ่งการรับทราบวิธีการดังกล่าวนี้เป็นประโยชน์ต่อการขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในอนาคตของจอมพลสฤษดิ์ ดังที่จอมพลสฤษดิ์ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในบันทึกรายงานผลการเดินทางไว้ว่า

“ การขอความช่วยเหลือนั้นไม่ควรจะมุ่งขอโดยให้ต่างประเทศให้เปล่าอย่างเดียว เพราะการให้เปล่านั้นในเวลานี้ทางสหรัฐอเมริกาก็มีเสียงโต้แย้งและไม่เห็นชอบด้วยทางด้านรัฐสภาและประชาชนอยู่เป็นอันมาก ทั้งรัฐสภาสหรัฐฯก็มีที่ท่าว่าจะเลิกการช่วยเหลือโดยวิธีให้เปล่า เพื่อหาทางหลีกเลี่ยงมิให้รัฐสภาขัดข้องโดยได้นำวิธีให้กู้ยืมเงินโดยทางกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการพัฒนา (Development Loan Fund) มาใช้แทน ”²⁶

และในประเด็นอื่นๆ ดังเช่น

“... ก่อนที่จะเสนอขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกานั้น ควรจะต้องมีการเตรียมการทางกรุงเทพมหานครร่วมกับเจ้าหน้าที่อเมริกันที่เกี่ยวข้อง และมีการติดต่อทบทามลวงหน้ากับรัฐบาลสหรัฐฯ ณ กรุงวอชิงตันเสียก่อน เพื่อมิให้รัฐบาลสหรัฐฯต้องส่งเรื่องย้อนกลับมาให้เจ้าหน้าที่อเมริกันที่กรุงเทพมหานครพิจารณาเสนอความเห็นอีกชั้นหนึ่ง”²⁷

²⁵ “หนังสือสำนักงานผู้บัญชาการทหารสูงสุด, ฉบับเฉพาะ ที่ 5641-2501 ถึงนายกรัฐมนตรี เรื่องการเจรจาขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา,” 18 สิงหาคม 2501, หน้า 8-9.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

“การขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศนั้น ควรกระทำให้เหมาะกับกาละเทศะ มิใช่ว่ามีความต้องการเมื่อไรก็ขอไป เพราะเท่าที่คณะกรรมการได้ประสบมาในการเจรจากับสหรัฐฯคราวนี้ ปรากฏว่าคำขอความช่วยเหลือของเราได้เสนอไปเมื่อรัฐบาลสหรัฐฯได้เสนองบประมาณต่อสภาสหรัฐฯไปแล้ว จึงทำให้ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขและกำหนดวงเงินความช่วยเหลือเพิ่มเติม ทั้งไม่อาจที่จะผูกพันล่วงหน้าได้เมื่อยังมิได้รับอนุมัติงบประมาณจากรัฐสภา”²⁸

และยังทำให้จอมพลสฤษดิ์เรียนรู้ว่าถ้าอยากจะได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาจะต้องใช้เหตุผลเพื่อความมั่นคงและเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

“.....การขอความช่วยเหลือควรจะได้ทำเป็นโครงการที่มีหลักการดีมีเหตุผล และรายละเอียดประกอบแจ่มแจ้ง ทั้งจะต้องเป็นโครงการที่ประสานกับโครงการอื่นเพื่อจุดมุ่งหมายใหญ่อันเดียวกัน เช่น เพื่อป้องกันประเทศ หรือเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม....”²⁹

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การเดินทางไปในครั้งนี้ของจอมพลสฤษดิ์ มีความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายของไทยในการเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana ทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจจากการที่จอมพลสฤษดิ์ได้ยอมรับเงื่อนไขของการเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana อันได้แก่ 1) การยอมรับว่ามีภัยคุกคามต่อความมั่นคง และต้องการให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาปกป้องความมั่นคงและเสริมสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้กับรัฐบาล และ 2) การเปิดรับเศรษฐกิจเสรีนิยมตามแนวทางของสหรัฐอเมริกา โดยการเปิดรับให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและองค์การระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจเข้ามา มีบทบาทต่อเศรษฐกิจภายในรัฐ ซึ่งในเวลานี้จอมพลสฤษดิ์ได้ใช้ภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ต่อความมั่นคงของไทยมาเป็นข้ออ้างและต้องการให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาปกป้อง เพื่อเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana อันนำมาซึ่งความช่วยเหลือทางความมั่นคงและเศรษฐกิจแก่ประเทศไทย และสนับสนุนรัฐบาลทหารไทยในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองที่เข้มแข็งในการปกครองประเทศ รวมทั้งจอมพลสฤษดิ์ได้ให้คำมั่นสัญญาที่จะดำเนินการเปิดเศรษฐกิจไทยตามแนวทางเสรีนิยมของสหรัฐอเมริกาและเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองต้องการ สหรัฐอเมริกาจึงให้การต้อนรับที่ดีกับการเดินทางมาในครั้งนี้ของจอมพลสฤษดิ์

²⁸ เรื่องเดียวกัน , หน้าเดียวกัน.

²⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้าเดียวกัน.

3.2 การปฏิวัติ 20 ตุลาคม ค.ศ. 1958 : การขึ้นมาใช้อำนาจของจอมพลสฤษดิ์ในฐานะนายกรัฐมนตรี

การพบปะหารือกับสหรัฐฯ ในครั้งนี้ของจอมพลสฤษดิ์นอกจากจะมีความสำคัญในแง่ของการเป็นจุดเริ่มต้นของการนำประเทศไทยเข้าสู่ Pax Americana ทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจจากการรับแนวคิดการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์และการพัฒนาประเทศไทยตามแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยมซึ่งตอบสนองผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาแล้ว ยังเป็นพื้นฐานสำคัญของจอมพลสฤษดิ์ที่จะสร้างฐานอำนาจที่มั่นคงและกลับไปกุมอำนาจรัฐอย่างเด็ดขาดแทนที่จอมพลถนอมอีกด้วย

จอมพลสฤษดิ์ได้นำแนวทางในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์และการพัฒนาเศรษฐกิจเสรีนิยมที่ได้รับการเสนอแนะจากฝ่ายสหรัฐอเมริกา มาร่างเป็นแผนการปฏิวัติที่ชั้นหนึ่ง เดล (Sunning Dale) กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ในเดือนกันยายน ค.ศ.1958 โดยได้เรียกคณะทำงานฝ่ายไทยจำนวนหนึ่ง ประกอบด้วย พล.อ.อ.บุญชู จันทร์ภูเขา พล.อ.อ.เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร นายสงวน จันทรสาขา นายพงษ์สวัสดิ์ สุริโยทัย หลวงวิจิตรวาทการ นายสุนทร หงษ์ลดารมย์ และถนัด คอมันตร์ ร่วมกันวางแผนและร่างแถลงการณ์ของสำคัญของการปฏิวัติโดยนำหลักการเรื่องการต่อต้านคอมมิวนิสต์และการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางเสรีนิยมมาเป็นเหตุผลสำคัญในการปฏิวัติ³⁰

ภายหลังจากนั้นจอมพลสฤษดิ์ได้เดินทางกลับมาจากประเทศอังกฤษอย่างเงียบๆ ในวันที่ 18 ตุลาคมและในวันที่ 19 ตุลาคมได้มีการเรียกประชุมคณะทหาร จากนั้นในวันต่อมาจอมพลถนอมได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และจอมพลสฤษดิ์ได้ทำการปฏิวัติและประกาศแถลงการณ์คณะปฏิวัติ ยกเลิกรัฐธรรมนูญ ยุบสภา ล้มเลิกพรรคการเมืองโดยไม่ให้มีการจัดตั้งขึ้นใหม่ และแต่งตั้งคณะปฏิวัติขึ้นบริหารประเทศภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ในฐานะนายกรัฐมนตรี³¹

การปฏิวัติในครั้งนี้ของจอมพลสฤษดิ์มีความแตกต่างจากการปฏิวัติล้มล้างอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงครามในครั้งก่อนหน้า ซึ่งจอมพลสฤษดิ์กระทำการปฏิวัติโดยยังไม่มีเตรียมแนวทางการปกครองประเทศ แต่การปฏิวัติในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างอำนาจเผด็จการให้แก่ตัวจอมพลสฤษดิ์อย่างเต็มที่จากการล้มเลิกโครงสร้างสถาบันประชาธิปไตย และจอมพลสฤษดิ์

³⁰ ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา, “รัฐและอุดมการณ์ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 179.

³¹ โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ทักษิณ เฉลิมเกียรติ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า 181-183.

ยังมีความพร้อมและมีการเตรียมการอย่างดีทั้งในด้านการกำหนดแนวทางการบริหารประเทศและการสร้างการยอมรับและการดำเนินการให้ได้ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา โดยกล่าวได้ว่าการมอบตำแหน่งนายกรัฐมนตรีให้แก่ นายพจน์ สารสิน และจอมพลถนอม กิตติขจรเป็นการซื้อเวลาให้จอมพลสฤษดิ์ได้เตรียมตัวและเตรียมความพร้อมในการก้าวขึ้นสู่อำนาจในฐานะนายกรัฐมนตรีอย่างมั่นคงและสร้างรากฐานอำนาจในการปกครองประเทศในรูปแบบของเผด็จการต่อไป

การปฏิวัติในครั้งนี้ได้ปรากฏความเกี่ยวพันระหว่างสหรัฐอเมริกาและจอมพลสฤษดิ์อย่างชัดเจน ซึ่งเห็นได้จากการนำเรื่องที่ได้เจรจากับสหรัฐอเมริกาเมื่อครั้งที่จอมพลสฤษดิ์เดินทางไปเมื่อเดือนพฤษภาคมในเรื่องการต่อต้านคอมมิวนิสต์และการพัฒนาเศรษฐกิจในแนวทางเสรีนิยมมาเป็นแนวทางของคณะปฏิวัติ ดังปรากฏอยู่ในแถลงการณ์ของคณะปฏิวัติฉบับที่ 4 และฉบับที่ 11 ซึ่งมีเนื้อหามุ่งเน้นการต่อสู้กับภัยคุกคามคอมมิวนิสต์และการยืนยันจะนำเอาหลักการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางเสรีนิยมที่เน้นการส่งเสริมการลงทุนของเอกชนทั้งจากภายในและภายนอกประเทศมาใช้ในประเทศไทย

ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 4 (20 ตุลาคม ค.ศ. 1958)

“ ... การยึดอำนาจในครั้งนี้ได้กระทำด้วยความจำเป็นที่สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกครั้งตั้งเครียด เป็นภัยใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีอื่น ไม่สามารถหลีกเลี่ยงไปใช้วิธีการใดได้ นอกจากยึดอำนาจและทำการปฏิวัติในทางที่เหมาะสมนั้น คณะปฏิวัติขอชี้แจงแสดงเหตุผลให้ชัดแจ้งต่อไป

ทางสถานการณ์ภายใน ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยยิ่งใหญ่ว่าที่ประจักษ์แจ้งอยู่ทั่วไป ในเรื่องความแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่พยายามสร้างอิทธิพลเหนือจิตใจประชาชนชาวไทย การแทรกแซงของตัวแทนคอมมิวนิสต์มีอยู่ทุกกระเสนาในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ใช้วิธีโฆษณาและแผนการที่ฉลาดหลายอย่าง ทุ่มเทเงินทองเป็นจำนวนมหาศาล ดำเนินการทั้งในทางลับและเปิดเผย ทำความพยายามทุกวิถีทางที่จะให้เกิดความเสื่อมโทรมระส่ำระสายในประเทศ ขูดโค่นราชบัลลังก์ ล้มล้างพุทธศาสนาและทำลายสถาบันทุกอย่างที่ชาติไทยได้ผดุงรักษามาด้วยความเสียสละยิ่งยวด

พวกตัวแทนและเครื่องมือของคอมมิวนิสต์ได้ก่อกวนกิดขวาง ทำความยากลำบากในการที่จะบริหารประเทศให้ลุล่วงไปถึงจุดประสงค์อันเป็นคุณประโยชน์ การเจรจากับต่างประเทศก็ประสบความขัดข้อง ด้วยเหตุที่บุคคลพวกนั้นคอยแต่จะสร้างสถานการณ์ให้เกิดความกินแหนงแคลงใจกับประเทศที่เป็นมิตร รัฐบาลไม่มี

เวลาหรือโอกาสที่จะระดมกำลังความคิดและกำลังแรง เพื่อจรรโลงประเทศชาติ มัวแต่ต้องเผชิญกับการก่อวินาศกรรมและอุปสรรคภายในที่คนพวกนั้นสร้างขึ้นโดยจงใจแต่ที่จะทำลาย ยิ่งกว่านั้น ยังพยายามทำทั้งในการติดต่อทางลับและการโฆษณาเปิดเผยให้ต่างประเทศขาดความไว้วางใจในชาติไทย โดยมีได้คำหนึ่งว่าการกระทำนั้นๆ จะเกิดความเสียหายแก่ประเทศไทยเพียงไร....

นอกจากเหตุการณ์ภายใน เหตุการณ์ภายนอกก็เพิ่มความลำบากหนักใจยิ่งขึ้นทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแคว้นใกล้เคียงกับประเทศไทยเหตุร้ายอาจเกิดขึ้นในวันในพรุ่ง และถ้าเหตุร้ายเหล่านั้นเข้ามาถึงประเทศไทย ในขณะที่บ้านเมืองของเราก็เต็มไปด้วยความคิดทำลายกัน ความเป็นปรปักษ์ซึ่งกันและกัน ความกลั่นแกล้ง เสกสรรค์สร้างสถานการณ์ที่แรงร้าย และความต้องการของคนพวกที่อยากเห็นความเสื่อมโทรมระส่ำระสายอยู่เช่นนี้ ประเทศไทยก็คงจะถึงความแตกดับโดยไม่มีปัญหาทางเดียวที่จะกอบกู้ประเทศไทยไว้ได้ ก็ด้วยการตัดสินใจเสี่ยงภัยต่อสู้กับความคิดในทางทำลาย หากทางสร้างสรรค์เสถียรภาพให้แก่ประเทศไทยใหม่ให้อยู่บนรากฐานตามระบอบประชาธิปไตยอย่างมั่นคง จัดระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของชาติและประชาชนชาวไทย มีแผนการที่จะยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางที่ถาวร เพื่อให้เกิดผลแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง....”³²

การใช้เหตุผลภัยคุกคามคอมมิวนิสต์เป็นเพียงข้ออ้างที่สร้างความชอบธรรมให้แก่คณะปฏิวัติ ทั้งๆที่ยังไม่ปรากฏภัยคุกคามอย่างแท้จริงต่อความมั่นคงของไทย อีกทั้งการอ้างหลักการประชาธิปไตยดังที่ปรากฏในประกาศคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวนี้เป็นเพียงการกล่าวขึ้นมาเพื่อสร้างภาพและการยอมรับให้แก่คณะปฏิวัติ โดยไม่มีความหมายในทางปฏิบัติแต่อย่างใดและในความเป็นจริงยังมีการล้มล้างโครงสร้างสถาบันประชาธิปไตยทั้งสถาบันรัฐสภาและสถาบันพรรคการเมืองอีกด้วย

ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 11 (22 ตุลาคม ค.ศ. 1958)

“ คณะปฏิวัติขอประกาศให้ประชาชนทราบแผนการดำเนินงานของคณะปฏิวัติที่จะจัดทำดังต่อไปนี้....

4. จัดการแก้ไขและปรับปรุงเศรษฐกิจแห่งชาติให้ดีขึ้นและเข้าสู่มาตรฐานที่พึงพอใจโดยนำหลักนิยมในระบอบประชาธิปไตยมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับความ

³² ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 4 , 20 ตุลาคม 2501. ใน ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ : บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519-2520), หน้า 689-692.

เป็นอยู่ของประชาชนชาวไทย ทั้งในทางกลไกกรรมและอุตสาหกรรม สำหรับงานนี้จะ ได้ตั้งคณะกรรมการวางแผนการเศรษฐกิจแห่งชาติทั้งระยะสั้นระยะยาวให้เป็นแผน การถาวร ซึ่งรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นภายหลังจะต้องยึดถือเป็นทางปฏิบัติสืบเนื่องกันไม่ ยกเลิกหรือเปลี่ยนในง่ายดายตามอารมณ์ของผู้ที่เข้ามาเป็นรัฐบาลจะได้ประกาศ ชี้แจงให้ราษฎรทราบและเข้าใจแผนการและผลที่สำเร็จเป็นปีๆไป

5. เพื่อให้ได้ผลดังกล่าวในข้อ 4 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้แผนการเศรษฐกิจ เป็นแผนการถาวรที่รัฐบาลจะดื้อปฏิบัติสืบเนื่องกันไป จะต้องให้มีความสัมพันธ์ อย่างใกล้ชิดในระหว่างรัฐธรรมนูญกับแผนการเศรษฐกิจ และจะต้องเอาหลักการ เศรษฐกิจเข้าบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญเท่าที่จะทำได้ และจะต้องประกาศแผนการดำเนิน การเศรษฐกิจไปพร้อมกับการประกาศใช้รัฐธรรมนูญหรือในเวลาใกล้เคียงกัน... ”³³

สิ่งที่คณะปฏิวัติได้สัญญาไว้ในคำประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้ คือการพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศพร้อมกับการนำประชาธิปไตยมาใช้ในการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ และวางแนวทางไว้ว่า จะต้องมีการวางแผนพัฒนาประเทศ โดยในคำประกาศนี้เรียกว่าแผนการเศรษฐกิจแห่งชาติและ ภายหลังต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ได้เรียกว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

นอกจากนี้ ยังปรากฏว่าหลังการปฏิวัติเพียงสองวันได้มีเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐ อเมริกา คือ นายแมคเอนรอย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้เข้าพบจอมพลสฤษดิ์ที่หอประชุม กองทัพบก การเข้าพบครั้งนี้สำคัญมาก เพราะการเดินทางเข้ามาของรัฐมนตรีกลาโหมสหรัฐฯครั้งนี้ ไม่ได้เป็นการเดินทางมาอย่างเป็นทางการและไม่มีการแจ้งเวลาและสาเหตุของการเดินทางมาไว้แต่ อย่างไม่ การเดินทางเข้ามาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับการปฏิวัติครั้งนี้มาก และยินดีมากที่เห็นการปฏิวัติในครั้งนี้และเชื่อแน่ว่าคณะปฏิวัติจะต่อต้านคอมมิวนิสต์และอยู่เคียงเคียง กับโลกเสรี และยังเห็นได้ชัดจากจดหมายของนายดัลเลส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐฯที่มีถึงจอมพลสฤษดิ์ ใจความว่า “ จากการติดตามความเคลื่อนไหวในประเทศของท่าน ข้าพเจ้าได้ตระหนักเป็นอันดีถึงเจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่ท่านจะผูกพันไว้กับโลกเสรีและให้การสนับสนุน

³³ ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11, 22 ตุลาคม 2501. ใน ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ : บทกฎหมายและ เอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย , หน้า 698-699 .

องค์การซีโต้ พร้อมทั้งรักษาเอกราชของชาติไทยให้พ้นจากการรุกรานแทรกซึมบ่อนทำลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์”³⁴

ในขณะที่เดียวกันกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯได้ออกแถลงการณ์โดยทันทีว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทยจะไม่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา³⁵ และสามวันหลังการปฏิวัติ ถนัด คอมันตร์ เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐฯได้กลับมาถึงกรุงเทพมหานครและรายงานต่อจอมพลสฤษดิ์ว่า สหรัฐอเมริกามีความเห็นอกเห็นใจจอมพลสฤษดิ์ และเข้าใจถึงความจำเป็นสำหรับความปลอดภัยและเสถียรภาพในการกระทำของจอมพลสฤษดิ์อย่างมาก³⁶ ซึ่งการที่ถนัดถูกเรียกตัวกลับมาสามวันหลังการปฏิวัติ ยังสะท้อนให้เห็นว่าจอมพลสฤษดิ์ได้มีการตกลงกับถนัดล่วงหน้าแล้วว่าจะให้ถนัดรับตำแหน่งสำคัญด้านการต่างประเทศของไทยในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ เพื่อให้การเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana ของไทยดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องจากที่จอมพลสฤษดิ์และถนัดได้ร่วมปูทางเอาไว้แล้ว

ถนัดผู้ซึ่งคุ้นเคยและมีประสบการณ์ในการสัมผัสประชาธิปไตยตะวันตกยังคงกล่าวสนับสนุนการปฏิวัติและให้การสนับสนุนการขึ้นมามีอำนาจในระบบอบเผด็จการของจอมพลสฤษดิ์รวมทั้งและยอมรับในตัวจอมพลสฤษดิ์ในฐานะนายรัฐมนตรีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศไทยอย่างเต็มที่ โดยได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไว้ว่า

“ สาเหตุสำคัญของการไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองของเราในอดีตอยู่ที่การนำเอาระบบของต่างประเทศทั้งดุ้นมาใช้กับประเทศเราโดยมิได้มีการเตรียมอย่างรอบคอบและโดยเฉพาะอย่างยิ่งมิได้คำนึงถึงสภาพการณ์แวดล้อม ซึ่งมีอยู่ในบ้านเมืองเรา อีกนัยหนึ่งก็คือลักษณะพิเศษของชาติเรา ด้วยเหตุนี้ การดำเนินงานจึงเป็นไปตามบุญตามกรรมและก่อให้เกิดความยุ่งเหยิงตลอดมา หากเราองดูประวัติศาสตร์ของชาติเราแล้ว ก็จะเห็นได้เป็นอย่างดีว่าประเทศนี้จะทำงานได้ดีกว่าและเจริญรุ่งเรืองกว่าภายใต้บุคคลที่มีอำนาจเพียงคนเดียว ไม่ใช่ผู้มีอำนาจแบบทรราชย์ แต่ทว่าเป็นผู้มีอำนาจที่สามารถประสานสามัคคีให้เกิดขึ้นได้ในทุกหมู่เหล่า ตรงกันข้าม ยุคมีดของประวัติศาสตร์ของเราแสดงให้เห็นว่า เมื่อใดก็ตาม

³⁴ Bangkok Post (23 December 1958) อ้างถึงใน ศักดินา ฉัตรกุล, "รัฐและอุดมการณ์ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2500-2506)," (วิทยานิพนธ์ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 181-183.

³⁵ สยามรัฐ (23 ตุลาคม 2501).

³⁶ สยามรัฐ (26 ตุลาคม 2501).

ที่ขาดผู้ที่มีอำนาจทำนองนี้และเกิดความแตกแยกในหมู่เหล่าขึ้นแล้วประเทศชาติก็
จมลงสู่หายนะครั้งแล้วครั้งเล่า....”³⁷

จอมพลสฤษดิ์ได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959 และดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยตัวเองและเข้าควบคุมกลไกต่างๆของรัฐไว้อย่างเบ็ดเสร็จ และได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจภายในรัฐทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ และล้มล้างกฎหมายรัฐธรรมนูญเดิม โดยจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาพร้อมกับทำหน้าที่นิติบัญญัติด้วย และยังดำเนินการล้มล้างพรรคการเมืองโดยไม่ให้มีการจัดตั้งขึ้นมาใหม่ อันเป็นการตัดพลังทางการเมืองของนักการเมืองออกไป

นอกจากนี้ จอมพลสฤษดิ์ดำเนินการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ตนเองโดยการดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ทั้งทางด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อควบคุมการปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายในรัฐเดิมให้รองรับและสอดคล้องกับการเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana ทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ดังที่ได้ตกลงไว้กับสหรัฐอเมริกาเมื่อครั้งไปขอความช่วยเหลือทางทหารและทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาก่อนการปฏิวัติ

จอมพลสฤษดิ์เข้าควบคุมกองทัพซึ่งเป็นหน่วยงานหลักด้านความมั่นคงด้วยการดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก พร้อมๆกับการเข้าควบคุมหน่วยงานด้านเศรษฐกิจด้วยการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ และยังได้มีการปรับและจัดตั้งสถาบันที่สำคัญในการกำหนดนโยบายทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจให้มาขึ้นอยู่กับควบคุมดูแลของนายกรัฐมนตรีภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อสอดคล้องกับการดำเนินนโยบายหลักของจอมพลสฤษดิ์ ดังเช่น สภาป้องกันราชอาณาจักร สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักงานประมาณ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนแห่งชาติ เป็นต้น การจัดตั้งหน่วยงานด้านเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นหน่วยงานที่สหรัฐฯสนับสนุนให้จัดตั้งขึ้น อันเป็นการสร้างกลไกของรัฐขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างเงื่อนไขแห่งการพัฒนาตามแนวทางของสหรัฐอเมริกา

จอมพลสฤษดิ์ยังได้ดำเนินการที่เอื้อประโยชน์ต่อการเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana ด้วยการสร้างภาพการเป็นผู้นำที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแน่วแน่ในแนวความคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์ และเพื่อกวาดล้างผู้ต่อต้านสหรัฐอเมริกาและฝ่ายต่อต้านจอมพลสฤษดิ์ด้วยข้อหาทำการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐทั้งภายในและภายนอกประเทศ บุคคลต่างๆที่ถูกกวาดล้าง ได้แก่ นักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ พ่อค้า กรรมกร สมาคมและ

³⁷ Bangkok Post (10 March 1959).

กรรมการสหภาพแรงงานต่างๆ³⁸ โดยส่วนหนึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่โจมตีบทบาทการแทรกแซงกิจการภายในประเทศไทยของสหรัฐอเมริกา การกวาดล้างในครั้งนี้นี้ยังเป็นการหยุดยั้งการเติบโตของแนวคิดสังคมนิยมและสร้างให้สังคมไทยอยู่ในสภาพสงบเรียบร้อยปราศจากการแสดงความคิดเห็นคัดค้านการดำเนินการของรัฐบาลไม่ว่ากรณีใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับสหรัฐอเมริกา³⁹

การยึดอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ในครั้งนี้มีผลทำให้ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเด็ดขาดของจอมพลสฤษดิ์และทุกสิ่งทุกอย่างก็พร้อมให้จอมพลสฤษดิ์สามารถควบคุมประเทศไทยให้เข้าสู่ Pax Americana อย่างเต็มตัวตามความต้องการของจอมพลสฤษดิ์ในการเปิดรับอิทธิพลทางด้านความมั่นคงในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์และอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจากการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาดังที่ได้เตรียมการไว้ และจอมพลสฤษดิ์ก็ไม่ได้รื้อทิ้งสะพานสะพานของไทยไว้กับ Pax Americana ทั้งทางด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจอย่างเต็มที่

ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาได้หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทย ทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ในด้านความมั่นคง สหรัฐอเมริกาได้เข้ามาช่วยเหลือในการรักษาความปลอดภัยและเพิ่มสมรรถภาพในการต่อต้านการรุกรานจากภัยคอมมิวนิสต์ให้แก่ประเทศไทย หน่วยจัสแมคได้เข้ามาทำงานร่วมกับกองบัญชาการทหารสูงสุดและสภาความมั่นคงแห่งชาติของไทยในการเสนอมาตรการป้องกันและปราบปรามภัยคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย และให้จัดตั้งหน่วยงาน “กองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (ก.ร.ป.กลาง)” ขึ้น พร้อมกันนี้ หน่วยงานจัสแมคได้ให้ความช่วยเหลือในรูปอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆแก่กองทัพไทย นอกจากนี้รัฐบาลสหรัฐอเมริกายังให้ความช่วยเหลือในรูปของเงินพิเศษเพื่อบำรุงกองทัพไทยเป็นจำนวนมาก และยังให้ความช่วยเหลือในการก่อสร้างและปรับปรุงสนามบินในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการเร่งส่งเสริมกำลังป้องกันทางทหารในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พร้อมทั้งจัดตั้งหน่วยวิจัยศูนย์พัฒนาทางการทหารขึ้นในกรมการศึกษาวิจัยกองบัญชาการทหารสูงสุด เพื่อศึกษา วิจัยและทดสอบอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ อีกด้วย⁴⁰

นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังให้ความช่วยเหลือแก่กองกำลังตำรวจไทยในการเป็นส่วนสำคัญของต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ภายในประเทศไทยโดยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1957-1961 สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงและพัฒนากรมตำรวจมีมูลค่ารวมถึง 2,398,000 ดอลลาร์

³⁸ ประจวบ อัมพะเสวต, พลิกแผ่นดิน : ประวัติการเมืองไทย 24 มิถุนายน 2475 -14 ตุลาคม 2516 ,หน้า 459.

³⁹ ศักดินา ฉัตรกุล ,“รัฐและอุดมการณ์ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2500-2506),” (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตร มหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2526), หน้า208-210.

⁴⁰ แกมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกา ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย , 2525) , หน้า 15-16.

สหรัฐฯ โดยเงินจำนวน 1,043,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ถูกใช้ไปในการพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์แก่กองกำลัง ตำรวจไทย⁴¹

ในด้านการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลานี้ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์อเมริกาและผู้นำทหารไทยมีความต้องการและมีผลประโยชน์ที่สอดคล้องกันในการเสนอแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยมของสหรัฐอเมริกา และการตอบรับแนวทางดังกล่าวเข้ามาใช้ในประเทศของจอมพลสฤษดิ์

บทบาทของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในช่วงรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ เป็นต้นมาได้พัฒนามาจากข้อเสนอแนะของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและข้อเสนอแนะของคณะสำรวจเศรษฐกิจของธนาคารโลกที่มุ่งเน้นให้รัฐบาลไทยมีนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยม ซึ่งรัฐบาลไทยที่นำโดย จอมพล ป. พิบูลสงครามไม่ได้ปฏิบัติตามข้อเสนอนี้ จนกระทั่งภายหลังจากความพยายามจะกลับเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ จอมพลสฤษดิ์ได้รับหลักการเศรษฐกิจเสรีนิยมเข้ามาใช้แทนที่นโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

การเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ จอมพลสฤษดิ์ได้เปิดรับอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา โดยเริ่มต้นจากการนำแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจเสรีนิยมตามข้อเสนอแนะของรัฐบาลสหรัฐอเมริกามาร่างเป็นแผนปฏิวัติซึ่งมุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับการลงทุนโดยเอกชนจากต่างประเทศเพื่อช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย และการนำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาใช้ในรูปของแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ โดยผ่านการติดต่อเป็นการส่วนตัวระหว่างประธานาธิบดีสหรัฐฯ และผู้นำไทย และการสานต่อทางความคิดมาสู่การปฏิบัติด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญจากสหรัฐอเมริกาเข้ามาเป็นที่ปรึกษาในหน่วยงานของไทย อันได้แก่ สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สำนักงานประมาทและในหน่วยงานสำคัญภายในสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติซึ่งเป็นหลักสำคัญของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ฝ่ายผู้เชี่ยวชาญจากสหรัฐอเมริกาได้เสนอแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้มุ่งเน้นเศรษฐกิจเสรีนิยมที่เปิดโอกาสให้เอกชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ โดยรัฐเป็นผู้มีหน้าที่ส่งเสริมการลงทุนของเอกชนทั้งภายในและจากต่างประเทศ รวมทั้งรัฐเป็นผู้สนับสนุนการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ถนน เขื่อน และไฟฟ้าที่เอื้อต่อการดำเนินการของเอกชน ซึ่งข้อเสนอแนะและความเห็นต่างๆของผู้เชี่ยวชาญสหรัฐอเมริกาดังกล่าวได้รับการตอบรับจาก

⁴¹ โปรดดู ตาราง Police Aid , 1957-1961 ใน Thomas Lobe, United States National Security Policy and Aid to the Thailand Police (Denver : University of Denver Press, 1977), p.31.

ฝ่ายไทยเป็นอย่างดี และถูกนำไปใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และ 2 โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติทั้งสองฉบับมีเป้าหมายสำคัญในการเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการส่งเสริมภาคเอกชนโดยการทุ่มเทงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาประเทศไปในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ โดยเฉพาะการทุ่มเทงบประมาณด้านการคมนาคม⁴² ซึ่งรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการผลักดันร่วมกับองค์การระหว่างประเทศอันได้แก่ ธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศที่ผลักดันให้รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมมาตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1949 ซึ่งไทยได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การระหว่างประเทศทั้งสอง จนทำให้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์เริ่มกระบวนการปรับเปลี่ยนนโยบายเศรษฐกิจ โดยการลดบทบาทของรัฐบาลในฐานะผู้ผลิตสินค้าและบริการต่างๆเองโดยตรง และการเลิกผูกขาดการค้าโดยรัฐ ในขณะเดียวกันก็ให้เอกชนมีบทบาทในทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ชาวต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศไทยเพื่อให้ระบบทุนนิยมโลกขยายตัว⁴³

จอมพลสฤษดิ์ได้ดำเนินการตอบสนองของแรงผลักดันของสหรัฐอเมริกาด้วยการสร้างบรรยากาศของการลงทุนโดยการประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 33 อันเป็นการสร้างอภิสิทธิ์ครั้งสำคัญให้กับการลงทุนของนักธุรกิจเอกชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังเช่น การออกกฎหมายให้สิทธิพิเศษแก่นักลงทุนและการให้หลักประกันแก่นักลงทุนในเรื่องที่รัฐจะไม่สร้างอุตสาหกรรมขึ้นใหม่ และรัฐจะไม่โอนกิจการอุตสาหกรรมมาเป็นของรัฐ และต่อมาไม่นานได้มีการผลักดันให้มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมออกมาในปี ค.ศ. 1962 ซึ่งเป็นการให้อภิสิทธิ์อย่างมากแก่นักลงทุนต่างชาติ⁴⁴ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงในลักษณะเปิดกว้างต่อการค้าระหว่างประเทศและมีการไหลเข้าของทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างมากและเป็นไปอย่างรวดเร็ว

แรงผลักดันของการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลสหรัฐกับจอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยในครั้งนี้ เป็นผลมาจากการมีผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ โดยในการเปลี่ยนแปลงความพยายามและวิธีการของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่อการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจจากนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมมาสู่นโยบาย

⁴² อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, “สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย : 1960-1970,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 105-109.

⁴³ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย : บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2475-2530 , หน้า 33-35.

⁴⁴ ศักดินา ฉัตรกุล, “รัฐและอุดมการณ์ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (2500-2506),” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 247.

เศรษฐกิจเสรีนิยมนำมาซึ่งการเปิดประเทศรับทุนและการค้าจากต่างประเทศ โดยเฉพาะทุนจากสหรัฐอเมริกาที่ได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากจอมพลสฤษดิ์ซึ่งเป็นตัวกลางสำคัญที่ผลักดันให้ไทยนำนโยบายเศรษฐกิจที่เสนอโดยรัฐบาลสหรัฐอเมริกามาใช้อย่างจริงจัง จนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เปิดกว้างต่อทุนจากสหรัฐอเมริกาอันนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ในช่วงรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไทยได้เปรียบดุลการค้ากับสหรัฐอเมริกาโดยส่วนใหญ่ แต่ในช่วงการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมในสมัยจอมพลสฤษดิ์และจอมพลถนอมถนอมการนำเข้าสินค้าจากสหรัฐอเมริกามีปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อยๆทุกปี ซึ่งส่งผลให้ไทยเสียเปรียบดุลการค้ากับสหรัฐอเมริกามาโดยตลอด⁴⁵

ในส่วนของการลงทุนจากสหรัฐอเมริกาก็เช่นเดียวกัน นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมได้ปิดกั้นทุนจากต่างประเทศ รวมทั้งทุนจากสหรัฐอเมริกา แต่ภายหลังที่โครงสร้างทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไปในช่วงจอมพลสฤษดิ์ การลงทุนจากสหรัฐอเมริกาได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมในปี ค.ศ. 1962 ของรัฐบาลไทย⁴⁶ เป็นผลให้ชาวต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยได้รับการยกเว้นในหลายกรณี ดังเช่น ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้เป็นเวลา 5 ปี ได้รับการลดหย่อนค่าภาษีนำเข้าวัสดุอุปกรณ์จากต่างประเทศ ได้รับอนุญาตให้พำนักอยู่ในประเทศไทยได้ในระยะยาวและสามารถซื้อที่ดินไว้ในครอบครอง ตลอดจนสิทธิพิเศษต่างๆอีกมากตามแต่กรณี⁴⁷

นอกจากนี้การพัฒนาเศรษฐกิจเสรีนิยมตามแนวทางของสหรัฐอเมริกา ยังเอื้อให้เกิดผลประโยชน์ทางด้านความมั่นคงให้แก่สหรัฐฯในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย และส่งผลให้การพัฒนาประเทศไทยมีจุดมุ่งหมายในด้านความมั่นคงเพิ่มเติมขึ้นมาอีกประการหนึ่ง โดยเป็นการกระตุ้นให้ผู้นำไทยพัฒนาประเทศในรูปของการพัฒนาชุมชนและสร้างความสงบสุขขึ้นในชนบทเพื่อเป้าหมายในการต่อต้านคอมมิวนิสต์

⁴⁵ โปรดดูรายละเอียดสถิติการค้าระหว่างไทยกับสหรัฐฯในช่วงเวลาดังกล่าวได้ใน อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ , "สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย : 1960-1970,"(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2526), หน้า 115.

⁴⁶ โปรดดูรายละเอียดตัวเลขการลงทุนจากต่างประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวได้ใน อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ , "สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย : 1960-1970,"(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2526), หน้า 120.

⁴⁷ แกมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกา ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สยามสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย , 2525) , หน้า 16.

ในส่วนของจอมพลสฤษดิ์เองนั้น การรับเงื่อนไขด้านเศรษฐกิจในการเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana ได้สร้างผลประโยชน์ให้แก่ตัวจอมพลสฤษดิ์เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการเปิดโอกาสให้จอมพลสฤษดิ์รวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจในด้านนโยบายเศรษฐกิจมาอยู่ที่ตัวจอมพลสฤษดิ์ โดยการควบคุมกลไกรัฐที่ทำหน้าที่ตัดสินใจทางนโยบาย ซึ่งการควบคุมกลไกรัฐดังกล่าวได้กลายเป็นเครื่องมือสนับสนุนบริษัทการค้าของจอมพลสฤษดิ์และพรรคพวกรวมทั้งบริษัทของคนอเมริกันเป็นอย่างดี⁴⁸ โดยเฉพาะการดำเนินธุรกิจการเงินการธนาคารซึ่งเป็นสถาบันที่เป็นหัวใจของระบบทุนนิยมเพื่อเป็นแหล่งสะสมเงินในการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง ดังเช่นจอมพลสฤษดิ์ได้เข้าเป็นประธานคณะกรรมการบริหารของธนาคารพาณิชย์ต่างๆดังเช่น ธนาคารทหารไทย ธนาคารกรุงเทพ และธนาคารเกษตร เป็นต้น นอกจากนี้การดำเนินนโยบายตามความต้องการของสหรัฐอเมริกาซึ่งนำมาซึ่งความช่วยเหลือทั้งทางทหารและทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาจำนวนมาก

ภายหลังการก้าวขึ้นสู่อำนาจของจอมพลสฤษดิ์แทนที่จอมพล ป.พิบูลสงครามได้ส่งผลให้ไทยได้เข้าร่วมอยู่ภายใต้ Pax Americana อย่างเต็มตัวทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ จอมพลสฤษดิ์ได้ดำเนินการปรับโครงสร้างภายในรัฐทางการเมืองและเศรษฐกิจให้มาอยู่ภายใต้การควบคุมของตนเองอย่างเบ็ดเสร็จ พร้อมทั้งปรับนโยบายต่างประเทศของไทยให้เพิ่มระดับความผูกพันกับ Pax Americana มากยิ่งขึ้น โดยในบทต่อไปจะชี้ให้เห็นถึงการปรับนโยบายต่างประเทศของไทยให้เพิ่มระดับความผูกพันกับ Pax Americana ผ่านการพิจารณาบทบาทของถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ซึ่งเป็นตัวหลักสำคัญในการรับนโยบายของผู้นำทหารในการร่วมอยู่ใน Pax Americana ด้านความมั่นคงมาปฏิบัติ รวมทั้งเป็นผู้ดำเนินการเพิ่มระดับความผูกพันกับ Pax Americana ภายใต้อาณัติร่วมถนัด-รัฐ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁸ อุกฤษฏี ปัทมานันท์, “สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย : 1960-1970,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 157.

บทที่ 4

ถนัด คอมันตร์กับ Pax Americana : วิฤตการณ์ในลาว

นโยบายต่างประเทศของไทยได้ถูกกำหนดโดยผู้นำไทยที่ต้องการเข้าร่วมอยู่ในโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจในระบบทุนนิยมโลก (Pax Americana) เพื่อผลประโยชน์ที่จะได้รับจากความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ดังนั้น นโยบายหลักของจอมพลสฤษดิ์ภายหลังการเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของไทยจึงเป็นไปตามที่จอมพลสฤษดิ์ได้วางแผนไว้ตั้งแต่ช่วงก่อนรับตำแหน่งแล้ว คือ การเข้าไปผูกพันอย่างใกล้ชิดกับ Pax Americana ในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ โดยมีถนัด คอมันตร์ ทำหน้าที่เป็นตัวหลักสำคัญในการรับเอานโยบายด้านความมั่นคงของผู้นำทหารไทยมาปฏิบัติในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและดำเนินการตอบสนองของสหรัฐอเมริกาไปตามโครงสร้าง Pax Americana วิฤตการณ์ในลาวทำให้ผู้นำไทยตระหนักว่าความร่วมมือภายใต้องค์การซีโต้ไม่เพียงพอ จึงได้เรียกร้องพันธมิตรที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ในบทนี้จะชี้ให้เห็นถึงบทบาทของถนัด คอมันตร์ภายใต้โครงสร้าง Pax Americana ที่มีต่อวิฤตการณ์ในลาวและการดำเนินการเพิ่มระดับความผูกพันกับ Pax Americana มากยิ่งขึ้น ภายใต้แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์

4.1 บทบาทของ ถนัด คอมันตร์ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ภายใต้การร่วมอยู่ในโครงสร้าง Pax Americana ด้านความมั่นคงที่มีผู้นำทหารเป็นผู้กำหนดนโยบายหลัก ถนัด คอมันตร์ ในฐานะที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้เป็นตัวหลักสำคัญในการทำหน้าที่รับเอานโยบายความมั่นคงในการดำเนินการเป็นพันธมิตรอย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาด้านความมั่นคงของผู้นำทหารมาปฏิบัติ และเป็นผู้รับภารกิจในการที่ไทยเป็นป้อมปราการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงสงครามเย็นมาดำเนินการ ถนัดเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการต่างประเทศและเป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศที่มีโอกาสได้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา และยังถือได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทและมีส่วนในความสำเร็จของผู้นำทหารในการดำเนินนโยบายร่วมอยู่ใน Pax Americana ด้านความมั่นคงตามที่ผู้นำทหารต้องการและเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขความผูกพันกับ Pax Americana ด้านความมั่นคงให้ผูกพันกันมากยิ่งขึ้นจากแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์ ก็อันนำไปสู่การเชื่อมั่นในพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาและร่วมมือกับสหรัฐอเมริกอย่างสุดตัวในการต่อต้านการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสงครามเวียดนาม

4.1.1 ชีวิตของถนัด คอมันตร์ ก่อนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ถนัด คอมันตร์เกิดเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1914 ในสมัยรัชกาลที่ 6 มีชื่อเดิมว่า “ถนัดกิจ” ถนัด เป็นบุตรคนที่สองของพระยาพิพากษาสัตยาธิปไตย (นายโป้ คอมันตร์) ประธานศาลฎีกา ในสมัยรัชกาลที่ 7 กับนางถนอม เลหาเศรษฐี โดยทั้งบิดาและมารดาได้สืบเชื้อสายมาจากชาวจีนแผ่นดินที่เดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย

ชีวิตในวัยเด็กของถนัดเป็นชีวิตที่สุขสบาย ราบรื่นอยู่ในตระกูลข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ที่มีฐานะดี และได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนที่มีชื่อเสียง ถนัดเริ่มวัยศึกษาเล่าเรียนเมื่ออายุได้ 4 ปี โดยเป็นการเรียนตัวต่อตัวกับอาจารย์ที่เดินทางมาสอนที่บ้านเทียบเท่าระดับประถมศึกษาตอนต้น และไปเรียนต่อจนจบชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ หลังจากนั้นได้เข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญ แผนกภาษาฝรั่งเศส โดยการเรียนของถนัดอยู่ในเกณฑ์ดีมาโดยตลอด และสอบได้ในระดับต้นของชั้นเรียนเสมอ ภายหลังจากเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในขณะที่มีอายุได้ 14 ปี ถนัดได้เดินทางไปศึกษาต่อ ณ ประเทศฝรั่งเศสด้วยทุนส่วนตัว โดยเข้าศึกษาระดับมัธยมชั้น 4 ที่โรงเรียนลิเซ่ เดอ ลองซัง (Lycee de Longchamps) (ระบบการศึกษาของฝรั่งเศสในระดับมัศึกษามี 6 ชั้น เริ่มจากชั้น 6 ไปจนจบชั้น 1) และเมื่อเรียนจบหลักสูตรมัธยมศึกษา ถนัดได้สอบเข้าเรียนต่อในสาขาวิชากฎหมายของมหาวิทยาลัยบอร์โดซ์ด้วยทุนของกระทรวงการต่างประเทศ

ถนัดเข้ารับการศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและเอกที่มหาวิทยาลัยปารีสในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และกฎหมายมหาชนและกลับมารับราชการที่กระทรวงการต่างประเทศ ในปี ค.ศ. 1940 และต่อมาไม่นาน ถนัดได้เข้าพิธีสมรสกับนางโมลี วีรวงูร ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1941

ภายหลังจากนั้น ถนัดได้เข้ารับตำแหน่งเลขานุการตรีประจำสำนักงานปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และในปีค.ศ. 1942 ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งเลขานุการโทประจำสถานทูตไทย ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ต่อมาในปี ค.ศ.1944 ถนัดได้ย้ายกลับมาเป็นหัวหน้ากองการเมือง กรมการเมือง ตะวันออก และในปี ค.ศ. 1947 ได้ดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการเอก และอุปทูตรักษาราชการสถานทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา และในปีเดียวกันนี้ได้ย้ายมาเป็นอุปทูตรักษาราชการสถานทูตไทย ณ กรุงเดลี ประเทศอินเดีย ต่อมาในช่วงปี ค.ศ.1950 ได้ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้ากรมเศรษฐกิจ และในปีค.ศ.1952-1957 ได้ดำรงตำแหน่งเป็นอัครราชทูตที่ปรึกษาทำหน้าที่รองผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติ ณ กรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา

การเข้ารับราชการที่กระทรวงต่างประเทศได้เปิดโอกาสให้ ถนัดได้มีประสบการณ์ในการร่วมงานกับบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านการต่างประเทศของไทยหลายคน ดังเช่น

- 1) การได้ร่วมงานกับนายดิเรก ชัยนาม เมื่อครั้งนายดิเรกได้ถูกส่งไปรับตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่มีความสำคัญต่อไทยเป็นอย่างมากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นายดิเรกได้ชักชวนให้ ถนัดไปร่วมเป็นคณะทำงานของนายดิเรกที่สถานทูตไทย ณ กรุงโตเกียวในตำแหน่งเลขานุการโทในปี ค.ศ.1942
- 2) การได้ร่วมงานกับขบวนการเสรีไทยต่อต้านญี่ปุ่นที่นำโดยนายปรีดี พนมยงค์และ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช โดยถนัดทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับประเทศอังกฤษภายใต้การบังคับบัญชาของนายทหารอังกฤษในปี ค.ศ.1944
- 3) การร่วมงานในคณะทำงานของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรในการทำสัญญาตกลงกับฝรั่งเศสในการเสียดินแดนมณฑลบูรพาคืนให้ฝรั่งเศสเพื่อแลกกับการสนับสนุนไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ
- 4) การได้รับคัดเลือกจากพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรเพียงคนเดียวให้ร่วมเดินทางไปเจรจากับสหภาพโซเวียตที่กรุงนิวยอร์กให้สนับสนุนไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติในปีค.ศ.1946 และ
- 5) การได้รับเลือกจากนายปรีดี พนมยงค์ให้มาช่วยงานในคณะกรรมการประนีประนอมข้อเรียกร้องดินแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในปี ค.ศ.1947¹ เป็นต้น

ภายหลังจากมาถนัดได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาในช่วงปีค.ศ.1957-ค.ศ.1958 ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตทางการงานของถนัดจากการเป็นข้าราชการประจำของกระทรวงการต่างประเทศมารับตำแหน่งทางการเมืองในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เนื่องจากการดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาได้เปิดโอกาสให้ถนัดทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างจอมพลสฤษดิ์กับฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในการขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาทั้งในช่วงของการขึ้นสู่อำนาจแทนที่จอมพลถนอมและภายหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่จอมพลสฤษดิ์จะดึงตัวถนัดซึ่งมีความใกล้ชิดและสามารถช่วยเหลือจอมพลสฤษดิ์ในการติดต่อกับฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเข้ามาร่วมงาน และเพื่อให้การร่วมอยู่ใน Pax Americana ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจากที่จอมพลสฤษดิ์และถนัดได้ร่วมกันปูทางไว้แล้ว ถนัดจึงได้รับการแต่งตั้งจากจอมพลสฤษดิ์ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1959

¹ ประวัติของถนัด คอมันตร์เรียบเรียงมาจากบทความพิเศษเรื่องชีวิตของถนัด คอมันตร์ ที่เขียนโดย ม.ร.ว. เบนจามา ไกรฤกษ์ ใน มติชนสุดสัปดาห์ 19,1010 - 1019 (ธันวาคม 2542-กุมภาพันธ์ 2543).

4.1.2 บทบาทการบริหารงานภายในกระทรวงการต่างประเทศ

การบริหารงานภายในกระทรวงการต่างประเทศในสมัยที่ถนัด คอมันตร์ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในกระทรวงในสามส่วนด้วยกัน ได้แก่ กระบวนการทำงานภายในกระทรวง การปฏิรูปบุคลากร และการจัดการองค์กร

ในส่วนของการทำงานภายในกระทรวง แนวคิดในเรื่องการทำงานภายใต้บุคคลที่มีอำนาจเพียงคนเดียวจะส่งผลดีมากกว่าดังที่ถนัดได้สนับสนุนการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจของจอมพลสฤษดิ์นั้นยังสะท้อนออกมาในการตัดสินใจในเรื่องนโยบายต่างประเทศภายในกระทรวงการต่างประเทศในยุคของถนัดอย่างชัดเจน โดยการทำงานของกระทรวงการต่างประเทศในยุคของถนัด คอมันตร์นั้น เป็นการสั่งการเป็นสายตรงจากตัวถนัดลงมาทางเดียว และถนัดเป็นผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศด้วยตัวคนเดียว ข้าราชการประจำในระดับสูงดังเช่นปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เพียงแต่ทำหน้าที่ในฝ่ายบริหารเท่านั้น

ถนัดเป็นผู้หนึ่งที่ทำให้เกิดการปฏิรูปบุคลากรของกระทรวงการต่างประเทศ เนื่องจากในช่วงที่ถนัดเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศใหม่นั้น ข้าราชการชั้นกลางภายในกระทรวงส่วนใหญ่เป็นผู้ที่จบการศึกษาภายในประเทศ อันเป็นผลมาจากการหยุดชะงักในการส่งบุคลากรและการให้ทุนไปศึกษาต่อต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นระยะเวลายาวนานหลายปี ถนัดตระหนักดีถึงปัญหาการขาดแคลนบุคลากรรุ่นใหม่ที่จะจบการศึกษาจากต่างประเทศ เนื่องจากถนัดเห็นว่าข้าราชการรุ่นใหม่ที่เกิดจากต่างประเทศมีความกระตือรือร้นและได้มาตรฐานสากลดังที่ถนัดต้องการมากกว่าข้าราชการรุ่นเก่าที่จบการศึกษาภายในประเทศ โดยในการทำงานถนัดจะให้ความสำคัญและเรียกใช้งานข้าราชการรุ่นใหม่ที่เกิดจากต่างประเทศ และข้าราชการรุ่นใหม่ที่เป็นนักเรียนทุนจากต่างประเทศที่มีความรู้ความสามารถที่ถูกส่งไปในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ในสมัยพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ) และได้กลับเข้ามาทำงานในช่วงที่ถนัดดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในระยะแรกๆ พอดีให้ถนัดได้ใช้งาน อันได้แก่ นายอนันท์ ปันยารชุน นายสมปอง สุจริตกุล ม.ร.ว.พีรพงษ์ เกษมศรี และนายอรุณ ภาณุพงศ์ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ถนัดเรียกตัวมาทำงานเป็นกรณีพิเศษและสามารถช่วยงานถนัดได้มาก² และในภายหลังกลุ่มคนรุ่นนี้ อันได้แก่ นายอนันท์ ปันยารชุน นายสมปอง สุจริตกุล และม.ร.ว.พีรพงษ์ เกษมศรียังได้กลายมาเป็นผู้ช่วยส่วนตัวของถนัด โดยถนัดเรียกตำแหน่งนี้ว่า ตำแหน่งหัวหน้างาน (cabinet of chief)³ ดังนั้น ถนัดจึงเห็นความจำเป็นและได้ให้ความสำคัญกับ

² สัมภาษณ์ วิทยา เวชชาชีวะ , 1 กรกฎาคม 2545.

³ สัมภาษณ์ ถนัด คอมันตร์, 18 พฤษภาคม 2545.

การส่งบุคลากรและให้ทุนไปศึกษาต่อต่างประเทศมากขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษที่ 1960 ซึ่งบุคลากรที่ได้รับทุนการศึกษาโดยการสนับสนุนของถนัดในช่วงนี้ ดังเช่น นายวิทยา เวชชาชีวะ และ นายอาสา สารสิน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการสนับสนุนข้าราชการรุ่นใหม่และผู้ที่จะจบการศึกษาจากต่างประเทศของถนัดได้ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจและการวิพากษ์วิจารณ์ในหมู่ข้าราชการระดับกลางและข้าราชการรุ่นเก่าที่ได้เลื่อนขั้นช้ากว่าข้าราชการที่จบการศึกษาจากต่างประเทศ พร้อมทั้งหยิบยกการบริหารงานสั่งตรงลงมาทางเดียวของถนัดมาโจมตีในทำนองที่ว่าถนัดเป็นเผด็จการในการทำงาน อย่างไรก็ตามการสนับสนุนข้าราชการรุ่นใหม่ที่จะจบการศึกษาจากต่างประเทศและการสนับสนุนทุนการศึกษาต่อต่างประเทศของถนัดได้ส่งผลในแง่ดีต่อการพัฒนาบุคลากรของกระทรวงการต่างประเทศในยุคต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1970-1980 ซึ่งเป็นยุคที่ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศได้รับการยอมรับในความสามารถเป็นอย่างมาก⁴

ในส่วนของงานจัดการองค์กร ถนัดได้จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้นมาใหม่เพื่อสนับสนุนการทำงานของกระทรวงการต่างประเทศ อันได้แก่ กรมสารนิเทศและกรมเศรษฐกิจ เนื่องจาก ถนัดเล็งเห็นว่าการโฆษณาประชาสัมพันธ์มีความสำคัญต่อการต่างประเทศของไทยในแง่ของการสร้างให้ต่างประเทศมีความเห็นอกเห็นใจ ความนิยมชมชอบและความเชื่อถือในประเทศไทยและการเป็นเครื่องมือในการป้องกันและแก้ไขการโจมตีของฝ่ายศัตรู โดยเฉพาะฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่มักใช้ยุทธวิธีโฆษณาชวนเชื่อในการทำสงครามหรือการแทรกซึมเข้าไปในประเทศต่างๆ⁵ ดังนั้น ถนัดจึงได้จัดตั้งกรมสารนิเทศขึ้นในกระทรวงการต่างประเทศเป็นครั้งแรก

“... ในเรื่องการโฆษณานั้นเป็นสิ่งที่มีกำลัง มีอานุภาพเกือบจะกล่าวได้ว่าไม่น้อยไปกว่ากำลังอาวุธ เพราะเป็นเรื่องที่พยายามจะเอาชนะในความคิดเห็นของคน เป็นเรื่องของการเปลี่ยนสมอง เปลี่ยนความคิดของคน คือ คนโดยทั่วไป คนภายนอก และภายในด้วยให้เอนเอียงมาเห็นประโยชน์ของประเทศเรา เพราะฉะนั้นการโฆษณาหรือการประชาสัมพันธ์จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอยู่มาก...”⁶

⁴ สัมภาษณ์ วิทยา เวชชาชีวะ ,1 กรกฎาคม 2545.

⁵ ถนัด คอมันตร์ , “กระทรวงการต่างประเทศกับการพัฒนานโยบายความมั่นคงแห่งชาติ” ปาฐกถา ณ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร , 8 มกราคม 2508. ใน พจนานุกรม (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, 2513), หน้า 94-95.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 96.

ส่วนการจัดตั้งกรมเศรษฐกิจขึ้นภายในกระทรวงการต่างประเทศของณัฒนั้น ณัฒมีความเห็นว่า เศรษฐกิจเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากต่อประเทศ จึงมีความจำเป็นที่กระทรวงการต่างประเทศจะทำหน้าที่ด้านเศรษฐกิจในต่างประเทศนอกเหนือไปจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลักอย่างกระทรวงเศรษฐกิจ

“...เหตุใดจึงต้องมีกรมเศรษฐกิจขึ้นมาในกระทรวงการต่างประเทศ... กระทรวงเศรษฐกิจนั้นตั้งอยู่ภายในประเทศ ไม่ได้มีผู้แทนอยู่ในต่างประเทศ อาจจะมีข้าหลวงพาณิชย์หรือทูตการค้าอยู่เพียงคนหนึ่งในเมืองใหญ่ๆ แล้วก็มีเลขาธิการหรือบางทีก็ไม่มีเลขาธิการแม้แต่คนเดียว อุปกรณ์สำนักงานก็ไม่ครบ เมื่อมีเจ้าหน้าที่อยู่เพียงคนเดียวจะไปทำงานในด้านเศรษฐกิจได้อย่างไร เพราะฉะนั้นหน่วยราชการในต่างประเทศของกระทรวงต่างประเทศจึงอยู่ในฐานะที่ทำงานหรือปฏิบัติหน้าที่ได้ดีกว่า...”⁷

4.1.3 มุมมองต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของ ณัฒ คอมันตร์

ตัวณัฒในฐานะที่เป็นผู้รับนโยบายความมั่นคงจากผู้นำทหารมาปฏิบัตินั้นก็มีความคิดและทัศนคติที่ไม่แตกต่างไปจากผู้นำทหารของไทยที่เชื่อมั่นและตอบรับการเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana ด้วยความเต็มใจ และเชื่อมั่นในบทบาทของสหรัฐอเมริกาในการเป็นผู้นำของ Pax Americana ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดเจนจากทัศนคติของณัฒที่ได้แสดงต่อสาธารณชนในช่วงที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจนถึงช่วงปี ค.ศ. 1967 อีกทั้ง ณัฒยังเป็นผู้ผลิตซ้ำ (reproduce) ที่ดีในการรับอุดมการณ์สงครามเย็นของสหรัฐอเมริกาและการมองคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทยมาเผยแพร่ให้แก่ประชาชนภายในประเทศ ซึ่งสามารถเห็นได้จากการแสดงทัศนคติต่อสาธารณชนในเรื่องดังกล่าวเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

ณัฒมีมุมมองต่อสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในยุคสงครามเย็นไปตามแนวเรื่องที่ฝ่ายทางการสหรัฐอเมริกาเขียนขึ้นมา โดยมองว่าระบบระหว่างประเทศได้ถูกแบ่งออกเป็นสองขั้วอำนาจระหว่างฝ่ายคอมมิวนิสต์และฝ่ายโลกเสรีประชาธิปไตยอย่างชัดเจนทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจและการต่อสู้ในหมู่ประชาชน โดยฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นพวกก้าวร้าวและมีนโยบายที่จะแพร่ขยายอิทธิพลของตนออกไป และเห็นด้วยที่ฝ่ายโลกเสรีจำเป็นต้องเข้าต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์ ดังที่ ณัฒได้กล่าวไว้ตั้งแต่เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ไม่นาน

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 101.

“...โลกปัจจุบันนี้แบ่งออกเป็นสองค่ายใหญ่ๆ ซึ่งแต่ละค่ายก็มีความคิดเห็น มีอุดมคติ มีผลประโยชน์ทางการเมืองและทางเศรษฐกิจไม่ตรงกัน และโดยเฉพาะ การขัดกันนี้ สืบเนื่องมาจากข้อที่ว่า ฝ่ายคอมมิวนิสต์ต้องการที่จะแพร่ขยายอิทธิพลของตนให้กว้างขวางออกไป... ฉะนั้น ถ้าโลกเสรีประชาธิปไตยไม่เข้าขัดขวางแล้ว... โลกนี้จะอยู่ภายใต้การครอบงำของประเทศลัทธิคอมมิวนิสต์ ด้วยเหตุนี้ ทางเลือกจึงมีอยู่ว่า เราจะยอมเปลี่ยนวิถีทางชีวิตจากแบบเสรีเป็นแบบสังคมนิยมหรือแบบคอมมิวนิสต์ หรือจะต้องเสี่ยงกับภัยสงคราม...”⁸

“ ลักษณะสำคัญของโลกในปัจจุบัน เป็นโลกของการต่อสู้... คือการต่อสู้เพื่อแสวงหาอำนาจ ขยายการควบคุม และขยายการเป็นใหญ่... ในด้านการต่อสู้ระหว่างฝ่ายคอมมิวนิสต์กับฝ่ายที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์... ลักษณะพื้นฐานของการต่อสู้เป็นการแบ่งแยกโลกออกเป็นค่ายใหญ่ๆ คือ ค่ายคอมมิวนิสต์ และค่ายที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์... ฉะนั้น ถ้าจะมองโลกในขณะนี้ จะเห็นได้ว่า โลกนี้มีสองสี คือ สีแดง และสีที่ไม่ใช่สีแดง ถ้าจะกล่าวโดยทั่วไปอย่างง่าย ๆ ก็เป็นอยู่อย่างที่ว่านี้ คือ การขัดแย้งอย่างรุนแรงลึกซึ้ง สลับซับซ้อน และหลายชั้นหลายประการระหว่างสองฝ่ายนี้...”⁹

ทัศนคติของ ถนัดที่แสดงออกมาไม่ว่าจะเป็นการมองคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศที่มีการปกครองประชาธิปไตยและการพยายามชี้ให้เห็นถึงภัยคุกคามที่ไทยต้องเผชิญจากคอมมิวนิสต์ ดังเช่น

“ สถานการณ์ที่เราเผชิญอยู่มีความคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในยุโรปเมื่อก่อนสงครามโลกเป็นอันมาก ท่านทั้งหลายคงได้อ่านได้ฟังคำพูดของข้าพเจ้าที่ว่า ได้พยายามต่อสู้กับพวกที่มีมืออ่อน เท้าอ่อน พร้อมทั้งจะให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้ายึดครองจะเป็นเวียดนามใต้หรือ เอเชียอาคเนย์ก็ดี... เพราะรู้ดีว่า คอมมิวนิสต์จะไม่ยอมหยุด จะต้องแผ่ขยายออกไปยึดลาว เขมร เวียดนามใต้ พม่า และในที่สุดก็จะห้อมล้อมไทยด้วยดาบปลายปืน นี่แหละเป็นสถานการณ์ที่ไทยจะต้องเผชิญ...”¹⁰

⁸ ถนัด คอมันตร์, “กระทรวงการต่างประเทศกับวิกฤตการณ์ของโลก,” สารานุกรม 10 (กุมภาพันธ์ 2504) : 3.

⁹ ถนัด คอมันตร์, “สถานการณ์ของโลกปัจจุบัน,” ปาฐกถา ณ ที่ประชุมสมัชชาสตรีภาคพื้นแปซิฟิกและเอเชียอาคเนย์, 7 มีนาคม 2507, ใน พจนสาร, หน้า 43-47.

¹⁰ ถนัด คอมันตร์, “สันติภาพในเอเชียอาคเนย์,” ปาฐกถา ณ โรงแรมรอยัล กรุงเทพมหานคร, 17 มีนาคม 2508, ใน พจนสาร, หน้า 119.

และผลเสียที่ไทยได้รับจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ ดังเช่นที่ถนัดกล่าวว่

“...การเปลี่ยนวิถีชีวิตจากแบบเสรีมาอยู่ภายใต้การครอบงำของคอมมิวนิสต์นั้น ไม่พึงกระทำ เพราะเมื่อนั้นชีวิตจะหมดความหมาย และประชาชนทุกคนจะตกอยู่ ภายใต้การบงการของคนส่วนน้อย...”¹¹

รวมถึงการพยายามสร้างการยอมรับจากสาธารณชนว่าการเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับ ฝ่ายโลกเสรีภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา นั้นเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดของไทย และชี้ให้เห็นว่าทางเลือก อื่นๆ ดังเช่นการดำเนินนโยบายเป็นกลางไม่เลือกเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ใช่ทางเลือกที่เป็นผลดีต่อ ความมั่นคงของไทย ด้วยการให้เหตุผลไว้ว่า

“ มีอีกข้อหนึ่งที่เป็นที่ถกเถียงกันมากก็คือ ทำไมประเทศไทยต้องเข้าไป ผูกพันกับฝ่ายตะวันตก ทำไมเราไม่ใช้นโยบายที่บางประเทศในภูมิภาคนี้ใช้กัน ที่เรียกว่า นโยบายเป็นกลาง.... นโยบายเป็นกลางนั้น ไม่ใช่เป็นนโยบายใดๆ ทั้งสิ้น คือแทนที่จะแก้ปัญหา เขาก็เก็บเข้าลิ้นชัก ปิดหู ปิดตา ปิดปาก เหมือนกับ ลิงสามตัวที่ไม่ยอมฟัง ไม่ยอมพูด ไม่ยอมดู ไม่ยอมอะไรทั้งหมด คือ นโยบายไม่ แก้ปัญหา.... ”¹²

“ ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่าประเทศที่ตั้งตนเป็นกลางไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงภัย จากการแพร่ขยายตัวของคอมมิวนิสต์ได้ จะเห็นได้อย่างชัดๆ ประเทศที่เป็นกลาง มากที่สุดเท่าที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คือ อินเดีย ได้พยายามที่จะเข้าไปพินอบพิเทาหรือเข้าไปเป็นมิตรดีของจีนคอมมิวนิสต์ ก็ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงจากการถูกจีนคอมมิวนิสต์โจมตีจนต้องเสียดินแดนไป เป็นจำนวนมาก.... ”¹³

สิ่งที่ถนัดได้กล่าวต่อสาธารณชนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการมี แนวคิดที่สอดคล้องและตอบรับแนวทางของสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ รวมถึงการแสดงให้เห็นถึงเปิดรับการเป็นพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาในการร่วมอยู่ใน Pax Americana ทางด้านความคิด

¹¹ ถนัด คอมันตร์, “กระทรวงการต่างประเทศกับวิกฤตการณ์ของโลก” สวามิภรณ์, 10 (กุมภาพันธ์ 2504) : 3.

¹² ถนัด คอมันตร์, “สันติภาพในเอเชียอาคเนย์,” ปาฐกถา ณ โรงแรมรอยัล กรุงเทพมหานคร , 17 มีนาคม 2508 , ใน พจนสาร , หน้า 128-129.

¹³ ถนัด คอมันตร์, “สถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน,” ปาฐกถา ณ โรงแรมแห่งชาติ , 20 กุมภาพันธ์ 2511, ใน ประมวลถ้อยแถลงของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 4 (พระนคร : กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2512), หน้า 5.

ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของถนัดที่แสดงออกมาภายใต้บริบทของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในช่วง ค.ศ. 1959-1967 ดังที่จะกล่าวต่อไป

4.2 บทบาทของถนัด คอมันตร์ในวิกฤตการณ์ในลาว

หลังจากถนัดเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ไม่นาน ถนัดต้องเผชิญกับสถานการณ์ความไม่สงบในลาว ซึ่งจอมพลสฤษดิ์และถนัดตระหนักว่าวิกฤตการณ์ในลาวดังกล่าวเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทยอย่างแท้จริง และเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องนำไปเจรจาและเรียกร้องต่อสหรัฐอเมริกาเพื่อให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือในการปกป้องความมั่นคงของไทย

วิกฤตการณ์ในลาวเกิดขึ้นภายหลังจากการต่อสู้ที่ยาวนานกับประเทศเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสกว่า 8 ปี ประเทศลาวได้รับเอกราชตามผลของ Geneva Accord ในปี ค.ศ. 1954 ในขณะที่ขบวนการปะเทดลาวซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1950 ด้วยการสนับสนุนของขบวนการเวียดมินห์ในเวียดนาม มีกองกำลังที่เข้มแข็งและกลายมาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการจัดตั้งรัฐบาลของผู้นำลาวฝ่ายขวาที่ได้รับการสนับสนุนจากประเทศฝ่ายโลกเสรี¹⁴

รัฐบาลลาวที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1956 โดยมีเจ้าสุววรรณภุมมา (ลาวฝ่ายกลาง) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้พยายามดำเนินนโยบายเป็นกลาง (Neutrality) โดยได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียตและจีนคอมมิวนิสต์จากการเดินทางไปเยือนมอสโคว์และปักกิ่งของเจ้าสุววรรณภุมมา และการพยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศเป็นกลางอื่นๆ¹⁵

ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1956 เจ้าสุววรรณภุมมาดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลผสมร่วมกับฝ่ายขบวนการปะเทดลาว นำโดยเจ้าสุภานุวงศ์ ซึ่งเป็นญาติสนิทเพื่อแลกเปลี่ยนกับการอนุญาตให้รัฐบาลเข้าไปปกครองจังหวัดซำเหนือและจังหวัดพงสาลีที่อยู่ในการครอบครองของขบวนการปะเทดลาว ส่งผลให้ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์กังวลต่อสถานการณ์การเมืองในลาวและพยายามเข้าไปแทรกแซงให้ความช่วยเหลือกองทัพลาวฝ่ายขวาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อฝ่ายขบวนการปะเทดลาวได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งระดับชาติที่จัดขึ้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1958 โดยผู้แทนของขบวนการปะเทดลาวได้รับคัดเลือกถึง 13 ที่นั่งจากทั้งหมด 59 ที่นั่ง ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ได้กล่าวในที่ประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติไว้ว่า “การขยายอิทธิพลของขบวนการปะเทดลาวเป็นสิ่งที่น่าวิตกกังวลอย่างยิ่ง

¹⁴ Robert J. McMahon, *The Limits of Empire : The United States and Southeast Asia Since World War II* , p. 80.

¹⁵ David Kaiser, *American Tragedy : Kennedy, Johnson, and the Origin of Vietnam War* (Massachusetts : Harvard University Press,2000), p.22.

หากประเทศลาวต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์จากการลงคะแนนเสียงอย่างถูกต้องตามกฎหมายของประชาชนภายในประเทศ " และเพื่อป้องกันผลที่จะตามมา สหรัฐอเมริกาจึงต้องเข้าไปสนับสนุนโดยตรงแก่ลาวฝ่ายขวา ซึ่งนำโดยท้าวผุย ชนะนิกร ในการต่อสู้ทางการเมืองกับขบวนการปะเทดลาว¹⁶

และด้วยการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา ท้าวผุย ชนะนิกรสามารถขับไล่เจ้าสุวรรณหงษาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและเข้ารับตำแหน่งแทนในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1958 และได้ล้มเลิกนโยบายเป็นกลางของเจ้าสุวรรณหงษาและพยายามดำเนินการรวมกองกำลังของขบวนการปะเทดลาวเข้ากับกองทัพลาวฝ่ายขวา โดยในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1959 ท้าวผุยชนะนิกรมีคำสั่งให้กองกำลังขบวนการปะเทดลาวทุกหน่วยเข้าร่วมอยู่กับกองทัพรัฐบาลลาวฝ่ายขวา ฝ่ายผู้นำขบวนการปะเทดลาวปฏิเสธคำสั่งดังกล่าว ส่งผลให้ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1959 ได้เกิดการปะทะกันระหว่างกองกำลังของทั้งสองฝ่ายจนเกิดเป็นสงครามกลางเมืองขึ้น¹⁷

จากนั้นขบวนการปะเทดลาวได้เข้ายึดจังหวัดจำปาศักดิ์ และจตุยทศาสตร์ที่สำคัญหลายแห่งของลาวไว้ได้ รัฐบาลลาวนำโดยท้าวผุย ชนะนิกร นายกรัฐมนตรีได้กระตุ้นให้องค์การสหประชาชาติตระหนักถึงภัยคุกคามที่ลาวกำลังเผชิญอยู่ ต่อมาในเดือนสิงหาคมปีเดียวกันนี้ ฝ่ายเวียดนามเหนือได้เข้าช่วยเหลือขบวนการปะเทดลาวสร้างฐานที่มั่นขึ้นในจังหวัดจำปาศักดิ์ รัฐบาลลาวจึงได้เรียกร้องให้องค์การสหประชาชาติส่งกำลังมาช่วยเหลือและดำเนินการบังคับให้กองกำลังขบวนการปะเทดลาวถอนตัวไปจากดินแดนที่ครอบครองไว้¹⁸

4.2.1 ความล้มเหลวขององค์การซีโต้ในสายตาผู้นำไทย

สถานการณ์ในลาวได้ส่งผลให้ผู้นำไทยวิตกกังวลต่อภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ที่อาจกระทบต่อความมั่นคงของไทยได้ จอมพลสฤษดิ์และถนัดตระหนักว่าวิกฤตการณ์ในลาวนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเรียกร้องให้ฝ่ายโลกเสรี โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาเข้ามาช่วยเหลือในการจัดการกับปัญหา

¹⁶ Memorandum of discussion at NS Meeting, May 29, 1958. In *Foreign Relations of United States (1958-1960)*, p.450. cited in Robert J. McMahon, *The Limits of Empire : The United States and Southeast Asia Since World War II* , p. 81.

¹⁷ Len E. Ackland, "No Place for Neutralism : The Eisenhower Administration and Laos," in *Laos : War and Revolution*, Nina S. Adams and Alfred W. McCoy, eds. (New York : Harper and Row, 1970), pp.139-154. cited in Robert J. McMahon, *The Limits of Empire : The United States and Southeast Asia Since World War II* , p. 81.

¹⁸ Donald E. Nuechterlein , *Thailand and the Struggle for Southeast Asia* (Ithaca : Cornell University, 1965), p.148.

ในลาวและป้องกันไม่ให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้าคุกคามประเทศไทยได้ ผู้นำไทยจึงพยายามกระตุ้นให้องค์การซีโต้เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาในลาว โดยถนัดเห็นว่า การที่ลาวฝ่ายขวา ซึ่งเป็นรัฐบาลภายใต้ความคุ้มครองขององค์การซีโต้ ถูกโจมตีด้วยกำลังอาวุธจากลาวฝ่ายซ้ายซึ่งเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ และได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนอย่างเต็มที่จากคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ นั้น เป็นอันตรายต่อสันติภาพและความมั่นคงของประเทศไทยและเป็นสถานการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อสันติภาพในภูมิภาคด้วย เข้าข่ายที่ประเทศสมาชิกซีโต้อื่นๆ จะพึงปฏิบัติภารกิจเพื่อเผชิญอันตรายนี้¹⁹

การเรียกร้องให้องค์การซีโต้ส่งทหารเข้าไปช่วยเหลือลาวฝ่ายขวาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของผู้นำไทยนั้น เนื่องมาจากทั้งผู้นำทหารและถนัดมีแนวความคิดในการป้องกันประเทศภายใต้หลักการ Forward Defense ตามที่ได้รับแนวคิดมาจากสหรัฐอเมริกา คือการป้องกันความมั่นคงของประเทศไทยในเขตประเทศอื่นเพื่อไม่ให้ขยายเข้าสู่ประเทศไทย ดังที่ ถนัดเชื่อว่าไทยควรยื่นมือเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาและต่อต้านภัยคุกคามในลาว โดยเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกซีโต้ส่งทหารเข้าไปช่วยเหลือลาวฝ่ายขวาเป็นการปกป้องความมั่นคงของไทยภายในเขตประเทศลาวเพื่อไม่ให้กองทัพคอมมิวนิสต์ลุกลามมาสู่พรมแดนไทย ส่งผลให้ไทยต้องแสวงหาหนทางในการสกัดกั้นภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์

“ .... ถ้าเราไม่ยุ่งเสียแต่วันนี้ วันข้างหน้าจะยุ่งมากขึ้นไปอีก.... เราต้องกระโดดออกไปยุ่งกับเขาข้างนอก เพื่อป้องกันไม่ให้ความยุ่งเหยิงนั้นเข้ามาถึงตัวเราโดยรวดเร็ว นี่เป็นหลักของการต่อสู้.... ทางด้านกระทรวงต่างประเทศจึงถือหลักว่านโยบายที่จะรักษาตัวของเรา นั้น ไม่ใช่อยู่ที่ว่าหมกตัวอยู่ในกฎของเราแต่เราต้องออกไปป้องกันไว้ข้างนอกให้ห่างตัวที่สุดเท่าที่จะออกไปกระทำได้เพื่อไม่ให้ความวุ่นวายความเดือดร้อนเข้ามาพัวพันถึงไทยได้....”²⁰

หลักการ Forward Defense ดังกล่าวของ ถนัด คอมันตร์ และผู้นำทหารไทยเป็นแนวความคิดแบบนักยุทธวิธีตามแบบฉบับทหารและได้สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับแนวคิดในเรื่องทฤษฎีโดมิโนของสหรัฐอเมริกาที่บ่งชี้ว่า “ การสูญเสียประเทศใดประเทศหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้

¹⁹ โอวาท สุทธิวาทนฤพุมิ , “การเข้าเป็นภาคีของประเทศไทยในสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ.)” ใน นโยบายต่างประเทศบนทางแพร่ง ฉันทิมา อ่องสุรภักซ์ , บรรณาธิการ , (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), หน้า 99.

²⁰ ถนัด คอมันตร์ , “สถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน,” ปาฐกถา ณ โรงแรมเวียงใต้ , 7 มีนาคม 2507, ใน พจนสาร , หน้า 54-56.

แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์อาจส่งผลให้ประเทศอื่นในภูมิภาคกลายเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ด้วย”²¹ อีกทั้งการเรียกร้องให้องค์การซีโต้เข้าช่วยเหลือลาวฝ่ายขวายังเป็นการพิสูจน์ประสิทธิภาพของพันธมิตรนี้พหุภาคีภายใต้ Pax Americana ด้านความมั่นคงที่สหรัฐอเมริกามีต่อไทยภายใต้กรอบองค์การซีโต้ในสายตาผู้นำไทยอีกด้วย อย่างไรก็ตามประเทศสมาชิกซีโต้ได้เพิกเฉยกับการร้องขอของไทยและไม่สามารถมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ดำเนินมาตรการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อวิกฤตการณ์ในลาวได้

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1960 ร้อยเอกกองแลผู้บังคับหน่วยทหารพลเรือนได้ก่อรัฐประหารยึดกรุงเวียงจันทน์และสนับสนุนให้เจ้าสุววรรณภูมาได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ร้อยเอกกองแลต้องการที่จะให้ลาวมีรัฐบาลที่ดำเนินนโยบายเป็นกลาง โดยมีฝ่ายขบวนการปะเทดลาวเข้าร่วมอยู่ด้วยมากกว่าจะให้ลาวมีรัฐบาลที่ดำเนินนโยบายขวาจัดและสนับสนุนตะวันตกดังที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เนื่องจากร้อยเอกกองแลมีความเห็นว่าการมีรัฐบาลเป็นกลางเท่านั้นจึงจะสามารถช่วยลาวให้พ้นจากสภาพสงครามกลางเมืองและฟื้นฟูสันติภาพให้เกิดขึ้นได้ ในขณะเดียวกันนายพลภูมิที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาได้พยายามจัดตั้งกองกำลังต่อสู้กับรัฐบาลใหม่ของเจ้าสุววรรณภูมาและฝ่ายขบวนการปะเทดลาว²² โดยมีข่าวว่า นายพลภูมิได้ทำการติดต่ออย่างลับๆกับรัฐบาลไทยซึ่งให้การสนับสนุน นายพลภูมิอยู่เพื่อช่วยให้เป็นสื่อกลางขอรับรองให้สหรัฐอเมริกาและองค์การซีโต้เข้าช่วยเหลือในการขับไล่รัฐบาลเจ้าสุววรรณภูมา²³

รัฐบาลไทยมีความวิตกกังวลอย่างยิ่งในการที่เจ้าสุววรรณภูมากลับมาเป็นนายกรัฐมนตรี เนื่องจากผู้นำไทยต่างไม่เชื่อถือว่ารัฐบาลเป็นกลางของเจ้าสุววรรณภูมาที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับขบวนการปะเทดลาว และไม่ต้องการเห็นประวัติศาสตร์ซ้ำรอยแบบรัฐบาลผสมเป็นกลางระหว่างปี ค.ศ. 1956-1957 ที่เจ้าสุววรรณภูมาได้นำบุคคลจากฝ่ายขบวนการปะเทดลาวเข้าร่วมรัฐบาล²⁴ ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงเสนอให้องค์การซีโต้เข้าช่วยเหลือลาวฝ่ายขวาของนายพลภูมิขับไล่เจ้าสุววรรณภูมาและร้อยเอกกองแล อย่างไรก็ตาม สมาชิกองค์การซีโต้ส่วนใหญ่โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศสได้สนับสนุนความเป็นกลางของลาวอย่างเปิดเผยพร้อมทั้งไม่เห็นด้วยที่จะให้องค์การซีโต้เข้าแทรกแซงในลาว

²¹ ข้อความเกี่ยวกับทฤษฎีโดมิโนปรากฏอยู่ในเอกสารกรณีในเอกสารของสภาความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (NSC 124/2) ปี ค.ศ. 1952 อ้างถึงใน *The Pentagon Papers*, (Boston : Beacon Press, 1971), pp.83-84.

²² David Kaiser, *American Tragedy : Kennedy, Johnson, and the Origin of Vietnam War*, p.26.

²³ Donald E. Nuechterlein, *Thailand and the Struggle for Southeast Asia*, p.159.

²⁴ ดนัย ทองใหญ่, “ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยสมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501-2506), “ (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 177-178.

ส่วนฝ่ายสหรัฐอเมริกาเลือกที่จะสนับสนุนทั้งสองฝ่าย โดยพอใจที่จะให้ลาวมีรัฐบาลเป็นกลางที่มีเจ้าสุวรรณหงษ์มาเป็นนายกรัฐมนตรีและมีนายพลภูมิกับกองทัพราชอาณาจักรลาวที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนอยู่หนุนหลัง²⁵ ในขณะที่เดียวกันสหรัฐอเมริกาก็พยายามหาวิธีที่จะผลักดันฝ่ายขบวนการปะเทดลาวออกไปจากรัฐบาลเป็นกลางชุดใหม่ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ส่งผลให้เจ้าสุวรรณหงษ์มาจัดตั้งรัฐบาลผสมร่วมกับฝ่ายขบวนการปะเทดลาวโดยไม่มีฝ่ายนายพลภูมิเข้าร่วมด้วย²⁶

สถานการณ์ในลาวที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นฝ่ายได้เปรียบ ในขณะที่ยังคงการซีโต้เพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องของฝ่ายไทยเป็นตัวจุดประเด็นให้ผู้นำไทยทั้งจอมพลสฤษดิ์และถนัดเกิดความระแวงสงสัยในพันธกรณีกับสหรัฐอเมริกาแบบพหุภาคีภายใต้กรอบขององค์การซีโต้ว่า พันธกรณีดังกล่าวไม่ได้มีความสำคัญต่อสหรัฐอเมริกาในการปกป้องความมั่นคงของไทยเทียบเท่าพันธกรณีทวิภาคีที่สหรัฐอเมริกามีต่อประเทศอื่นๆ ดังเช่น อินโดนีเซีย และอียิปต์ที่สหรัฐอเมริกามีพันธกรณีทวิภาคีอยู่ด้วย²⁷ ฝ่ายผู้นำไทยเห็นว่าการเพิกเฉยของสมาชิกองค์การซีโต้เป็นการสร้างภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทย ซึ่งในทัศนะของจอมพลสฤษดิ์นั้นไม่ต้องการที่จะให้รัฐบาลลาวดำเนินนโยบายเป็นกลาง เนื่องจากเกรงว่าการดำเนินนโยบายเป็นกลางจะเปิดโอกาสให้คอมมิวนิสต์ที่ร่วมในคณะรัฐบาลผสมของลาวสร้างอิทธิพลในการยึดครองลาวอย่างช้าๆ จอมพลสฤษดิ์จึงเชื่อว่าทางเลือกเดียวของไทยที่จะต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์จากลาวคือการสนับสนุนรัฐบาลลาวที่ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเข้มแข็งภายใต้ความช่วยเหลือของประเทศสมาชิกซีโต้²⁸ ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์จึงได้แสดงปฏิกิริยาตอบโต้ต่อความล่าช้าของสหรัฐอเมริกาและองค์การซีโต้ในการตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ในลาวนี้ด้วยการสั่งการให้ถนัดเปิดการเจรจากับสหภาพโซเวียตเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ การดำเนินนโยบายเช่นนี้ของผู้นำไทยเป็นการชูและกระตุ้นให้สหรัฐอเมริกาเห็นว่าไทยยังมีทางเลือกอื่นๆ อยู่อีกมากกว่าที่ฝ่ายไทยต้องการจะมีความสัมพันธ์อย่างจริงจังกับสหภาพโซเวียต ดังนั้นจึงไม่มีการทำข้อตกลงใดๆ กับฝ่ายสหภาพโซเวียตเกิดขึ้น²⁹

²⁵ ทักษิณ เจริญมิตร, การเมืองระบบพหุอนุภูมิภาคแบบเผด็จการ, หน้า 324.

²⁶ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก Donald E. Nuechterlein, *Thailand and the Struggle for Southeast Asia*, pp.162-163.

²⁷ Robert J. McMahon, "Ambivalent Partners: The Lyndon Johnson Administration and its Asian Allies" in *The Foreign Policies of Lyndon Johnson: beyond Vietnam*, H.W. Brands, ed. (Texas: Texas A&M University Press, 1999), p.173.

²⁸ Donald E. Nuechterlein, *Thailand and the Struggle for Southeast Asia*, p.152.

²⁹ Ibid., pp.177-178.

สถานการณ์ในลาวช่วงต้นปี ค.ศ. 1961 เริ่มรุนแรงมากขึ้นจากการที่เวียดนามเหนือ และสหภาพโซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ลาวฝ่ายซ้าย ส่งผลให้ลาวฝ่ายซ้ายสามารถเข้าควบคุมพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญไว้ได้หลายแห่ง ฝ่ายรัฐบาลไทยต้องการที่จะให้องค์การซีโต้เข้าแทรกแซงโดยตรงในลาว องค์กรซีโต้จึงได้มีการจัดประชุมในวันที่ 26-27 มีนาคม ค.ศ. 1961 เพื่อพิจารณาการส่งทหารเข้าไปช่วยเหลือลาวฝ่ายขวาตามข้อเสนอของไทย แม้ว่าสหรัฐอเมริกาซึ่งนำโดยประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) ประธานาธิบดีคนใหม่จะสนับสนุนท่าทีของไทยในการส่งทหารขององค์กรซีโต้เข้าไปช่วยเหลือลาวฝ่ายขวาและพร้อมที่จะดำเนินการบางอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อช่วยควบคุมสถานการณ์ก็ตาม แต่ผลการประชุมปรากฏว่าประเทศสมาชิกส่วนใหญ่ ดังเช่น อังกฤษ ฝรั่งเศสไม่เห็นด้วยกับการส่งทหารเข้าไปช่วยเหลือลาวฝ่ายขวา ส่งผลให้ผู้นำทหารไทย รวมถึงถนัดพิณหวังกับการตัดสินใจดังกล่าวของประเทศสมาชิก³⁰

การประสบความสำเร็จในการรุกคืบของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาวและการแพร่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในเวียดนามใต้ได้ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยในสายตาผู้นำไทย และกระตุ้นให้รัฐบาลไทยที่ผูกพันกรณีด้านความมั่นคงกับสหรัฐอเมริกากระตือรือร้นให้องค์การซีโต้เข้ามาช่วยเหลือลาวฝ่ายขวาต่อต้านขบวนการปะเทดลาวที่กำลังรุกคืบอย่างหนัก ผู้นำไทยได้ฝากความหวังไว้ที่สหรัฐอเมริกาในการประกันความมั่นคงของไทย โดยในเจตนาหมายของรัฐบาลไทยถึงประธานาธิบดีเคนเนดี และการพบปะผู้นำระดับสูงของสหรัฐอเมริกาหลายครั้ง จอมพลสฤษดิ์และถนัดพิณได้แสดงให้เห็นถึงความกังวลต่อสถานการณ์ในลาวและมองว่าความเลวร้ายของสถานการณ์ในลาวได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของไทย ผู้นำไทยต่างเห็นว่าองค์กรซีโต้ไม่สามารถประกันความมั่นคงของไทยได้เนื่องจากกลไกการดำเนินการที่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้จากการที่ประเทศสมาชิกอย่างอังกฤษและฝรั่งเศสคัดค้านการส่งทหารเข้าไปแทรกแซงสถานการณ์ในลาว นอกจากนี้ จอมพลสฤษดิ์ยังแสดงความไม่พอใจผ่านเจ้าหน้าที่ CIA ในประเทศไทยว่า “หากซีโต้ไม่สามารถปกป้องความมั่นคงของไทยได้ ไทยอาจถอนตัวจากซีโต้”³¹

ฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองก็ตระหนักถึงความไม่พอใจของผู้นำไทยต่อการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ในลาวของสมาชิกองค์กรซีโต้ และเกรงว่าความไม่พอใจของฝ่ายไทยจะส่งผลกระทบต่อฐานะของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเป็นความจำเป็นของสหรัฐอเมริกาที่ต้อง

³⁰ Wiwat Mungkandi, “A Security Syndrome (1949-1975)” in *A Century and A Half of Thai-American Relations* (Bangkok : Chulalongkorn University Press, 1982), p. 93.

³¹ Memorandum, February 26, 1962, *Foreign Relations of the United States*, 1961-1963, p. 915. cited in Robert J. McMahon, “Ambivalent Partners :The Lyndon Johnson Administration and its Asian Allies” in *The Foreign Policies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam*, H.W. Brands ,ed., p.175.

พึ่งพาไทยในฐานะพันธมิตรบนดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อการปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐอเมริกาในอินโดจีน สหรัฐอเมริกาจึงพยายามที่จะให้คำมั่นสัญญาที่จะปกป้องความมั่นคงของไทย เพื่อให้ไทยคลายกังวลและมั่นใจในพันธกรณีที่สหรัฐอเมริกามีต่อไทยต่อไปโดยเฉพาะในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1960-1961 ดังจะเห็นได้จากในวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 1960 นายยู อเล็กซิส จอห์นสัน (U. Alexis Johnson) เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยส่งจดหมายถึงถนัด มีใจความว่า “...รัฐบาลสหรัฐอเมริกาขอยืนยันต่อประเทศไทยว่า ถ้าหากสถานการณ์ในลาวทำให้ประเทศไทยถูกบุกรุกจากฝ่ายคอมมิวนิสต์แล้ว สหรัฐอเมริกาจะพิจารณาดำเนินการตอบโต้ที่เหมาะสมตามพันธกรณีของสนธิสัญญาซีโต้...”³² และประธานาธิบดีเคนเนดีได้มีจดหมายถึงจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ 2 ฉบับในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1960 และในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1961 มีใจความไปในทำนองเดียวกันว่า ไทยจะได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านการรุกรานของคอมมิวนิสต์ พร้อมทั้งยืนยันว่าไทยเป็นพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา³³ รวมทั้งการอนุมัติเงินช่วยเหลือในการบำรุงกองทัพไทยจำนวน 1,000 ล้านดอลลาร์ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1961³⁴

ประเทศมหาอำนาจนำโดยสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตได้ตกลงที่จะให้มีการเจรจาสันติภาพในการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ในลาวที่เจนีวาขึ้นมาใหม่ในวันที่ 16 พฤษภาคม ค.ศ. 1961 โดยมีจุดประสงค์เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะกันด้วยกำลังทหารระหว่างประเทศมหาอำนาจ³⁵ อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ในลาวของประเทศมหาอำนาจด้วยการเจรจาในครั้งนี้ก็ยังคงสร้างความไม่พอใจให้แก่ผู้นำทหารไทยจนถึงขั้นขู่ว่าจะไม่เข้าร่วมการประชุม โดยถนัดได้ออกแถลงการณ์ในเดือนเมษายนว่า ประเทศไทยจะไม่เข้าร่วมการประชุมที่เจนีวา ตราบใดที่ยังไม่มีการหยุดยิงที่แท้จริงเกิดขึ้นในลาวและตราบเท่าที่ยังมีการแอบสนับสนุนด้านกำลังอาวุธแก่ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวอยู่ อย่างไรก็ตาม เอกอัครราชทูตของอังกฤษและสหภาพโซเวียตประจำประเทศไทยได้นำสำเนาข้อตกลงหยุดยิงในลาวให้ฝ่ายรัฐบาลไทยดูจนแน่ใจแล้ว ฝ่ายไทยจึงยอมตกลงเข้าร่วมการประชุมดังกล่าว³⁶

³² กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา Mr. H.L.T. Koren – Mr. Kaysen, White House , “US Assurances and Commitments to Thailand,” 7 March 1962, อ้างถึงใน แกมสุข นุ่มนนท์ , “แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัศมี ค.ศ. 1962,” วารสารธรรมศาสตร์ , 9 : 80.

³³ โปรดดูรายละเอียดจาก กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา Mr. H.L.T. Koren – Mr. Kaysen, White House , “US Assurances and Commitments to Thailand,” 7 March 1962. อ้างถึงใน แกมสุข นุ่มนนท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

³⁴ Bangkok Post (22 June 1961).

³⁵ ทักษ์ เฉลิมเตียรณ , การเมืองระบบพหุอนุอุปถัมภ์แบบเผด็จการ , หน้า 327.

³⁶ Donald E. Nuechterlein , Thailand and the Struggle for Southeast Asia , p.210.

ในการประชุมที่กรุงเจนีวาเพื่อพิจารณาข้อเสนอให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสม ถนัด คอมันตร์ ในฐานะผู้แทนของรัฐบาลไทยพยายามโน้มน้าวให้ประเทศฝ่ายโลกเสรีล้มเลิกความคิดที่จะให้ลาวเป็นกลาง โดยชี้แจงเหตุผลว่าความเป็นกลางของลาวอาจทำให้คอมมิวนิสต์สามารถเข้าครอบครองลาว จากการที่ผู้นำลาวฝ่ายกลางมีความเอนเอียงไปทางคอมมิวนิสต์ อันจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทย³⁷ ในท้ายที่สุดการประชุมที่เจนีวาในครั้งนี้ปรากฏผลออกมาว่าประเทศมหาอำนาจต่างสนับสนุนให้ลาวเป็นกลางและมีการจัดตั้งรัฐบาลผสมภายใต้การนำของเจ้าสุวัชรภูมิมา

อย่างไรก็ตามจอมพลสฤษดิ์และถนัดก็ยังไม่พอใจการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ในลาวที่ต้องการให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมระหว่างลาวสามฝ่ายภายใต้การนำของเจ้าสุวัชรภูมิ ผู้นำลาวฝ่ายกลาง เนื่องจากจอมพลสฤษดิ์เห็นว่ารัฐบาลผสมดังกล่าวไม่สามารถที่จะควบคุมฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาวได้ และถนัด ยังให้ทัศนะต่อความเป็นกลางของลาวไว้ว่า

“...ในเรื่องความเป็นกลางของลาว ถ้าหากเป็นความต้องการของประชาชนลาว ที่ต้องการเป็นกลางแล้ว ประเทศไทยก็ไม่ขัดข้อง แต่ลาวต้องเป็นกลางอย่างแท้จริง มิใช่เป็นกลางแบบที่เปิดให้มีการทำลายเอกราชของลาวเพื่อเข้าครอบครองลาว ความเป็นกลางเช่นนี้ไทยยอมไม่ได้ เพราะเป็นการกระทบถึงไทยด้วย และว่าความต้องการที่จะให้ลาวเป็นเขตปลอดทหารของทุกฝ่าย ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งเป็นเขตปลอดทหารเพียงฝ่ายเดียวแล้วเปิดโอกาสให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้ายึดครองได้.....”³⁸

ในขณะเดียวกันฝ่ายสหรัฐอเมริกา ได้พยายามให้ไทยคลายกังวลต่อสถานการณ์ในลาว โดยการส่งจดหมายถึงจอมพลสฤษดิ์ เพื่อยืนยันว่าหากเกิดการคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์ต่อไทย สหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือไทยภายใต้พันธกรณีขององค์การซีโต้³⁹ ซึ่งในท้ายที่สุดฝ่ายไทยได้ยอมสนับสนุนนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่จะให้ลาวจัดตั้งรัฐบาลผสมโดยที่ลาวฝ่ายขวาถูกจำกัดบทบาทในรัฐบาลผสมอย่างไม่เต็มใจ⁴⁰ ในขณะที่ ถนัด เองต้องจำยอมกับการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ในลาวของสหรัฐอเมริกาทั้งที่ไม่เต็มใจ โดยได้กล่าวว่า

³⁷ Information Department, Ministry of Foreign Affairs, Thailand at Geneva Conference on Laos. (Bangkok : Choom Noom Chang Printing Press, 1961), pp.1-51.

³⁸ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ , คำให้สัมภาษณ์ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถนัด คอมันตร์ , (15 พฤษภาคม 1961).

³⁹ Surachart Bumrunsk , United States foreign policy and Thai military rule, 1947-1977 , p.94.

⁴⁰ Ibid., p.95.

“ เรานึกว่าเมื่อองค์การสปอ.เกิดขึ้น ความผาสุกของประชาชนในอาณาบริเวณนี้ก็คงได้รับการค้ำประกันพอสมควร แต่ที่จริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ ต่อมาอีกเพียงเวลาไม่กี่ปี ก็เกิดเหตุการณ์ขึ้นในลาว การสู้รบระหว่างฝ่ายคอมมิวนิสต์กับฝ่ายที่ไม่เป็นคอมมิวนิสต์... รัฐบาลลาวได้กลายเป็นรัฐบาลสามเส้า คือ ฝ่ายคอมมิวนิสต์หรือนิยมคอมมิวนิสต์อยู่ภายใต้การบงการของคอมมิวนิสต์ ฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายที่เรียกว่าฝ่ายเป็นกลาง และฝ่ายหนึ่งที่เรียกว่าฝ่ายขวา... ฝ่ายไทยนั้นได้พยายามที่จะขัดขึ้นต่อผู้ยื่นหยัดไม่ยอม.... แต่ในที่สุดเราในฐานะประเทศเล็กก็ถูกบีบบังคับให้ยินยอมฝ่ายอื่นๆที่ต้องการให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้ามาอยู่ในรัฐบาลเข้ามามีฐานะทางกฎหมายในรัฐบาลลาว อันนี้เป็นเรื่องที่น่าสลดมาก ท่านเองอาจจะไม่ทราบว่าเราต้องหวนอมขมกลืน ต้องทน ต้องกัดฟันยอมไปเพราะเหตุใด ไม่ใช่ที่เราเห็นดีด้วย แต่เราจำเป็นเพราะเราไม่มีทางเลือกอื่นที่จะไปขัดขึ้นหรือขัดขวางได้ในที่สุดเราก็จำเป็นต้องยอม.... ”⁴¹

ในอีกทางหนึ่ง ความล้มเหลวในการกระตุ้นให้องค์การซีโต้เข้าแทรกแซงวิกฤตการณ์ในลาวได้กลายเป็นบทพิสูจน์ว่า พันธกรณีที่มีอยู่เดิมภายใต้ Pax Americana นั้นไม่เพียงพอ ถนัดเกิดความสงสัยในพันธกรณีพหุภาคีกับสหรัฐอเมริกาและตระหนักถึงจุดอ่อนขององค์การซีโต้ อันได้แก่ การขาดความพร้อมเพรียงใน การผนึกกำลังของประเทศสมาชิกขององค์การซีโต้ และปัญหามติเอกฉันท์ที่เป็นอุปสรรคในการลงมติในเรื่องสำคัญอีกด้วย และเห็นว่าองค์การซีโต้จะเป็นเพียง “เสือกระดาษ” ที่ไม่สามารถปกป้องความมั่นคงของไทยได้ จึงพยายามหาทางแก้ไขเพื่อให้มีการจัดการกับภัยคุกคามอันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ในลาว โดยถนัดได้วิเคราะห์ไว้ในภายหลังย้อนกลับไปว่า สหรัฐอเมริกามีความต้องการที่จะปกป้องภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ในลาว แต่ประเทศในยุโรป อันได้แก่ อังกฤษและฝรั่งเศสไม่ให้การสนับสนุนจึงส่งผลให้การดำเนินการขององค์การซีโต้ในการจัดการกับปัญหาในลาวไม่มีประสิทธิภาพ ดังปรากฏในถ้อยแถลงของถนัด คอมนันท์ในวาระต่างๆ ดังเช่น

“ ประเทศสมาชิกในยุโรปซึ่งอยู่ห่างไกลจากเราต่างเพิกเฉยต่อการร้องขอของลาวฝ่ายกลาง เนื่องจากไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวกับการปฏิบัติการทางทหารใดๆในภูมิภาค..... ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ประสิทธิภาพขององค์การซีโต้เปรียบได้กับเสือกระดาษ อย่างที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์โฆษณาชวนเชื่อ..... ”⁴²

⁴¹ ถนัด คอมนันท์, “สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,” ปาฐกถา ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 26 สิงหาคม 2506, ใน พจนสาร, หน้า 20-22.

⁴² Thanat Khoman, “Thailand- The United States : Can the Past Guide the Future?,” Saranrom 34 (February 1990) : 14.

“ฝ่ายสหรัฐอเมริกา ได้เข้ามาดำเนินการเพื่อสกัดกั้นภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ และได้สร้างองค์การซีโต้ขึ้น แต่มีหลายประเทศที่เข้าโดยการเชื้อเชิญหรือจูงมุก คือ ประเทศฝรั่งเศสและอังกฤษ ซึ่งไม่ได้อยากเข้ามารับผิดชอบต่อความมั่นคงของ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฝ่ายลาวเคยขอร้องให้ซีโต้เข้ามาสกัดกั้นการแพร่ขยายของ คอมมิวนิสต์ แต่ซีโต้ในขณะนั้นมี นายพจน์ สารสิน เป็นเลขาธิการฯ ได้รับคำสั่ง จากฝ่ายอังกฤษไม่ให้ดำเนินการอย่างใดทั้งสิ้น ทำให้ในท้ายที่สุดลาวต้องถูก คอมมิวนิสต์ครอบงำ ในส่วนที่เกี่ยวกับไทย ผมเห็นว่า การกระทำของซีโต้ไม่เป็น ผลดีต่อไทยจึงสั่งให้ผู้แทนไทยในซีโต้ไม่เข้าร่วมประชุมซีโต้...”⁴³

ในขณะเดียวกัน จอมพลสฤษดิ์เองก็ต้องการให้สหรัฐอเมริกามีพันธกรณีทวิภาคีต่อ ไทยแทนที่พันธกรณีตามสนธิสัญญาซีโต้ เนื่องจากจอมพลสฤษดิ์เห็นว่าองค์การซีโต้ไม่สามารถปกป้อง ความมั่นคงของไทยจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ได้⁴⁴ ผู้นำไทยจึงพยายามดำเนินการเรียกร้องให้สหรัฐ อเมริกาผูกพันกรณีกับไทยเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1961 ถนัดได้เดินทางไปเยือน สหรัฐอเมริกาเพื่อเจรจาในเรื่องการแก้ไขข้อตกลงว่าด้วยการออกเสียงเห็นชอบโดยเอกฉันท์ของ ประเทศสมาชิกซีโต้ และได้ใช้โอกาสนี้แสดงความต้องการของรัฐบาลไทยที่จะให้สหรัฐอเมริกา มีพันธกรณีทวิภาคีกับไทยในการปกป้องความมั่นคงของไทยจากการรุกรานของคอมมิวนิสต์โดยไม่ต้อง ได้รับความเห็นชอบจากประเทศสมาชิกซีโต้อื่นๆ พร้อมทั้งขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากสหรัฐ อเมริกาเพื่อเป็นหลักประกันต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศ ในขณะที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกา ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขสนธิสัญญาซีโต้ เนื่องจากอาจกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา กับอังกฤษและฝรั่งเศส จนกระทั่งอังกฤษและฝรั่งเศสอาจถอนตัวจากซีโต้ อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีเคนเนดีได้พยายามสร้างความแน่ใจให้แก่ผู้นำไทยด้วยการยืนยันว่าสหรัฐอเมริกาจะ ช่วยป้องกันประเทศไทยสุดกำลังในกรณีที่ถูกรุกรานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์และจะให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ มากขึ้น⁴⁵

⁴³ ถนัด คอมันตร์, “การต่างประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน,” บรรยาย ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 1 สิงหาคม 2544.

⁴⁴ Surachart Bumrunsk , *United States foreign policy and Thai military rule, 1947-1977* , p.96.

⁴⁵ Surachai Sirikrai, *Thai-American Relations in the Laotian Crisis, 1960-1962*. Unpublished Doctoral dissertation, State University of New York at Binghamton , 1979 pp. 227-228. อ้างถึงใน แกมสุข นุ่มนนท์ “แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัศก์ ค.ศ. 1962,” *วารสารธรรมศาสตร์* 9 : 86.

4.2.2 แลกเปลี่ยนการร่วมถนัด - รัศมี

ขณะที่ฝ่ายผู้นำไทยยังไม่คลายกังวลต่อรูปแบบของพันธกรณีภายใต้ Pax Americana ที่สหรัฐอเมริกาทำต่อไทย สถานการณ์ในลาวในช่วงเดือนธันวาคม ค.ศ. 1961 – มกราคม ค.ศ. 1962 ได้ส่งผลให้ผู้นำไทยเรียกร้องพันธกรณีที่ผูกพันใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น จากการศึกษาที่กองทัพ ขบวนการปะเทดลาวได้โจมตีเข้าใกล้พรมแดนไทยมากขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1962 ฝ่ายรัฐบาล ไทยวิตกกังวลต่อสถานการณ์ดังกล่าวจึงได้ส่งทหารเข้าตั้งกำลังบริเวณชายแดนลาวโดยมิได้ปรึกษา สหรัฐอเมริกาหรือสมาชิกซีโต้อื่นๆ⁴⁶ นอกจากนี้ ถนัดได้เสนอให้สหรัฐอเมริกาพิจารณาการแก้ไขระบบ การออกเสียงของซีโต้อีกครั้ง โดยเสนอให้เปลี่ยนจากมติเอกฉันท์มาใช้การออกเสียงเห็นชอบ 3 ใน 4 แทน และขอให้พิจารณาข้อเสนอภายในปลายเดือนมีนาคม⁴⁷ พร้อมทั้งชี้แจงว่าไทยอาจถอนตัวออกจากองค์การซีโต้ เนื่องจากองค์การซีโต้ไม่มีเจตจำนงที่จะป้องกันประเทศไทยจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริง⁴⁸

ฝ่ายสหรัฐอเมริกาเห็นว่า การแก้ไขวิธีการออกเสียงตามข้อเสนอของไทยไม่สามารถ กระทำได้ เนื่องจากอังกฤษและฝรั่งเศสไม่เห็นด้วย⁴⁹ อย่างไรก็ตามสหรัฐอเมริกายินดีที่จะประกัน ความมั่นคงของไทยในกรณีที่ถูกรุกรานจากคอมมิวนิสต์โดยต้องเป็นไปตามข้อตกลงขององค์การซีโต้ แต่สหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือไทยได้ทันที โดยไม่ต้องรอความเห็นชอบจากประเทศสมาชิกซีโต้อื่นๆ⁵⁰

ในงานของแถมสุข นุ่มนนท์ ได้อ้างอิงหลักฐานของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ที่เกี่ยวกับการโอนอ่อนของฝ่ายไทยต่อข้อเสนอของสหรัฐอเมริกาดังกล่าวข้างต้น โดยระบุว่า “ขณะเดียวกัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอเมริกันได้มีจดหมายถึงจอมพลสฤษดิ์และ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ คนละฉบับโดยไม่ผ่านกระทรวงการต่างประเทศเพราะสหรัฐอเมริกา เชื่อว่า การตัดสินใจขั้นสุดท้ายขึ้นอยู่กับฝ่ายทหารไม่ใช่อยู่ที่กระทรวงการต่างประเทศ ข้อความในจดหมายระหว่างทหารถึงทหารจะตื้นลึก หนาบางและเอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายใดอย่างไรไม่ปรากฏหลักฐานให้ศึกษาได้ ทราบแต่เพียงว่ามีผล

⁴⁶ ทักษิณ เจริญเจริญ , การเมืองระบบพหุขบวนการแบบเผด็จการ , หน้า 329.

⁴⁷ กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา Position Paper for Thanat 's visit to the US March, 1962 “Thai Policy and the Future of SEATO,” No. 1098 จากกรุงเทพมหานคร (31 January , 1962) อ้างใน แถมสุข นุ่มนนท์ , “แลกเปลี่ยนการร่วมถนัด-รัศมี ค.ศ. 1962,” วารสารธรรมศาสตร์ , 9 : 87.

⁴⁸ กระทรวงการต่างประเทศอเมริกา No. 1131 จากกรุงเทพมหานคร (5 February 1962) อ้างใน แถมสุข นุ่มนนท์ , เรื่องเดียวกัน , หน้า 91.

⁴⁹ กระทรวงการต่างประเทศอเมริกา No. 1123 จากกรุงเทพมหานคร (3 February 1962) อ้างใน แถมสุข นุ่มนนท์ , เรื่องเดียวกัน , หน้าเดียวกัน .

⁵⁰ กระทรวงการต่างประเทศอเมริกา No. 1137 จากกรุงเทพมหานคร (5 February 1962) อ้างใน แถมสุข นุ่มนนท์ , เรื่องเดียวกัน , หน้า 92.

ชะงัดทำให้ข้อขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกากับไทยยุติลง และเมื่อนายถนัดได้รับจดหมายเชิญจาก นายดีนส์ รัสก์ ประมาณวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ให้ไปเจรจาตกลงขั้นสุดท้ายที่กรุงวอชิงตัน นายถนัด ยอมรับข้อเสนอโดยไม่มีเงื่อนไข พร้อมทั้งชื่นชมสหรัฐอเมริกาว่าเป็นมิตรผู้ยิ่งใหญ่...“⁵¹

ดังนั้น ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1962 ถนัดจึงได้เดินทางไปเยือนกรุงวอชิงตันอีกครั้ง ตามคำเชิญของฝ่ายสหรัฐอเมริกา โดยได้พบปะเจรจากับประธานาธิบดีเคนเนดีพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ระดับสูงเพื่อเจรจาในเรื่องสถานะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ องค์การซีโต้และความร่วมมือในการ ปกป้องความมั่นคงของไทย⁵² การหารือดังกล่าวได้เริ่มขึ้นในวันที่ 2 มีนาคม ค.ศ.1962 ระหว่าง นายถนัด คอมนันท์กับนายดีนส์ รัสก์ (Dean Rusk) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ฝ่ายถนัดยังคงยืนยันความต้องการที่จะมีความผูกพันที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาในกรอบของ ทวิภาคีแทนที่กรอบองค์การซีโต้ได้ ด้วยการยื่นข้อเสนอให้สหรัฐอเมริกามีพันธกรณีกับไทยเหมือนกับ ที่มีกับประเทศยุโรปตามสนธิสัญญานาโต้ แต่นายรัสก์ได้ปฏิเสธว่าไม่สามารถกระทำเช่นนั้นได้ เนื่องจาก เป็นการผูกพันสหรัฐอเมริกามากเกินไป สภาซีเนทคงไม่ยินยอมให้ความเห็นชอบอย่างแน่นอน ในท้ายที่สุดจึงมีการออกแถลงการณ์ร่วม⁵³

ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกามีจุดประสงค์ในการให้คำมั่นสัญญาดังกล่าวแก่ไทย เนื่องจาก ฝ่ายสหรัฐอเมริกาทราบว่าผู้นำไทยไม่พอใจการประชุมที่เจนีวาและการจัดตั้งรัฐบาลผสมในลาว ซึ่งอาจทำให้ไทยจะถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิกขององค์การซีโต้ และกระทบต่อฐานะของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค รวมทั้งสหรัฐอเมริกายังต้องการให้ไทยสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลเป็นกลางและ บริหารประเทศในรูปแบบรัฐบาลผสมระหว่างลาวสามฝ่าย ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงออกแถลงการณ์ร่วม ถนัด-รัสก์เพื่อเป็นแสดงให้ฝ่ายไทยคลายความสงสัยต่อการเป็นพันธมิตรและไว้วางใจในพันธกรณีของ สหรัฐอเมริกาที่มีต่อไทยต่อไป โดยสหรัฐอเมริกาได้ยืนยันว่าจะไม่ปล่อยให้รัฐบาลผสมเป็นกลางของ ลาวกลายเป็นโดมิโนตัวแรกที่ล้มเข้าหาประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาก็จะเข้าช่วยเหลือไทยโดยไม่ต้อง รอฉันทามติของสมาชิกซีโต้⁵⁴

⁵¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 93 .

⁵² R. Sean Randolph , *The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985* , p.41.

⁵³ สัมภาษณ์ ถนัด คอมนันท์ ,18 พฤษภาคม 2545 .

⁵⁴ Surachart Bumrunsk , *United States foreign policy and Thai military rule, 1947-1977* , p.98.

สาระสำคัญของแถลงการณ์ร่วมถนัด - รัสก์ มีใจความว่า สหรัฐอเมริกาถือว่าการรักษาอิสรภาพและบูรณภาพของประเทศไทยเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกาและต่อสันติภาพของโลก และยืนยันถึงความตั้งใจของสหรัฐอเมริกาที่จะช่วยประเทศไทยซึ่งเป็นพันธมิตรและมิตรทางประวัติศาสตร์ในการต่อต้านการรุกรานและการบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยหากมีการรุกรานทางตรงด้วยการโจมตีทางอาวุธของคอมมิวนิสต์ต่อประเทศไทย สหรัฐอเมริกาตั้งใจที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีแห่งสนธิสัญญาที่ได้เพื่อเผชิญภัยร่วมกันตามกระบวนการทางรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา โดยไม่ต้องรอความเห็นชอบจากประเทศสมาชิกซีโต้อื่นในส่วนของการรุกรานทางอ้อม สหรัฐอเมริกาจะถือข้อผูกพันของสหรัฐอเมริกาต่อไทยตามสนธิสัญญาซีโต้และความตกลงทวิภาคีว่าด้วยความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางทหารกับไทยเป็นมูลฐานสำคัญสำหรับการปฏิบัติต่างๆของสหรัฐอเมริกาในการช่วยเหลือไทยเพื่อต่อต้านการรุกรานทางอ้อมดังที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือเวียดนามได้ นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังยืนยันที่จะให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทหาร เพื่อเพิ่มความสามารถและความพร้อมเพียงของกองทัพไทยในการป้องกันประเทศ พร้อมทั้งเร่งรัดการส่งมอบความช่วยเหลือดังกล่าวให้เป็นอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

แม้ว่าการตกลงกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้จะไม่บรรลุถึงการลงนามในสนธิสัญญาประกันความมั่นคงทวิภาคีให้แก่ไทยดังที่ผู้นำไทยหวังไว้ แต่ก็ถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของถนัดที่ต้องการสร้างพันธกรณีที่ผูกพันใกล้ชิดมากขึ้นกับ Pax Americana ดังที่ผู้นำไทยต้องการ โดยสามารถบรรลุถึงการลงนามในแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์ (Rusk – Thanat Joint Communique) ในวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ.1962 อันเป็นการปรับนโยบายต่างประเทศของไทยให้เพิ่มระดับความผูกพันกับ Pax Americana มากยิ่งขึ้น และเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้ผู้นำไทยดำเนินนโยบายตอบสนองของสหรัฐอเมริกาในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในเวียดนามในเวลาต่อมา

“ คำแถลงร่วมระหว่างสหรัฐอเมริกากับไทยนี้ก็เป็นกรปฏิบัติตามสัญญา หาได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขการดำเนินการหรือการปฏิบัติตามพันธกรณีของสนธิสัญญา สปอ.ไม่ แต่ว่าเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของรัฐบาลอเมริกันในอันที่จะช่วยไทยในกรณีที่ไทยถูกรุกรานทางอ้อม...”⁵⁵

⁵⁵ คำให้สัมภาษณ์ ถนัด คอมันตร์ ทางโทรทัศน์เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2505.

การเดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ ถนัดได้เปิดเผยเบื้องหลังการหารือในภายหลังว่า “สหรัฐอเมริกาเกรงว่าไทยจะถอนตัวจากองค์การซีโต้ จึงเชิญให้ตนไปหารือที่กรุงวอชิงตัน ในขณะที่ตนต้องการให้สหรัฐอเมริกา ถือว่าการรุกรานประเทศไทยเปรียบเสมือนการรุกรานประเทศสมาชิกซีโต้ แต่สหรัฐอเมริกาบอกว่าไม่สามารถรับข้อเสนอนี้ได้ เพราะสภาซีเนทไม่ยอมรับแน่ จึงมีการตกลงให้หาทางออก คือ วิธีที่ผูกพันน้อยที่สุด คือ ให้รัฐมนตรีต่างประเทศของทั้งสองประเทศลงนามในแถลงการณ์ร่วม...”⁵⁶ ซึ่งโดยความคิดเห็นส่วนตัวของถนัดเองก็มีความพอใจในแถลงการณ์ร่วมดังกล่าว แม้ว่าถนัดจะต้องการพันธกรณีที่ผูกพันสหรัฐอเมริกามากกว่านี้ก็ตาม “ผมพอใจแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสกี้ เราอยากได้มากกว่านี้ แต่เค้าให้เราได้แค่นี้ก็พอใจ ได้เท่าที่เราและเค้าจะตกลงกันได้ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญของทั้งสองประเทศ”⁵⁷

สหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จในการสร้างความไว้วางใจของผู้นำไทยที่มีต่อพันธกรณีด้านความมั่นคงให้กลับคืนมาได้ ดังจะเห็นได้จากท่าทีของผู้นำทหารไทย โดยเฉพาะจอมพลสฤษดิ์ที่มีความยินดีต่อการลงนามในแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสกี้ โดยผู้นำทหารไทยมองว่าแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสกี้เป็นพันธกรณีที่สำคัญต่อไทย ซึ่งยืนยันว่าสหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือไทยในการต่อต้านคอมมิวนิสต์และไทยจะไม่ถูกสหรัฐอเมริกาละทิ้งดังเช่นวิกฤตการณ์ในลาวอีก⁵⁸ นอกจากนี้ยังจะเห็นได้จากการที่จอมพลสฤษดิ์เดินทางไปรับถนัดภายหลังจากเดินทางกลับจากสหรัฐอเมริกา พร้อมทั้งกล่าวต่อสื่อมวลชนว่าสหรัฐอเมริกาคือมิตรแท้ของไทย⁵⁹ อีกทั้งตัวถนัดเองได้ยืนยันเพิ่มเติมว่าจอมพลสฤษดิ์มีความพอใจต่อแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสกี้ “จอมพลสฤษดิ์ท่านเห็นด้วยและพอใจ ผมบอกท่านว่าเราจะเอาเต็มที่อย่างที่เราต้องการไม่ได้ ท่านก็ยอม แล้ววันที่ผมกลับท่านยังให้ความกรุณาไปปรับผมเลย.....”⁶⁰

หากพิจารณาที่ตัว ถนัด คอมนันท์ จะพบว่า ถนัดเองก็มีความเห็นที่สอดคล้องกับจอมพลสฤษดิ์โดยเห็นว่าไทยมีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาความร่วมมือทวิภาคีกับสหรัฐอเมริกา แทนที่ความร่วมมือพหุภาคีภายใต้กรอบองค์การซีโต้ เนื่องจากถนัดมองว่าองค์การซีโต้ประกอบด้วยประเทศสมาชิกที่มีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ทั้งในประเศยุโรปและเอเชีย ซึ่งประเทศในยุโรปดังเช่น อังกฤษและฝรั่งเศสมักไม่เต็มใจที่จะเข้ามารับภาระในการปกป้องความมั่นคงของประเทศในเอเชีย

⁵⁶ ถนัด คอมนันท์, “การต่างประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน,” บรรยาย ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 1 สิงหาคม 2544.

⁵⁷ สัมภาษณ์ ถนัด คอมนันท์ , 18 พฤษภาคม 2545 .

⁵⁸ Surachart Bumrunsk , *United States foreign policy and Thai military rule, 1947-1977* , p.99.

⁵⁹ Corrine Phuangkasem, *Thailand's foreign relations, 1964-80*, p.36.

⁶⁰ สัมภาษณ์ ถนัด คอมนันท์ , 18 พฤษภาคม 2545 .

ที่ห่างไกล ดังนั้นองค์การซีโต้จึงประสบปัญหาความพร้อมเพียงในการลงมติในเรื่องต่างๆ และฝ่ายไทยเองได้พยายามที่จะให้องค์การซีโต้แก้ไขข้อตกลงว่าด้วยการออกเสียงของประเทศสมาชิกซีโต้ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นการแสวงหาหลักประกันด้านความมั่นคงกับสหรัฐอเมริกาจึงเป็นนโยบายที่สำคัญของผู้นำไทย⁶¹

สหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จในการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้นำไทยในการร่วมอยู่ใน Pax Americana ด้านความมั่นคงได้จากการลงนามในแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์ซึ่งได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ผู้นำไทยเชื่อมั่นและไว้วางใจในการร่วมอยู่ใน Pax Americana อย่างใกล้ชิดต่อไป โดยไม่มีข้อกังขาและดำเนินนโยบายของไทยต้องคล้อยตามการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมา

เหตุการณ์ที่เป็นการยืนยันและสร้างความเชื่อมั่นอย่างสูงสุดให้แก่ฝ่ายผู้นำไทยภายใต้พันธกรณีทวิภาคี เกิดขึ้นเมื่อลาวฝ่ายซ้ายได้ส่งทหารจำนวน 5,000 คนข้ามแม่น้ำเข้ารุกรานดินแดนไทยหลังจากการเข้ายึดเมือง Nam Ta ซึ่งอยู่ใกล้พรมแดน ประเทศไทยได้เรียกร้องให้สหรัฐอเมริกายื่นมือเข้ามาช่วยเหลือทันที และหลังจากการปรึกษาหารือร่วมกันกับผู้นำไทยแล้ว สหรัฐอเมริกาได้ส่งทหารภาคพื้นดินจำนวน 1,800 คนเข้ามาในประเทศไทยร่วมกับการปฏิบัติการทางเรือและทางอากาศ⁶² ในวันที่ 12 พฤษภาคม ค.ศ. 1962 ที่จังหวัดอุดรธานี ซึ่งอยู่ห่างจากพรมแดนลาวประมาณ 25 ไมล์ เพื่อสกัดกั้นการรุกรานของลาวฝ่ายซ้าย โดยมีกองกำลังของประเทศสมาชิกซีโต้จากอังกฤษ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ตามมาสมทบในภายหลัง พร้อมทั้งสหรัฐอเมริกายังได้จัดตั้งกองบัญชาการความช่วยเหลือทางทหารประจำประเทศไทย (Military Assistance Command for Thailand : MACTHAI) เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ไทยในการปฏิบัติการสู้รบในอินโดจีน⁶³

การส่งทหารสหรัฐอเมริกาเข้ามาประจำในประเทศไทยในครั้งนี้ถือเป็นการเปิดศักราชใหม่ในการร่วมอยู่ใน Pax Americana ให้กลับมาได้รับความไว้วางใจอย่างสูงสุดจากผู้นำไทยที่เคยตั้งข้อสงสัยในการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาได้อย่างทันทีทันใดและยังสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้นำไทยว่า

⁶¹ Thanat Khoman, "The Enduring Ties," in Thai – American Relations in Contemporary Affairs.

Han H. Indorf, ed., (Singapore : Executive Publications, 1982),p.47.

⁶² New York Times , June 8, 1962, p.3. cited in Robert J. McMahon, , "Ambivalent Partners :The Lyndon Johnson Administration and its Asian Allies" in The Foreign Policies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam , H.W. Brands ,ed. , p.176.

⁶³ Wiwat Mungkandi, "A Security Syndrome (1949-1975)" in A Century and A Half of Thai-American Relations , p.94.

“องค์การซีโต้ไม่เป็นเพียงเสือกระดาษ”⁶⁴ และยังเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการอนุญาตให้ทหารของสหรัฐอเมริกาจำนวนมากเข้ามาในประเทศไทยในการปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐอเมริกาในอินโดจีนอีกด้วย

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

⁶⁴ Robert J. McMahon, “Ambivalent Partners :The Lyndon Johnson Administration and its Asian Allies” in The Foreign Policies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam , H.W. Brands ,ed., p.176.

บทที่ 5

ถนัด คอมันตร์กับ Pax Americana : สงครามเวียดนาม

การเปลี่ยนแปลงผู้นำสหรัฐอเมริกาจากประธานาธิบดีเคนเนดีมาเป็นประธานาธิบดีจอห์นสันได้นำไปสู่การขยายพันธกรณีของสหรัฐอเมริกาในการช่วยเหลือเวียดนามใต้เพิ่มมากขึ้นในช่วงปีค.ศ.1964-1965 ประธานาธิบดีจอห์นสันได้ตัดสินใจนำสหรัฐอเมริกาเข้าไปเกี่ยวพันในความขัดแย้งระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้อย่างเต็มที่ และผลที่ตามมา ประเทศไทยได้เพิ่มความสำคัญอย่างมากในการเป็นฐานปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม ในช่วงเวลานี้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเป็นเรื่องของการดำเนินการโดยฝ่ายผู้นำทหารไทย ในขณะที่ถนัดถูกฝ่ายผู้นำทหารลดบทบาทและหน้าที่ในการติดต่อเจรจากับฝ่ายสหรัฐอเมริกาในเรื่องความมั่นคง ถนัดจึงพยายามที่จะกลับเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องดังกล่าวพร้อมทั้งหาทางออกให้กับตนเองด้วยการไปมีบทบาทในการดำเนินนโยบายสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาค ในบทนี้จะชี้ให้เห็นถึงบทบาทของถนัดภายใต้โครงสร้าง Pax Americana ต่อสงครามเวียดนาม ในการพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในประเด็นการตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย การดำเนินนโยบายสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคจนนำไปสู่การก่อตั้งองค์การอาเซียน และการส่งทหารไทยเข้าร่วมรบในสงครามเวียดนาม

5.1 ท่าทีของผู้นำไทยกับความขัดแย้งระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้

ประธานาธิบดีจอห์นสันได้ให้ความสำคัญกับการต่อต้านคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือในการเข้าครอบครองเวียดนามใต้เป็นอย่างมากและทุ่มเททั้งทางทหารและเศรษฐกิจเข้าช่วยเหลือเวียดนามใต้เพื่อปกป้องไม่ให้เวียดนามใต้กลายเป็นคอมมิวนิสต์ เนื่องจากความสำคัญของภูมิภาคอินโดจีนทางด้านความมั่นคงที่เป็นจุดต่อแหลมต่อการขยายอิทธิพลของจีนคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาต้องการความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากประเทศพันธมิตรในภูมิภาคเพื่อแบ่งเบาภารกิจทางทหารมากยิ่งขึ้น โดยฝ่ายสหรัฐอเมริกาต้องการให้ผู้นำไทยให้การสนับสนุนอย่างไม่มีเงื่อนไขต่อการดำเนินการของสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนามและส่งกำลังไปช่วยเหลือสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านภัยคุกคามจากภายนอกด้วยกัน¹ ซึ่งในเวลานี้ผู้นำทหารไทยรวมทั้ง ถนัดที่ต่างหันกลับมาเชื่อมั่นและไว้วางใจในการร่วมอยู่ใน Pax Americana โดยไม่มีข้อกังขาหลังจากการลงนามในแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัศกี และเรียนรู้อย่างรวดเร็วที่จะตอบสนองความต้องการของสหรัฐอเมริกาด้วยการ

¹ Robert J. McMahon, "Ambivalent Partners : The Lyndon Johnson Administration and its allies," in *The foreign Policies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam* , H.W. Brands ed., pp.172-173.

สนับสนุนทั้งทางการทหารและทางการทูตอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติการสู้รบในสงครามเวียดนามเพื่อช่วยเหลือเวียดนามใต้ต่อต้านการรุกรานของฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ ผู้นำทหารได้อนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย ส่งกำลังบำรุงแก่ทหารสหรัฐอเมริกา และให้การสนับสนุนทางการเมืองและทางการทูตอย่างเต็มที่ รวมทั้งการส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเวียดนาม อันนำมาซึ่งสิ่งตอบแทนที่สมน้ำสมเนื้อจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับสหรัฐอเมริกาในรูปของความช่วยเหลือต่างๆ

ในช่วงเดือนธันวาคม ค.ศ.1963 ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในอันเนื่องมาจากการรอสัญกรรมของจอมพลสฤษดิ์ นายกรัฐมนตรีของไทย ส่งผลให้สถานการณ์การเมืองภายในภายหลังจากการเสียชีวิตของจอมพลสฤษดิ์ ตกอยู่ภายใต้ผู้นำทหารคนสำคัญ 2 คน อันได้แก่ จอมพลถนอม กิตติขจรและจอมพลประภาส จารุเสถียร โดยอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องนโยบายต่างๆถูกแบ่งแยกระหว่าง จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีและจอมพลประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุด ส่งผลให้ฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกากังวลถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในที่อาจกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาหลังการเข้ามาใช้อำนาจของจอมพลถนอมในฐานะนายกรัฐมนตรีแทนจอมพลสฤษดิ์ โดยกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีจดหมายถึงนายเกรแฮม มาร์ติน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยให้จับตาดูสถานการณ์การเมืองไทยอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะการควบคุมอำนาจทางการเมืองของจอมพลถนอม เนื่องจากสหรัฐอเมริกาต้องการให้ประเทศไทยมีเสถียรภาพทางการเมืองภายใต้การควบคุมของรัฐบาลทหารเช่นเดียวกับที่ผ่านมา เพื่อนำไปสู่การขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทยในการส่งทหารสหรัฐอเมริกา เข้ามาในประเทศไทยเพื่อทำสงครามในลาวและเวียดนาม โดยในจดหมายฉบับดังกล่าว นายฮิลส์แมน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศด้านกิจการตะวันออกไกลได้ระบุว่า หากมีความจำเป็นสหรัฐอเมริกา จำต้องเข้าไปแทรกแซงหรือยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือจอมพลถนอมให้สามารถรักษาอำนาจไว้ได้²

รัฐบาลทหารไทยชุดใหม่ในขณะนั้นยังคงสามารถรักษาอำนาจไว้ได้ด้วยความราบรื่นดังที่สหรัฐอเมริกาต้องการและรักษาแนวทางการใช้อำนาจเผด็จการสืบต่อจากจอมพลสฤษดิ์ได้อย่างมั่นคง โดยการตัดสินใจในเรื่องต่างๆเป็นการดำเนินการโดยกลุ่มคนอันได้แก่ จอมพลถนอม กิตติขจร และ จอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งมีความสัมพันธ์ส่วนตัวและครอบครัวที่ใกล้ชิดสนิทสนม มีการถ่วงดุล

² Letter from the Assistant Secretary of State for Far Eastern Affairs (Hilsman) to the Ambassador to Thailand (Martin) , 2 March 1964. in *Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII : Mainland Southeast Asia: Regional Affairs* . Available from : www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zc.html

อำนาจซึ่งกันและกันโดยไม่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้มีอำนาจเบ็ดเสร็จแต่เพียงผู้เดียวดังเช่นในสมัย
จอมพลสฤษดิ์ที่เป็นเผด็จการเบ็ดเสร็จด้วยตัวคนเดียว

ผู้ที่เข้าร่วมรัฐบาลจอมพลถนอมไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์
เท่าใดนัก นอกจากกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีแล้ว จอมพล
ประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีด้วย
อีกผู้หนึ่ง นอกจากนั้นนายพจน์ สารสิน เข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ
แทนจอมพลสฤษดิ์ โดยมีนายบุญชนะ อัตถากรเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ³

ในด้านนโยบายต่างประเทศ รัฐบาลจอมพลถนอมยังให้ความสำคัญกับการดำเนิน
นโยบายขยายความร่วมมือทางทหารกับสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิด ในขณะที่ สถานการณ์ความเข้มแข็ง
ของคอมมิวนิสต์และปัญหาอุปประเทศไทยรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสถานการณ์ในอินโดจีนทำให้
ผู้นำทหารไทยทั้งจอมพลถนอม กิตติขจรและจอมพลประภาส จารุเสถียรต่างมองเห็นว่าคอมมิวนิสต์
เวียดนามเหนือเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทยอย่างจริงจัง ไม่ได้เป็นเพียงแค่ข้ออ้างที่จะนำมา
ซึ่งความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเท่านั้น และผู้นำทหารทั้งสองยังต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับฝ่าย
สหรัฐอเมริกาดังเช่นที่ผ่านมา เนื่องจากสถานการณ์ในอินโดจีนนั้นส่งผลกระทบต่อความมั่นคง
ของไทย และความร่วมมือทางทหารกับสหรัฐอเมริกาก็ทำให้เกิดผลประโยชน์ทั้งทางด้านความมั่นคงใน
การรักษาอำนาจทางการเมืองและสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ตนเอง⁴

ในขณะเดียวกัน ทัศนคติซึ่งมีความคิดเห็นไปในทางเดียวกับผู้นำทหารไทยในการให้
ความสำคัญกับการร่วมอยู่ใน Pax Americana ยังคงได้รับการไว้วางใจจากจอมพลถนอมให้ดำรง
ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศต่อไป ทัศนคติซึ่งเห็นว่าเวียดนามเหนือมีท่าที
ก้าวร้าวและต้องการที่จะรวมประเทศเวียดนามใต้ภายใต้ระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ รวมทั้ง
มีนโยบายขยายอิทธิพลไปสู่ประเทศอื่นด้วย และถนัดยังมองว่าเวียดนามเหนือพยายามที่จะเข้ามา
แทนที่ช่องว่างทางอำนาจแทนฝรั่งเศสที่ถอนตัวออกจากอินโดจีน ดังจะเห็นได้จากการที่เวียดนาม
เหนือพยายามที่จะครอบงำลาวและกัมพูชา อันเป็นสาเหตุให้เกิดความวุ่นวาย

³ ประจวบ อัมพะเสวต, พลิกแผ่นดิน : ประวัติการเมืองไทย 24 มิถุนายน 2475 – 14 ตุลาคม 2516 , หน้า 513.

⁴ Sarasin Viraphol , *Directions in Thai Foreign Policy* . (Singapore : Institute of Southeast Asian
Studies, 1976), p.12.

“ ในดินแดนที่เราเรียกว่า อินโดจีน คือภูมิภาคที่ประกอบด้วย 3 ประเทศ คือ ลาว เขมร เวียดนามทั้งเหนือและใต้ นั้น ในสมัยที่ฝรั่งเศสปกครองอยู่ก็เป็นผู้มีอำนาจ มีพลังทางการเมือง มีกำลังทหาร กำลังทางเศรษฐกิจ แต่เมื่อฝรั่งเศสถอนตัวออกไป ก็เกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่า ความว่างเปล่า หรือ Vacuum ขึ้น... เป็นที่สังเกตได้ว่ามีบุคคลบางกลุ่ม บางเชื้อชาติ ที่ต้องการจะเข้ามาสวมรอยแทนฝรั่งเศส... ซึ่งคือประเทศหรือกลุ่มชนที่มีกำลัง มีจำนวนมากที่สุด ก็คือ เวียดนามเหนือ อันเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์... สิ่งแรกที่ฝ่ายเวียดนามเหนือต้องการก็คือ การเอาเวียดนามใต้กลับคืนมารวมเป็นแผ่นดินเดียวกับเวียดนามเหนือ ต่อจากนั้น เห็นว่าตนเป็นชาติที่ใหญ่ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ก็น่าจะเข้ารับช่วงต่อจากฝรั่งเศสในการครองอำนาจในดินแดนที่เรียกว่าราชอาณาจักรลาวกับ กัมพูชา...”⁵

ถนัดยังแสดงทัศนะอีกว่า การพยายามรวมประเทศเวียดนามใต้ของเวียดนามเหนือ ไม่ได้เป็นการกระทำเพื่อเอกราช แต่เห็นว่าการกระทำในรูปแบบขบวนการกู้ชาติของ เวียดนามเหนือเป็นการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อให้ประชาคมโลกไม่ขัดขวางเวียดนามเหนือในการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์

“ เวียดนามใต้ต้องเผชิญกับเพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมชาติทางเหนือ ที่ทะเลาะทะเลาะและนิยมการเผด็จการเขต ซึ่งไม่พอใจที่ตนได้มาซึ่งอิปไตยของตนเอง แต่แสงสว่างที่จะขยายอำนาจของตนข้ามเขตแดนต่อไปอีก การโน้มเอียงแผ่ขยายมาจากทางเหนือได้ปลอมแปลงการกระทำไปในรูปขบวนการเพื่อการปลดปล่อย เพื่อที่จะหลอกลวงมติมหาชนของโลกซึ่งไม่รู้เรื่องและไม่มีความรู้ อยากรู้ก็ตาม ลักษณะที่แท้จริงของขบวนการนี้จะเห็นได้อย่างง่ายดายว่าเป็นความพยายามของประเทศซึ่งนิยมการขยายอาณาเขตประเทศหนึ่งที่ยังบังคับให้ประเทศเพื่อนบ้านผู้ซึ่งไม่สมัครใจตกอยู่ภายใต้การปกครองตามอุดมคติของตน... พวกเราซึ่งอยู่ใกล้สถานที่สู้รบและถูกกระทบกระเทือนโดยตรง หรือโดยอ้อมอาจจะมองผ่านเครื่องพรางตาที่อ้างว่าทำเพื่อปลดปล่อยได้อย่างง่ายดาย...”⁶

⁵ ถนัด คอมันตร์, “ปัญหาการเมืองของประเทศเพื่อนบ้าน,” ปาฐกถา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 15 พฤศจิกายน 2508, ใน พจนสาร, หน้า 219-220.

⁶ ถ้อยแถลงของ ถนัด คอมันตร์ ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 20 ณ กรุงนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2508, ใน พจนสาร, หน้า 194-195.

นอกจากนี้ ถนัด ได้แสดงมุมมองของตนที่มีต่อสงครามเวียดนามว่า การสู้รบในเวียดนามไม่ใช่สงครามกลางเมืองอย่างที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์กล่าวอ้าง และการรุกรานของเวียดนามเหนือต่อเวียดนามใต้นั้นไม่ต่างไปจากสงครามล่าอาณานิคมในอดีตเพียงแต่เปลี่ยนวิธีการโฆษณาชวนเชื่อและวิธีการสู้รบ และมีความคิดว่าสงครามเวียดนามไม่ใช่สงครามกลางเมืองหรือสงครามปลดปล่อยแห่งชาติ เนื่องจากเวียดนามใต้มีสถานะเป็นรัฐตามข้อตกลงเจนีวา ปี ค.ศ. 1954 ดังนั้นเวียดนามใต้มีสิทธิที่จะเลือกระบอบการปกครองด้วยตนเอง ซึ่งประชาชนในเวียดนามใต้อาจไม่ยอมรับระบอบการปกครองและวิธีการดำเนินชีวิตตามแบบคอมมิวนิสต์และได้พยายามต่อต้านเวียดนามเหนืออย่างเต็มที่

“ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้กล่าวว่าการสู้รบในเวียดนามในปัจจุบัน เป็นสงครามกลางเมือง ซึ่งโดยแท้จริงแล้วก็คือ การทำสงครามเพื่อเข้าครอบครองประเทศอื่นนั่นเอง ซึ่งไม่แตกต่างอะไรกับสงครามแสวงหาอาณานิคมในอดีต นอกจากนี้จะเปลี่ยนแปลงวิธีการบางอย่าง เนื่องจากสงครามปลดแอกของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในปัจจุบันได้ใช้วิธีการและแผนการที่หลอกลวงมากขึ้น ทั้งในด้านการโฆษณาชวนเชื่อและในด้านการสู้รบในสมรภูมิ.... แต่สงครามเวียดนามไม่ใช่ “สงครามกลางเมือง” และจะไม่เป็นเช่นนั้นได้ เพราะประชาชนในเวียดนามไม่ยอมรับวิธีการดำเนินชีวิตและระบอบการปกครองและสังคม ซึ่งฝ่ายคอมมิวนิสต์ทางเหนือได้พยายามใช้กำลังบังคับให้ใช้..... ความตกลงที่เจนีวาได้ยอมรับว่าเวียดนามใต้เป็นประเทศหนึ่งเช่นเดียวกับเวียดนามเหนือ ฉะนั้นเวียดนามใต้จึงมีสิทธิที่จะเลือกระบอบการปกครองด้วยตนเองๆและดำเนินการไปตามความต้องการของตนเองได้เช่นเดียวกัน....”⁷

“ ผู้ที่ยุยงส่งเสริมสงครามในเวียดนาม รวมทั้งสงครามอื่นๆด้วย ซึ่งเรียกชื่อสงครามเหล่านั้นอย่างเพราะหวังว่า “สงครามเพื่อการปลดปล่อยแห่งชาติ”หรือ “สงครามประชาชน” และผู้ซึ่งเดินตามความคิดนี้ก็เข้าร่วมด้วย โดยเรียกชื่อว่า “สงครามกลางเมือง”..... อย่างไรก็ตามสงครามเหล่านี้ไม่ได้แตกต่างไปจากสงครามล่าอาณานิคมในอดีตเลย....”⁸

⁷ ถ้อยแถลงของ ถนัด คอมันตร์ ต่อที่ประชุมระหว่าง 7 ประเทศ ณ กรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2510 , ใน พจนสาร , หน้า 427-428.

⁸ ถ้อยแถลงของ ถนัด คอมันตร์ เรื่อง สันติภาพของโลก ณ กรุงเจนีวา เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2510, ใน พจนสาร , หน้า 434.

มุมมองต่อเวียดนามเหนือในลักษณะเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติของณัฏ
ดังกล่าวนี้เป็นการแสดงออกให้เห็นถึงการตอบรับนโยบายของสหรัฐอเมริกาในการช่วยเหลือเวียดนาม
ใต้ต่อต้านเวียดนามเหนือและแสดงความพร้อมทางแนวความคิดที่สอดคล้องกับสหรัฐอเมริกาและผู้นำ
ทหารของไทย

ณัฏได้แสดงท่าทีแข็งกร้าวในการดำเนินนโยบายต่อต้านเวียดนามเหนือและแสดง
บทบาทและท่าทีอย่างชัดเจนในการสนับสนุนและเป็นแนวร่วมกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้าน
ภัยคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือและเชื้อในทฤษฎีโดมิโนตามแนวความคิดของสหรัฐอเมริกาและยังเล็ง
เห็นว่าสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศเดียวที่จะช่วยให้โลกเสรีพ้นจากภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ และช่วยให้
ความขัดแย้งระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ยุติลงได้ อันเป็นการยอมรับเงื่อนไขของการร่วม
อยู่ใน Pax Americana ด้านความมั่นคงด้วยการยอมรับว่ามีภัยคอมมิวนิสต์และต้องการให้สหรัฐ
อเมริกาให้การคุ้มครองประเทศไทย รวมทั้งเชื่อว่าการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างเวียดนามเหนือ
และเวียดนามใต้ต้องใช้วิธีการต่อต้านการรุกรานและแพร่ขยายอำนาจด้วยการใช้กำลัง รวมทั้งไม่เห็นด้วย
กับวิธีการประนีประนอมเพื่อให้เกิดสันติภาพ

“ การสู้รบในเวียดนามใต้นั้น ทั้งๆที่ฝ่ายเวียดนามใต้เองเป็นฝ่ายต้องรับ
ภาระเสียสละชีวิตผู้คนและสิ่งของจำนวนมาก แต่ถ้าไม่มีประเทศหนึ่งเข้ามาช่วย
แล้ว การต่อสู้ของฝ่าย เวียดนามใต้อาจจะสิ้นสุด โดยการที่เวียดนามใต้ตกไปเป็น
ทาสของฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างไม่เป็นปัญหา ประเทศที่กำลังช่วยเหลือ และทำให้
ฝ่ายเวียดนามใต้รักษาเอกราชและเสรีภาพของตนไว้ได้นั้น คือ สหรัฐอเมริกา
ถ้าสหรัฐอเมริกาไม่ยื่นมือเข้ามาช่วยต่อสู้ ให้อาวุธ ให้สิ่งของ ให้คำแนะนำแล้ว
ทุกวันนี้ชื่อประเทศเวียดนามใต้ หรือที่เรียกในภาษาการเมืองการทูตว่า สาธารณรัฐ
เวียดนามนั้นก็จะถูกลบเลือนไปจากแผนที่ของโลกแล้ว.....”⁹

“ เวียดนามใต้ไม่ใช่ไทย แต่เวียดนามใต้อยู่ใกล้กับไทยอย่างเหลือเกิน ถ้า
เวียดนามใต้อันตรายเกินไปจากภูมิศาสตร์ของโลกเสรีเมื่อใด ท่านอย่าไปนึกว่าความ
ผาสุก หรือความร่วมมือเป็นสุขจะยังคงมีอยู่ต่อไปได้ในประเทศของเรา มีอยู่ไม่ได้
ถ้าคอมมิวนิสต์ยึดเวียดนามใต้ได้ ลาวก็ตามไปด้วยภายในระยะเวลาไม่เกิน
หกเดือน หรืออาจจะเป็นหกอาทิตย์ก็ได้ เขมรนั้น ทั้งๆ ที่มีเจ้าสีหนุคอย
คำรามอยู่ ก็อยู่ไม่ได้ พม่าจะเป็นอย่างไร ก็ขอให้เดาเอาเองก็แล้วกันครับ

⁹ ณัฏ คอมนันท์, “สันติภาพในเอเชียอาคเนย์,” ปาฐกถา ณ โรงแรมรอยัล ,17 มีนาคม 2508 , ใน
พจนสาร , หน้า 114 – 115.

จะเห็นได้ว่าไทยจะต้องถูกห้อมล้อมตั้งแต่ระนองขึ้นไปทางเหนือ ผ่านแม่สอดไป แม่ฮ่องสอน เชียงราย ลงมาจนกระทั่งถึงหนองคาย ถึงตราด ห้อมล้อมไปด้วย คอมมิวนิสต์ ในบ้านของท่านคงจะหาความสุขไม่ได้อย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้เอง เราจึงเดินแรงเดินกาให้เพื่อนของเราช่วยเวียดนามได้ต่อไป ให้อเมริกาหยุด อย่าไปฟังเสียงของผู้ที่ไม่รู้เรื่องหรือผู้ที่เห็นแก่ตัว ขอให้หยุดต่อไป เพื่อประโยชน์ของอเมริกา และเพื่อประโยชน์ของเราเองด้วย ขอให้หยุดอยู่ต่อไป และในที่สุดความร่ำเย็นก็จะมีแก่พวกเรา และแก่อเมริกาเอง.....”¹⁰

“ ในสภาพที่ไทยไม่สามารถจะประนีประนอมกันได้และด้วยจิตใจที่มุ่งจะรุกราน ฝ่ายเดียว กลุ่มบุคคลบางประเภทซึ่งจึดจ้ออยู่กับผลประโยชน์ส่วนตัวของตนได้ สนับสนุนให้จำต้องยอมแต่ฝ่ายเดียว เช่นการถอนความช่วยเหลือผู้ตกเป็นเหยื่อ จากการรุกราน และหยุดใช้มาตรการป้องกันตนบางประการรวมทั้งการโจมตีทางอากาศ ซึ่งเขาเชื่อว่าจะทำให้ผู้รุกรานสงบลงบ้าง และจงใจให้ผ่อนคลายการโจมตีอันชั่วร้าย เขากล่าวว่าด้วยวิธีนี้สันติภาพก็จะกลับคืนมา และปัญหาเวียดนามก็จะหมดไป แท้ที่จริงแล้วพวกนี้คำนึงถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพและเอกราชของเวียดนามได้น้อยมาก โดยปริยายแล้วพวกนี้อาจจะยอมแม้จะให้เวียดนามได้ถูกรบงำโดย เวียดนามเหนือ.... ด้วยเหตุนี้เราจึงเชื่อว่าสันติภาพที่แท้จริงและถาวร จะมีขึ้นได้ ก็โดยการต่อต้านการรุกราน และการขยายอำนาจอย่างไม่ลดละเท่านั้น ผลสืบเนื่องจากการเสียสละนี้นับว่าเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผลแห่งสงครามอันใหญ่หลวง ซึ่งอาจจะเกิดขึ้น.... ”¹¹

“ ผู้เสนอแนะให้มีการเจรจาจึงเป็นผู้ที่อาจจะไม่รู้เรื่อง หรืออาจจะไม่รู้อะไร เอาทีเดียว เป็นผู้ที่ไม่แพ้ฝันไปว่าถ้าเจรจากับคอมมิวนิสต์แล้ว คอมมิวนิสต์จะ ยินยอมลดราวาศอก ไม่ทำการรุกรานต่อไป แต่ว่าพฤติกรรมหรือประสบการณ์ที่ได้ผ่านมานั้น ชี้ให้เห็นชัดว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่เคยเคารพต่อสัญญาใดๆ และโดยเฉพาะสัญญาสงบซึ่งตนได้ลงนามไว้แล้วที่เมืองเจนีวา คือ เมื่อ 11 ปีมาแล้ว

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 125.

¹¹ ถ้อยแถลงของ ถนัด คอมันตร์ เรื่อง สันติภาพของโลก ณ กรุงเจนีวา เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2510, ใน พจนสาร, หน้า 436-437.

ครั้งหนึ่ง และเมื่อสามปีที่แล้วมาอีกครั้งหนึ่ง แล้วเหตุไฉนจึงจะให้พวกเราๆกลับไป
เจรจากับฝ่ายคอมมิวนิสต์อีก..."¹²

การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาทางการทหารของไทยในสงครามเวียดนามอย่างเป็นทางการเป็น
รูปธรรมชัดเจนและแสดงถึงการผูกพันความมั่นคงของไทยไว้กับ Pax Americana อย่างเต็มตัว ได้แก่
การอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทยเพื่อปฏิบัติการสู้รบทางอากาศในสงคราม
เวียดนามและการส่งทหารไทยไปช่วยเหลือสหรัฐอเมริกาในการสู้รบในสงครามเวียดนาม ซึ่งผู้นำไทย
ได้ให้ความเห็นชอบและสนับสนุนสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่

5.2 บทบาทของถนัด คอมันตร์ต่อการตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย

การขยายตัวของความขัดแย้งระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้จนกระทั่งนำไป
สู่สงครามเวียดนามได้ส่งผลให้ความผูกพันระหว่างไทยกับ Pax Americana ด้านความมั่นคงมีความ
ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาที่สหรัฐอเมริกาต้องการใช้ประเทศไทยเป็นฐานสำคัญในการปฏิบัติการ
ทางทหารในอินโดจีน โดยเฉพาะการช่วยเหลือเวียดนามใต้ต่อต้านการรุกรานของคอมมิวนิสต์เวียดนาม
เหนือ โดยสหรัฐอเมริกาเห็นว่าที่ตั้งของประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง
เฉียงใต้และมีพื้นที่ติดกับประเทศอินโดจีน ซึ่งเหมาะสมต่อการปฏิบัติการทางทหารในอินโดจีน อีกทั้ง
รัฐบาลทหารไทยได้แสดงออกซึ่งการเป็นมิตรที่ดีและพร้อมที่จะรับเงื่อนไขการร่วมอยู่ใน Pax
Americana ภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาโดยตลอด

ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1963 รัฐบาลจอมพลถนอมและรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้
ลงนามในข้อตกลง The Special Logistics Agreement (SLAT) เพื่ออนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามา
ปรับปรุงระบบการคมนาคมขนส่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยให้เป็นศูนย์กลางการสนับสนุน
การปฏิบัติการของสหรัฐอเมริกาในอินโดจีน และในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1964 สหรัฐอเมริกา
ร้องขอให้รัฐบาลไทยเห็นชอบต่อการส่งทหารสหรัฐอเมริกาเข้ามาในประเทศไทยเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ให้กำลังทหารสหรัฐอเมริกา โดยรัฐบาลจอมพลถนอมได้ยินยอมตามคำร้องขอดังกล่าวและอนุญาตให้
หน่วยรบพิเศษทางอากาศของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา (USAF Special Air Warfare Units) เข้า
มาในประเทศไทย และที่สำคัญที่สุดคือการอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย
เป็นฐานปฏิบัติการสงครามในอินโดจีน

¹² ถนัด คอมันตร์, "สันติภาพในเอเชียอาคเนย์," ปาฐกถา ณ โรงแรมรอยัล ,17 มีนาคม 2508 , ใน
พจนสาร , หน้า 120-121.

วิกฤตการณ์อ่าวตังเกี๋ยที่เกิดขึ้นในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1964 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาประกาศเข้าดำเนินการรบในเวียดนามอย่างเต็มตัว เมื่อทหารเวียดนามเหนือยิงอาวุธโจมตีสหรัฐอเมริกาที่อ่าวตังเกี๋ย สหรัฐอเมริกาได้กระทำการตอบโต้เวียดนามเหนืออย่างทันทีทันใดโดยใช้การโจมตีทางอากาศ ซึ่งนำไปสู่การเข้าร่วมสงครามเวียดนามอย่างเต็มตัวของสหรัฐอเมริกา จากเหตุการณ์นี้ ประธานาธิบดีจอห์นสันได้รับรองขอให้สภาของเกรสออกข้อมติสนับสนุนการดำเนินนโยบายต่อเวียดนามของประธานาธิบดี ซึ่งสภาของเกรสได้ผ่านข้อมติอ่าวตังเกี๋ยมอบอำนาจให้ประธานาธิบดีมีอำนาจสั่งการโจมตีหรือดำเนินมาตรการเร่งด่วนที่จำเป็นในการต่อสู้กับฝ่ายเวียดนามเหนือโดยไม่ต้องผ่านสภาของเกรส ซึ่งข้อมติดังกล่าวนี้ได้ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาตัดสินใจเข้าดำเนินการรบในสงครามเวียดนามอย่างเต็มตัวภายใต้การนำของประธานาธิบดีจอห์นสัน

การขยายพันธกรณีของสหรัฐอเมริกาต่อรัฐบาลเวียดนามใต้ได้ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญต่อประเทศไทยในฐานะเป็นฐานปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม และทำหน้าที่อำนวยความสะดวกทางทหารในการเคลื่อนกำลังพลทางบก รวมทั้งการเป็นเส้นทางโจมตีทางอากาศและทางเรือให้แก่สหรัฐอเมริกาในภูมิภาค สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการติดต่อกับผู้นำทหารไทยในการใช้แผ่นดินไทยในรูปแบบต่างๆ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่กำลังทหารของสหรัฐในการปฏิบัติการสงครามในอินโดจีน อันได้แก่ การส่งทหารสหรัฐอเมริกาเข้ามาประจำการในประเทศไทย การเข้ามาตั้งฐานทัพอากาศสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยถึง 7 แห่ง (ได้แก่ ฐานทัพอุดรธานี, ฐานทัพนครพนม, ฐานทัพอุบลราชธานี, ฐานทัพโคราช, ฐานทัพตาคลี, ฐานทัพอุตะเนา, ฐานทัพดอนเมือง) การสร้างคลังอาวุธในจังหวัดนครราชสีมาและอุดรธานี การสร้างและขยายถนนเพื่อใช้ในการส่งกำลังบำรุง เสบียงอาหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ การขยายท่าเรือที่สัตหีบเพื่อขนส่งยุทธปัจจัยทางทะเลไปปฏิบัติการสงครามในอินโดจีน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการสื่อสารดักฟังคลื่นวิทยุทั่วอินโดจีนในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังเช่นที่ค่ายรามสูร

ฝ่ายผู้นำไทยไม่ริรอที่จะแสดงออกถึงการสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามกับเวียดนามเหนือ โดยในวันที่ 11 ธันวาคมปีเดียวกันนั้น ถนัดได้เดินทางไปกรุงวอชิงตันและเข้าพบประธานาธิบดีจอห์นสันและนายวิลเลียม บันดี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาด้ำนกิจการตะวันออกไกล เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ในเวียดนาม โดยการพบปะในครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายได้เห็นพ้องต้องกันที่จะร่วมมือกันในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ และถนัดได้กล่าวกับประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาว่าการสูญเสียเวียดนามใต้ให้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ย่อมเป็นภัยคุกคามต่อประเทศไทยและประเทศอื่นๆในภูมิภาค โดยเฉพาะลาวและกัมพูชาจะต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์ต่อไปในที่สุด ดังปรากฏในบันทึกการสนทนาระหว่างถนัดกับประธานาธิบดีจอห์นสัน ดังนี้

“...ประธานาธิบดีจอห์นสันได้กล่าวยืนยันแก่กษัตริย์หลายครั้งว่าสหรัฐอเมริกา ยินดีที่ประเทศไทยมีจุดยืนและให้ความร่วมมือกับสหรัฐเป็นอย่างดีมาโดยตลอดตั้งแต่การปฏิบัติการทหารในลาว และยังคงแสดงความพอใจที่ทั้งสองฝ่ายต่างมองเห็น ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันไปในทิศทางเดียวกัน ในขณะที่ฝ่ายกษัตริย์ได้ตอบกลับไปด้วย ความรู้สึกเดียวกัน และกษัตริย์ยังได้อ้างถึงความจริงที่ว่า การสูญเสียเวียดนามใต้จะ นำมาซึ่งภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทยในทันทีทันใด และแพร่ขยายไปสู่มาเลเซีย และส่วนอื่นในภูมิภาค กษัตริย์คิดว่าลาวและกัมพูชาจะเป็นประเทศแรกที่ถูกคุกคามโดย ที่ไม่อาจต้านทานภัยดังกล่าวได้ และไทยก็คงต้องเข้าต้องเข้าไปพัวพันอย่างสุดตัว...”¹³

การพบปะในครั้งนี้ได้เป็นการยืนยันท่าทีของสหรัฐอเมริกาต่อสถานการณ์ในเวียดนาม และการให้ความสำคัญกับไทยในฐานะเป็นประเทศพันธมิตร จึงทำให้ผู้นำไทยดำเนินนโยบายไปใน ทิศทางเดียวกับสหรัฐอเมริกาอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง ซึ่งสถานการณ์การสู้รบในช่วงนี้มีที่ท่าว่าสหรัฐ อเมริกาได้เปรียบเวียดนามเหนือ จึงเป็นการตอกย้ำความคิดของกษัตริย์ และผู้นำทหารไทยว่าการ สนับสนุนสหรัฐอเมริกาต่อสู้กับเวียดนามเหนือเป็นสิ่งที่จะต้องและเหมาะสม

ประเทศไทยได้กลายเป็นฐานทัพแนวหน้าที่สำคัญให้แก่กองกำลังสหรัฐอเมริกาและ การปฏิบัติการด้านการข่าวของสหรัฐอเมริกาในอินโดจีน ผู้นำไทยได้ให้การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการ ช่วยเหลือเวียดนามใต้ต่อต้านคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือและอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาใช้ฐานทัพ ในการปฏิบัติการโจมตีทางอากาศทั้งต่อขบวนการปะเทดลาวและฝ่ายเวียดนามเหนือ ซึ่งอาจกล่าวได้ ว่าการปฏิบัติการทางทหารของสหรัฐอเมริกาในเวียดนามอาจดำเนินไปไม่ได้หากไม่ได้รับการสนับสนุน และการอำนวยความสะดวกจากประเทศไทย โดยประมาณการณ์ได้ว่า การปฏิบัติการทิ้งระเบิดฝ่าย เวียดนามเหนือของสหรัฐอเมริกาดังแต่เดือนกุมภาพันธ์ 1965 จนถึงช่วงสิ้นสุดของสมัยประธานาธิบดี จอห์นสันจำนวนกว่าครึ่งหนึ่งมาจากฐานปฏิบัติการในประเทศไทย¹⁴

¹³ Memorandum of Conversation between The U.S. President , Foreign Minister of Thailand Thanat Khoman , Ambassador of Thailand Sukich Nimmanheminda and Assistant Secretary of State for Far Eastern Affairs William P. Bundy, 11 December 1964. in Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol. XXVII : Mainland Southeast Asia; Regional Affairs . Available from: www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zd.html

¹⁴ New York Times, July 11, 1966, p.3. cited in Robert J. McMahon, “Ambivalent Partners : The Lyndon Johnson Administration and its allies,” in The foreign Policies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam , H.W. Brands ed., p.177.

จากการสนับสนุนสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่ของผู้นำไทยเช่นนี้เอง จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่ฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์และเวียดนามเหนือให้ความสำคัญต่อการจับตาอุบตภาพของไทยและประณามไทยอย่างรุนแรงว่าเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดกับสหรัฐอเมริกา ในเดือนเมษายน ค.ศ.1965 รัฐมนตรีต่างประเทศของ เวียดนามเหนือได้ออกแถลงการณ์อย่างเป็นทางการประท้วงฝ่ายไทยว่า “ไทยเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามในเวียดนามใต้” โดยการอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาใช้ฐานทัพและดินแดนไทยเป็นฐานปฏิบัติการโจมตีเวียดนามเหนือ¹⁵ ฝ่ายไทยโดยถนัดได้ออกมาตอบโต้และกล่าวปฏิเสธข้อกล่าวหาของฝ่ายคอมมิวนิสต์ และเห็นว่าไทยจำเป็นต้องเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาและสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามต่อต้านการแพร่ขยายอิทธิพลคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนไม่ให้เข้าสู่ประเทศไทยจนถึงขั้นที่กล่าวว่าไทยเป็นหนี้บุญคุณประธานาธิบดีจอห์นสันของสหรัฐอเมริกาที่สามารถดำเนินการขัดขวางไม่ให้คอมมิวนิสต์แพร่ขยายมาสู่ไทย และไม่สนใจกับกระแสวิจารณ์จากภายนอกประเทศที่มองว่าไทยเป็นลูกน้องของสหรัฐอเมริกา

“ ข้อเท็จจริงที่ว่ากำลังมีการรบพุ่งกันอยู่ในเวียดนามใต้ ราชอาณาจักรลาว และบริเวณเขตแดนระหว่างไทย ลาว และกัมพูชา ทำให้เราไม่สามารถนิ่งนอนใจได้ โลกยังไม่สงบสุขเสียทีเดียว แต่ยังคงเต็มไปด้วยภัยอันตราย เต็มไปด้วยการขู่ และเงาร้ายของเพลิงที่จะลุกไหม้ใหญ่โตขึ้นอีก นี่เป็นเหตุผลที่เราจำเป็นต้องพยายามต่อไป ไม่เพียงแต่จะสถาปนาเสถียรภาพ แต่ต้องป้องกันไม่ให้เพลิงเล็กน้อยขยายลุกลามออกมาเป็นภัยพิบัติใหญ่โตด้วย และนี่ก็เหมือนกันที่ทำให้เรารู้สึกว่าการตัดสินใจของหลายชาติ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาในการดำเนินการตามหลักปฏิบัติใหม่โดยเข้าช่วยเหลือชาติเล็กที่เป็นเหยื่อของการรุกราน เป็นการดำเนินการที่กล้าหาญและเป็นการตัดสินใจที่มีความสำคัญยิ่งต่อสถานการณ์ของโลก เราเป็นหนี้บุญคุณ ความเฉลียวฉลาด และความกล้าหาญของประธานาธิบดีจอห์นสันของสหรัฐอเมริกาที่สามารถทำให้เรากำลังประสบความสำเร็จในการดำเนินการตัดไฟเสียแต่ต้นลม...”¹⁶

“ ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์เขาก็ประณามเราว่าเป็นลูกกะโหลกของอเมริกาของประเทศตะวันตก เราไม่ได้เป็นตัวของเราเอง ถ้าท่านฟังข่าววิทยุ ท่านก็จะได้ยินทุกเช้า โดยเฉพาะจากปักกิ่งหรือจากฮานอย “จักรวรรดินิยมอเมริกันและลูกกะโหลก” เขาใช้คำว่า Lackeys คนใช้ หรือหยาบกว่านั้น เขาก็เรียกเราว่าเป็นสุนัขคอยเดิน

¹⁵ New York Times, April 26, 1965, p.3.cited in Robert J. McMahon, Ibid., p.177.

¹⁶ ถนัด คอมันตร์, “ท่าทางและความหวังของเอเชียอาคเนย์ในปี 2510,” ปาฐกถา ณ กรุงเทพมหานคร , 27 เมษายน 2510 , ใน พจนสาร , หน้า 397-398.

ตามหลังนาย ภาษาอังกฤษเขาเรียกว่า *running dogs* เราเป็นพวก *running dogs* ด้วยซ้ำ ในสายตาของคอมมิวนิสต์ แต่จะเป็นอะไรก็ตาม เราก็ยังพอใจในสิ่งที่เรามี อยู่ขณะนี้ พอใจในเสรีภาพและเอกราชของเรา....”¹⁷

สหรัฐอเมริกาได้ขยายปฏิบัติการทางอากาศในการสู้รบกับเวียดนามเหนือมากขึ้น โดยใช้ไทยเป็นฐานปฏิบัติการดังกล่าว ดังนั้นประเทศไทยจึงกลายเป็นฐานปฏิบัติการสำคัญของสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามเวียดนามและช่วยให้สหรัฐอเมริกาประหยัดงบประมาณทางการทหารเป็นจำนวนมากจากการย่นระยะทางการบิน โดยเฉพาะในกรณีของฐานทัพอู่ตะเภาช่วยให้สหรัฐอเมริกา ย่นระยะทางและประหยัดค่าใช้จ่ายในการบินเครื่องบินรบ B-52 ได้เป็นจำนวนมาก จากเดิมที่ต้องบินจากฐานทัพสหรัฐอเมริกาที่เกาะกวมไปปฏิบัติการในลาวและเวียดนามมาเป็นการบินจากฐานทัพอู่ตะเภา¹⁸

นอกจากนี้รัฐบาลจอมพลถนอมยังอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาติดตั้งอุปกรณ์ข่าวกรองทางการสื่อสารตามจังหวัดต่างๆในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยสถานีสยามสุร ที่ตั้งอยู่ที่ฐานทัพอุดรธานีเป็นสถานีดักฟังคลื่นวิทยุและสื่อบริการลับที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเป็นการตกลงร่วมกันระหว่างพล.อ.อ.ทวิ จุลละทรัพย์กับนายเกรแฮม มาร์ติน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย โดยอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาใช้ประโยชน์จากสถานีสยามสุรได้อย่างไม่มีข้อจำกัด¹⁹

ในกระบวนการเจรจาและการตัดสินใจในเรื่องฐานทัพนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย ได้แก่ จอมพลถนอม กิตติขจร ในฐานะนายกรัฐมนตรี จอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบก และ พล.อ.อ.ทวิ จุลละทรัพย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมและเสนาธิการทหารซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ประสานงานหลักระหว่างกองบัญชาการทหารสูงสุดกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาที่นำโดยนายเกรแฮม มาร์ติน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ในการเจรจากับฝ่ายไทย²⁰

¹⁷ ถนัด คอมันตร์, “สันติภาพในเอเชียอาคเนย์,” ปาฐกถา ณ โรงแรมรอยัล ,17 มีนาคม 2508 , ใน *พจนสาร* , หน้า 128.

¹⁸ Surachart Bumrungsuk, *United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947-1977*, pp.120-121.

¹⁹ R. Sean Randolph , *The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985* , pp.60-62.

²⁰ *Ibid.*, p.72.

การเจรจาระหว่างฝ่ายผู้นำทหารไทยและเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยดำเนินไปอย่างลับๆ ด้วยวาทะและอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยไม่มีผ่านกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมายและรัฐธรรมนูญไทย โดยไม่มีการเสนอเรื่องให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติหรือรับทราบ และไม่มีการลงนามในความตกลงระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในเรื่องฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยที่เป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด รวมทั้งไม่ปรากฏหลักฐานเอกสารทางกฎหมายในเรื่องดังกล่าว โดยมีกองบัญชาการทหารสูงสุดเป็นหน่วยงานหลักของไทยที่ดูแลการตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย ซึ่งในขณะนั้นผู้นำทหารไทยทั้งสามเป็นผู้มีบทบาทมากในโครงสร้างการเมืองไทยและมีการถ่วงดุลอำนาจและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันโดยไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดมีอำนาจสูงสุด โดยแต่ละคนต่างมีฐานอำนาจเป็นของตัวเอง จอมพลถนอมมีอำนาจในฐานะนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุด ในขณะที่จอมพลประภาสมีฐานอำนาจในส่วนของกองทัพบกและกรมตำรวจ (ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่มีอำนาจในการกำกับดูแลกรมตำรวจ) และพล.อ.อ.ทวีมีอิทธิพลอยู่ที่กองบัญชาการทหารสูงสุดและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาพร้อมทั้งเป็นบุคคลสำคัญที่เป็นตัวกลางรับความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกา ในช่วงเวลานั้น²¹

การเจรจาติดต่ออย่างไม่เป็นทางการและไม่มีการลงนามในความตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นนี้เป็นที่พอใจของทั้งฝ่ายผู้นำทหารไทยและฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เนื่องจากฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกาสามารถหลีกเลี่ยงการตรวจสอบของสภาคองเกรสได้ และส่งผลให้การดำเนินการใดๆ ของทหารสหรัฐอเมริกาในฐานทัพไทยสะดวกมากขึ้นและไม่ต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายของไทย²² ในส่วนของผู้นำทหารไทย ความตกลงกับกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาจะเป็นทางการหรือไม่นั้นไม่ใช่ประเด็นสำคัญที่ผู้นำทหารคำนึงถึงเท่ากับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย ทั้งในเรื่องของผลประโยชน์ทางการทหาร การปรับปรุงฐานทัพไทย การสร้างถนน ท่าเรือ สนามบิน โดยความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาและผลประโยชน์ทางด้านความมั่นคงจากการที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาต่อต้านการแพร่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในลาวและเวียดนามเหนือไม่ให้ลวงล้ำเข้ามาในประเทศไทย อีกทั้งการไม่ปรากฏหลักฐานยืนยันการเข้ามาตั้งฐานทัพของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยยังเป็นการไม่ผูกมัดผู้นำทหารต่อความรับผิดชอบในผลที่อาจกระทบกระเทือนถึงอธิปไตยของประเทศจากการที่มีทหารต่างชาติเข้ามาประจำการในไทยและความรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังหากสหรัฐอเมริกามีการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการทำสงครามเวียดนาม

²¹ Ibid., p.73.

²² Ibid., pp.74-75.

การเจรจากับฝ่ายสหรัฐอเมริกาในประเด็นที่เกี่ยวกับความมั่นคงและการเจรจาในส่วนที่เกี่ยวกับความช่วยเหลือทางทหาร ผู้นำทหารไทยจะเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงไม่ผ่านสายงานกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้ถนัดถูกกดดันบทบาทในการทำหน้าที่ดังกล่าวลงไป โดยเฉพาะการเจรจา ระหว่างผู้นำไทยไทยกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในเรื่องการอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพในประเทศไทยในสมัยจอมพลถนอมนั้นเป็นกรณีหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจนว่าเป็นการพยายามของฝ่ายผู้นำทหารที่ต้องการแยกเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาด้านการทหารออกจากเรื่องการต่างประเทศภายใต้การดูแลของถนัดมาเป็นเรื่องที่ฝ่ายทหารจัดการกันเองโดยไม่ให้ผู้อื่นร่วมรับรู้ และลดบทบาทของถนัดในเรื่องการดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกากลาง ซึ่งแตกต่างจากสมัยจอมพลสฤษดิ์ ที่ให้ความสำคัญกับถนัดอย่างมาก ถนัดซึ่งเคยทำหน้าที่ได้อย่างดีในการตอบสนองผลประโยชน์ของฝ่ายผู้นำทหาร แต่เมื่อผู้นำทหารยุคหลังจอมพลสฤษดิ์ไม่เห็นความจำเป็นและไม่ต้องการความช่วยเหลือจากถนัด ก็มองข้ามถนัดไป ดังนั้นในช่วงของจอมพลถนอม ถนัดในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเพียงแต่รับรู้การเข้ามาตั้งฐานทัพของสหรัฐอเมริกาในระยะแรกๆแต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งผลให้ถนัดรู้สึกอึดอัดและไม่พอใจที่ตนเองถูกลดความสำคัญลงไป

ถนัดพยายามแสวงหาทางออกให้กับตนเองด้วยการพยายามกลับไปมีส่วนร่วมในการเจรจาและตัดสินใจที่กระทำโดยของกลุ่มผู้นำทหารอันได้แก่ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีร่วมกับจอมพลประภาส จารุเสถียรและพล.อ.ท.วี จุลละทรัพย์ ซึ่งในส่วนตัวถนัดก็เห็นควรให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย เพื่อช่วยเหลือเวียดนามใต้ต่อต้านการรุกรานของเวียดนามเหนือ อันเป็นการปกป้องความมั่นคงของไทยจากการแพร่ขยายภัยคุกคามคอมมิวนิสต์จากเวียดนามเหนือ ถนัดได้พยายามเรียกร้องให้มีการร่วมกันพิจารณาประเด็นดังกล่าวในคณะรัฐมนตรีและต้องการให้มีการลงนามความตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้น ถนัดจึงได้ประท้วงต่อการตัดสินใจอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทยของผู้นำทหารไทย พร้อมทั้งเสนอให้มีการปรึกษาหารือกันในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี แต่ได้รับการคัดค้านจากนายทหารชั้นผู้ใหญ่หลายคน โดยบอกว่า นายกรัฐมนตรีมีอำนาจที่จะตกลงได้ ซึ่งถนัดได้พยายามแย้งตอบไปว่า การกระทำเช่นนี้เป็นการทำผิดกฎหมายรัฐธรรมนูญ²³

ความพยายามดังกล่าวทำให้ถนัดดูเหมือนเป็นฝ่ายต่อต้านผู้นำทหารไทยในเรื่องการตั้งฐานทัพ ซึ่งการที่ถนัดต้องการให้มีการลงนามในความตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรและมีการนำเรื่องดังกล่าวเข้าพิจารณาในคณะรัฐมนตรี อาจมองได้ว่าถนัดไม่พอใจที่ตนเองถูกลดบทบาทและความสำคัญ

²³ ถนัด คอมันตร์, “การต่างประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน,” บรรยาย ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 1 สิงหาคม 2544.

ลงจึงผลักดันให้ตนเองเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในฐานะที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงมากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองก็แสดงความกังวลต่อการที่ถนัดคนต้นผู้นำทหารไทยให้มีการลงนามในความตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร ดังที่นายวิลเลียม บันดี และนายเกรแฮม มาร์ติน ระบุว่า

“...ถนัดพยายามแสวงหาโอกาสทุกครั้งที่ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับพันธกรณีของพวกเราที่มีต่อประเทศไทยและพยายามเรียกร้องให้รัฐบาลทหารทำข้อตกลงสองฝ่ายด้านการทหารอย่างเป็นทางการ ซึ่งเขาก็เกือบทำสำเร็จในกรณีของเครื่องบินรบ B-52 และยังคงเกือบทำสำเร็จในการเรียกร้องให้มีการให้สัตยาบันในข้อตกลงระหว่างสองฝ่าย...”²⁴

ในขณะที่ตัวถนัดเองก็ทราบถึงท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อตนเองในเรื่องดังกล่าว โดยได้กล่าวไว้ว่า สหรัฐอเมริการู้ดีว่าการเจรจาผ่านถนัดไม่สะดวกเท่ากับการเจรจาผ่านผู้นำทหารอย่างจอมพลประภาสและพล.อ.ท.วี จุลละทรัพย์ ที่มีอำนาจเต็มที่ในการทำความตกลงต่างๆกับสหรัฐอเมริกาด้วยวาจา ดังเช่น นายเกรแฮม มาร์ตินและนายเลียวนาร์ด อังเกอร์ เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้นำทหารไทยมากกว่าและใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวดังกล่าวติดต่อกับผู้นำทหาร อีกทั้งฝ่ายสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะนายเลียวนาร์ด อังเกอร์ ไม่ค่อยพอใจการติดต่อกับถนัด จึงพยายามหลีกเลี่ยงการติดต่อผ่านถนัด เนื่องจาก ถนัดไม่ใช่ผู้ที่มีอำนาจเต็มที่ในการตัดสินใจเหมือนฝ่ายผู้นำทหาร อีกทั้งตัวถนัดเองยังต้องการให้การเจรจาเป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้องตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและมีความตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นสิ่งที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกาไม่ต้องการให้เป็นเช่นนั้น²⁵

ความพยายามของถนัดในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเจรจากับสหรัฐอเมริกาในเรื่องการตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยถือได้ว่าประสบความสำเร็จในกรณีการขออนุญาตตั้งฐานทัพที่อู่ตะเภาของสหรัฐอเมริกา เมื่อจอมพลถนอมได้มอบหมายให้ ถนัดได้ร่วมเป็นตัวแทนของฝ่ายไทยเจรจากับฝ่ายสหรัฐอเมริกา และมีการนำเรื่องดังกล่าวนี้เข้าพิจารณาในที่ประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งเป็นกรณีเดียวที่มีการดำเนินการถูกต้องตามกฎหมายและมีการลงนามเป็นลายลักษณ์อักษร

²⁴ Memorandum from the Acting Assistant Secretary of Defense for the International Security Affairs (Hoopes) to Secretary of Defense (Mcnamara), 10 June 1967. in Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII : Mainland Southeast Asia; Regional Affairs . Available from: www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zl.html

²⁵ สัมภาษณ์ ถนัด คอมันตร์ ,18 พฤษภาคม 2545.

ในส่วนของการเจรจา นั้น จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีของไทยนำคณะผู้แทนไทย 8 คน (คือ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ รองนายกรัฐมนตรี พลเอกประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรี ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พันเอกพระยาศรีวิสารวาจา ปลัดบัญชาการ สำนักนายกรัฐมนตรี พล.ท. แสง เสนาณรงค์ เลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรี และ สมปอง สุจริตกุล เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ) เจรจากับคณะของเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย (นายเกรแฮม มาร์ติน และนาย นอร์แมน ฮานนาร์ อัครราชทูต) การเจรจาทำกันสามวันคือ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 7 มีนาคม และ 20 มีนาคม 2510 ผลก็คือ สหรัฐอเมริกาได้สิทธิในการใช้สนามบินอยู่ตะเภาเพื่อปฏิบัติการสงครามทางอากาศในอินโดจีนอย่างอิสระโดยรัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ออกแถลงการณ์ร่วมพร้อมกันเมื่อวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1967 ²⁶

ฐานทัพที่อุตะเภานี้ได้นำมาซึ่งการเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา โดยในปลายปี 1967 ปรากฏกองกำลังสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยกว่า 35,000 คน ซึ่งส่วนใหญ่ประจำการอยู่ที่ฐานทัพทั้ง 7 แห่งในประเทศไทย จนถึงขนาดที่นาย Stuart Symington สมาชิกสภาซีเนทได้กล่าวในเดือนมีนาคม 1966 ไว้ว่า “สหรัฐอเมริกาดำเนินการรบที่สำคัญในประเทศไทย” ²⁷

มาถึงตอนนี้ ถนัดพอใจกับผลของการเจรจาและการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการเจรจาและการปรึกษาหารือร่วมกันดังกล่าว

“ ตอนสหรัฐอเมริกามาตั้งฐานทัพที่อุดร , โคราช มีแค่จอมพลถนอม ประภาส และเสถ. ทวี ที่ตัดสินใจ กระทรวงการต่างประเทศและคณะรัฐมนตรีไม่ได้มีส่วน รู้เห็นเลย เราไม่รู้จะไปคัดค้านยังงั้นในเมื่อเค้าตัดสินใจกันไปแล้ว ผมได้แต่บอกว่า การเอาฐานทัพมาตั้งในดินแดนไทยเป็นเรื่องใหญ่ คณะรัฐมนตรีควรรับรู้ แต่จอมพลถนอมไม่ได้ปรึกษา ในที่สุดถึงคราวฐานทัพที่อุตะเภา จอมพลถนอมก็

²⁶ “Thai Base Announcement” , Memorandum from the President’s Special Assistant (Rostow) to President Johnson, 22 March 1967. in Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII : Mainland Southeast Asia; Regional Affairs . Available from: www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zk.html

²⁷ Symington comments, March 4,1966, , Senate Foreign Relations Committee, Executive Sessions,1966 18:589. Robert J. McMahon, “Ambivalent Partners : The Lyndon Johnson Administration and its allies,” in The foreign Poicies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam , H.W. Brands ed. ,p.178.

ทำถูกต้อง จอมพลถนอมมอบให้กระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้เจรจาตกลงกับ
สหรัฐอเมริกา โดยสหรัฐอเมริกาจะเป็นคนลงทุนสร้างเพื่อประกันความมั่นคงของไทย
ซึ่งผมก็เห็นว่าเป็นการช่วยไทย ซึ่งการเจรจาก็เรียบร้อยถูกต้องตามรัฐธรรมนูญไทย
ครั้งนี้ผมยอมได้... ”²⁸

ความพยายามของถนัดในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเจรจากับฝ่ายสหรัฐอเมริกาที่
ประสบความสำเร็จนั้นอาจมองได้ว่าเป็นการประจวบเหมาะกะกับสถานการณ์ในช่วงเวลานั้นที่การ
พยายามปกปิดและดำเนินการอย่างลับๆของผู้นำทหารในระยะหลังๆไม่สามารถกระทำได้อีกต่อไป
แล้ว เนื่องจากกระแสวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินการอย่างลับๆต่อการเข้ามาใช้ประโยชน์ในฐานทัพภายใน
ในประเทศไทยระหว่างรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและผู้นำไทยในหมู่สาธารณชนได้ขยายตัวมากขึ้นจากการ
เปิดเผยเรื่องราวดังกล่าวของหนังสือพิมพ์นิวยอร์ก ไทมส์ ส่งผลให้นายวิลเลียม บันดีได้ออกมายอมรับ
ความจริงในเรื่องดังกล่าวต่อสาธารณชน หลังจากนั้นหนังสือพิมพ์หลายฉบับในสหรัฐอเมริกาและ
คณะกรรมการการต่างประเทศของสภาซีเนทได้ให้ความสนใจกับประเด็นความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้ง
ระหว่างรัฐบาลสหรัฐอเมริกากับรัฐบาลไทย โดยนายวิลเลียม เจ. ฟูลไบรท์ ประธานคณะกรรมการ
ต่างประเทศของสภาซีเนทได้ออกมากล่าวโจมตีรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลไทยในประเด็นการให้
ความช่วยเหลือจำนวนมากและการปกปิดเรื่องการจัดตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยเพื่อ
ปฏิบัติการรบในสงครามเวียดนาม²⁹

ในการกล่าวสุนทรพจน์พิเศษแก่รัฐสภา นายฟูลไบรท์ได้กล่าวว่าสหรัฐอเมริกาใช้จ่าย
เงินมากเกินไปในประเทศไทย เพราะฉะนั้นประชาชนชาวอเมริกันควรจะรับรู้และสภาซีเนทน่าจะ
มีการอภิปรายและพิจารณาในเรื่องดังกล่าวก่อนที่จะไปทำความตกลงขั้นสมบูรณ์กับฝ่ายไทย และเห็น
ว่าการเข้าไปเสริมกำลังมากขึ้นในประเทศไทยจะก่อให้เกิดความผิดพลาดเช่นเดียวกับในกรณีเวียดนาม

“.....ข้าพเจ้าเห็นว่าประชาชนในประเทศของข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะรู้ว่าบุตร
ของเขาและทรัพย์สินสมบัติของเขาเข้าไปมีส่วนในประเทศไทยมากน้อยเพียงไร...

²⁸ สัมภาษณ์ ถนัด คอมันตร์ ,18 พฤษภาคม 2545.

²⁹ ไบรด์ดู New York Times , December 12, 1965, p.4 ; New York Times , April 15, 1966, p.38;
New York Times , July 11, 1966, p.3 . cited in Robert J. McMahon, “Ambivalent Partners : The Lyndon
Johnson Administration and its allies,” in The foreign Policies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam , H.W.
Brands ed. ,p.178.

ข้าพเจ้าเห็นว่าสิ่งที่เราใช้จ่ายจำนวนมากจากทรัพยากรของเราในประเทศไทยนั้น อย่างน้อยรัฐสภา โดยเฉพาะวุฒิสภาน่าจะได้อธิบายเรื่องมาอภิปรายกันและพิจารณากันอย่างหนักหน่วงก่อนที่จะได้ตกลงกันในขั้นสุดท้าย ข้าพเจ้าเห็นว่าวุฒิสมาชิกซึ่งมีส่วนรับผิดชอบร่วมในนโยบายของรัฐบาลนั้น อย่างน้อยที่สุดก็ควรจะตั้งรู้ว่ำนโยบายเหล่านั้นเกี่ยวพันไปถึงไหน.....

เรากำลังเสริมกำลังมากขึ้นในประเทศไทย สร้างค่ายทหาร สร้างฐานทัพอากาศ ท่าเรือและหน่วยเสบียงคลัง อะไรคือเหตุผลของการเกี่ยวข้องทางการทหารใหม่นี้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีเหตุผลในทางกฎหมายและทางการเมืองเพียงพอแล้วหรือ เราใช้บทเรียนที่ได้จากเวียดนามมาปฏิบัติหรือเปล่า เรากำลังทำผิดพลาดเช่นเดิมอีกหรือไม่..... ”³⁰

นายฟูลไบรท์ยังกล่าวถึงประเด็นการปิดการมีอยู่ของฐานทัพอากาศสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย โดยได้กล่าวว่าเมื่อครั้งที่สหรัฐอเมริกาส่งกองกำลังทหารจำนวน 25,000 คนไปช่วยป้องกันประเทศไทยสมัยที่กองทัพลาวยกเข้ามาใกล้พรมแดนไทยในปี ค.ศ. 1962 นั้น รัฐบาลไทยก็ยอมรับโดยดีถึงบทบาทของทหารสหรัฐอเมริกา แต่รัฐบาลไทยกลับไม่ยอมรับถึงการมีอยู่ในเรื่องกองกำลังสหรัฐอเมริกาที่เข้าไปประจำในฐานทัพอากาศต่างๆในประเทศไทยซึ่งไม่ได้กระทำไปเพื่อป้องกันประเทศไทย

“ จากหนังสือพิมพ์เราทราบว่าทหารส่วนมากในจำนวน 30,000 คน ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนั้น ใช้ฐานทัพอากาศที่สหรัฐอเมริกาสร้างขึ้นในประเทศไทย 6 แห่ง ในการบินไปทิ้งระเบิดศัตรู และฐานทัพพิเศษอีกแห่งหนึ่งที่ลี้ลับ ซึ่งมีลานบินยาวพอที่จะใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดขนาด B 52 ได้ ฐานทัพแห่งนี้สิ้นเงินเป็นร้อยล้านเหรียญ....

การที่เราทราบโดยตรงจากหนังสือพิมพ์และโดยทางอ้อมจากที่นายบันไดออกมากล่าวยอมรับทางโทรทัศน์ เราย่อมสรุปได้ว่าการเสริมสร้างกำลังฐานทัพอากาศจำนวนมหาศาลขึ้นในประเทศไทยเพื่อให้ทำสงครามเป็นประการแรก ประการที่สองย่อมแสดงว่าเป็นการช่วยเหลือฐานทัพที่เวียดนาม.... แต่การที่เราส่งทหารไป 30,000 คนนั้น หาใช่เพราะการเอาชนะปัญหาการแทรกซึมบ่อนทำลายในประเทศ

³⁰ Congressional Record, October 3, 1967 No. 167 (89th Congress, Second Session) ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 4,3 (2509) : 51.

ไทยไม่ ข้าพเจ้าทราบได้จากหนังสือพิมพ์อีกนั่นแหละว่าการที่เราไม่กล่าวข้อเท็จจริงทั้งหมดนี้ ก็เพราะรัฐบาลไทยได้ขอให้เราปิดเงียบ และเรายอมตกลงตามนั้น....

ทำไมรัฐบาลไทยถึงได้ยืนยันในข้อนี้ เมื่อ ค.ศ. 1962 เราส่งทหารไปประเทศไทย 2,500 คน ตอนที่กองทหารลาวเข้ามาใกล้พรมแดนไทยนั้น ประธานาธิบดี Kennedy และ รัฐบาลไทยได้ออกแถลงการณ์ ทั้งยังแจ้งการกระทำดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังสหประชาชาติอีกด้วย คราวนั้นรัฐบาลไทยเห็นเป็นความสำคัญที่จะแถลงให้ประชาชนชาวไทยได้ทราบดังแถลงการณ์ซึ่งออกเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ. 1962 ... ถ้าครั้งนั้นเห็นเหมาะสมที่จะประกาศออกมาเป็นทางการให้ประชาชนได้ทราบ เหตุใดครั้งนี้จึงไม่ยอมทำเช่นนั้น ....”³¹

นายฟูลไบรท์เชื่อว่าการที่รัฐบาลไทยไม่กล้าเปิดเผยให้ประชาชนได้รับรู้เนื่องจากเกรงปฏิกิริยาต่อต้าน และประณามประเทศไทยว่าเป็นประเทศที่ไม่มีควมก้าวหน้าทางการเมือง อีกทั้งประเทศไทยควรจะตำหนิตัวเองที่เหตุการณ์ภายในเองทำให้ประเทศขาดเสถียรภาพ

“ เรื่องที่ไทยไม่สู้จะยอมให้มีการอภิปรายกันถึงกิจกรรมของฝ่ายทหารของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย ก็เพราะรัฐบาลไทยกลัวว่าประชาชนชาวไทยจะมีปฏิกิริยาไปในทางตรงกันข้าม ทั้งนี้ยอมมีผลกระทบกระเทือนมาถึงความมั่นคงทางการเมืองของประเทศไทยด้วย เพราะประเทศไทยนั้นเป็นประเทศที่ไม่มีควมก้าวหน้าทางการเมือง ถึงแม้หลายคนจะกล่าวว่ก้าวหน้าแล้วก็ตาม เพราะข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า ประเทศไทยไม่เคยมีความก้าวหน้าทางการเมืองเลย.....

ดังนั้นเราจึงมีเหตุผลพอที่จะสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่ที่รัฐบาลไทยควรจะตีตัวเองยิ่งกว่าอำนาจภายนอกในการที่เกิดความไม่พอใจขึ้นภายในประเทศ โดยเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นปัญหากับประเทศไทยมาหลายปีแล้ว....

การคุกคามบ่อนทำลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคล้ายกับสิ่งที่เกิดขึ้นในเวียดนามสมัยต้นๆหรือไม่ นี่เป็นปัญหา ถ้อยแถลงของรัฐบาลเรา ส่อให้เห็นว่ารัฐบาลเชื่อในความละม้ายคล้ายคลึงกันของเหตุการณ์ทั้งสองนั้น แต่บางคนกลับมีทัศนคติตรงกันข้าม พวกนี้เสนอว่าภัยคุกคามดังกล่าวเกิดจากฝ่ายรัฐบาลไทยขยายเรื่องราวให้ใหญ่โตเกินความจริงเพื่อหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือมากขึ้นและอาวุธที่ดียิ่งขึ้นจากฝ่ายสหรัฐอเมริกา ..... ”³²

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52-53.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 53-54.

เมื่อถึงเวลานี้ผู้นำทหารจึงไม่สามารถปิดเรื่องฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยให้เป็นความลับและดำเนินการอย่างลับๆได้อีกต่อไป จอมพลถนอมจึงต้องออกมาอธิบายอย่างเป็นทางการต่อสาธารณชนถึงการมีอยู่ของฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยด้วยการจัดเฉลิมฉลองพิธีเปิดฐานทัพอากาศแห่งใหม่ที่อู่ตะเภา อันเป็นฐานทัพแห่งที่ 7 ในประเทศไทยที่สหรัฐอเมริกาได้สร้างขึ้นพร้อมด้วยการติดตั้งเครื่องมือทางการทหารที่มีศักยภาพและท่าเรือน้ำลึกเพื่อการปฏิบัติการทางอากาศในการโจมตีเวียดนามเหนือ ซึ่งเป็นฐานทัพที่สหรัฐอเมริกาใช้รองรับการปฏิบัติการของเครื่องบินรบ B-52 ที่อยู่ห่างจากเวียดนามใต้เพียง 125 ไมล์แทนที่การใช้ฐานทัพที่เกาะกวมที่อยู่ห่างไกลออกไปกว่า 2,550 ไมล์ และจากความช่วยเหลือของไทยในครั้งนี้ได้อำนวยความสะดวกให้แก่สหรัฐอเมริกาในการปฏิบัติการโจมตีครั้งใหญ่ในเวียดนามใต้ในเดือนมีนาคม 1967³³

การวิพากษ์วิจารณ์ของหนังสือพิมพ์และการโจมตีรัฐบาลไทยของนายฟูลไบรท์ยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้นำทหารต้องให้ถนัดกลับเข้ามามีบทบาทในการพูดคุยกับฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกาถึงการวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวและออกมาตอบโต้ รวมทั้งแก้ไขข้อกล่าวหาดังกล่าวของนายฟูลไบรท์แก่สาธารณชน ในเวลานี้ถนัดซึ่งกำลังพอใจที่ผู้นำทหารให้ร่วมเจรจากับฝ่ายสหรัฐอเมริกาในกรณีอู่ตะเภาที่ยินดีที่จะช่วยเหลือผู้นำทหารในการทำหน้าที่ดังกล่าว อีกทั้งถนัดเองก็ไม่พอใจการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลไทยเป็นอย่างมากและเห็นว่าเป็นเรื่องรุนแรงจึงได้พยายามให้ผู้นำทหารไทยดำเนินการตอบโต้การประณามดังกล่าวของวุฒิสมาชิกฟูลไบรท์³⁴

โดยในครั้งที่ถนัดเป็นผู้แทนของประเทศไทยเข้าร่วมประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติครั้งที่ 21 ณ กรุงนิวยอร์ก ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1966 และได้มีโอกาสพบปะกับนายวิลเลียม โอเวน ผู้แทนจากสหรัฐอเมริกา ถนัดได้แสดงทัศนคติไม่พอใจต่อการวิพากษ์วิจารณ์ของวุฒิสมาชิกฟูลไบรท์ให้ฝ่ายสหรัฐอเมริการับรู้ และกล่าวว่าประเทศไทยสมควรได้รับการประกันความมั่นคงจากสหรัฐอเมริกา เนื่องจากประเทศไทยได้ให้การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์มาโดยตลอด

³³ โปรดดู New York Times, March 23, 1967, p.1; New York Times, April 8, 1967, p.3; New York Times, August 11, 1966, p.2. cited in Robert J. McMahon, "Ambivalent Partners : The Lyndon Johnson Administration and its allies," in *The foreign Policies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam* , H.W. Brands ed., p.178.

³⁴ "Thai desire for security guarantee from U.S." Memorandum of Conversation between The Secretary William M. Owen , Foreign Affairs Minister of Thailand Thanat Khoman , Thai Ambassador to the United States Sukich Nimmanheminda and Acting Thai Permanent Representative to the UN Anand Panyarachun, 22 September 1966. in *Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII : Mainland Southeast Asia; Regional Affairs*. Available from : www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zh.html

และฝ่ายไทยเองก็ไม่ได้เรียกร้องอะไรที่เกินกว่าปกติ ไม่เหมือนกับที่สหรัฐอเมริกา มีสนธิสัญญาด้านความมั่นคงอย่างเป็นทางการกับฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย ซึ่งทางนายวิลเลียม โอเวนก็พยายามยืนยันว่าไทยมีความสำคัญต่อสหรัฐอเมริกาไม่น้อยไปกว่าประเทศที่สหรัฐอเมริกามีความตกลงด้านความมั่นคงอย่างเป็นทางการและกล่าวให้ถนัดคลายความกังวลว่าสหรัฐอเมริกายังคงให้ความสำคัญกับความมั่นคงของไทยและประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป และสภาองเกรสก็ไม่เห็นด้วยกับทัศนคติของวุฒิสมาชิกฟูลไบรท์ที่กล่าวว่าประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่มีค่าพอที่สหรัฐอเมริกายจะเสี่ยงชีวิตของทหารอเมริกันเข้าไปช่วยเหลือ³⁵

และในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1966 ถนัดยังได้แสดงทัศนคติไปในทางสนับสนุนการตัดสินใจของผู้นำทหารในการอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้าตั้งฐานทัพในประเทศไทย โดยมองว่าเป็นความจำเป็นในการปกป้องภัยคุกคามคอมมิวนิสต์

“...ถ้าเราไม่ยอมรับการเสียสละแต่เดี๋ยวนี้ เราก็จะต้องเสียสละมากขึ้นในภายหน้า นี่แหละทำให้เราร่วมมือกับผู้ที่เห็นข้อเท็จจริงและกับชาติต่างๆที่ยอมเสียสละเสียแต่บัดนี้ เราได้อนุญาตให้เขาใช้ความสะดวกและฐานที่ตั้งต่างๆ ไม่ใช่เพราะเราชอบที่จะเห็นทหารต่างด้าวมาอยู่บนผืนแผ่นดินไทย หรือชอบที่จะเห็นความพินาศตามมาเพราะการร่วมมือนี้ แต่เราร่วมมือเพราะต้องการที่จะเห็นสงครามรุกรานที่เกิดอยู่ในเวียดนามได้ยุติโดยเร็ว”³⁶

อีกทั้งในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1967 หลังจากที่ผู้นำทหารให้ถนัดได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเจรจากับฝ่ายสหรัฐอเมริกาในเรื่องฐานทัพอะตะเกาแล้วนั้น ถนัดยังออกมาช่วยแสดงตนในฐานะโฆษกของรัฐบาลในการตอบคำถามของสาธารณชนในเรื่องดังกล่าว เมื่อมีการวิพากษ์วิจารณ์การตัดสินใจของรัฐบาล โดยเฉพาะในประเด็นการไม่เปิดเผยการเข้ามาตั้งฐานทัพของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยให้ประชาชนรับรู้ ดังที่ถนัดได้ให้สัมภาษณ์แก่ต่างให้แก่ฝ่ายรัฐบาลเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1967 ไว้ว่า รัฐบาลไทยไม่ได้มีเจตนาปิดกั้นการเข้ามาตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกา ในประเทศไทย แต่การที่ไม่บอกกล่าวแก่สาธารณชน เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวเป็นความลับทางทหารไม่สามารถเปิดเผยแก่สาธารณชนได้ โดยตัวถนัดเองก็ตระหนักถึงความเสี่ยงที่อนุญาตให้สหรัฐอเมริกา

³⁵ Ibid.

³⁶ Department of Information, Ministry of Foreign Affairs, Collected Statements of Foreign Minister Thanat Khoman Vol.3 November 1966-October 1967 (Bangkok : Department of Information Ministry of Foreign Affairs, 1971), p.10.

เข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย แต่ถนัดเห็นว่าไทยไม่มีทางเลือกเนื่องจากไทยต้องหาหนทางที่จะสามารถหยุดยั้งการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์³⁷

การอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทยนำมาซึ่งเงินความช่วยเหลือจำนวนหลายพันล้านดอลลาร์ให้แก่ไทยในสมัยประธานาธิบดีจอห์นสันนั้นดูเหมือนเป็นการลงทุนร่วมกันของทั้งสองประเทศ โดยฝ่ายสหรัฐอเมริกามีข้อได้เปรียบในการทำสงครามเวียดนามจากการมีไทยเป็นพันธมิตรคอยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติการทางทหารในเวียดนาม โดยผลประโยชน์ของทั้งไทยและสหรัฐอเมริกาถูกเสริมสร้างด้วยการตระหนักถึงความมั่นคงร่วมกันและการไหลลื่นไปตามความต้องการของสหรัฐอเมริกาอย่างไม่หยุดยั้ง³⁸

5.3 บทบาทของถนัด คอมันตร์ต่อการก่อตั้งองค์การอาเซียน

ในขณะที่ผู้นำทหารไทย อันได้แก่ จอมพลถนอม จอมพลประภาส และพล.อ.อ ทวี พยายามแยกเรื่องการค้าเงินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาออกจากเรื่องต่างประเทศทั่วไปภายใต้การดูแลของถนัดมาอยู่ภายใต้การดำเนินการของผู้นำทหารอย่างเบ็ดเสร็จ โดยพยายามไม่ให้ถนัดเข้ามามีส่วนในการรับรู้และเจรจากับฝ่ายสหรัฐอเมริกาในด้านความมั่นคงและการทหาร โดยเฉพาะกรณีสำคัญอย่างการขอเข้ามาตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยเพื่อปฏิบัติการทางทหารในเวียดนามนั้น³⁹ ถนัดได้พยายามหาทางออกอีกทางหนึ่งให้กับบทบาทของตนเองในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่ถูกผู้นำทหารลดความสำคัญลงไป ด้วยการพยายามหยิบยกสิ่งที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนและส่งเสริม อันได้แก่ การสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้นำทหารไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าใดนัก และเป็นประเด็นที่ประเทศภายในภูมิภาคดังเช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ให้ความสนใจมาเป็นจุดยืนที่เพิ่มบทบาทด้านการต่างประเทศให้กับตนเอง ซึ่งในขณะนั้น ผู้นำทหารไทยได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายการเป็นพันธมิตรทาง

³⁷ ดูรายละเอียดได้จากคำให้สัมภาษณ์ของ ถนัด คอมันตร์ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2510 ใน ประมวลคำให้สัมภาษณ์ของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 1 (พระนคร : กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ , 2512) , หน้า 90.

³⁸ Robert J. McMahon, "Ambivalent Partners : The Lyndon Johnson Administration and its allies," in The foreign Policies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam , H.W. Brands ed., p.179.

³⁹ ถนัดได้กล่าวกับผู้เขียนไว้ว่า "ในการประชุมระหว่างทหารกับฝ่ายสหรัฐอเมริกา ฝ่ายทหารไม่เคยเชิญผมเข้าร่วมประชุมด้วยเลย เพราะเค้าไม่อยากจะให้เราเข้าไปเกี่ยวข้อง ผมก็ไม่ว่าอะไร ผมเองก็ไม่อยากเข้าไปแทรกแซง" สัมภาษณ์ ถนัด คอมันตร์, 18 พฤษภาคม 2545.

ทหารกับสหรัฐอเมริกามากกว่า เนื่องจากไม่เชื่อมั่นในประสิทธิภาพของความร่วมมือภายในภูมิภาค⁴⁰ และเห็นว่าทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองก็ไม่ได้คัดค้านและยังให้การสนับสนุนอีกด้วย ผู้นำทหารจึงปล่อยให้ถนัดดำเนินนโยบายสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคต่อไปโดยไม่ขัดขวางตราบเท่าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของผู้นำทหารในเรื่องความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา

5.3.1 สหรัฐอเมริกากับการก่อตั้งองค์การอาเซียน

การเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในเวียดนามอย่างเต็มตัวของประธานาธิบดีจอห์นสันได้เป็นแรงผลักดันสำคัญในการให้ความสนใจต่อการสนับสนุนการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเตรียมความพร้อมและเชื่อมโยงการรับทุนต่างชาติในระดับภูมิภาค และเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเป็นอาวุธสำคัญในการรับมือกับลัทธิคอมมิวนิสต์ สหรัฐอเมริกายืนยันการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและสนับสนุนการลงทุนแก่ประเทศเหล่านั้น⁴¹ ดังจะเห็นได้จากถ้อยแถลงของประธานาธิบดีจอห์นสัน ในปี ค.ศ. 1965 ที่กล่าวไว้ว่า

“ก้าวแรก (ของการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) คือการให้ประชาชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขยายความร่วมมือด้านการพัฒนา ในส่วนของเรา เราจะเสนอให้สภาองเกรสอนุมัติเงินช่วยเหลือการลงทุนของชาวอเมริกันในภูมิภาคดังกล่าวเป็นจำนวนพันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และจะตั้งคณะทำงานพิเศษที่มีผลงานโดดเด่นและบุคคลที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับเข้าร่วมงานในโครงการดังกล่าว ซึ่งนำโดยนายยูจีน แบล็ค อดีตประธาน World Bank”⁴²

เงินช่วยเหลือจำนวนพันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกาดังกล่าวได้หลังไหลเข้าช่วยเหลือในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แผนการของประธานาธิบดีจอห์นสันคือการพยายามสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการร่วมมือและการเชื่อมโยงการพัฒนาการเงินในระดับระหว่างประเทศในประเทศภายในภูมิภาค อันได้แก่ เวียดนามเหนือ เวียดนามใต้ กัมพูชา ลาว และไทย ประธานาธิบดีจอห์นสันได้เลือกนายยูจีน แบล็ค (Eugene Black) ที่มีชื่อเสียงโดดเด่นในเรื่องการเงิน

⁴⁰ Asdakorn Eaksangsri, *Foreign Policy-Making in Thailand : ASEAN Policy 1967-1972* . (Michigan University Microfilms International, 1980), p.291.

⁴¹ Chintamani Mahapatra, *American Role in the Origin and Growth of ASEAN* (New Delhi : ABC Publishing House, 1990), p.70.

⁴² Administration History of the Department of State, Vol.1, Chapter 7, Part 1 : Asia, White House Report (88). Cited in Chintamani Mahapatra, *ibid.*, p. 70.

ระหว่างประเทศมารับตำแหน่งหัวหน้าคณะกรรมการพิเศษ ซึ่งจะช่วยให้สภาองเกรสยอมอนุมัติเงินและสนับสนุนโครงการดังกล่าวที่มีนายยูจินเป็นหัวหน้า⁴³

ในวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1965 ประธานาธิบดีจอห์นสันประกาศตั้งนายยูจิน แบล็ค เป็นหัวหน้าคณะกรรมการพิเศษในโครงการ Multilateral Aid Program แก่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หน้าที่สำคัญของคณะกรรมการพิเศษชุดนี้ คือการนำสหรัฐอเมริกาเข้าไปมีส่วนร่วมสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในภูมิภาคผ่านความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ และสร้างการมีส่วนร่วมให้แก่สหรัฐอเมริกา ในการเข้าไปมีบทบาทในการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาค โดยเริ่มต้นจากโครงการ Mekong Valley และการก่อตั้งธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank-ADB) ซึ่งการก่อตั้งธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียเป็นโครงการสำคัญของประธานาธิบดีจอห์นสันที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการสร้างความร่วมมือพหุภาคีภายในภูมิภาคเพื่อช่วยเหลือการพัฒนาในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁴⁴

นโยบายของสหรัฐอเมริกาในการเข้าไปมีบทบาทในการสร้างความร่วมมือพหุภาคีภายในภูมิภาคถือได้ว่าประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรมเมื่อผู้แทนจาก 31 ประเทศ รวมทั้งผู้แทนจากสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตได้มาร่วมประชุมกันที่กรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 21 ตุลาคม - 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1965 และบรรลุถึงข้อตกลงในการร่างกฎบัตรสำหรับโครงการพันล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกาของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) ภายใต้โครงการดังกล่าว ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียจะให้เงินสนับสนุนและรับประกันการลงทุน และเจ้าหน้าที่จาก ADB จะให้ความช่วยเหลือในการให้คำแนะนำแก่ประเทศต่างๆในแผนการพัฒนาประเทศ⁴⁵

ภายหลังจากนั้น ผู้แทนจาก 21 ประเทศได้มาประชุมกันที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ และได้ลงนามร่วมกันในวันที่ 4 ธันวาคม ค.ศ. 1965 ในการก่อตั้งธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) อย่างเป็นทางการ เป้าหมายหลักของสหรัฐอเมริกาต่อการก่อตั้ง ADB คือการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในด้านความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การขาดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การขาดการพัฒนาทักษะแรงงานและโครงสร้างสังคมเกษตรแบบดั้งเดิม ในขณะที่รัฐบาลและโครงสร้างสถาบันต่างๆไม่ได้สนับสนุนให้เกิดการพัฒนา ซึ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและไม่เอื้ออำนวยต่อการลงทุน

⁴³ Rowland Evans and Robert Novak, Lyndon B. Johnson : The Exercise of Power (London, 1966), p.541.

Cited in Chintamani Mahapatra, *ibid.*, p. 71.

⁴⁴ Chintamani Mahapatra, *ibid.*, p. 71.

⁴⁵ *Ibid.*, pp.71-72.

รัฐบาลสหรัฐอเมริกาเชื่อว่าการบรรเทาปัญหาต่างๆเหล่านี้สามารถทำได้โดยการให้ความช่วยเหลือสหรัฐอเมริกาจึงสนับสนุนการก่อตั้ง ADB ด้วยความหวังที่ว่า ADB จะเป็นตัวสร้างสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและดำเนินการส่งเสริมเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และคงประเทศที่ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ให้อยู่ในระเบียบเศรษฐกิจของประเทศตะวันตกต่อไป⁴⁶

และเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประเทศในภูมิภาคเอเชียภายใต้โครงการของ ADB รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจึงสนับสนุนการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคด้านเศรษฐกิจเพื่อเชื่อมโยงกับโครงการของ ADB โดยในปี ค.ศ. 1966 ประธานาธิบดีจอห์นสันได้กล่าวสนับสนุนความริเริ่มของประเทศกำลังพัฒนาในการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาค

“...สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนการสร้างองค์การความร่วมมือภายในภูมิภาค
ของประเทศกำลังพัฒนา...”⁴⁷

ประธานาธิบดีจอห์นสันได้ให้ความสนใจและการสนับสนุนองค์การอาสา (ASA) ในปี ค.ศ. 1966⁴⁸ ซึ่งได้พัฒนามาเป็นองค์การอาเซียนในปี ค.ศ. 1967 ในขณะที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายดีน รัสก์ ได้กล่าวสนับสนุนความพยายามขององค์การอาสา ในการเสริมสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และยังปรากฏการสนับสนุนการสร้างความร่วมมือ

⁴⁶ Ibid., p. 72.

⁴⁷ Administration History of the Department of State, Vol.1, Chapter 7, Part 1 : Asia, White House Report (88), p.378. Cited in Chintamani Mahapatra, ibid., p. 72.

⁴⁸ เป็นที่น่าสังเกตว่า ประเทศเกาหลีใต้ได้ริเริ่มสร้างแนวร่วมทางทหารในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1966 เกาหลีใต้ได้เชิญผู้แทนจาก 9 ประเทศ อันได้แก่ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ไต้หวัน เวียดนามใต้ และประเทศไทย เข้าร่วมการประชุมที่กรุงโซล โดยมีลาวส่งผู้แทนเข้าร่วมสังเกตการณ์ และในวันที่ 16 มิถุนายน องค์การความร่วมมือที่เรียกว่า Asian and Pacific Council (ASPAC) ได้ถือกำเนิดขึ้น โดยที่องค์การ ASPAC ไม่ได้แสดงตนเป็นองค์การความร่วมมือทางทหารในการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผยชัดเจน แต่เป็นการรวมกันเป็นหนึ่งในกรสนับสนุนการดำรงอยู่ของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค ในเวลานี้องค์การ ASPAC ถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็น 1 ใน 2 แนวร่วมในการทำสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกาใน ภูมิภาคร่วม ส่วนอีกแนวทางหนึ่งคือการก่อตั้งองค์การความร่วมมือสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาค ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทสำคัญในการก่อกำเนิดขององค์การอาเซียนผ่านการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาในด้านความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียและการเตรียมความพร้อมในการช่วยเหลือประเทศต่างๆในการริเริ่มการก่อตั้งองค์การความร่วมมือภายใน ภูมิภาคด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศภายในภูมิภาคเอง โปรดดู Chintamani Mahapatra, ibid., pp. 73-74.

ภายในภูมิภาคของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในถ้อยแถลงร่วมกันระหว่างรองประธานาธิบดี นายฮิวเบิร์ต ฮัมฟรีย์ กับจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีของไทย

“...เป็นที่ยอมรับว่าองค์การความร่วมมือภายในภูมิภาคอย่างองค์การอาสา จะสามารถดำเนินบทบาทที่สำคัญในการเป็นสถาบันความร่วมมือใหม่ที่สนับสนุนและ กระตุ้นให้เกิดแนวทางที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาค...”⁴⁹

การริเริ่มการก่อตั้งองค์การอาเซียนมีความสำคัญต่อสหรัฐอเมริกา โดยในมุมมองของ ฝ่ายสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีจอห์นสันพอใจที่เห็นการก่อตั้งองค์การอาเซียนที่ประสบความสำเร็จ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของประธานาธิบดีจอห์นสันที่กล่าวไว้ว่า

“จากความพยายามของประเทศในเอเชียในครั้งนี้ สหรัฐอเมริกาจะให้ความ ช่วยเหลือทางการเงิน ให้คำแนะนำและให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าเรา จะไม่ใช่ประเทศสมาชิกขององค์การความร่วมมือภายในภูมิภาคก็ตาม ”⁵⁰

รัฐบาลสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนการก่อตั้งองค์การอาเซียนและเสนอการให้ ความคำแนะนำและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็หลีกเลี่ยงที่จะ ยื่นมือเข้าไปแสดงตนอย่างชัดเจนในการครอบงำองค์การอาเซียนในฐานะผู้อุปถัมภ์ค้าชู โดยในเดือน พฤศจิกายน ค.ศ. 1967 รองประธานาธิบดีฮัมฟรีย์ ได้แสดงให้เห็นถึงข้อตกลงระหว่างสหรัฐอเมริกากับ อินโดนีเซียที่ “ให้ความสำคัญกับความร่วมมือภายในภูมิภาคที่ก่อตั้งขึ้นโดยประเทศภายในภูมิภาคในด้าน การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ”⁵¹ ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวที่อ้างถึงก็คือองค์การอาเซียนแม้ว่าจะไม่ได้ ระบุชื่ออย่างชัดเจน ดังที่ นายวอลท์ รอสทาว กล่าวไว้ว่า “มันมีความหมายว่าสหรัฐอเมริกาจะดำเนินการ จากเบื้องหลังไม่ใช่จากแถวหน้า”⁵² ”

⁴⁹ “Vice President Reviews Asian Problem with the Premier” Department of State Bulletin (14 March 1966) : 396-397. Cited in Chintamani Mahapatra, *ibid.*, p. 73.

⁵⁰ Administration History of the Department of State, Vol.1, Chapter 7, Part 1 : Asia, White House Report (88), p.359. Cited in Chintamani Mahapatra, *ibid.*, p. 75.

⁵¹ Department of State Bulletin (11 December 1967) : 792. Cited in Chintamani Mahapatra, *ibid.*, p. 75.

⁵² Arnfin Jorgensen-Dahl, “Extra-regional Influences on Regional Co-operation in Southeast Asia,” Pacific Community 8,3 (April 1977). Cited in Chintamani Mahapatra, *ibid.*, p. 75.

5.3.2 การก่อตั้งองค์การอาเซียน : บทบาทของถนัด คอมันตร์

ถนัดเป็นผู้มีบทบาทสำคัญผู้หนึ่งในการก่อตั้งองค์การอาเซียนในการเป็นผู้สนับสนุนการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคและทำหน้าที่เป็นผู้ประสานความเข้าใจในความขัดแย้งระหว่างอินโดนีเซีย มาเลเซียและฟิลิปปินส์ ในช่วงที่ถนัดถูกผู้นำทหารลดบทบาทในการดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาด้านการทหาร โดยเฉพาะในกรณีการเจรจาเรื่องการจัดตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยนั้น ถนัดได้ดำเนินการเพิ่มบทบาทของตนในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศใน 2 ส่วน คือ การพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการเจรจากับสหรัฐอเมริกาด้านการทหารร่วมกับผู้นำทหารไทย และหยิบยกนโยบายสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคซึ่งเป็นไปตาม Pax Americana ที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนมาดำเนินการ และทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานความเข้าใจในความขัดแย้งระหว่างอินโดนีเซีย มาเลเซียและฟิลิปปินส์ที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการก่อตั้งองค์การความร่วมมือภายในภูมิภาคอีกครั้ง ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้เป็นนโยบายที่ผู้นำทหารไม่ได้ให้ความสำคัญเทียบเท่านโยบายการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา แต่เป็นประเด็นที่ได้รับแรงสนับสนุนจากประเทศภายในภูมิภาค อันได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซียและฟิลิปปินส์ที่มีความเห็นพ้องต้องกันถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการความร่วมมือภายในภูมิภาคที่ก่อตั้งโดยประเทศภายในภูมิภาค

ถนัดได้เริ่มต้นเข้าไปมีบทบาทในการสร้างความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเข้าร่วมเป็นสมาชิกร่วมก่อตั้งขององค์การอาสาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1961 จุดมุ่งหมายขององค์การอาสาคือการเสริมสร้างความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม องค์การอาสาประกอบด้วยประเทศสมาชิกภายในภูมิภาค อันได้แก่ ไทย ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย⁵³

ในขณะเดียวกันถนัดได้พยายามชักชวนประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงดังเช่น พม่า กัมพูชา และอินโดนีเซียให้ร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมอาสา แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากในขณะนั้นพม่าและกัมพูชามีนโยบายมุ่งไปในทางไม่ฝักใฝ่กับประเทศใดประเทศหนึ่ง⁵⁴ ส่วนประเทศอินโดนีเซียมีทัศนคติในทางลบต่อสมาคมอาสา โดยมองว่า องค์การอาสาเป็นองค์การที่ขยายมาจากองค์การซีโต้ ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นแนวร่วมกับประเทศตะวันตกในการต่อต้านคอมมิวนิสต์⁵⁵

⁵³ Asadakom Eksaengsri, "Foreign Policy –Making in Thailand : ASEAN Policy, 1967-1972" p.241.

⁵⁴ Arnfinn Jorgensen-Dahl, *Regional Organization and Order in South-East Asia* ,p.18.

⁵⁵ Ibid., p.21.

ต่อมา เมื่อองค์การอาสาประสพภาวะชะงักงันเนื่องมาจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างมาเลเซีย และฟิลิปปินส์ กรณีการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนซาบารห์ ปัญหาดังกล่าวได้กลายเป็นความขัดแย้งรุนแรง เมื่ออินโดนีเซียประกาศไม่ยอมรับการครอบครองกรรมสิทธิ์ดินแดนซาบารห์ของมาเลเซีย ถนัดได้สังเกตเห็นว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาสำคัญที่ก่อให้เกิดความล้มเหลวขององค์การอาสาและมาฟิลินโดและยังเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความร่วมมือในภูมิภาค⁵⁶ ดังนั้น ถนัด คอมันตร์จึงเข้าไปมีบทบาทเป็นตัวกลางในการประสานความเข้าใจระหว่างมาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ในช่วงปี ค.ศ.1963-1964 อย่างไรก็ตาม การดำเนินการในช่วงนี้ไม่ประสบความสำเร็จ แต่ถนัดยังคงไม่ละทิ้งความพยายามดังกล่าว

“ นับตั้งแต่วาระที่ 3 ประเทศเกิดแตกแยกกันขึ้น คือ ประเทศอินโดนีเซีย กับฟิลิปปินส์ฝ่ายหนึ่งได้ตกลงที่จะยุติการติดต่อทางการทูต ทางการค้า อะไรต่ออะไรกับประเทศมาเลเซีย ประเทศไทยก็ได้สังเกตเห็นถึงความกังวลซึ่งอาจจะมีปัญหากระทบประเทศไทย เพราะเมื่อประเทศที่ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ยังแตกแยกกันได้อาจถึงขั้นใช้กำลังประหารกัน แสดงว่าภูมิภาคนี้ไม่มีความผาสุก..... เราจะอยู่เฉยๆก็กระทำได้ แต่ว่าการที่จะกระทำเช่นนั้นก็ไม่เป็นการที่จะทำให้เสถียรภาพหรือความสงบเรียบร้อยของประเทศไทยสามารถคงอยู่ได้โดยไม่ถูกกระทบกระเทือน เพราะสมัยนี้เป็นสมัยที่มีการติดต่ออย่างใกล้ชิด.. เพราะฉะนั้นประเทศไทยรัฐบาลไทยจึงสังเกตเห็นความจำเป็นที่ฝ่ายไทยจะต้องทำทุกสิ่งทุกอย่างเท่าที่จะทำได้เพื่อปิดเป่าขจัดความเป็นอริระหว่างประเทศที่อยู่รอบๆประเทศไทย.....”⁵⁷

ในช่วงปี ค.ศ. 1966 อันเป็นช่วงเวลาที่ถนัดถูกลดบทบาทในการดำเนินความสัมพันธ์และการเจรจากับสหรัฐอเมริกาในด้านการทหาร ถนัดได้หยิบยกเรื่องการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนขึ้นมาอีกครั้ง โดยการพยายามทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานความขัดแย้งระหว่างอินโดนีเซีย มาเลเซียและฟิลิปปินส์อย่างจริงจังอีกครั้ง โดยในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1966 นายนาซิโ อรามอส รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์และนายอดัม มาลิก รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซียได้ร่วมกันเจรจาเพื่อกำหนดท่าทีร่วมกันต่อความขัดแย้งระหว่างมาเลเซียกับประเทศทั้งสองที่กรุงเทพมหานคร โดยมีถนัดอยู่เบื้องหลังในการเป็นผู้ประสานงานและจัดการประชุม ภายหลังจาก

⁵⁶ Roger Irvine , “The Formative Years of Asean : 1967-1975,” in *Understanding ASEAN* , Alison Broinowski ed., (New York : St. Martin’ Press,1982), p10.

⁵⁷ จากการให้สัมภาษณ์ของ ถนัด คอมันตร์ แก่โทรทัศน์ไทยทีวี เมื่อวันที่ 14 เมษายน 2510 , ใน ประมวลคำให้สัมภาษณ์ของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 1 , หน้า 118-119.

เจรจาสิ้นสุด อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ได้ออกแถลงการณ์ร่วมกัน โดยแสดงความปรารถนาที่จะยุติความขัดแย้งกับมาเลเซียโดยสันติวิธีตามเจตนารมณ์ของข้อตกลงที่กรุงมะนิลาระหว่างฟิลิปปินส์ อินโดนีเซียและมาเลเซีย รวมทั้งยืนยันจะร่วมมือกันรักษาสันติภาพในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหาของอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม คือการร้องขอให้ถนัดสอบถามและหยั่งท่าทีของ ตนกูอัปดุล เราะห์มาน นายกรัฐมนตรีของมาเลเซียต่อการแก้ไขความขัดแย้งร่วมกันที่อาจจัดขึ้นที่กรุงเทพมหานคร ดังนั้นในวันที่ 22-26 พฤษภาคม ค.ศ.1966 จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี พร้อมด้วยถนัด ได้เดินทางไปเยือนมาเลเซียอย่างเป็นทางการ เพื่อพบปะเจรจากับตูกูอัปดุล เราะห์มาน นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย โดยเรื่องสำคัญที่จะปรึกษารือกัน คือ ความพยายามของไทยในการประสานงานและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยไทยเป็นฝ่ายนำความคิดเห็นของฝ่ายอินโดนีเซีย และผลประชุมที่จัดขึ้นในเดือนพฤษภาคมมาชี้แจงแก่ฝ่ายมาเลเซีย ซึ่งปรากฏว่าฝ่ายมาเลเซียได้ตอบรับให้มีการเจรจากับฝ่ายอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ที่กรุงเทพมหานครต่อไป⁵⁸ พร้อมกันนี้ นายกรัฐมนตรีมาเลเซียได้กล่าวแสดงความขอบคุณแก่รัฐบาลไทยที่ได้พยายามช่วยเหลือให้มีการตกลงแก้ไขปัญห ความขัดแย้งระหว่างมาเลเซียและอินโดนีเซียโดยสุจริตใจ ซึ่งฝ่ายไทยได้แสดงความพร้อมที่จะอำนวยความสะดวกสำหรับการประชุมระหว่างตูกูอัปดุล ราซัค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและรองนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย และนายอดัม มาลิก ที่จะมีขึ้นต่อไป⁵⁹

แม้ว่าความพยายามในการชักชวนประเทศพม่าและกัมพูชาเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การความร่วมมือภายในภูมิภาคของนาย อดัม มาลิก จะไม่ประสบความสำเร็จ แต่ความพยายามของถนัด ในการประสานความเข้าใจระหว่างอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ มีท่าทีว่าจะประสบความสำเร็จ เมื่อทั้งสามฝ่ายตกลงที่จะใช้กรุงเทพมหานครเป็นเวทีในการเจรจาประนีประนอม⁶⁰ โดยทางฝ่ายมาเลเซียค่อนข้างให้ความไว้วางใจและให้ความสำคัญในตัวถนัด ที่ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นถึง “ตน” ของมาเลเซียในการเป็นตัวกลางประสานความเข้าใจ ดังจะเห็นได้จากการเลื่อนวันเจรจาออกไปหลายครั้งจนกว่า ถนัดจะพร้อมและกลับมาจากกาเยือนต่างประเทศ โดยฝ่ายมาเลเซียเห็นว่า ถนัดจะต้องอยู่ที่กรุงเทพมหานครระหว่างที่มาเลเซียและอินโดนีเซียมาเจรจากัน เนื่องจากถนัดจะมีส่วนช่วยเหลืออย่างมากให้การเจรจาดำเนินไปอย่างราบรื่น⁶¹

⁵⁸ “ถนอมที่มาเลเซีย” สยามรัฐ (25 พฤษภาคม 2509) : 1.

⁵⁹ “คำแถลงร่วม นายกษ เยือนมาเลเซีย” สยามรัฐ (28 พฤษภาคม 2509) : 1.

⁶⁰ วินิตา ศุภรเสพย์ , อาเซียนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : กำเนิดและพัฒนาการ (กรุงเทพมหานคร : สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 16.

⁶¹ “การเจรจาระหว่างมาเลเซียกับอินโดนีเซียเลื่อน” สยามรัฐ (22 พฤษภาคม 2509) : 2.

“ ไทยเข้าไปเสนอแนะหาวิถีทางที่จะช่วยเหลือให้ฝ่ายที่พิพาทกันนั้นสามารถที่จะกลับไปฟื้นคืนดีเป็นมิตรกันได้ ที่เรียกกันในภาษาอังกฤษหมายถึงระหว่างประเทศว่า Good Office ว่ามีอะไรที่เราจะช่วยเหลือได้บ้าง ผมก็วิ่งไปทั่วลาลัมเปอร์บ้าง ไปมะนิลาบ้าง วนเวียนอยู่แถวนี้หลายเดือนอยู่.... ในที่สุดความพยายามนั้นก็บรรลุผลสำเร็จ โดยผู้พิพาททั้งสามฝ่ายเห็นเจตนาดีของเรา คือ ของไทยว่าไม่ต้องการอะไรนอกจากต้องการสถาปนาสันติภาพให้เกิดขึ้น และให้เกิดมีความเข้าใจระหว่างคู่พิพาท.... เขาจึงมาประชุมกันที่กรุงเทพมหานครเพื่อหาทางระงับข้อพิพาท....”⁶²

การริเริ่มและการประสานงานของฝ่ายไทย มีผลทำให้ผู้นำของประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย มาเจรจาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในกรณีดินแดนซาบาห์ในวันที่ 29 พฤษภาคม - 1 มิถุนายน ค.ศ.1966 โดยมีการพบปะเจรจาอย่างไม่เป็นทางการครั้งแรกที่บ้านของถนัด คอมันตร์ ในวันที่ 29 พฤษภาคม ภายหลังการพบปะในวันนี้ ถนัดได้ชี้แจงว่า การเจรจาดังกล่าวจะประสบความสำเร็จเพราะทั้งสองฝ่ายต่างแสดงความเป็นมิตรต่อกัน⁶³ และต่อมาได้มีการประชุมเจรจาอย่างเป็นทางการในวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 1966

ต่อมาในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1966 ถนัดได้เดินทางไปเยือนอินโดนีเซีย เพื่อเจรจาในประเด็นการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาค โดยได้เข้าพบปะกับนาย อัดัม มาลิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอินโดนีเซีย⁶⁴ การพบปะกันในครั้งนี้นับเป็นความก้าวหน้าของการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาค โดยทั้งสองฝ่ายได้แสดงท่าทีร่วมกันในการก่อตั้งองค์การความร่วมมือภายในภูมิภาค และด้วยความสามารถทางการเจรจาของถนัดทำให้อินโดนีเซียตกลงที่จะเข้าร่วมโดยขอเวลาปรับความสัมพันธ์กับมาเลเซียให้เข้าสู่สภาวะ⁶⁵ เนื่องจากทั้งนายมาลิกและ ถนัดต่างตระหนักดีว่าการก่อตั้งองค์การความร่วมมือดังกล่าวต้องขึ้นอยู่กับความร่วมมือของประเทศมาเลเซียและฟิลิปปินส์ด้วย⁶⁶ ดังนั้น ถนัดจึงได้พยายามประสานความเข้าใจระหว่างอินโดนีเซีย มาเลเซียและ ฟิลิปปินส์ซึ่งในขณะนั้น ฝ่ายอินโดนีเซียมีนโยบายที่จะลดความขัดแย้งกับมาเลเซียและสร้างความสัมพันธ์อันดี

⁶² ถนัด คอมันตร์ , “อาเซียน อดีต ปัจจุบัน และอนาคต,” ปาฐกถา ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 5 สิงหาคม 2540 , ใน *สารานุกรม* ,38 :54 .

⁶³ *สยามรัฐ* (30 พฤษภาคม 2509) : 1.

⁶⁴ *The New York Times* (30 August 1966).

⁶⁵ ถนัด คอมันตร์, “25 ปีของสมาคมอาเซียน,” ใน *25 ปีอาเซียน ปณิธานและผลงาน* (กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2535) , หน้า 2.

⁶⁶ Bernard K. Gordon , “Regionalism in Southeast Asia,” in *Man State and Society in Contemporary Southeast Asia* , Robert O. Tilman ed., (New York : Praeger,1969), p.515.

กับประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งดำเนินการก่อตั้งองค์การความร่วมมือใหม่ขึ้นแทนที่องค์การอาสา
อย่างไรก็ตามฝ่ายมาเลเซียยังคงไม่ไว้วางใจอินโดนีเซียจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ดังนั้น เมื่อนัดส่งจดหมาย
เชิญผู้นำมาเลเซียเข้าร่วมก่อตั้งองค์การความร่วมมือในภูมิภาค ผู้นำมาเลเซียได้แสดงความกังวลต่อการ
ร่วมมือกับอินโดนีเซีย โดยเฉพาะความกังวลต่อการกลับเข้ามาใช้อำนาจอีกครั้งของประธานาธิบดีซูการ์โน
อันจะส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนของท่าทีและนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซีย⁶⁷

อย่างไรก็ตาม ในช่วง 6 เดือนต่อมา ท่าทีของฝ่ายมาเลเซียต่อความขัดแย้งกับอินโดนีเซีย
ลดความแข็งกร้าวลง เนื่องมาจากการประสานงานของถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ
ต่างประเทศไทย และนายอดัม มาลิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและรองประธานาธิบดี
ของอินโดนีเซียในการสร้างองค์การความร่วมมือภายในภูมิภาคขึ้นมาใหม่ โดยนาย อดัม มาลิกได้
เดินทางไปเยือนประเทศต่างๆในภูมิภาค ดังเช่น พม่า และ กัมพูชา โดยมีจุดประสงค์เพื่อเชิญให้
ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคสนับสนุนและเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การความร่วมมือภายในภูมิภาค ใน
ขณะที่ถนัดทำหน้าที่เป็นผู้ประสานความเข้าใจและแก้ไขความขัดแย้งระหว่างอินโดนีเซีย มาเลเซีย
และฟิลิปปินส์ รวมถึงแสดงให้ผู้นำมาเลเซียและฟิลิปปินส์เห็นถึงความจำเป็นที่จะก่อตั้งความร่วมมือ
ภายในภูมิภาคขึ้นมาใหม่⁶⁸

ต่อมา ประเทศไทยจึงได้ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค อันได้แก่ อินโดนีเซีย
มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ จัดตั้งองค์การความร่วมมือในภูมิภาค คือ สมาคมประชาชาติ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations) หรือองค์การอาเซียน (ASEAN)
ขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ.1967

ปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้ถนัดสามารถแสดงบทบาทการเป็นตัวกลางประสานความเข้าใจ
ระหว่างอินโดนีเซีย มาเลเซียและฟิลิปปินส์จนกระทั่งสามารถก่อตั้งองค์การอาเซียนได้สำเร็จนั้น เนื่องมาจาก
ฝ่ายประเทศไทยไม่มีความขัดแย้งรุนแรงกับประเทศอื่นๆ ในขณะที่มาเลเซียมีความขัดแย้งกรณีดินแดน
ซาบารห์กับประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ส่งผลให้ฟิลิปปินส์ไม่อยู่ในฐานะที่จะทำหน้าที่เป็นตัวกลาง
ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างอินโดนีเซียกับมาเลเซีย ประกอบกับฟิลิปปินส์ไม่ได้รับรองรัฐและไม่มีความ
สัมพันธ์ทางการทูตกับมาเลเซีย⁶⁹ นอกจากนี้ มาเลเซียมีความขัดแย้งกับสิงคโปร์ กรณีการแยกตัวของ

⁶⁷ Arnfinn Jorgensen-Dahl, *Regional Organization and Order in South-East Asia*, p.32.

⁶⁸ Ibid.,p.34.

⁶⁹ “ผลการประชุมที่กรุงเทพมหานคร” *สยามรัฐ* (3 พฤษภาคม 2509) :10.

สิงคโปร์ออกจากกรอบการปกครองของมาเลเซีย⁷⁰ ดังนั้น ประเทศไทยจึงอยู่ในฐานะที่เหมาะสมมากที่สุด และส่วนตัวถนัดก็มีความสนิทสนมเป็นการส่วนตัวกับผู้นำทั้งสามฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งประมุขและบุคคลสำคัญในรัฐบาลมาเลเซีย⁷¹ และถนัดเองก็ได้เปิดเผยว่าตนเองมีความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นการส่วนตัวกับตนกูอับดุล เราะห์มาน นายกรัฐมนตรีของมาเลเซียที่มีมารดาเป็นคนไทย ซึ่งทำให้ง่ายต่อการเจรจาหารือกัน⁷² ในขณะเดียวกันนักวิชาการที่ศึกษาการก่อตั้งอาเซียนต่างเห็นพ้องต้องกันว่าถนัด คอมันตร์ เป็นผู้มีส่วนสำคัญต่อการก่อตั้งอาเซียน ดังเช่นในงานเขียนของ Roger Irvine เรื่อง *The Formative Years of ASEAN: 1967-1975* ระบุว่า “ การพยายามของฝ่ายไทยในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ในปี ค.ศ. 1966 เป็นการสร้างโอกาสให้เกิดการก่อตั้งองค์การความร่วมมือใหม่ในเวลาต่อมา.... ”⁷³ ในงานเขียนของ Bernard Gordon เรื่อง *Regionalism in Southeast Asia* ระบุว่า “... การก่อตั้งอาเซียนเป็นความสำเร็จส่วนหนึ่งในความพยายามของถนัด คอมันตร์.... ”⁷⁴ ส่วนในงานเขียนของ David A. Wilson เรื่อง *The United States and the Future of Thailand* ระบุว่า “ ในปี ค.ศ.1966 -1967 ไทยเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้ง องค์การความร่วมมือในภูมิภาค ขึ้นมาใหม่อันได้แก่ องค์การอาเซียน.... ”⁷⁵

การสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับ Pax Americana อันเป็นสิ่งที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนการก่อตั้งองค์การความร่วมมือภายในภูมิภาค เพื่อเชื่อมโยงประเทศต่างๆเข้าสู่โครงสร้าง Pax Americana ในระดับภูมิภาค ซึ่งถนัดก็ได้ดำเนินนโยบายตาม Pax Americana นี้มาดำเนินการจนประสบความสำเร็จ ซึ่งฝ่ายผู้นำทหารไทยก็ได้ขัดขวางหรือคัดค้านการดำเนินการดังกล่าวของถนัดเนื่องจากเห็นว่าเป็นสหรัฐอเมริกาเองก็ให้การสนับสนุนการก่อตั้งอาเซียน อีกทั้งยังเห็นว่าองค์การอาเซียนเป็นองค์การความร่วมมือที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อจุดประสงค์ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมซึ่งไม่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในด้านความมั่นคง⁷⁶ ในขณะที่

⁷⁰ Roger Irvine ,“The Formative Years of ASEAN : 1967-1975,” in *Understanding ASEAN* , Alison Broinowski ed.,p11.

⁷¹ “ผลการประชุมที่กรุงเทพมหานคร” *สยามรัฐ* : 10.

⁷² สัมภาษณ์ ถนัด คอมันตร์, 18 พฤษภาคม 2545.

⁷³ Roger Irvine ,“The Formative Years of ASEAN : 1967-1975,” in *Understanding ASEAN* , Alison Broinowski ed.,p11.

⁷⁴ Bernard K. Gordon , “Regionalism in Southeast Asia,” in *Man State and Society in Contemporary Southeast Asia* , Robert O. Tilman ed. , p.519.

⁷⁵ David A. Wilson , *The United States and the Future of Thailand* (London:Praeger,1980),p.55.

⁷⁶ Asadakorn Eksaengsri, “Foreign Policy –Making in Thailand : ASEAN Policy,1967-1972” p.285.

บุคคลสำคัญในรัฐบาลทหารไทยดังเช่นนายพจน์ สารสิน นายบุญชนะ อัดถาวรและนายสุนทร หงส์ลดารมย์ต่างสนับสนุนและยอมรับการก่อตั้งอาเซียน โดยต่างเห็นว่าองค์การอาเซียนน่าจะเป็น ประโยชน์ต่อการเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย⁷⁷

5.4 บทบาทของถนัด คอมันตร์ต่อการส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเวียดนาม

นอกเหนือไปจากการที่ไทยอนุญาตให้สหรัฐอเมริกา เข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทยแล้ว การเข้าไปผูกพันกับ Pax Americana ด้านความมั่นคงโดยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามเวียดนาม ของไทยภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกายิ่งเพิ่มมากขึ้น จากการทำรัฐบาลไทยถูกร้องขอจากรัฐบาล เวียดนามใต้ให้ส่งทหารไทยเข้าร่วมรบในสงครามเวียดนามในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1966 เพื่อช่วยยับยั้ง การคุกคามของเวียดนามเหนือ และในปี ค.ศ.1967 รัฐบาลไทยได้ตัดสินใจส่งกองกำลังเข้าไปใน เวียดนามใต้ร่วมกับกองกำลังสหรัฐอเมริกา ในการรบกับเวียดนามเหนือ อันส่งผลให้ไทยเข้าไปเกี่ยวพันกับ สงครามเวียดนามโดยตรงอย่างเต็มตัว⁷⁸

การพิจารณาส่งทหารไทยเข้าร่วมรบในสงครามเวียดนามตามคำร้องขอของเวียดนามใต้ ของรัฐบาลจอมพลถนอมนั้น เริ่มต้นมาจากการพิจารณาให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่เวียดนามใต้ โดยได้มีการนำเรื่องเข้าพิจารณาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีได้ลงมติรับหลักการให้ ความช่วยเหลือทางทหารแก่เวียดนามใต้ โดยให้กระทรวงกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ กระทรวงกลาโหมจึงได้ดำเนินการให้กองทัพอากาศส่งหน่วยบิน ประกอบด้วย นักบินเครื่องบินลำเลียง 10 คน กับช่างอากาศ 6 คน ไปสนับสนุนกองทัพอากาศเวียดนามใต้ปฏิบัติการบินด้วยเครื่องบิน ลำเลียงแบบ C-47 เมื่อวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 1965 โดยเรียกนามรหัสหน่วยนี้ว่า หน่วยบินวิคตอรี (Victory Wing Unit) และได้มีการจัดตั้งกองบังคับการหน่วยช่วยเหลือทางทหารในเวียดนามใต้ (Royal Thai Military Assistance Command, Vietnam: RTMAC-V) ขึ้นที่กรุงไซ่ง่อน เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 1966 เพื่อควบคุมการปฏิบัติงานของหน่วยการบินวิคตอรีร่วมกับฝูงบินลำเลียงที่ 415 ของเวียดนามใต้ ต่อมาในเดือนเมษายน ค.ศ. 1966 ภายหลังจากที่รัฐบาลเวียดนามใต้ขอร้องมายังรัฐบาลไทยให้ช่วยเหลือ ทางทหารเพิ่มเติมเกี่ยวกับกำลังทหารเรือแล้ว คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติให้จัดส่งเรือรบจากกองทัพเรือ ไปช่วยเหลือเวียดนามใต้ แต่ก่อนที่จะจัดส่งกำลังทางเรือไปนั้น ในวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ. 1966

⁷⁷ โปรตดู พจน์ สารสิน, “การเปลี่ยนแปลงนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศในทางเศรษฐกิจ” *สารานุกรม* 17 (กุมภาพันธ์ , 2510) : 14. และ บุญชนะ อัดถาวร, *บันทึกของทูตไทย* , หน้า 75,439,475,626,949. อ้างใน Asadakorn Eksaengsri, “Foreign Policy –Making in Thailand : ASEAN Policy,1967-1972” p.287.

⁷⁸ Wiwat Mungkandi, “A Security Syndrome (1949-1975)” in *A Century and A Half of Thai-American Relations* ,p.99.

คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบให้กองทัพอากาศจัดส่งนักบินและเจ้าหน้าที่ไปเพิ่มเติมให้กับหน่วยบินวิกตอรี โดยขึ้นอยู่ในความควบคุมทางยุทธการของกองบินใหญ่ลำเลียงทางอากาศทางยุทธวิธี 315 ของสหรัฐอเมริกา (US 315th Tactical Airlift Wing) และในวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1966 กองทัพเรือได้จัดส่งเรือหลวงพงษ์ซึ่งเป็นเรือยกพลขึ้นบกขนาดใหญ่และเรือ ต.12 ซึ่งเป็นเรือตรวจการณ์ใกล้ฝั่งไปร่วมปฏิบัติการในเวียดนามใต้ โดยขึ้นสมทบกับหน่วยบริการขนส่งทางทะเลทางทหารของสหรัฐอเมริกาประจำกรุงไซ่งอน (Military Sea Transportation Service, Saigon : MSTS) และกองเรือเฉพาะกิจที่ 115 ตามลำดับ โดยใช้นามรหัสว่า หน่วยเรือซีฮอร์ส (Sea Horse Task Element) ⁷⁹

เมื่อรัฐบาลเวียดนามใต้แจ้งขอความช่วยเหลือทางทหารจากไทยเพิ่มเติมในวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ.1966 เนื่องจากเวียดนามใต้กำลังตกอยู่ในสภาวะวิกฤติ คณะรัฐมนตรีได้มีการพิจารณาในเรื่องดังกล่าวและมีมติให้กระทรวงกลาโหมจัดกำลังรบภาคพื้นดินในอัตรากรมทหารอาสาสมัครไปปฏิบัติการในเวียดนามใต้ กองทัพบกจึงจัดตั้งเป็นหน่วยเฉพาะกิจในนามรหัสจางอานค็อก (Queen's Cobra Unit) ซึ่งนับเป็นกองกำลังหน่วยแรกของกองทัพบกที่ได้ปฏิบัติการในสงครามเวียดนาม และต่อมากกระทรวงกลาโหมได้ปรับปรุงกองบังคับการหน่วยช่วยเหลือทางทหารในเวียดนามใต้มาเป็นกองบัญชาการกองกำลังทหารไทยในเวียดนามใต้ (Headquarters Royal Thai Force Vietnam : HQRTFV) ขึ้นตรงต่อกองบัญชาการทหารสูงสุด มีหน้าที่บังคับบัญชาหน่วยทหารไทยที่ปฏิบัติการอยู่ในเวียดนามใต้ โดยประสานงานกับกองบัญชาการทหารสูงสุดของเวียดนามใต้และองค์การช่วยเหลือทางทหารฝ่ายโลกเสรี (The Free World Military Assistance Organization : FWMAO) ⁸⁰

ในช่วงเวลานั้น ถนัดได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในคณะรัฐมนตรี โดยถนัดได้แสดงทัศนคติเห็นด้วยต่อกรให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่เวียดนามใต้และชี้แจงสาเหตุที่ไทยส่งทหารเข้าไปร่วมรบกับสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม เนื่องจาก ถนัดเห็นว่าคอมมิวนิสต์มีเป้าหมายที่จะครอบครองประเทศไทย เนื่องจากไทยตั้งอยู่ใจกลางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเริ่มจากการเข้าครอบครองประเทศเพื่อนบ้าน ดังเช่น เวียดนามเหนือ ลาว และเวียดนามใต้ที่กำลังอ่อนแอจากการเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตก และประเทศไทยเป็นเป้าหมายต่อไปของคอมมิวนิสต์ ดังนั้น การส่งทหารไปช่วยสหรัฐอเมริการบกับเวียดนามเหนือจะทำให้คอมมิวนิสต์ลดความก้าวร้าวลงได้ และยังเห็นว่าสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศเดียวที่เข้ามาช่วยเหลือเวียดนามใต้ในการต่อต้านการคุกคามของคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของไทย ในขณะที่ประเทศตะวันตกอื่นๆ

⁷⁹ กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด, ประวัติการรบของทหารไทยในสงครามเวียดนาม (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง,2541) ,หน้า 55-56.

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 56-57.

ไม่สนใจช่วยเหลือไทย ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดที่สามารถช่วยเหลือไทยในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ ในขณะที่การดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรกับจีนไม่สามารถกระทำได้ โดยยกตัวอย่างประเทศกัมพูชาที่พยายามดำเนินนโยบายผูกมิตรกับจีน แต่ในท้ายที่สุดกัมพูชาก็ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของจีน⁸¹

“ผมเห็นด้วยที่เราส่งทหารไปร่วมรบในเวียดนาม เพราะเรารู้ว่าฝ่ายเวียดนามเหนือมีนโยบายที่จะยึดครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งไทยด้วย...”⁸²

การตัดสินใจส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเวียดนามเพิ่มเติมอีกครั้งเกิดขึ้นในช่วงกลางปีค.ศ.1967 โดยประเด็นสำคัญที่รัฐบาลทหารไทยคำนึงถึงในการตัดสินใจก็คือผลประโยชน์ที่ฝ่ายไทยจะได้รับจากสหรัฐอเมริกาและการเจรจาต่อรองกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาซึ่งนำโดยนายเลียวนาร์ด อังเกอร์ เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกาที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อตอบแทนที่ไทยส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเวียดนาม ในขณะที่จุดยืนของฝ่ายสหรัฐอเมริกานั้น ต้องการให้กองกำลังของประเทศพันธมิตร ดังเช่นประเทศไทยดำเนินการให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่เวียดนามใต้และการส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเวียดนาม ภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา อันเนื่องมาจากปัจจัยทางการเมืองภายในของสหรัฐอเมริกาที่มีการเพิ่มจำนวนผู้คัดค้านการทำสงครามเวียดนาม ส่งผลให้ผู้นำสหรัฐอเมริกาต้องอาศัยประเทศพันธมิตรในการส่งทหารเข้าร่วมรบมากขึ้น ทดแทนการใช้ทหารสหรัฐที่โดนคัดค้านจากประชาชนในประเทศ⁸³

โดยในขณะนั้นจอมพลถนอมและพล.อ.อ.ทวีได้พยายามเจรจาต่อรองให้สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ไทยมากขึ้น เพื่อเป็นการตอบแทนจากการที่ไทยส่งทหารไปร่วมรบในสงครามเวียดนาม ในขณะที่สื่อมวลชนไทยได้ลงข่าวในทำนองที่ว่านายกรัฐมนตรีไทยเปิดเผยว่าทัศนคติของผู้นำไทยและอเมริกันในเรื่องของสงครามเวียดนามไม่สอดคล้องกัน⁸⁴ และฝ่ายถนัดได้ออกมากล่าวในลักษณะเชิงกร้าวเพื่อกดดันฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกากว่า “ประเทศไทยมีทางเลือกอีกหลายวิธี

⁸¹ ดูรายละเอียดได้จากคำให้สัมภาษณ์ของ ถนัด คอมันตร์ แก่ นายทาคาชิ โอเกะ เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2510 , ใน ประมวลคำให้สัมภาษณ์ของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 1 , หน้า 4-5.

⁸² สัมภาษณ์ถนัด คอมันตร์ , 18 พฤษภาคม 2545.

⁸³ W. Scott Thompson, Unequal Partner : Philippines and Thai Relations with the United States 1965-1975 (London:Lexington Books,1975),pp.84-85.

⁸⁴ ไทยรัฐ (31 กรกฎาคม 2509) :1. , สยามรัฐ (31 กรกฎาคม 2509) :1.

ที่จะช่วยเหลือเวียดนามใต้ ดังเช่นการให้ความช่วยเหลือทางการเมืองและเศรษฐกิจ ไม่ได้มีเฉพาะแต่การให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่เวียดนามใต้ " ⁸⁵ ส่งผลให้การต่อรองของผู้นำทหารได้ผลมากขึ้น โดยต่อมาไม่นานฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้เสนอที่จะให้ความช่วยเหลืออย่างไม่จำกัดในการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

และในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ถนัดและนายพจน์ สารสินได้เดินทางไปกรุงวอชิงตันในเดือนตุลาคม ค.ศ.1967 เพื่อปรึกษาหารือกับประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาและนายโรเบิร์ต แมคนามารา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ในเรื่องการต่อรองให้สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณอาวุธยุทโธปกรณ์และการฝึกทหารไทยอีก 10,000 คนที่จะส่งไปร่วมรบในสงครามเวียดนามเพิ่มเติม ⁸⁶

การเดินทางไปในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อฝ่ายผู้นำทหารให้ความสำคัญกับถนัดในการไปเจรจากับสหรัฐอเมริกา ถนัดก็ยินดีเจรจาในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ของฝ่ายทหารให้ โดยในการเจรจากับประธานาธิบดีจอห์นสัน ถนัดได้เป็นตัวแทนของจอมพลถนอมในการสร้างเงื่อนไขในการขออาวุธยุทโธปกรณ์เพิ่มเติมให้แก่กองทัพไทยหากไทยตัดสินใจส่งทหารไปร่วมรบในสงครามเวียดนามเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ 8,500 คน เพิ่มเป็น 10,000 คน โดยอ้างเหตุผลเพื่อเสริมสร้างกำลังทหารไทยภายในประเทศที่มีความสำคัญต่อการปกป้องความมั่นคงของประเทศและรักษาเสถียรภาพทางการเมืองของไทย และถนัดยังเสริมอีกว่า การเพิ่มเติมจำนวนทหารเป็น 10,000 คนนี้เป็นเพียงก้าวแรกและไม่ใช้มาตรการการสนับสนุนสหรัฐอเมริกาขั้นสุดท้ายของไทยเท่านั้น ประเทศไทยยังมีความตั้งใจที่จะให้ความช่วยเหลือสหรัฐอเมริกาในเวียดนามอีก ⁸⁷

⁸⁵ Siam Times (29 July 1967). cited in W. Scott Thompson, Unequal Partner : Philippines and Thai Relations with the United States 1965-1975 ,p.85.

⁸⁶ Memorandum of Conversation between The U.S. President , Minister of Foreign Affairs Thanat Khoman and Minister of National Development Pote Sarasin, 6 October 1967. in Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII : Mainland Southeast Asia; Regional Affairs. Available from : www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zm.html

⁸⁷ Memorandum of Conversation between The U.S. President , Minister of Foreign Affairs Thanat Khoman and Minister of National Development Pote Sarasin, 6 October 1967. in Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII : Mainland Southeast Asia; Regional Affairs. Available from: www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zm.html

ภายหลังจากการปรึกษาหารือกัน ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้เสนอจะให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณ การติดตั้งอาวุธและการฝึกทหารให้แก่ทหารไทยจำนวนดังกล่าว พร้อมกับจะเพิ่มเติมงบประมาณความช่วยเหลือทางทหาร (Military Aid Program: MAP) ในปี ค.ศ.1968 และ 1969 จากเดิมที่ตั้งเอาไว้ 60 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เป็น 75 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ⁸⁸

การเดินทางกลับมาจากสหรัฐอเมริกาของถนัดและนายพจน์ในครั้งนี้ได้มาพร้อมกับคำยืนยันการเพิ่มความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยจากฝ่ายสหรัฐอเมริกา ซึ่งในท้ายที่สุดฝ่ายไทยได้ตัดสินใจส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเวียดนามเพิ่มเติม และฝ่ายไทยก็ได้รับเงินช่วยเหลือทางทหารมูลค่า 15 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกาต่อปีเป็นระยะเวลา 2 ปี ในการพัฒนากองทัพไทยเพื่อเป็นการตอบแทนที่ไทยส่งทหารไปร่วมรบในสงครามเวียดนาม

ในช่วงเวลาตั้งแต่การดำเนินการเข้าสู่ Pax Americana ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1958 เป็นต้นมาจนถึงช่วงสงครามเวียดนาม ประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายไปตาม Pax Americana มาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนามและการดำเนินนโยบายสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคของถนัด คอมันตร์ จนกระทั่งนำมาสู่การก่อตั้งองค์การอาเซียน ในบทต่อไปจะอธิบายให้เห็นถึง ความแตกแยกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของผู้นำทหารไทยกับถนัด คอมันตร์ภายใต้โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸⁸ Ibid., and Memorandum of Conversation between Minister of Foreign Affairs Thanat Khoman , Minister of National Development Pote Sarasin, Charge d'Affaires of Thailand Arun Panupong, Secretary of Defense Robert S. McNamara, Assistant Secretary of Defense Paul C. Warnke, Deputy Assistant Secretary of Defense Richard C. Steadman and Thai Desk Officer, Department of State Moncrieff J. Spear, 6 October 1967. in *Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII : Mainland Southeast Asia; Regional Affairs* . Available from : www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zn.html

บทที่ 6

การปรับแนวนโยบายใหม่ (ค.ศ. 1968-1971)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศตั้งแต่ปีค.ศ.1968 เป็นต้นมาได้ส่งผลให้ ทัศนคติดำเนินนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ การกระทำดังกล่าวทำให้ทัศนคติดำเนินนโยบายเป็นเอกเทศแตกต่างไปจากผู้นำทหารที่ยังคงยืนยันการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่อไป ทัศนคติดำเนินการหิบบกองค์การอาเซียนมาเป็นทางเลือกในการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงและดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้สร้างความไม่พอใจและก่อให้เกิดเสียงคัดค้านอย่างรุนแรงจากฝ่ายผู้นำทหารไทยและฝ่ายต่างๆในประเทศ ในบทนี้จะอธิบายให้เห็นถึงการปรับบทบาทของทัศนคติไปตามการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง Pax Americana ด้วยการดำเนินนโยบายที่เป็นเอกเทศแตกต่างจากผู้นำทหารไทย อันได้แก่การส่งเสริมให้องค์การอาเซียนเป็นทางเลือกที่สำคัญในการดำเนินนโยบายความมั่นคงของไทยและการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์

6.1 ไทยกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ

ในช่วงปี ค.ศ.1968 เป็นต้นมา โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงจากสภาพดุลอำนาจแบบสองขั้วอำนาจระหว่างประเทศมหาอำนาจฝ่ายโลกเสรีประชาธิปไตยและฝ่ายคอมมิวนิสต์มาเป็นสภาพความสัมพันธ์สามเส้าระหว่าง สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียตและจีนคอมมิวนิสต์ โดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากการไม่สามารถได้รับชัยชนะในสงครามเวียดนามของสหรัฐอเมริกาจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง Pax Americana จากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และการปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนคอมมิวนิสต์ รวมทั้งการผ่อนคลายความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต ในขณะที่ฝ่ายค่ายคอมมิวนิสต์ได้เกิดความแตกแยกระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนคอมมิวนิสต์

6.1.1 การปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

จุดเริ่มต้นของการปรับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาอยู่ที่การดำเนินการโจมตีใหญ่ภายใต้ปฏิบัติการ Tet Offensive ของฝ่ายเวียดนามเหนือในเดือนมกราคม ค.ศ.1968 ซึ่งได้สร้างความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ให้แก่กองกำลังของสหรัฐอเมริกาและทำให้เวียดนามเหนือสามารถเข้าโจมตี

และควบคุมเมืองสำคัญของเวียดนามได้ไว้ได้ ส่งผลให้ผู้นำสหรัฐอเมริกาตระหนักถึงความสูญเสียและผลกระทบที่สหรัฐอเมริกาได้รับจากการทำสงครามเวียดนามและหันมาทบทวนบทบาทของตนเองในสงครามเวียดนาม ซึ่งก่อนหน้านี้ผู้นำสหรัฐอเมริกายังคงมั่นใจในศักยภาพทางทหารทั้งทางด้านกำลังพลและอาวุธยุทโธปกรณ์ของสหรัฐอเมริกาว่าจะสามารถได้รับชัยชนะเหนือเวียดนามเหนือได้

นอกจากนี้การเข้าไปพัวพันในสงครามเวียดนามของได้ก่อให้เกิดกระแสการคัดค้านสงครามเวียดนามภายในประเทศมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งในขณะนั้นมุมมองของสาธารณชนชาวอเมริกันต่อสงครามเวียดนามได้เปลี่ยนแปลงไปและเกิดการประท้วงต่อต้านสงครามเวียดนาม โดยประชาชนชาวอเมริกันเริ่มมองเห็นว่าการทุ่มเทพยายามต่างๆของสหรัฐอเมริกาทั้งทางด้านงบประมาณ กำลังคน และอาวุธยุทโธปกรณ์อันมหาศาลของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาไม่ได้ทำให้ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้รับชัยชนะ และยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศจากการชะงักงันของการลงทุนทั้งภายในและต่างประเทศ เนื่องจากนักลงทุนไม่มั่นใจในเสถียรภาพค่าเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา¹ รวมทั้งยังเห็นว่าสงครามเวียดนามได้เปลี่ยนจากสงครามด้านอุดมการณ์ระหว่างฝ่ายเสรีประชาธิปไตยกับฝ่ายคอมมิวนิสต์มาเป็นสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนามเหนือ ซึ่งส่งผลให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก² นอกจากนี้การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสงครามเวียดนามอย่างเต็มตัวยังเป็นการเปิดช่องพรกการเมืองฝ่ายตรงข้ามของรัฐบาลโจมตีความล้มเหลวของรัฐบาลในการทุ่มเทพยายามอย่างมหาศาลไปในการทำสงครามเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงใกล้การเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาคณใหม่ที่จะมีขึ้น

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ได้ส่งผลให้ผู้นำสหรัฐอเมริกาต้องหันมาทบทวนนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะหลักการทรูแมน (Truman Doctrine) ที่ได้ให้คำมั่นสัญญาอย่างไม่มีขอบเขตจำกัดในอันที่สหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือและแทรกแซงในวิกฤตการณ์อันเกิดจากการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้สร้างภาระและการสิ้นเปลืองทรัพยากรของสหรัฐอเมริกา ความล้มเหลวของนโยบายการใช้กำลังทหารในการรักษาผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาที่มีอยู่ทั่วโลกและที่ซึ่งสหรัฐอเมริกาเรียกว่าเป็นการรักษาความเป็นระเบียบระหว่างประเทศนั้นส่งผลให้สหรัฐอเมริกาต้องหันมาทบทวนนโยบายเดิมของตนเองทั้งทหารและทางการทูต

¹ Robert J. McMahon, *The Limits of Empire : The United States and Southeast Asia since World War II* ,p.149.

² Wiwat Mungkandi, "A Security Syndrome (1949-1975)," in *A Century and A Half of Thai-American Relations* , p. 102.

โดยในวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ.1968 ประธานาธิบดีจอห์นสันได้ประกาศต่อสาธารณชนอย่างเป็นทางการว่าจะไม่ส่งทหารสหรัฐอเมริกา เข้าช่วยเหลือเวียดนามใต้เพิ่มเติมและหยุดการปฏิบัติการโจมตีทางอากาศและทางเรือต่อเวียดนามเหนือ และต่อมาในเดือนมกราคม ค.ศ.1969 นายริชาร์ด นิกสันได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนใหม่ของสหรัฐอเมริกา นายนิกสันได้พยายามลดความผูกพันทางการทหารและการยุติบทบาทของสหรัฐอเมริกาในการสู้รบในสงครามเวียดนามอย่างสมเกียรติ โดยการประกาศนโยบาย Vietnamization กล่าวคือ สหรัฐอเมริกาจะดำเนินการถอนทหารของสหรัฐอเมริกาออกจากเวียดนามใต้ โดยสหรัฐอเมริกายังคงให้การสนับสนุนเวียดนามใต้ในด้านอาวุธยุทโธปกรณ์และการฝึกทหารเพื่อให้เวียดนามใต้สามารถปกป้องความมั่นคงจากการรุกรานของเวียดนามเหนือได้ด้วยตัวเอง³

ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1969 ประธานาธิบดีนิกสันได้ประกาศยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายต่างประเทศใหม่ของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เรียกว่า Nixon Doctrine อันมีใจความสำคัญว่า สหรัฐอเมริกาจะลดพันธกรณีทางทหารโดยตรงที่มีต่อประเทศต่างๆ อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาจะยังคงให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศพันธมิตรในเอเชียต่อไปเพื่อให้สามารถปกป้องความมั่นคงของประเทศตนเองได้ แต่ประเทศเหล่านี้ต้องใช้งบกำลังภายในประเทศในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศด้วยตนเอง กองกำลังสหรัฐอเมริกาก็จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวด้วย⁴

ในขณะเดียวกันผู้นำสหรัฐอเมริกาทะหนักว่าสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากจีนคอมมิวนิสต์และสหภาพโซเวียตในการที่สหรัฐอเมริกาคงถอนตัวออกจากสงครามเวียดนามและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประธานาธิบดีนิกสันได้ปรับเปลี่ยนนโยบายใหม่ต่อจีนคอมมิวนิสต์จากการเผชิญหน้าอย่างศัตรูมาสู่การปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน เนื่องจากการขยายอำนาจทางทหารของสหภาพโซเวียต ในขณะที่การสนับสนุนของประชาชนภายในประเทศต่อการใช้จ่ายทางการทหารของสหรัฐอเมริกาลดน้อยลง และการไม่ประสบความสำเร็จในการรบในสงครามเวียดนาม สหรัฐอเมริกาหวังไว้ว่าการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์จะช่วยให้การเจรจาสันติภาพกับฝ่ายเวียดนามเหนือซึ่งจีนคอมมิวนิสต์หนุนหลังอยู่นั้นประสบความสำเร็จ⁵

³ Ibid., pp.100-105.

⁴ โปรดดู Robert S. Litwak , *Détente and the Nixon Doctrine : American Foreign Policy and the Pursuit of Stability, 1969-1976* (Cambridge : Cambridge University Press, 1984), p.52-55.

⁵ William E. Griffith, *Peking , Moscow and Beyond* (Washington : The Center for Strategic and International Studies , 1973),p.3.

ในขณะที่เดียวกันสถานการณ์ภายในโลกฝ่ายคอมมิวนิสต์ในขณะนั้นได้เกิดความแตกแยกขึ้นระหว่างสหภาพโซเวียตและจีนคอมมิวนิสต์จนถึงขั้นปะทะกันด้วยกำลังทหารตามพรมแดนแถบแม่น้ำอัสซูรี ในปี ค.ศ. 1969 และการที่สหภาพโซเวียตทำการบุกเชกโกสโลวาเกียในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1968 ตามมาด้วยการประกาศหลักการเบรชเนฟ (Breznev Doctrine) ในเดือนต่อมา ซึ่งมีใจความสำคัญว่าสหภาพโซเวียตถือสิทธิที่จะเข้าแทรกแซงในประเทศสังคมนิยมใดก็ตาม หากว่าประเทศสังคมนิยมนั้นถูกคุกคาม เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้จีนคอมมิวนิสต์เกิดความหวาดระแวงสหภาพโซเวียตเป็นพิเศษ⁶

ในสภาวะความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนคอมมิวนิสต์ดังกล่าวส่งผลให้ประธานาธิบดีนิกสันตระหนักถึงโอกาสที่สหรัฐอเมริกาจะดำเนินการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ในรูปของการลดความตึงเครียดระหว่างกัน ซึ่งเริ่มปรากฏให้เห็นได้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1969 จากการผ่อนปรนกฎระเบียบทางการค้าและการติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์ และการถอนกองทัพเรือที่ 7 ออกจากช่องแคบไต้หวันและระงับการส่งเครื่องบินตรวจการณ์ออกสืบความลับในจีน และการกระชับความสัมพันธ์ในระดับประชาชนที่เรียกว่า ping-pong diplomacy ด้วยการส่งนักกีฬาปิงปองสหรัฐอเมริกาไปแข่งขันที่ประเทศจีนในเดือนเมษายน ค.ศ. 1971 และตามมาด้วยการเดินทางไปเยือนจีนอย่างลับๆของนายเฮนรี คิสซิงเจอร์ ที่ปรึกษาด้านความมั่นคงซึ่งเป็นคนสนิทของประธานาธิบดีนิกสันในเดือนกรกฎาคมปีเดียวกันเพื่อหาช่องทางในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกัน

และต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1972 ประธานาธิบดีนิกสันได้สร้างประวัติศาสตร์สำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนคอมมิวนิสต์ด้วยการเดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการตามคำเชิญของนายโจวเอนไหล นายกรัฐมนตรีของจีนคอมมิวนิสต์ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศให้กลับเข้าสู่สภาวะปกติ จนนำไปสู่การลงนามในแถลงการณ์ร่วมเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Communique) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการปรับความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศให้กลับสู่สภาวะปกติ (Normalization) และภายหลังการลงนามในแถลงการณ์ร่วมเซี่ยงไฮ้ ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนคอมมิวนิสต์ได้ดำเนินไปในทิศทางที่ดีขึ้น จนสามารถเปิดสำนักงานติดต่อ (Liaison Office) ในเมืองหลวงของสองประเทศ ซึ่งถือเป็นการตั้งสถานทูตอย่างไม่เป็นทางการ

ในขณะที่เดียวกันประธานาธิบดีนิกสันก็ได้พยายามสร้างสมดุลทางอำนาจระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต จากการที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกาตระหนักถึงการพัฒนาศักยภาพทางทหารของสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะทางด้านขีปนาวุธข้ามทวีป และกังวลถึงการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในอียิปต์และอินเดีย ในขณะที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องมีการลดการใช้จ่ายทาง

⁶ Ibid., pp.10-15.

ทหารลง ดังนั้นฝ่ายสหรัฐอเมริกา จึงมุ่งหาทางเจรจาตกลงกับสหภาพโซเวียตในปัญหาทั้งหลายนี้ และใช้การปรับความสัมพันธ์กับจีนมาช่วยกระตุ้นให้สหภาพโซเวียตกระตือรือร้นที่จะเจรจากับสหรัฐอเมริกามากขึ้น⁷ จนกระทั่งฝ่ายสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตได้มีการเจรจาลดอาวุธระหว่างกันจนบรรลุถึงการลงนามในความตกลงการเจรจาจำกัดอาวุธทางยุทธศาสตร์(Strategic Arms Limitation Talk-SALT Agreement)ในปีค.ศ.1972⁸

การผ่อนคลายความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศมหาอำนาจฝ่ายคอมมิวนิสต์ทั้งสองนี้ นับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงสำคัญในโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่ส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นๆในโลก ไม่เว้นแม้แต่ประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบอย่างเต็มที่จากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อสงครามเวียดนามและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างกะทันหัน โดยที่ผู้นำไทยไม่ได้เตรียมตัวรับสถานการณ์ไว้ล่วงหน้า

6.1.2 ท่าทีของไทยต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ

การตัดสินใจของประธานาธิบดีจอห์นสันในการยุติการทิ้งระเบิดโจมตีเวียดนามเหนือและการหันมาเจรจาสันติภาพกับฝ่ายเวียดนามเหนือได้สั่นคลอนความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาครั้งใหญ่ การเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้เป็นผลโดยตรงอย่างสำคัญต่อประเทศพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยที่ได้ทุ่มเทอย่างมากมาในการสนับสนุนและช่วยเหลือสหรัฐอเมริกาทำสงครามเวียดนามและร่วมต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์ที่เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของภูมิภาคอย่างกว้างขวางทั้งภายในและภายนอกประเทศ ส่งผลให้ผู้นำไทยเห็นว่านโยบายใหม่ของสหรัฐอเมริกาคือที่น่ากังวลใจอย่างยิ่ง โดยมองว่าการประกาศหยุดทิ้งระเบิดโจมตีเวียดนามเหนือและการเรียกร้องให้มีการเจรจาสันติภาพกับฝ่ายเวียดนามเหนือแสดงให้เห็นถึงการพยายามถอนตัวออกจากภูมิภาคและละทิ้งประเทศพันธมิตรไว้เบื้องหลัง⁹

เมื่อประธานาธิบดีจอห์นสันได้ประกาศต่อสาธารณชนว่าจะไม่ส่งทหารสหรัฐอเมริกาเข้าช่วยเหลือเวียดนามใต้เพิ่มเติม และหยุดการปฏิบัติการโจมตีทางอากาศและทางเรือต่อเวียดนามเหนือเมื่อวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ.1968 รวมทั้งประกาศยืนยันจะไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา

⁷ Ibid.,p.3.

⁸ Ibid.,pp.5-10.

⁹ Robert J. McMahon, "Ambivalent Partners: The Lyndon Johnson Administration and its Asian Allies" in *The Foreign Policies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam* , H.W. Brands ,ed.,p.182.

ที่จะมีขึ้นในอีกไม่กี่เดือนข้างหน้า ชาวดังกล่าวนี้ได้สร้างความตระหนกและความกังวลให้กับรัฐบาลไทย ต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างดี

ถนัดได้กังวลต่อท่าทีสหรัฐอเมริกาดังกล่าวเป็นอย่างมาก โดยหลังจากการประกาศหยุดทิ้งระเบิดของประธานาธิบดีจอห์นสัน ถนัดได้กล่าวด้วยความตกใจว่า “เป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวง” และเห็นว่า “การประนีประนอมกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่ว่าในทางใดๆ เท่ากับเป็นการยอมแพ้ต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์” ถนัดยังแสดงความข้องใจต่อไปอีกว่า “ท่านจะคาดหวังให้คนอื่นเชื่อถือและศรัทธาในตัวท่านได้อย่างไร ถ้าท่านยังไม่ศรัทธาในตัวของตนเองเลย”¹⁰ นอกจากนี้ถนัดยังได้แสดงความไม่เห็นด้วยต่อการเปลี่ยนแปลงท่าทีของประธานาธิบดีจอห์นสันที่จะเลิกใช้วิธีกดดันทางทหาร หันมาใช้วิธีทางการทูต เพื่อให้เวียดนามเหนือหันมาเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เนื่องจากถนัดเห็นว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือจะฉวยโอกาสนี้ยอมเจรจาเพื่อให้มีเวลาตั้งตัวและจะโฆษณาชวนเชื่อไปในทางที่ว่า การที่สหรัฐอเมริกาใช้กำลังทหารช่วยเหลือเวียดนามใต้เป็นนโยบายที่ผิดพลาดรวมทั้งการที่ประธานาธิบดีจอห์นสันประกาศหยุดการโจมตีเวียดนามเหนือออกไปเท่ากับเป็นการยอมจำนนต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์แล้ว¹¹

ส่วนผู้นำทหารไทยที่เลือกการไว้วางใจและอยู่ข้างเดียวกับสหรัฐอเมริกาและรู้สึกมั่นคงในเสถียรภาพทางการเมืองภายในและสถานการณ์ภายในอินโดจีนกับการมีจำนวนทหารและฐานทัพสหรัฐอเมริกาที่เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆในประเทศไทย¹² ต่างก็เห็นท่าไม่ดีจากการเปลี่ยนแปลงท่าทีของสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ และมีความเห็นเช่นเดียวกันว่า การเจรจาเพื่อยุติสงครามแทนที่การใช้กำลังทหารจะทำให้เวียดนามเหนืออยู่ในฐานะที่ได้เปรียบเวียดนามใต้และจะประสบความสำเร็จในที่สุดซึ่งจะทำให้ไทยตกอยู่ในฐานะอันตราย เนื่องจากรัฐบาลไทยได้ให้การสนับสนุนนโยบายของสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนามมาโดยตลอด¹³

¹⁰ New York Time , February 7, 1968, p.13 ; New York Time , March 23, 1968, p.2 . cited in Robert J. McMahon, *Ibid.*, p.182.

¹¹ โปรดดูถ้อยแถลงของ ถนัด คอมันตร์ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายของประธานาธิบดีจอห์นสันต่อสงครามเวียดนามได้ใน ถนัด คอมันตร์ , “อนาคตของเอเชียอยู่ที่ไหน,” ปาฐกถา ณ กรุงเทพมหานคร, 16 เมษายน 2511, ใน ประมวลถ้อยแถลงของฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ เล่ม 4 , หน้า 32. และ ถนัด คอมันตร์ , “นโยบายใหม่ของสหรัฐอเมริกาต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,” ปาฐกถา ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 19 กรกฎาคม 2511. เรื่องเดียวกัน , หน้า 54-61.

¹² Sarasin Viraphol , Directions in Thai Foreign Policy ,p.13.

¹³ Charles E. Merson and Astri Suhrke, Strategies of Survival : The Foreign Policy Dilemmas of Small States (St. Lucia : University Queensland Press, 1978) ,p.122-123.

ดังนั้นจอมพลถนอม กิตติขจร จึงได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีฉุกเฉินในวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1968 และได้ยื่นประท้วงไม่ให้สหรัฐอเมริกาถอนทหารและความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากเวียดนามใต้ และละทิ้งประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยฝ่ายไทยได้ยื่นข้อเสนอถึงความจำเป็นที่สำคัญทางภูมิศาสตร์ ข้อผูกพันในฐานะพันธมิตร และความเสี่ยสละของไทยในการให้ความช่วยเหลือสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม¹⁴ แต่คำเรียกร้องของไทยไม่สามารถทำให้สหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงท่าทีได้ และการที่สหรัฐอเมริกายุติการทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือโดยไม่ปรึกษาผู้นำไทยแสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วประเทศไทยซึ่งเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดที่สุดของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ได้มีความหมายหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสหรัฐอเมริกาเลย

ในต้นเดือนพฤษภาคม 1968 จอมพลถนอมจึงเดินทางไปสหรัฐอเมริกาพร้อมด้วยผู้ในระดับสูงของไทยทั้งทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง อันได้แก่ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายพจน์ สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ พล.ท.แสวง เสนาณรงค์ พล.ท. เกียรติศักดิ์ ชมะนันท์ และนายเรณู สวรรค์สิทธิ์ ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เพื่อจะรู้ให้ได้ว่าสหรัฐอเมริกาจะทำอย่างไรกับไทยต่อไปภายใต้ นโยบายและจุดยืนใหม่ของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อสงครามเวียดนาม¹⁵

ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้ตระหนักถึงท่าทีของฝ่ายไทยและได้คาดการณ์ปฏิกิริยาของฝ่ายไทยที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายสหรัฐอเมริกาต่อเวียดนามไว้ก่อนแล้วว่า ประเทศไทยจะต้องไม่พอใจและประท้วงเมื่อมีเครื่องบ่งชี้ถึงการลดพันธกรณีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ฝ่ายสหรัฐอเมริกาจึงได้มีการเตรียมการตอบข้อสงสัยและประเมินสิ่งที่ฝ่ายไทยต้องการจากการเดินทางมาในครั้งนี้ ดังจะเห็นได้จากในวันที่ 6 พฤษภาคม ก่อนหน้าที่จอมพลถนอมและคณะจะเดินทางมาถึง นายดีน รัสก์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีหนังสือถึงประธานาธิบดีจอห์นสันแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแก่ประธานาธิบดีจอห์นสันในการเจรจากับจอมพลถนอม โดยนายรัสก์ได้เสนอให้ประธานาธิบดีจอห์นสันกล่าวให้จอมพลถนอม กลายความกังวลในเรื่องพันธกรณีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อไทยและเรื่องเวียดนาม สหรัฐอเมริกายืนยัน

¹⁴ Astri Suhrke-Goldstein , "Thailand : Trapped in the Bamboo Image," *Australian Outlook* 22 , 8 (December 1968) : 335.

¹⁵ *New York Time* , May 7, 1968, p.5 .cited in Robert J. McMahon, "Ambivalent Partners: The Lyndon Johnson Administration and its Asian Allies" in *The Foreign Policies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam* , H.W. Brands ,ed. ,p.182.

จะไม่ให้การถอนทหารสหรัฐอเมริกาออกจากเวียดนามกระทบถึงความช่วยเหลือของสหรัฐฯในการต่อต้านขบวนการคอมมิวนิสต์ภายในไทยตามที่จอมพลถนอมเป็นกังวล โดยจะยังให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลทหารในการปราบปรามภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ภายในประเทศต่อไป รายละเอียดปรากฏดังนี้¹⁶

“ จอมพลถนอมมีความกังวลใน 3 ประเด็นใหญ่ ได้แก่ 1) พันธกรณีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศไทย โดยเฉพาะภายหลังการหมดวาระการดำรงตำแหน่งของท่าน (ประธานาธิบดีจอห์นสัน) 2) ทิศทางนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาต่อเวียดนาม และ 3) การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาต่อการพัฒนาประเทศและโครงการต่อต้านขบวนการคอมมิวนิสต์ภายในประเทศไทย

a) พันธกรณีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศไทย จอมพลถนอมและผู้นำระดับสูงของไทยมีความกังวลอย่างมากต่อการถอนทหารสหรัฐอเมริกาออกจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสถานการณ์ทางการเมืองภายในสหรัฐอเมริกาในส่วนของกระทบต่อประเทศไทย และจอมพลถนอมได้ถามถึงกองกำลังทางอากาศของสหรัฐอเมริกาที่เหลืออยู่ในประเทศไทยภายหลังการถอนทหารสหรัฐอเมริกาออกจากเวียดนาม

ข้อเสนอแนะ ท่านควรอธิบายถึงสถานการณ์ทางการเมืองภายในอย่างเต็มที่และตรงไปตรงมา โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และให้คำมั่นที่จะตกลงให้มีการปรึกษาร่วมกันถึงการถอนทหารสหรัฐอเมริกาออกจากประเทศไทย

b) ประเด็นเวียดนาม

- 1) สถานการณ์ทางทหาร จอมพลถนอมต้องการรู้ว่าฝ่ายเราเองพัฒนาการของสถานการณ์ทางทหารอย่างไร ผู้นำไทยรู้สึกว่าคุณภาพเราไม่ให้ความสำคัญอย่างพอเพียงกับการให้ความช่วยเหลือรัฐบาลและกองกำลังของเวียดนามได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฝ่ายถนอมเสนอให้มีการพูดคุยกับผู้นำเวียดนาม โดยกระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกัน

¹⁶ Memorandum from Secretary of State Rusk to President Johnson Washington, May 6, 1968.

ข้อเสนอแนะ 1. ท่านควรบอกกล่าวแก่จอมพลถนอมถึงทิศทางที่เราจะ
ทำในสงคราม

2. ท่านควรแสดงความรู้สึกยินดีต่อความตั้งใจของถนัดที่
ต้องการให้มีการเจรจาพูดคุยกับผู้นำเวียดนาม แต่ให้อธิบายว่าแนวทางของถนัด
หากเสนอในช่วงเวลานี้อาจถูกฝ่ายอื่นร่วมกันต่อต้านได้

2) การเจรจา ฝ่ายไทยซึ่งเคยมีความรู้สึกที่ไม่ยินดีต่อการเจรจาที่
เจนีวาในปี ค.ศ. 1962 มาก่อน อาจรู้สึกสงสัยในการเจรจาและ
คงจะเรียกร้องให้ฝ่ายไทยเข้าไปมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ
อย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะ 1. ท่านต้องเน้นย้ำว่าเรากำลังมุ่งมั่นเข้าสู่กระบวนการเจรจา
2. ทบทวนให้เห็นถึงความพยายามที่ติดต่อกับฝ่ายเวียดนาม
เหนือด้วยการอธิบายถึงเหตุผลที่ต้องการให้มีการเจรจา

3. ท่านต้องทำให้จอมพลถนอมมั่นใจว่าจุดยืนของฝ่าย
เราในการเจรจาดังอยู่บนพื้นฐานของแถลงการณ์ร่วมมะนิลาและตั้งอยู่บนการปฏิบัติตาม
Geneva Accord ของลาวและเวียดนาม

c) การสนับสนุนการต่อต้านขบวนการคอมมิวนิสต์ภายในประเทศและ
การพัฒนาประเทศไทย ฝ่ายผู้นำไทยกังวลต่อการถอนทหารสหรัฐอเมริกาออกจาก
ประเทศไทยที่อาจกระทบถึงการต่อต้านขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศ จอมพล
ถนอมคงจะเรียกร้องให้มีการเร่งส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ตามโครงการ Military Aid
Program และ Agency for International Development เพื่อต่อต้านขบวนการ
คอมมิวนิสต์ภายในประเทศ และจอมพลถนอมอาจจะถามถึงความช่วยเหลือของ
สหรัฐอเมริกาในการสร้างถนนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

ข้อเสนอแนะ 1. ให้แสดงความพอใจในการปราบปรามขบวนการ
คอมมิวนิสต์ภายในประเทศอย่างถูกต้องตามกฎหมายที่กำลังดำเนินการอยู่

2. ให้ความมั่นใจแก่ฝ่ายไทยว่าเรากำลังเร่งดำเนินการ
ส่งความช่วยเหลือตามโครงการ Military Aid Program และ Agency for
International Development อยู่

3. แสดงความหวังว่าฝ่ายไทยจะยังคงจัดสรรทรัพยากร
อย่างเต็มที่ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเขตพื้นที่ชนบทที่ถูกคุกคามโดย
คอมมิวนิสต์ต่อไป "

จอมพลถนอมและคณะได้เข้าพบกับประธานาธิบดีจอห์นสันและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐอเมริกาในวันที่ 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1968 ประธานาธิบดีจอห์นสันและเจ้าหน้าที่ระดับสูงได้พยายามทำให้จอมพลถนอมคลายกังวลและให้คำมั่นว่า สหรัฐอเมริกาไม่ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายใดๆ ต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹⁷ สหรัฐอเมริกายังคงยืนยันพันธกรณีที่มีต่อไทยและพึ่งพาไทยต่อไปในฐานะที่เป็นฐานปฏิบัติการทางทหารและการข่าวในอินโดจีน อีกทั้งไทยจะยังคงได้รับประโยชน์จากการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาต่อไป โดยเฉพาะความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและการคลังไหลของเงินทุนจากสหรัฐอเมริกาเข้าสู่เศรษฐกิจไทย¹⁸

การถอนตัวของสหรัฐอเมริกาออกจากสงครามเวียดนามได้ปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อประธานาธิบดีคนใหม่ของสหรัฐอเมริกา นายนิคสันได้ประกาศนโยบายสนับสนุนการถอนทหารสหรัฐอเมริกาที่อยู่ตามภูมิภาคต่างๆ และในวันที่ 8 มิถุนายน ค.ศ. 1969 ประธานาธิบดีนิคสันได้พบปะเจรจากับประธานาธิบดีเวียดนามใต้ที่เกาะมิดเวย์เพื่อประกาศการถอนทหารสหรัฐอเมริกาออกจากเวียดนามใต้จำนวน 25,000 คน ภายในเดือนสิงหาคม ขบวนการประกาศถอนทหารออกจากเวียดนามใต้ต่อสาธารณชนของสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ได้สร้างความกังวลให้แก่รัฐบาลไทยเป็นอย่างมาก¹⁹ ภายหลังจากต่อมาไม่นานในเดือนกรกฎาคม ประธานาธิบดีนิคสันได้ประกาศหลักการนิคสัน (Nixon Doctrine) อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการปรับนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อสงครามเวียดนามและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ท่าทีของผู้นำไทยต่อการประกาศ Nixon Doctrine ของฝ่ายสหรัฐอเมริกาแตกต่างกับถนัดอย่างชัดเจน และเป็นประเด็นที่ทำให้แนวนโยบายของฝ่ายผู้นำทหารกับถนัดเริ่มไม่ลงรอยกันอีกครั้ง โดยผู้นำทหารไทยยังคงเชื่อมั่นและวางใจในพันธกรณีที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกายืนยันต่อผู้นำทหารไทยเนื่องมาจากผู้นำทหารไทยเล็งเห็นว่าการคงอยู่ภายใต้การประกันความมั่นคงของประเทศจากสหรัฐอเมริกา ทำให้ไทยไม่ต้องเผชิญหน้ากับภัยคุกคามคอมมิวนิสต์เพียงลำพังและไทยยังได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการใช้จ่ายของกองทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย ซึ่งทำให้เศรษฐกิจของไทยมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ 1960 อีกทั้งความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกายังเป็นการเสริมสร้างอำนาจและความมั่นคงให้กับรัฐบาลทหารของไทยอีกด้วย ส่งผลให้

¹⁷ Robert J. McMahon, "Ambivalent Partners: The Lyndon Johnson Administration and its Asian Allies" in *The Foreign Policies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam* , H.W. Brands ,ed. ,p.183.

¹⁸ Scope Paper for Thanom Visit, May 1968, NSF, Thailand Thanom Visit(I), box 285, LBJ Libraly. cited in Robert J. McMahon, *Ibid.*,p.182.

¹⁹ R. Sean Randolph, *The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985* . p.131.

ผู้นำทหารไม่ต้องการที่จะละทิ้งพันธกรณีทางความมั่นคงกับสหรัฐอเมริกา²⁰ ดังนั้น ผู้นำทหารไทยยังคงดำเนินนโยบายที่พึ่งพาสหรัฐอเมริกาทางด้านความมั่นคงต่อไปและวางใจในพันธกรณีที่อยู่กับสหรัฐอเมริกาโดยยังคงเชื่อถือคำยืนยันของฝ่ายสหรัฐอเมริกาที่ยืนยันพันธกรณีกับไทยจากคำยืนยันของประธานาธิบดีนิกสันในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1969 ที่จะคงพันธกรณีกับไทยต่อไป²¹ และอีกครั้งในวันที่ 28 กรกฎาคม ค.ศ. 1969 ประธานาธิบดีนิกสัน ได้เดินทางมาเยือนไทยพร้อมกับกล่าวยืนยันว่าไทยเป็นประเทศที่มีความสำคัญต่อสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและสหรัฐอเมริกาจะยังคงพันธกรณีที่มิต่อไทยเอาไว้²² นอกจากนี้ นาย Spiro Y. Agnew รองประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้เดินทางเยือนประเทศไทยสองครั้งในปี ค.ศ. 1970 พร้อมกับย้ำคำมั่นสัญญาของประธานาธิบดีนิกสันที่มีต่อผู้นำไทยว่าจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงในนโยบายของสหรัฐอเมริกา และจะยังคงรักษาพันธกรณีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศไทยและประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้²³ ทำที่ดังกล่าวของผู้นำสหรัฐอเมริกาส่งผลให้ผู้นำทหารไทยยังคงยึดมั่นกับสัญญาด้วยวาจาของฝ่ายสหรัฐอเมริกาต่อไป แม้ว่าในขณะนั้นกระแสการคัดค้านการเข้าร่วมสงครามเวียดนามภายในประเทศและภายในสภาคองเกรสของสหรัฐอเมริกาจะเพิ่มขึ้นและสหรัฐอเมริกาเองมีการเปลี่ยนแปลงท่าทีในการหยุดการโจมตีและทยอยถอนทหารออกจากเวียดนามก็ตาม

ในขณะที่ฝ่ายถนัดรู้สึกเคลือบแคลงสงสัยในพันธกรณีที่สหรัฐอเมริกา มิต่อไทยจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหรัฐอเมริการั้งนี้ ซึ่งในส่วนตัวของถนัดได้ตีความ Nixon Doctrine ว่าเป็นถ้อยแถลงที่หมายถึงการถอนตัวของสหรัฐอเมริกา ไม่ใช่เป็นเพียงนโยบายแบ่งภาระและความรับผิดชอบระหว่างสหรัฐอเมริกากับมิตรประเทศเท่านั้น²⁴ ถนัดผิดหวังและไม่พอใจเป็นอย่างมากกับการประกาศ Nixon Doctrine ซึ่งในทัศนะของถนัดหมายถึงการถอนตัวของสหรัฐอเมริกาออกจากสงครามเวียดนาม โดยไม่มีการปรึกษาไทยในฐานะที่เป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และได้ร่วมหัวจมท้ายในการสนับสนุนและช่วยเหลือสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามเวียดนามมาโดยตลอดรวมทั้งไม่พอใจที่สหรัฐอเมริกาไม่ได้ให้ไทยเข้าไปมีส่วนร่วมในการเจรจาหยุดยิงและการเจรจาสันติภาพ

²⁰ Sarasin Viraphol, *Directions in Thai Foreign Policy* ,p.13.

²¹ "US Assures Thanom of Commitment," *Bangkok Post* (30 March 1969).

²² *Foreign Affairs Bulletin* 8 (June – July 1969) : 430.

²³ John K. Emerson , "Uncertainty in Pacific Asia," *The Pacific Community* (April 1970) : 476.

²⁴ โปรดดูรายละเอียดใน ถนัด คอมันตร์, "ไทยตัดสินใจชะตาของตนเองได้หรือไม่," *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* 11,8 (สิงหาคม , 2516) : 71.

ที่กรุงปารีส²⁵ แม้ว่าทางฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเองจะพยายามให้ฝ่ายไทยเห็นว่าสหรัฐอเมริกาไม่ได้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างรุนแรงตามที่ถนัดเข้าใจ ดังที่ถนัดได้เปิดเผยว่า มือดีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเคยดำรงตำแหน่งในสมัยประธานาธิบดีเคนเนดี และประธานาธิบดีจอห์นสันได้มาพบและเจรจากับ ถนัด 2 ครั้ง โดยได้กล่าวกับ ถนัด ว่าอย่าถือ “Nixon Doctrine” เป็นหลักมากนัก เนื่องจากประธานาธิบดีนิกสันแถลงเช่นนี้เพื่อเอาใจประชาชนอเมริกันที่เบื่อหน่ายสงครามเวียดนามมิใช่เพื่อวางหลักนโยบายต่างประเทศที่ตายตัว ความหมายที่แท้จริงอาจเป็นอย่างอื่นก็ได้²⁶

ถนัดได้แสดงความคิดเห็นและท่าทีที่ไม่พอใจสหรัฐอเมริกาที่ทวงบุญคุณไทยโดยมองข้ามความเสียหายของไทยและไทยเองก็ได้รับผลเสียหายจากการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาอีกด้วย โดยเฉพาะเรื่องการยินยอมให้ทหารสหรัฐอเมริกา เข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงท่าทีจากการมองสหรัฐอเมริกาเป็นพันธมิตรที่พึ่งพาหลักของไทยมาเป็นการโกรธเคืองสหรัฐอเมริกาที่ทำให้ตัวถนัดเสียหน้าและเสียความรู้สึกนั้น จะเห็นได้จากงานเขียนและคำกล่าวของ ถนัดที่แสดงออกมาอย่างเจ็บปวดและแค้นเคืองสหรัฐอเมริกาในระยะต่อมา ดังเช่น

²⁵ ถนัด ได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้เขียนเกี่ยวกับความรู้สึกที่มีต่อการถอนตัวของสหรัฐอเมริกา ออกจากสงครามเวียดนามว่า “สหรัฐอเมริกา แพ้สงครามเวียดนาม แพ้การรบต่อเวียดนาม เค้าไม่ได้ปรึกษาไทยในการถอนทหาร แม้แต่การเจรจาที่ปารีสกับเวียดนามเหนือ เค้าก็ไม่ได้ปรึกษาเรา บอกเราก็ต่อเมื่อตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ผมรู้สึกไม่พอใจ ฝ่ายเราก็บอกให้เค้ารู้ว่าอย่าทำแบบนี้คบกันยาก สหรัฐอเมริกา เค้าก็รู้ แต่เค้าไม่ต้องการให้เราเข้าไปมีส่วนร่วม เค้าเกรงว่าเราจะไปขัดแย้งกับเค้า เค้าก็เลยไม่ปรึกษาเรา เค้าบอกก็ต่อเมื่อเค้าไปตกลงมาแล้ว และยังมาบอกเราอีก ว่า ดีกว่าท่านไปรู้เองจากวิทยุนะ...” สัมภาษณ์, ถนัด คอมันตร์ ,18 พฤษภาคม 2545.

²⁶ โปรดดูรายละเอียดใน ถนัด คอมันตร์, “ไทยตัดสินใจชะตาของตนเองได้หรือไม่,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 11,8 (สิงหาคม , 2516) : 71.

“ ทูตสหรัฐอเมริกา²⁷ ได้กล่าวเป็นเชิงเตือนความจำด้วยว่า ประเทศของท่านได้ให้เงินช่วยเหลือไทยมาแล้วอย่างมากมาย... เหตุใดจึงไม่กล่าวถึงประโยชน์ที่สหรัฐได้รับจากไทยบ้าง เช่นการที่สหรัฐอเมริกา ย้ายเครื่องบินรบ เช่น B52 จากเกาะกวมมาปฏิบัติการจากฐานทัพอากาศที่อุตะปะกา สามารถประหยัดเงินค่าใช้จ่ายได้ปีละสิบล้านดอลลาร์และในการที่เครื่องบินรบชนิดอื่นๆ มาตั้งปฏิบัติการจากฐานทัพในประเทศไทย เช่น อูดร โคราซ ตาคลี ฯลฯ สหรัฐอเมริกาสามารถประหยัดเงินและช่วยชีวิตทหารของตนได้มากน้อยเท่าใด ถ้าต้องการเสนอข้อคิดให้สมดุลและใกล้เคียงกับความเป็นจริงก็น่าจะกล่าวถึงข้อเท็จจริงด้านนี้บ้าง ไม่ปิดเงียบไว้และกล่าวถึงแต่บุญคุณที่สหรัฐอเมริกา อ้างว่าทำให้แก่บ้านเมืองและคนไทย.... การที่ฝ่ายไทยได้รับผลเสียหายทางการเมืองทั้งภายในและภายนอก การขาดเสรีภาพในการดำเนินนโยบายเพราะมีความกดดัน เนื่องจากทหารต่างตัวเข้ามาอยู่ในบ้านเมืองเรา และต้องมีภาระอย่างมากมายในการร่วมมือกับฝ่ายอเมริกัน ไม่ทำให้มิตรของเรา(สหรัฐอเมริกา)เห็นใจเราเท่าใดนัก....”²⁸

²⁷ ทูตสหรัฐอเมริกา ในคำกล่าวของ ถนัด หมายถึง นายเลียวนาร์ด อังกอร์ เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา ประจำประเทศไทย ซึ่งได้กล่าวปราศรัยในรายการประเทศไทยก้าวหน้า ทางโทรทัศน์ช่อง 4 ในหัวข้อเรื่อง “หลักการนิกันและความสัมพันธ์ระหว่างไทย-อเมริกัน ” เพื่อชี้แจงและหาเสียงสนับสนุนนโยบายต่างประเทศทั่วไปของสหรัฐอเมริกาและนโยบายเกี่ยวกับประเทศไทย นาย Leonard Unger ได้แสดงจุดยืนของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทยไว้ว่า สหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องคงทหารสหรัฐอเมริกาไว้ในประเทศไทย ภายหลังจากที่สถานการณ์ในเวียดนามได้คลี่คลายความตึงเครียดลงโดยความตกลงสันติภาพระหว่างเวียดนามเหนือ-ใต้จะมีผลหรือไม่และจะได้รับการปฏิบัติตามมากน้อยเพียงใดนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกึ่งกลางของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาพร้อมไว้เพื่อยับยั้งการละเมิดข้อตกลงดังกล่าวซึ่งย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อเอเชียอาคเนย์โดยเฉพาะไทยอย่างแน่นอน นอกจากนี้ยังได้อ้างถึงความช่วยเหลือต่างๆที่สหรัฐอเมริกาได้ให้แก่ไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1951 เป็นต้นมาอันมีมูลค่ามหาศาล โปรดดูรายละเอียดคำปราศรัยของนายเลียวนาร์ด อังกอร์ ดังกล่าวได้ใน เลียวนาร์ด อังกอร์, “หลักการนิกันและความสัมพันธ์ระหว่างไทย-อเมริกัน,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 11,8 (สิงหาคม , 2516) : 67-70.

²⁸ ถนัด ได้ออกมาเขียนวิจารณ์และตอบโต้คำปราศรัยของนายเลียวนาร์ด อังกอร์ โดยเนื้อหาโดยรวมแล้วแสดงออกถึงความไม่พอใจสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ โปรดดูรายละเอียดของคำวิจารณ์ของถนัดต่อคำปราศรัยของนายเลียวนาร์ด อังกอร์ได้ใน ถนัด คอมนันต์, “ไทยตัดสินใจชะตาของตนเองได้หรือไม่,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 11,8 (สิงหาคม , 2516) : 70-76.

“ อันที่จริง ถ้าฝ่ายอเมริกันไม่เห็นแก่ตัวจนเกินไปและนำใจของตนไปใส่ใจคนอื่นบ้าง ก็น่าจะตั้งปัญหาถามตนเองว่า ถ้ามีประเทศที่สามมาขอใช้ฐานทัพในสหรัฐอเมริกา เพื่อทิ้งระเบิดต่อเพื่อบ้านของสหรัฐอเมริกา คนอเมริกันจะพอใจหรือไม่ที่ประเทศของเขาถูกใช้เป็นเครื่องมือสำหรับทำสงครามในยามสงบ?..... ”²⁹

แม้กระทั่งในภายหลังจากที่ถนัดออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแล้ว เมื่อถนัดมองย้อนกลับไปถึงเวลาที่สหรัฐอเมริกาปรับเปลี่ยนนโยบายต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความรู้สึกโกรธเคืองสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นก็ยังไม่เปลี่ยนแปลงไป ถนัดยังคงตอกย้ำถึงความผิดหวังและไม่พอใจสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของถนัด ภายหลังจากที่ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแล้ว

“ กระแสการคัดค้านต่อต้านจากประชาชนเริ่มก่อหวอดและทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ คนอเมริกันทั้งที่เป็นสื่อมวลชน นักศึกษา ครูบาอาจารย์ และโดยเฉพาะวิทยุโทรทัศน์ บ่อนภาพที่ทำให้คนทั้งประเทศท้อถอยหมดกำลังใจต่อผู้.... ดังนั้น คนอเมริกันเหล่านี้จึงเป็นฝ่ายที่ทำให้สหรัฐอเมริกาแพ้สงครามและก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ทั้งหมด นอกจากนี้ ในการรณรงค์ให้สหรัฐอเมริกาแพ้สงครามก็มีการโจมตีกล่าวหาพาดพิงมาถึงประเทศไทย ในทำนองที่ว่าไทยสมรู้ร่วมคิดกับรัฐบาลอเมริกันจนถึงขนาดที่ยอมให้ทหารอเมริกัน โดยเฉพาะกองบินทิ้งระเบิด B52 มาตั้งฐานทัพอยู่ที่เกาะตะกั่วเพื่อช่วยทำสงครามเวียดนาม ดังนั้น แทนที่จะสำนึกบุญคุณไทยที่ทำให้แก่ฝ่ายอเมริกาไม่ต้องเสียเวลาบินมาจากกวม (Guam) กลับกลายเป็นว่าไทยมีส่วนในการทำผิดในการที่สมรู้ร่วมคิดในสงครามเวียดนาม นี่คือผลลัพธ์ที่น่าบัดสีของการร่วมมือกับอเมริกา.... ”³⁰

“ บทเรียนที่ฝ่ายไทยพึงจดจำไว้ในการร่วมมือกับประเทศใหญ่ๆ คือจะต้องระลึกรอคอยใจอยู่เสมอว่า ประเทศใหญ่ จะร่วมมือกับประเทศเล็กก็ต่อเมื่อเขาแสวงหาประโยชน์ของเขา... เมื่อเขาได้ประโยชน์ที่เขาต้องการหรือประสบความสำเร็จแล้ว เขาจะสละอีกฝ่ายหนึ่งทิ้ง และผละทิ้งไปโดยไม่คำนึงถึงว่าฝ่ายที่เคยร่วมมือกับเขาจะต้องเผชิญกับความลำบากยากเย็น

²⁹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 71.

³⁰ ถนัด คอมันตร์, “ประเทศไทยกับโครงสร้างใหม่ของโลก – ผลสะท้อนทางเศรษฐกิจและการเมือง,” ปาฐกถา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,24 สิงหาคม 2530 , ใน สารานุกรม 38 (กุมภาพันธ์ 2531) : 122-123.

เพียงไร ในกรณีเวียดนาม เมื่อเขาเห็นว่าไม่มีทางชนะได้แล้ว เขาก็แยก
เจรจาสงบศึก แล้วถอนตัวรีบม้วนเสื่อกลับบ้าน โดยไม่แยแสคู่ขาของ
เขา.....”³¹

“ ในการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา ไทยได้ประสบการณ์หลายอย่าง
เช่น สังเกตว่า ถ้าเขาช่วยเหลืออะไรแก่เรา เขาจะลงบัญชีอย่างละเอียด
และลำเลิกซ้ำแล้วซ้ำเล่า แต่ถ้าผู้อื่นช่วยเขา เช่น ไทยยอมให้เขาส่งทหาร
มาตั้งในบ้านเรา และใช้ดินแดนเพื่อไปรบราผู้อื่นซึ่งทำให้เราต้องรับทุกข์
กรรมอย่างใหญ่หลวง เขาจะไม่สนใจแยแสและไม่ให้ความสำคัญแต่อย่างใด
เช่น คำพูดของนาย Blackburn ที่ว่า เมื่อสหรัฐอเมริกา หมดความจำเป็นที่จะ
ต้องอาศัยไทย เช่นในระหว่างสงครามเวียดนาม สหรัฐอเมริกาก็จะให้การปฏิบัติ
แก่ไทยเหมือนกับชาติอื่นๆ ไม่ควรจะมาเรียกร้องสิทธิพิเศษแต่อย่างใด..”³²

อีกทั้งถนัดยังได้มองแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ผู้นำไทย
รวมทั้งถนัดเชื่อมั่นและไว้วางใจในการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างมาก ดังจะ
เห็นได้จากการเขียนบทความกล่าวถึงพันธมิตรระหว่างสหรัฐอเมริกาและไทย ภายใต้สนธิสัญญาที่ได้
และแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์ ในทำนองที่ว่าพันธมิตรดังกล่าวมีความหละหลวมไม่สามารถประกัน
ความมั่นคงของไทยได้และประเทศไทยไม่สามารถพึ่งพาพันธมิตรดังกล่าวได้ ทั้งๆที่ในช่วงที่ไทยลง
นามในแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์นั้น ผู้นำทหารไทยรวมถึงถนัดต่างยอมรับและเห็นชอบกับการลงนาม
ในแถลงการณ์ร่วมดังกล่าวและกล่าวอ้างแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์ในการดำเนินความสัมพันธ์ทาง
ทหารร่วมกับสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลาที่ไทยเข้าไปพัวพันกับสงครามเวียดนาม “...พันธะที่มีอยู่
ภายใต้สนธิสัญญา สปอ. และแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์มีลักษณะหละหลวมอยู่มาก ซึ่งเป็นการยาก
ที่ประเทศไทยจะพึงฝากผีฝากไข้ไว้ได้ หรือถ้ามีใครคิดจะฝากก็นับว่าเป็นการเสี่ยงอันตรายอย่างยิ่ง
ยวด...”³³ และยังเห็นได้จากการปฏิเสธว่าแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์ ไม่มีข้อความใดๆที่ผูกมัดไทย
“ การลงนามใน Joint Communique เป็นเอกสารที่ไม่มีคุณค่าในทางสถานะทางกฎหมายระหว่าง

³¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 123.

³² เรื่องเดียวกัน , หน้าเดียวกัน.

³³ ถนัด คอมันตร์ , “ประเทศไทยกับกองกำลังทหารต่างดาว,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 12 (สิงหาคม 2517) ,หน้า 39-40.

ประเทศ มีเพียงการทำ ความเข้าใจระหว่างสองประเทศ ถ้ามีการรุกรานจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ ทั้งสองประเทศจะปรึกษาหารือร่วมกันภายใต้รัฐธรรมนูญของทั้งสองฝ่าย....”³⁴

นอกจากนี้ ทัศนียังแสดงทัศนคติที่บ่งชี้ว่า ทัศนคติที่ว่าพันธกรณีดังกล่าวไม่ผูกพันสหรัฐอเมริกาในการประกันความมั่นคงของไทยเท่ากับพันธกรณีที่สหรัฐอเมริกาทำต่อญี่ปุ่นและฟิลิปปินส์ “ฐานะของประเทศไทยในส่วนของที่เกี่ยวกับสหรัฐอเมริกา แตกต่างจากฐานะของญี่ปุ่นและฟิลิปปินส์มาก เพราะทั้งสองประเทศที่กล่าวแล้วมีกติกาสัญญารักษาความมั่นคงร่วมกันกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งกำหนดพันธะไว้อย่างแน่นอนหนาและรัดกุมยิ่งกว่าพันธะแห่งสนธิสัญญา สปอ. มาก...”³⁵

นอกเหนือไปจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนามแล้ว การปรับสัมพันธภาพระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนคอมมิวนิสต์ที่แสดงออกมาในระหว่างปี ค.ศ. 1969-1970 จากการที่สหรัฐอเมริกาเป็นฝ่ายคลี่คลายความตึงเครียดระหว่างสองประเทศโดยการแก้ไขและผ่อนผันข้อจำกัดบางอย่างในการติดต่อและการค้าขายระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนคอมมิวนิสต์ รวมทั้งการถอนกองเรือรบที่ 7 ออกจากช่องแคบไต้หวันและงดส่งเครื่องบินตรวจการออกไปสืบความลับในจีน³⁶ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการพยายามสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน และการแสดงท่าทีผ่อนปรนของสหรัฐอเมริกาในการสนับสนุนไต้หวัน ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่สร้างความขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ

การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง Pax Americana ดังกล่าวนั้นนโยบายของสหรัฐอเมริกาได้เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญต่อทัศนคติของถนัดจากที่เคยชื่นชมและสนับสนุนการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาเป็นความไม่พอใจและพยายามหันกลับมาประเมินค่ามั่นสัญญาที่สหรัฐอเมริกามีต่อตนและพิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อประเทศคอมมิวนิสต์ อันได้แก่ สหภาพโซเวียต จีน และประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคอมมิวนิสต์ใหม่ด้วยสายตาใหม่ให้สอดคล้องกับโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป³⁷ การที่ถนัดเชื่อมั่นในสหรัฐอเมริกามากและมองผลประโยชน์ของประเทศไปโนทางสอดคล้องกับสหรัฐอเมริกา เมื่อสหรัฐอเมริกาปรับนโยบายโดยมิได้ปรึกษาไทยทำให้ถนัดผิดหวังและตระหนักว่าโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ไทยจะไม่มีบทบาทสำคัญต่อ

³⁴ ถนัด คอมันตร์, “การต่างประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน,” บรรยาย ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 1 สิงหาคม 2544.

³⁵ ถนัด คอมันตร์, “ประเทศไทยกับกองกำลังทหารต่างดาว,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 12: 40.

³⁶ เขียน ธีระวิทย์, “จีนกับการคลี่คลายความตึงเครียดในเอเชีย,” ใน จีนกับสังคมโลก (กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2519), หน้า 359.

³⁷ ประมวลจากการสัมภาษณ์ ถนัด คอมันตร์ ,18 พฤษภาคม 2545 .

สหรัฐอเมริกา ส่งผลให้ถนัดยิ่งเห็นความจำเป็นที่จะต้องหาทางเลือกอื่นเพื่อให้ไทยอยู่รอดได้ ถนัดจึงได้ปรับบทบาทของตนเองไปตามการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้าง Pax Americana ด้วยการดำเนินนโยบายตามแนวทางของตนเอง ถนัดได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ยืดหยุ่นภายใต้แนวทางหลัก คือ การหันมาพึ่งพาตนเอง (self - reliance) ลดการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาทางด้านความมั่นคง และแสวงหาการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาค รวมทั้งแสวงหาหนทางอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศคอมมิวนิสต์ อันเป็นการดำเนินนโยบายในลักษณะ Active Independence ซึ่งหมายถึง การดำเนินการเพื่อจะสร้างเสริมเอกราช เสรีภาพและอิสรภาพของประเทศด้วยกำลังของตนเอง และหาทางที่จะร่วมมือกับประเทศต่างๆ ภายในภูมิภาคและภายนอกภูมิภาคในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย³⁸

จากการที่ถนัดได้สังเกตเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ ถนัดจึงได้ประกาศว่า “ประเทศไทยจะไม่อยู่คนเดียว”³⁹ และได้พิจารณาทางเลือกต่างๆ ที่เป็นไปได้ 4 ทางเลือก คือ 1) การเข้าร่วมกับกลุ่มประเทศสังคมนิยม 2) การไม่เข้าร่วมกับฝ่ายใดเลย 3) การเข้าร่วมกับสหรัฐอเมริกาเพียงประเทศเดียว และ 4) การดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับทุกประเทศ⁴⁰ ซึ่งถนัดได้ตัดสินใจเลือกใช้นโยบายประการหลังสุด โดยนโยบายนี้ได้ดำเนินการควบคู่ไปกับนโยบายที่มุ่งสร้างเสริมให้การรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความเหนียวแน่นยิ่งขึ้นไป เนื่องจากการไม่เข้ากับฝ่ายใดเลย หรือที่เรียกว่าการดำเนินนโยบายเป็นกลางนั้น ถนัดเห็นว่าเป็นนโยบายที่มุ่งแต่จะ “หาทางหลีกเลี่ยงภัยอันตรายและหลุมพรางต่างๆ ในสถานการณ์และระหว่างคู่แข่งทั้งหลายในวงการเมืองระหว่างประเทศ.....”⁴¹ ส่วนการเข้าร่วมกับประเทศมหาอำนาจประเทศใดเพียงประเทศเดียวนั้น ถนัดได้กล่าวว่า “ไม่สามารถทำให้ความหวัง ความตั้งใจของไทยสัมฤทธิ์ผลได้

³⁸ คำว่า Active Independence เป็นคำที่ ถนัด นำมากล่าวเพื่ออธิบายลักษณะของนโยบายต่างประเทศไทยของ ถนัด ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ของ ถนัด คอมนันท์ แก่นาย Novaka แห่งสถาบันค้นคว้าเศรษฐกิจแห่งเอเชีย เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2512 , ใน ประมวลคำให้สัมภาษณ์ของ ฯพณฯ พ.อ. ถนัด คอมนันท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 3. (พระนคร : กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2512) , หน้า 288.

³⁹ ถนัดได้กล่าวว่า “ไทยมีทางเลือกอยู่ 4 ทางคือ เข้ากับกลุ่มประเทศสังคมนิยม เลิกไม่เข้าข้างฝ่ายใด ยึดนโยบายเข้ากับฝ่ายหนึ่งดังเดิม และใช้นโยบายซึ่งมีองค์ประกอบของความเป็นมิตรกับทุกประเทศทั้งใกล้และไกล ที่เต็มใจและพร้อมที่จะสนองตอบด้วยมิตรภาพเป็นการแลกเปลี่ยน.....” โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Press Release No.7 (5 February 1971) : 8. อ้างถึงใน ฉันทิมา อ่องสุรวัชร์ , นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนและผลกระทบต่อประเทศไทย (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2516) , หน้า 73.

⁴⁰ Press Release No.21 (13 May 1971) : 4. อ้างถึงใน ฉันทิมา อ่องสุรวัชร์ , นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนและผลกระทบต่อประเทศไทย (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2516) , หน้า 61.

⁴¹ Press Release No.7 (5 February 1971) :1-2. อ้างถึงใน ฉันทิมา อ่องสุรวัชร์ , เรื่องเดียวกัน, หน้า 73.

อย่างเต็มที่....”⁴² และ “รัฐบาลไทยเคยเลือกใช้ทางเดินที่สามอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แต่ก็ได้ปรับเปลี่ยนใหม่ให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงและเหตุถูกเงินต่างๆแล้ว บัดนี้อาจกล่าวได้ว่านโยบายต่างประเทศของไทยเป็นแบบผสมระหว่างวิถีทางแห่งมิตรภาพความร่วมมือกันในส่วนภูมิภาค อันมีลักษณะที่ช่วยเสริมสร้างและมีความกลมกลืนกันดีในระหว่างส่วนได้เสียของประเทศทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง....”⁴³

ดังนั้น ถนัดจึงพยายามผลักดันการดำเนินนโยบายของตนเอง อันได้แก่ สนับสนุนให้องค์การอาเซียนมีบทบาทด้านความมั่นคงและเป็นทางเลือกในการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงของไทย และการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับประเทศจีนคอมมิวนิสต์

6.2 องค์การอาเซียน : ทางเลือกในการดำเนินนโยบายความมั่นคง

การการปรับนโยบายต่างประเทศของถนัดให้สอดคล้องกับโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการใช้อค์การอาเซียนซึ่งเป็นองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมภายในภูมิภาคมาเป็นทางเลือกในการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงนั้น เป็นการหยิบยกสิ่งที่มีอยู่แล้วก่อนหน้ามาเป็นทางเลือกใหม่ให้แก่การดำเนินนโยบายต่างประเทศของถนัด ดังจะเห็นได้จากในช่วงแรกของการก่อตั้งอาเซียนในปี ค.ศ. 1967 วัตถุประสงค์ของความร่วมมือภายใต้กรอบองค์การอาเซียนเป็นไปในด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับด้านความมั่นคง แต่อย่างไรก็ตาม หลังปี ค.ศ. 1968 เป็นต้นมา โดยเฉพาะภายหลังการประกาศ Nixon doctrine ของสหรัฐอเมริกา ถนัดได้แสดงท่าทีอย่างชัดเจนที่จะให้ความร่วมมือภายในภูมิภาคในกรอบขององค์การอาเซียนเป็นทางเลือกในการรักษาเสถียรภาพและปกป้องความมั่นคงของภูมิภาคและของไทย

ในช่วงต้นของการก่อตั้งองค์การอาเซียน วัตถุประสงค์ของความร่วมมือภายใต้กรอบองค์การอาเซียนในช่วงการก่อตั้งอาเซียนนั้นเป็นไปเพื่อสร้างความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก ไม่ได้มีความร่วมมือด้านการทหารและความมั่นคง ซึ่งเป็นความพยายามของประเทศภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ต้องการจะมีองค์การความร่วมมือภายในภูมิภาคไว้ก่อนเพื่อรองรับสถานการณ์ในอนาคตและเพื่อเป็นเวทีในการส่งเสริมบทบาทของประเทศสมาชิกในเวทีระหว่างประเทศ โดยที่ยังไม่มีเป้าหมายชัดเจนในประเด็นความร่วมมือทางด้านความมั่นคงใดๆ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของผู้นำที่เคยร่วมประชุมองค์การอาเซียนครั้งแรกที่กล่าวไว้ว่า

⁴² Press Release No.7 (5 February 1971) :1-2. อ้างถึงใน ฉันทิมา อ่องสุวัชร, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁴³ Press Release No.21 (13 May 1971) : 4. อ้างใน ฉันทิมา อ่องสุวัชร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

“ พวกท่านคงยังจำได้ว่าการประชุมองค์การอาเซียนครั้งแรกในปีค.ศ.1967 พวกเราได้มีการร่างแถลงการณ์ร่วมกันซึ่งเป็นเรื่องยากมากที่จะต้องพยายามเขียนอะไรออกมาถึง 10 หน้าโดยที่ในความเป็นจริงแล้วไม่มีประเด็นอะไรเลย เนื่องจากว่าในเวลานั้น พวกเราที่เข้าร่วมกันก่อตั้งองค์การอาเซียนในตอนนั้นนั้นยังไม่แน่ใจเลยว่า องค์การนี้จะเดินไปทางไหนและจะทำอะไร...”⁴⁴

แต่ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อสงครามเวียดนามและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1968 เป็นต้นมา ทัศนคติได้แสดงท่าทีผิดหวังสหรัฐอเมริกาและแสดงออกอย่างชัดเจนที่จะทำให้องค์การอาเซียนเป็นทางเลือกสำคัญของนโยบายต่างประเทศไทยด้านความมั่นคง

“ สำหรับไทยนั้นปัญหาเวียดนามมีความสำคัญต่อเรามาก เพราะถ้าสหรัฐอเมริกายอมผ่อนปรนให้คอมมิวนิสต์อีก คอมมิวนิสต์ก็จะคืบคลานมาถึงไทย เพราะฉะนั้นไทยจึงเตรียมใจไว้ต่อสู้ เพื่อความอยู่รอดของเราเอง ซึ่งงานนี้กระทรวงการต่างประเทศได้เตรียมไว้นานแล้ว กล่าวคือนอกจากการพึ่งตัวเองแล้ว ยังได้หาทางร่วมมือกับประเทศข้างเคียงในภูมิภาคเพื่อเสริมสร้างกำลังในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอีกด้วย เพราะการร่วมมือในการป้องกันนั้นมีได้หมายถึงในทางทหารเท่านั้น การร่วมมือทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ก็เป็นการป้องกันร่วมด้วยเช่นกัน...”⁴⁵

“ สำหรับประเทศไทยซึ่งมีพลเมืองประมาณ 30 ล้านคนเศษ จึงนับว่าเป็นประเทศเล็ก ถ้าเทียบกับประเทศยักษ์ใหญ่ทางตะวันตก แต่เราก็คิดว่า ถ้าหากเราวมไม้ซีกให้เป็นกลุ่มก้อนให้แน่นแฟ้นจนมั่นคงก็อาจจะมีความเข้มแข็งเท่าไม้ซุง... และโดยเฉพาะสิ่งที่ท่านไม่ควรจะลืมเสียก็คือว่า การที่เราพึ่งคนอื่นนั้น จะเป็นสหรัฐอเมริกาที่ดี เป็นการพึ่งพาอาศัยที่ไม่สมควรนัก เราต้องพึ่งพาตัวเองก่อน.....”⁴⁶

⁴⁴ Frost (1990),p.3. cited in Kullada Kesboonchoo Mead, *The EU and ASEAN in the International Political Economy* (Bangkok :Center of European Studies Chulalongkorn University,1997),p.11.

⁴⁵ ถนัด คอมันตร์, “อนาคตของเอเชียอยู่ที่ไหน,” ปาฐกถา ณ กรุงเทพมหานคร , 16 เมษายน 2511 , ใน *ประมวลถ้อยแถลงของฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 4* , หน้า 32.

⁴⁶ ถนัด คอมันตร์, “สถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน,” ปาฐกถา ณ โรงแรมแห่งชาติ , 20 กุมภาพันธ์ 2511, ใน *ประมวลถ้อยแถลงของฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ เล่ม 4* , หน้า 8.

“ สัมพันธภาพระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา มีความสนิทสนมกันมาก ถึงขนาดยอมให้สหรัฐอเมริกา เข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย..... ซึ่งเป็นภาระกระทำที่ต้องอาศัยความไว้วางใจเป็นอย่างมาก..... แต่อย่างไรก็ตามไทยก็ต้องโดนโจมตีจากฝ่ายที่ต่อต้านการทำสงครามเวียดนามของสหรัฐอเมริกา แม้แต่ในสภาวการณ์ของสหรัฐอเมริกา ที่กรุงวอชิงตัน มีสมาชิกสภาถึงกับกล่าวประณามประเทศไทยอย่างเปิดเผยในที่สาธารณะ..... ไทยจึงต้องหาทางเลือกในการดำเนินนโยบายด้วยการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาค... และเมื่อปีกปลายก็ได้ช่วยกันสร้างสมาคมที่เรียกว่าอาเซียนขึ้นมาได้ แต่ก็ยังคล้ายทารกที่ขาดพลัง...”⁴⁷

“ ถึงแม้ว่าสถานการณ์จะดูเป็นที่น่าวิตก แต่ในเมื่อยังมีกำลังใจที่จะต่อต้านความพยายามต่างๆที่เป็นภัยแก่ตน และที่จะคงมีชีวิตอย่างอิสระ การแก้ปัญหา มิได้อยู่ที่การยอมแพ้ ไม่ว่าในขณะนี้หรือในอนาคต แต่อยู่ที่การรวบรวมกำลังอย่างพอเพียงเพื่อเผชิญกับภัยอันตราย และการเข้าร่วมกับประเทศอื่นผู้มีศรัทธาในอนาคตอย่างเดียวกันและเต็มใจที่จะต่อต้านภัยอันตรายให้พ้นไป ฉะนั้น ทางแก้ปัญหาที่แท้จริงจึงอยู่ที่การกระตุ้นความสำนึกผิดชอบของประชาชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้ตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องเข้าร่วมกำลังกัน ต้องปฏิบัติงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดเพื่อความรอดพ้นของตนเอง... หากประสบความสำเร็จในภารกิจอันสำคัญนี้แล้ว ภูมิภาคทั้งหมดก็จะสามารถเอาชีวิตรอดและปรากฏตัวเป็นประชาคมที่เข้มแข็ง และมีเสรีภาพแห่งหนึ่ง...”⁴⁸

“...ในขณะนี้ ประเทศที่ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ทั้งหลาย ควรที่จะเข้าไปแบกรับภาระในการรักษาความมั่นคงของประเทศและภูมิภาค รวมถึงกำหนดชะตาชีวิตของชาติด้วยตนเองมากกว่าจะให้ประเทศภายนอกเข้ามากำหนด และนี่ก็คือนโยบายต่างประเทศหลักของเราเช่นกัน โดยเราได้พยายามสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคขึ้น ดังเช่น ASA ASPAC และ ASEAN ขึ้น เพื่อจุดมุ่งหมายคือการพึ่งพาตนเองของประเทศภายในภูมิภาค เนื่องจากเราได้เรียนรู้ประสบการณ์

⁴⁷ ถนัด คอมันตร์, “ความเข้าใจดีและสันติภาพ,” ปาฐกถา ณ โรงแรมรอยัล ,20 มีนาคม 2511, ใน ประมวลถ้อยแถลงของฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 4 ,หน้า 25-29.

⁴⁸ Thanat Khoman, “Which Road For Southeast Asia?,” Foreign Affairs 4 (July 1968) : 640.

จากอดีตที่ผ่านมาที่ประเทศภายในภูมิภาคต้องเผชิญกับการแทรกแซงของประเทศ
มหาอำนาจภายนอก..... ”⁴⁹

โดยเฉพาะภายหลังจากการประกาศ Nixon Doctrine ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1969
ถนัดได้พยายามให้ความสำคัญกับองค์การอาเซียนในการเป็นทางเลือกที่สำคัญของนโยบายต่าง
ประเทศของไทยด้านความมั่นคง และนำมาปรับให้เป็นองค์การความร่วมมือด้านความมั่นคงเพื่อให้เข้า
กับความจำเป็นของภูมิภาค โดยเห็นว่าจะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดช่องว่างทางอำนาจในภูมิภาคที่
ประเทศมหาอำนาจอื่นๆอาจเข้ามาแทรกแซงได้ ประกอบกับความร่วมมือภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกเฉียงใต้ที่กำลังเติบโตขึ้นจะเป็นพื้นฐานที่ทำให้ประเทศในภูมิภาคสามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติกับ
ประเทศคอมมิวนิสต์ในเอเชียได้และหวังให้องค์การอาเซียนเป็นองค์การความร่วมมือภายในภูมิภาค
ที่นำไปสู่การสร้างระบบความมั่นคงภายในภูมิภาคที่เรียกว่า Collective Political Defense หรือ
การป้องกันร่วมกันด้วยวิธีการทางเมือง ซึ่งหมายถึงการปรึกษาหารือร่วมกันแบบพหุภาคีด้วยการใช้
เครื่องมือทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการทูต โดยไม่ใช้เครื่องมือทางทหาร ในการรักษาเสถียรภาพ
เสถียรภาพและเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศในภูมิภาค⁵⁰ โดยเฉพาะประเทศไทยแทนที่การเป็น
พันธมิตรทางทหาร (Military Alliance) แบบทวิภาคีกับสหรัฐอเมริกา

“ การถอนตัวของสหรัฐอเมริกา ออกจากสงครามเวียดนามได้ส่งผลกระทบต่อ
ต่อการป้องกันความมั่นคงร่วมกัน (Collective Security) ภายในภูมิภาคเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตามเราได้จัดเตรียมหนทางในการแก้ปัญหาไว้แล้ว
เนื่องจากเราได้เล็งเห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่ไม่ให้ความสนใจกับพันธกรณีด้านความ
มั่นคงที่มีต่อประเทศในภูมิภาคเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความ
เป็นจริงในขณะนี้ เราจึงได้พยายามก่อร่างความร่วมมือทางด้านความมั่นคงขึ้น
ภายในภูมิภาคภายใต้กรอบการเมืองมากกว่าการทหารดังเช่นในช่วงที่ผ่านมา
เนื่องจากเราตระหนักได้ถึงความอ่อนแอทางการทหารของประเทศในภูมิภาค
เราไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ เรามีแต่มีนสมองและเสียงที่จะทำเพื่อผลประโยชน์ของ

⁴⁹ Interview, Thanat Khoman by Mr. Henry Camm , 8 September 1969. in Collected interviews of H.E. Dr. Thanat Khoman , Minister of Foreign Affairs of Thailand Vol.3 . (Bangkok : Department of Information , Ministry of Foreign Affairs,1969) ,p.160.

⁵⁰ โปรดดูความหมายของ Collective Political Defence ของถนัด คอมันตร์ได้ใน Press Interview, Foreign Minister Thanat Khoman , 8 August 1968. in Collected interviews of Foreign Minister Thanat Khoman Vol.2,1968 (Bangkok : Department of Information, Ministry of Foreign Affairs,1969),p.60.

ชาติ **ดังนั้นเราจึงพยายามสร้างระบบความมั่นคงภายในภูมิภาคผ่านความร่วมมือภายในภูมิภาคภายใต้กรอบที่เรียกว่า Collective Political Defense ”**⁵¹

“องค์การอาเซียนไม่ได้เป็นเพียงความคิดที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อให้ประเทศสมาชิกพูดคุยกันเฉพาะในประเด็นการขายสินค้าข้าวหรือมะพร้าวเท่านั้น แต่เพื่อให้ประเทศสมาชิกได้มาพูดคุยเจรจา ด้านสถานการณ์ทางการเมืองด้วยเพื่อผลประโยชน์ของประเทศสมาชิกภายในภูมิภาค.....”⁵²

ในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1967-1971 ทัศนคติได้เข้าไปมีบทบาทในองค์การอาเซียนด้านการเมืองจากการดำเนินการสนับสนุนแนวความคิด Collective Political Defense และสนับสนุนข้อเสนอความเป็นกลางของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁵³ และกระตุ้นให้ประเทศสมาชิกมีความพร้อมเพรียงและเป็นหนึ่งเดียวกันเพื่อสร้างพลังต่อรองทางการเมืองกับประเทศค่ายคอมมิวนิสต์และประเทศตะวันตกในการออกเสียงในเวทีระหว่างประเทศในฐานะองค์การอาเซียน ดังที่ ทัศนคติได้กล่าวไว้ในที่ประชุมระดับรัฐมนตรีอาเซียนเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1968 ไว้ว่า “ประเทศสมาชิกอาเซียนควรร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเวทีองค์การสหประชาชาติ ”⁵⁴ ส่วนภายในประเทศ ทัศนคติได้กระตุ้นให้รัฐบาลทหารตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงทางอำนาจภายในภูมิภาคและหันมาพึ่งพาความร่วมมือภายในภูมิภาคด้านความมั่นคง

นอกเหนือไปจากการหยิบยกองค์การอาเซียนมาเป็นทางเลือกในการดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงแล้ว ทัศนคติยังได้ปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศไปตามการปรับตัวของ Pax Americana อีกทางหนึ่งคือ การดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์

⁵¹ Interview, Thanat Khoman by Mr. Henry Camm , 8 September 1969. in Collected interviews of H.E. Dr. Thanat Khoman , Minister of Foreign Affairs of Thailand Vol.3 . (Bangkok : Department of Information , Ministry of Foreign Affairs,1969) ,p.162.

⁵² Interview, Thanat Khoman , 4 September 1968. in Collected interviews of H.E. Dr. Thanat Khoman , Minister of Foreign Affairs of Thailand Vol.2 . (Bangkok : Department of Information , Ministry of Foreign Affairs,1969) ,p.87.

⁵³ Asadakorn Eksaengsri, “Foreign Policy –Making in Thailand : ASEAN Policy,1967-1972” p.287.

⁵⁴ Confidential information obtained in 1975. cited in Asadakorn Eksaengsri, “Foreign Policy – Making in Thailand : ASEAN Policy,1967-1972” p.301.

6.3 การดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์

การปรับเปลี่ยนนโยบายไปตามการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้าง Pax Americana ด้วยการแสวงหาทางเลือกใหม่ในการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับประเทศจีนคอมมิวนิสต์ของ ถนัด ได้เริ่มต้นภายหลังจากการที่สหรัฐอเมริกาประกาศหยุดปฏิบัติการโจมตีทางอากาศและหยุดทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือในช่วงปี ค.ศ. 1968 โดยในช่วงปี ค.ศ. 1969 ถนัดได้แสดงท่าทีหลายครั้งจากการให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนและแสดงถ้อยแถลงต่อสาธารณชนเกี่ยวกับการพยายามแสวงหาหนทางอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะความจำเป็นที่ต้องมีการปรับความสัมพันธ์และดำเนินนโยบายผ่อนคลายความตึงเครียดกับจีนคอมมิวนิสต์ ดังเช่น

“ประเทศเล็กๆในเอเชียปรารถนาที่จะสร้างความเข้าใจที่ดีขึ้นกับจีนคอมมิวนิสต์มากกว่าที่จะต้องการปราบปรามการแทรกซึมและทำสงครามกองโจรที่จีนคอมมิวนิสต์ให้การสนับสนุนอยู่...”⁵⁵

“หลักการของเราคือการดำเนินนโยบายที่เป็นอิสระ ความตั้งใจของเราที่จะเจรจากับจีนคอมมิวนิสต์ก็เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่าเรากำลังแก้ปัญหาที่เราเผชิญอยู่ด้วยตัวของเราเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาประเทศภายนอกมาแก้ปัญหาให้เรา.....”⁵⁶

“ เราจะต้องคิดถึงเรื่องในขอบเขตที่กว้างขวางหรือในระยะยาวนานออกไป เราจะต้องประมาณสถานะของเรา แต่ก่อนเราหวังพึ่งนโยบายใช้กำลังเข้าต่อต้านมากเกินไป.... เราจะวางแผนป้องกันได้อย่างไร? เราสามารถจะสร้างป้อมปราการแห่งประเทศไทย” หรือ ? เราสามารถพูดถึงเรื่องการป้องกันประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพหรือ ? ในขณะที่เราไม่มีทิวเขาคินมาลัยเป็นที่ขวางกั้นและแนวขวางกั้นอันเดียวที่เรามี ก็คือแม่น้ำโขง นี่ทำให้หลายคนแปลกใจที่เราได้รับแนวดำเนินการที่สะดวกกว่าไว้ในนโยบายของเราเมื่อเรารู้ดีถึงสถานการณ์ในปัจจุบัน และรู้ดีถึงการเปลี่ยนแปลงสถานะและนโยบายของประเทศมหาอำนาจในโลก.... เราตระหนักว่านโยบายใช้กำลังเข้าต่อต้านใช้ต่อไปไม่ได้อีกแล้ว....

⁵⁵ Interview, Thanat Khoman by Mr. Wortilboer ,16 December 1968. in Permanent Mission of Thailand to the United Nations , Press Release No. 3 (24 January 1969) , p.7.

⁵⁶ Interview , Thanat Khoman by Harvey Stockwin , J. Cohn and Hilaire Du Berrier , 10 March 1969 . in Collected Interviews of His Excellency Dr. Thanat Khoman , Minister of Foreign Affairs of Thailand Vol 3 , p.40.

นี่อธิบายว่าทำไมเราจึงกล่าวถึงโอกาสที่อาจเป็นไปได้ที่เราจะไปพบปะกับพวกที่ได้
 คุณความเรามาดลอดหลายปี เราได้เสนอที่จะพบปะพวกนั้น นั่งลงและเจรจาปัญหา
 ระหว่างกันกับพวกนั้น นี่ไม่ได้หมายความว่าเราพร้อมที่จะรับรองระบบของเขา
 แต่เรายินดีที่จะพูดจาด้วย.... ถ้าหากว่าเราไม่สามารถที่จะทำลายพวกที่คุณความ
 เราไม่ว่าประเทศใดก็ตาม เราก็ต้องเผชิญกับพวกนั้นโดยตรงไปตรงมาเท่าที่จะทำได้
 นี่เป็นเหตุผลของแนวนโยบายนี้ ฉะนั้น เราจึงหวังว่า ด้วยการจัดระเบียบของ
 พวกเราเองเป็นอันดับแรก ด้วยการทำให้กลุ่มของเราเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ
 เราก็จะยื่นข้อเสนออันจูงใจให้อีกฝ่ายเข้ามาร่วมทำงานกับเราและได้รับประโยชน์
 จากการร่วมมือและความสัมพันธ์อันเพื่อนบ้าน ประการที่สอง เราจำต้องไปและ
 เผชิญกับความคุกคามและอันตรายที่ต้นตอ เราไม่อาจที่จะหลบซ่อนตัวในป้อม
 ปรากร ตัวเราเองที่จะอุทิศเท่าที่จะทำได้เพื่อแก้ปัญหา.... **ข้าพเจ้าหวังว่า**
เราอาจจะได้เห็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายจากความเป็นศัตรูกันมาเป็น
ความร่วมมืออันมิตรยิ่งขึ้น นี่อาจเกิดขึ้น โดยเฉพาะถ้าเราตัดสินใจแน่ว
 นอนที่จะใช้ความพยายามสร้างความร่วมมือและความเป็นปึกแผ่นสำเร็จ
 นี้ชี้ให้เห็นว่าทำไมมันจึงจำเป็นจริงๆที่เราควรเริ่มตั้งแต่วันนี้และชื่นชมกับภาพ
 เอเชียที่กว้างขวางกว่าเจริญก้าวหน้ากว่าและสร้างสรรค์กว่า.... **ข้าพเจ้าหวังว่า**
ภาพฝันนี้จะขยายข้ามสิ่งกีดกันระหว่างประเทศไปไกลถึงฮานอย เปียงยาง
และปักกิ่ง....”⁵⁷

และภายหลังจากการประกาศ Nixon doctrine ของสหรัฐอเมริกาได้ไม่นาน ถนัด
 ได้กล่าวไว้ว่า

“ ประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้... ก็ได้เสนอว่า เราพร้อมที่จะพบปะผู้แทน
 ของปักกิ่ง แต่จีนคอมมิวนิสต์ก็ไม่สนใจต่อข้อเสนออันนี้เลย นี่ก็แสดงว่าฝ่ายจีน
 คอมมิวนิสต์ยังไม่พร้อมที่จะมีสัมพันธ์กับต่างประเทศ.... แต่เราก็ได้หวังว่าภายใน
 จีนแดงก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลง... เราก็เปิดทางเอาไว้ เช่นอย่างในองค์การแอสแปค
 เราก็เปิดทางไว้เหมือนกัน..... เราก็เชื่อว่าภายในองค์การต่างๆโดยเฉพาะในองค์การ

⁵⁷ ถนัด คอมันตร์ “หลังสงครามเวียดนาม ยุคใหม่สำหรับเอเชีย?,” สุนทรพจน์ ณ กรุงเทพมหานคร ,
 31 มีนาคม 2512 , ใน ประมวลถ้อยแถลงของฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 5
 (พระนคร : กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ,2513),หน้า 15-19.

แอสแปคหรือองค์การอื่นๆที่อาจจะมียืนหรือที่มีอยู่แล้วเปิดทางให้เงินแดงเข้ามา
ร่วมได้.... ”⁵⁸

ถ้อยแถลงของถนัด ในช่วงปีค.ศ.1969 นี้ ได้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงท่าทีของ
ถนัดต่อจีนจากความขัดแย้งรุนแรงมาเป็นโอนอ่อนมากขึ้น อันเป็นการตอบสนองต่อโครงสร้างอำนาจ
ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเท่าที่ผ่านมาในช่วงทศวรรษที่ 1950 และ 1960 ประเทศไทย
กำหนดนโยบายที่จะไม่มีความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระหว่าง ค.ศ.1957-1963 อันเป็นสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ดำรงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรีได้มีการประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 53 ลงวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1959 ห้ามการค้าขาย
สินค้าที่ผลิตจากจีนคอมมิวนิสต์ในไทยเป็นอันขาด และยังมีประกาศห้ามคนไทยเดินทางไปยังสหภาพ
โซเวียตและจีนคอมมิวนิสต์อีกด้วย⁵⁹

ถนัดพยายามจะกล่าวแก่สาธารณชนว่าการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ไม่
ได้เป็นการยอมรับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ เพียงแต่ต้องการปรับเปลี่ยนท่าทีจากที่เคยเป็นศัตรูกันมาเป็น
การอยู่ร่วมกันโดยสันติ ดังจะเห็นได้จากถ้อยแถลงของถนัด คอมนตรีในช่วงเวลาดังกล่าว

“ หากการเจรจานำมาซึ่งสันติภาพและความมั่นคงแล้ว เงินที่นำไปใช้ใน
การปราบปรามคอมมิวนิสต์ในประเทศก็สามารถที่จะนำไปสร้างโรงเรียนและโรง
พยาบาลแทน อย่างไรก็ตามข้อเสนอที่จะให้มีการเจรจากับปักกิ่ง จะไม่ได้หมายความว่า
ความว่าเราจะผ่อนคลายการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในประเทศแต่อย่างใด.....”⁶⁰

“ความเป็นจริงที่เราแถลงไปนั้น(การอยู่ร่วมกันโดยสันติกับจีนคอมมิวนิสต์)
เป็นสิ่งที่แน่นอนว่า เราไม่ได้หมายความว่า เราได้ตัดสิ้นใจยอมพ่ายแพ้ต่อระบบ

⁵⁸ จากการให้สัมภาษณ์ของ ถนัด คอมนตรี แก่นาย Novaka แห่งสถาบันค้นคว้าเศรษฐกิจแห่งเอเชีย เมื่อ
วันที่ 4 พฤศจิกายน 2512 , ใน ประมวลคำให้สัมภาษณ์ของ ฯพณฯ พ.อ. ถนัด คอมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การต่างประเทศ เล่ม 3 , หน้า 290.

⁵⁹ อานันท์ ปันยารชุน , “ผูกมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีน,” ใน นโยบายต่างประเทศบนทางแพร่ง .
ฉันทิมา ช่องสุรักษ์ , บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2533),หน้า 135 .

⁶⁰ รวบรวมจากการให้สัมภาษณ์และถ้อยแถลงของ ถนัด คอมนตรี เมื่อวันที่ 10 , 26 กุมภาพันธ์ และ วันที่
12 , 19 , 25 มีนาคม ค.ศ. 1969 อ้างใน J.L.S. Girling, “Thailand's New Course,” Pacific Affairs 12 , 3 (Fall
1969): 348-349

คอมมิวนิสต์ในเอเชีย และแน่นอนว่าเราไม่ได้สนับสนุน เช่นความคิดของเหมาเซตุง หรือยอมรับวิธีการดังกล่าวแต่อย่างใด.....”⁶¹

ต่อมาในช่วงปีค.ศ. 1971 ถนัดมีท่าทีต่อการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับ ประเทศคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศใน ช่วงเวลานั้น ที่การดำเนินการปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนได้เด่นชัดขึ้นจากการที่จีน คอมมิวนิสต์ได้เชิญนักกีฬาปิงปองรวมทั้งผู้แทนสื่อมวลชนของสหรัฐอเมริกา ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1971 เพื่อเข้าร่วมการแข่งขันปิงปองระหว่างกัน อันเป็นจุดเริ่มต้นนโยบายการทูตในระดับประชาชน โดย นายกรัฐมนตรีโจวเอนไห่ได้แสดงความยินดีและฝากความปรารถนาดีไปยังประชาชนอเมริกันด้วย

“สัมพันธ์ภาพระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา ได้เริ่มเปิดศักราชขึ้นใหม่แล้ว ด้วยการมาเยี่ยมประเทศจีนของพวกท่าน การมาเยือนของพวกท่านเช่นนี้จะทำให้ ชาวอเมริกันมาเยือนประเทศจีนมากขึ้น และการเยี่ยมเยียนกันเช่นนี้ย่อมจะก่อให้เกิด ความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างสองชาติเป็นแน่แท้ เมื่อพวกท่านกลับไปถึงประเทศแล้ว ก็ขอให้ช่วยนำเอาความปรารถนาดีของประชาชนจีนที่มีต่อประชาชนอเมริกันไปบอก กล่าวแก่ประชาชนชาวอเมริกันด้วย”⁶²

และต่อมาในวันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 1971 ทางฝ่ายประธานาธิบดีนิกสันได้ตอบสนอง การรุกรูททางการทูตของนายกรัฐมนตรีโจวเอนไห่โดยการประกาศระเบียบ 5 ข้อ อันได้แก่ 1) การยกเลิก การควบคุมการใช้เงินดอลลาร์สหรัฐกับประเทศจีน 2) การอนุญาตให้บริษัทน้ำมันสหรัฐอเมริกา เติมน้ำมันให้แก่เรือเดินสมุทรและเครื่องบินที่เดินทางไปมาประเทศจีน 3) การอนุญาตให้ชาวจีนจาก สาธารณรัฐประชาชนจีนเดินทางเข้าสหรัฐอเมริกาได้ 4) การอนุญาตให้เรือซักรงชาติอเมริกันแวะเมืองท่าของจีนได้ 5) การอนุญาตให้ติดต่อขายสินค้าซึ่งไม่ใช่ยุทธปัจจัยกับประเทศจีนโดยตรงได้⁶³ เพื่อใช้ในการติดต่อระหว่างชาวจีนและชาวอเมริกัน ส่งผลให้ต่อมาไม่นานในเดือนพฤษภาคมปีเดียวกันนั้น ถนัดได้มั่นใจที่จะแสดงท่าทีในการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์อย่างชัดแจ้งต่อ สาธารณชนมากขึ้น โดยถนัดได้เปิดเผยว่า ประเทศจีนคอมมิวนิสต์ได้สนใจความคิดเห็นของประเทศไทย ที่ได้เสนออย่างเปิดเผยไปแล้วว่าประเทศไทยพร้อมที่จะเจรจากับจีนคอมมิวนิสต์โดยมีประเทศที่สาม

⁶¹ Permanent Mission of Thailand to the United Nations , Press Release No. 12 (14 April 1969) , p.2.

⁶² วรณไว พัทน์ไทย์ , โจวเอนไห่ ผู้ปลุกไมตรีไทย-จีน (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์, 2519), หน้า 98.

⁶³ โปรตุเกว วรณไว พัทน์ไทย์ , เรื่องเดียวกัน, หน้า 99.

กำลังทำหน้าที่ช่วยเหลือในการติดต่อระหว่างไทยกับจีนคอมมิวนิสต์⁶⁴ และทางฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ได้แสดงความสนใจข้อเสนอของไทยที่พร้อมจะพบปะเจรจากับจีนคอมมิวนิสต์⁶⁵

ในขณะที่สาธารณชนต่างตื่นตระหนกกับท่าทีการเปลี่ยนแปลงท่าทีที่พลิกกลับไปจากอดีตของถนัดต่อจีนคอมมิวนิสต์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ.1971 ถนัดได้ให้สัมภาษณ์อย่างเปิดเผยต่อสาธารณชนในรายการโทรทัศน์ทางสถานีไทย ทีวี ช่อง 4 เกี่ยวกับการติดต่อเจรจากับจีนคอมมิวนิสต์ โดยได้ยืนยันว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศในการปรับความสัมพันธ์กับประเทศจีนคอมมิวนิสต์ได้รับการเห็นชอบจากฝ่ายรัฐบาล โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรีและสภาความมั่นคงแห่งชาติ⁶⁶ อย่างไรก็ตามฝ่ายบุคคลสำคัญทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนในรัฐบาลต่างก็ไม่ยอมรับนโยบายดังกล่าวของถนัด โดยจอมพลถนอมได้ออกมาแย้งว่ายังไม่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายแต่อย่างใด และยังไม่มีการประชุมคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการปรับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด รวมทั้งยังไม่เคยมอบหมายนโยบายนี้ให้แก่ผู้ใดทั้งสิ้น⁶⁷ รวมทั้งจอมพลประภาส จารุเสถียร และนายพจน์ สารสิน รองนายกรัฐมนตรีก็ได้ออกมาแก้ต่างเช่นกันว่าคณะรัฐมนตรียังไม่มีการพิจารณาหรือลงมติเกี่ยวกับการเจรจากับจีนคอมมิวนิสต์ใดๆทั้งสิ้น⁶⁸ ในขณะที่สาธารณชนได้ออกมาวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายต่างประเทศในการเปิดความสัมพันธ์กับประเทศจีนคอมมิวนิสต์ ทั้งจาก ส.ส.พรรคร่วมรัฐบาล ส.ส.พรรคฝ่ายค้านและสื่อมวลชน และก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างถนัดกับกลุ่มต่างๆ ดังกล่าวด้วย

ต่อมาในวันที่ 10 มิถุนายนปีเดียวกันนี้ สหรัฐอเมริกาได้ยกเลิกข้อห้ามทางการค้ากับจีนเพิ่มเติม⁶⁹ นอกจากนี้ในช่วงเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1971 นายเฮนรี คิสซิงเจอร์ ที่ปรึกษาด้านความ

⁶⁴ Bangkok Post (15 May 1971) : 1.

⁶⁵ ถนัดเปิดเผยต่อสื่อมวลชน ภายหลังจากกลับจากการเข้าร่วมประชุมองค์การซีโต้ ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ โปรดดูรายละเอียดใน “ถนัด : จีนแดงสนใจที่จะเจรจากับไทย” สยามรัฐ (10 พฤษภาคม 2514) : 1.

⁶⁶ การให้สัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ในครั้งนี้ ถนัด ถูกโจมตีจากสื่อมวลชนเป็นอย่างมาก ในประเด็นการชี้แจงว่าเขาเกี่ยวข้องกับผู้ที่แสดงความเห็นขัดแย้งกับ ถนัด

⁶⁷ “นายทง ยันไม่เคยมอบนโยบายให้ไปพูดจาติดต่อกับจีนแดง” สยามรัฐ (22 พฤษภาคม 2514) : 1.

⁶⁸ ผู้ที่ออกมาแก้ต่างได้แก่ จอมพลประภาส จารุเสถียร และนายพจน์ สารสิน รองนายกรัฐมนตรี โปรดดูรายละเอียดได้ใน สยามรัฐ (19 พฤษภาคม 1971) : 1.

⁶⁹ เขียน ธีระวิทย์, “จีนกับการคลี่คลายความตึงเครียดในเอเชีย,” ใน จีนกับสังคมโลก , หน้า 360.

มั่นคงของประธานาธิบดีนิกสันได้เดินทางไปเยือนจีนอย่างลับๆในระหว่างการเยือนปากีสถานในวันที่ 9-11 กรกฎาคม⁷⁰ โดยภารกิจสำคัญคือการทาบทามให้จีนเชิญประธานาธิบดีนิกสันไปเยือนจีน⁷¹ ในส่วนตนเองได้สั่งการเป็นการภายในกระทรวงการต่างประเทศในการส่งบุคคลใกล้ชิดที่ถนัดให้ ความไว้วางใจและมีความรู้ความสามารถด้านการต่างประเทศ อันได้แก่นายอานันท์ ปันยารชุนไป ดำเนินการปรับความสัมพันธ์กับจีน โดยเริ่มจากการส่งนายอานันท์ไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ประจำประเทศแคนาดาเพื่อหาช่องทางติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์ เนื่องจากในขณะนั้นแคนาดาเป็น ประเทศหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนคอมมิวนิสต์⁷²

ต่อมาในเดือนตุลาคม ค.ศ.1971 สหประชาชาติได้มีการพิจารณาปัญหาการรับรอง จีนคอมมิวนิสต์เข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ที่เป็นปัญหายืดเยื้อมากกว่า 20 ปีแล้ว ดังนั้น เมื่อสมัชชาใหญ่สหประชาชาติเปิดอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาผู้แทนจีน สหรัฐอเมริกาจึงได้เสนอญัตติ 2 ญัตติ คือ⁷³

ญัตติที่ 1 ให้ที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติลงมติเกี่ยวกับการขับไล่วันออกจากสหประชาชาติ โดยถือว่าเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องได้คะแนนเสียงสนับสนุนข้างมาก 2 ใน 3 จึง จะผ่านที่ประชุมได้ ปรากฏว่ามีผู้แทนประเทศต่างๆรวม 17 ประเทศ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่นและไทยร่วมสนับสนุนญัตติดังกล่าว

ญัตติที่ 2 สหรัฐอเมริกาได้เสนอให้รับรองจีนคอมมิวนิสต์เข้าเป็นภาคีสหประชาชาติ โดยมีที่นั่งทั้งในสมัชชาใหญ่และในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ และในขณะเดียวกัน

⁷⁰ ก่อนหน้าที่นายเฮนรี คิสซิงเจอร์ จะเดินทางไปเจรจากับนายกรัฐมนตรีโจวเอนไหลที่ปักกิ่ง การติดต่อสัมพันธ์อย่างลับๆระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนได้เริ่มกระทำไปบ้างแล้ว โดยนายกรัฐมนตรีโจวเอนไหลได้มอบหมายให้นายหวงหัว เอกอัครราชทูตจีนประจำแคนาดา (ต่อมาดำรงตำแหน่งหัวหน้าสำนักงานติดต่อประสานงานจีน-สหรัฐอเมริกา ที่กรุงวอชิงตัน) เป็นผู้ดำเนินการติดต่อสัมพันธ์ โปรดดู วรรณไว พัทโนทัย , โจวเอนไหล ผู้ปลุกไมตรี ไทย-จีน , หน้า 100.

⁷¹ ความพยายามของนายเฮนรี คิสซิงเจอร์ประสบความสำเร็จเมื่อนายกรัฐมนตรีโจวเอนไหลได้ส่งคำเชิญไปยังประธานาธิบดีนิกสันให้เดินทางมาเยือนจีน โดยฝ่ายประธานาธิบดีนิกสันได้ตอบรับคำเชิญและเดินทางมาเยือนจีนอย่างเป็นทางการในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1972 โปรดดู เขียน วีระวิทย์ , “จีนกับการคลี่คลายความตึงเครียดในเอเชีย,” ใน จีนกับสังคมโลก , หน้า 361.

⁷² สัมภาษณ์ , ภาณุ คอมนันต์ , 18 พฤษภาคม 2545.

⁷³ สุมิตรา อมรายน , “การรับรองจีนคอมมิวนิสต์เข้าเป็นภาคีสหประชาชาติ,” สังคมศาสตร์ 9,1 (มกราคม 2515) : 89-90.

ก็ให้ไต้หวันยังมีที่นั่งในสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ ซึ่งปรากฏว่ามีผู้แทนประเทศต่างๆรวม 20 ประเทศ สนับสนุนญัตตินี้

นอกจากนี้อัลบาเนียได้เสนอญัตติของฝ่ายคอมมิวนิสต์เรียกร้องให้จีนคอมมิวนิสต์ เข้าเป็นภาคีสหประชาชาติและให้ขับไต้หวันออกไปจากองค์การสหประชาชาติทันที ซึ่งปรากฏว่ามี ประเทศคอมมิวนิสต์หรือประเทศกลุ่มเป็นกลางรวม 21 ประเทศสนับสนุนญัตติของอัลบาเนีย

ก่อนเวลาลงมติมาถึง ไต้หวันได้พยายามทาบทามให้ผู้นำไทยเดินทางไปเยือนไต้หวัน หลายครั้ง และในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1971 รัฐบาลไต้หวันได้เชิญ พล.ต.ต. สง่า กิตติขจร รัฐมนตรี ช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเดินทางไปเยือนไต้หวันอย่างเป็นทางการ เพื่อเป็นการหยั่งท่าที ฝ่ายไทยเกี่ยวกับปัญหาผู้แทนจีนในองค์การสหประชาชาติเป็นสำคัญ⁷⁴ โดยคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ พล.ต.ต. สง่า พร้อมด้วยนายโอวาท สุทธิวาทนฤพุมิ อธิบดีกรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ พล.ท. เจริญ พงศ์พานิช เจ้ากรมช่างทหาร นายสาโรจน์ ชวนะวิชัย ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีและนาย ประชา คุณะเกษม ผู้รักษาการกงสุลใหญ่ ณ ประเทศฮ่องกงเดินทางไปเยือนไต้หวันอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 16 - 21 สิงหาคม ค.ศ. 1971 ซึ่งพล.ต.ต.สง่าได้ชี้แจงกับนายกรัฐมนตรีว่าการได้มีโอกาส สนทนากับผู้นำไต้หวันครั้งนี้จะเกิดประโยชน์ต่อการตัดสินใจของรัฐบาลไทยต่อปัญหานี้⁷⁵

ในส่วนท่าทีของฝ่ายไทยในเวทีขององค์การสหประชาชาตินั้น ถนัดในฐานะหัวหน้า คณะผู้แทนไทยได้แถลงต่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติ ยอมรับว่าการมีสาธารณรัฐ ประชาชนจีนเป็นตัวแทนในสหประชาชาติจะช่วยให้เกิดช่องทางในการแก้ปัญหาการเมืองระหว่าง ประเทศโดยสันติ⁷⁶ แต่อย่างไรก็ตาม ถนัดไม่เห็นด้วยกับญัตติของสหรัฐอเมริกาที่เสนอให้มี 2 จีน ในสหประชาชาติ ทั้งจีนคอมมิวนิสต์และไต้หวัน โดยถนัดไม่เห็นด้วยกับญัตติของสหรัฐอเมริกาที่เสนอ ให้ทั้งจีนคอมมิวนิสต์และไต้หวัน โดยถนัดให้เหตุผลไว้ว่า “ สหรัฐอเมริกามีนโยบายที่ค่อนข้างจะ พิลึก มีนโยบายที่เรียกว่า *Dual Representation* คือมีความสัมพันธ์ทั้งกับจีนแผ่นดินใหญ่และไต้หวัน ผมบอกว่ามันเป็นไปได้ สหรัฐอเมริกา มีนโยบายที่จะให้จีนแผ่นดินใหญ่เป็นสมาชิกของคณะมนตรี ความมั่นคง และให้จีนไต้หวันเป็นสมาชิกสมัชชาใหญ่ ผมบอกว่ามันเป็นไปได้ ไม่ถูกต้อง ไม่ สอดคล้องกับความเป็นจริง และที่ไม่สอดคล้อง เพราะทั้งฝ่ายจีนแผ่นดินใหญ่และไต้หวันไม่ยอมรับ

⁷⁴ กระทรวงการต่างประเทศ, “หนังสือ กต ที่ 0100/26340 เรื่อง รัฐบาลสาธารณรัฐจีนเชิญให้ไปเยือนอย่างเป็นทางการ,” 9 สิงหาคม 2514 .

⁷⁵ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, “หนังสือ สร 0401/11599 เรื่อง รัฐบาลสาธารณรัฐจีนเชิญให้ไปเยือน อย่างเป็นทางการ ,” 10 สิงหาคม 2514.

⁷⁶ สยามรัฐ (18 กันยายน 2514) : 1.

ทฤษฎีของสหรัฐอเมริกาที่จะให้มีสองจีน จีนหนึ่งอยู่ในคณะมนตรี อีกจีนหนึ่งอยู่ในสมัชชาใหญ่ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ทั้งสองฝ่ายก็ไม่รับ จะไปบังคับเค้าก็ไม่ได้ แล้วแนวคิดนี้ของสหรัฐอเมริกา จะใช้ได้ อย่างไร.....”⁷⁷

ดังนั้น ถนัดจึงไม่สนับสนุนญัตติดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาที่จะให้มีสองจีนในสหประชาชาติ และต่อมาเมื่อคณะกรรมการจัดการระเบียบวาระการประชุมได้พิจารณาญัตติของสหรัฐอเมริกาและอัลบาเนียด้วยการลงคะแนนเสียง ผลปรากฏว่าคณะกรรมการจัดการระเบียบวาระได้ลงมติให้บรรจุญัตติของอัลบาเนียเป็นญัตติหนึ่งต่างหาก ด้วยคะแนน 17 ต่อ 2 และได้ลงมติด้วยคะแนนเสียง 11 ต่อ 9 ให้บรรจุญัตติของสหรัฐอเมริกาที่สนับสนุนให้มีสองจีนในสหประชาชาติเข้าสู่ระเบียบวาระการประชุมด้วย และเมื่อการลงมติของสมัชชาใหญ่มาถึง สมัชชาใหญ่ได้ลงมติไม่ยอมรับญัตติของสหรัฐอเมริกาที่ให้ถือว่าปัญหาการขับไล่ไต้หวันออกไปจากสมัชชาใหญ่ปัญหาสำคัญที่ต้องลงคะแนนเสียงสนับสนุน 2 ใน 3⁷⁸ และในท้ายที่สุด เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม ค.ศ.1971 สมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้ลงมติยอมรับญัตติของอัลบาเนียที่รับจีนคอมมิวนิสต์เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติแทนที่ไต้หวัน ด้วยคะแนนเสียง 76 ต่อ 35 และงดออกเสียง 17 ประเทศ⁷⁹ ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ยงดออกเสียง โดยที่ถนัดเป็นผู้แทนไทยในการลงคะแนนเสียงในครั้งนั้นได้งดออกเสียง ทั้งๆที่ฝ่ายรัฐบาลมอบหมายให้ถนัดลงคะแนนเสียงสนับสนุนญัตติของสหรัฐอเมริกา ที่ต้องให้ไต้หวันเป็นสมาชิกสหประชาชาติต่อไป โดยถนัดได้กล่าวให้สัมภาษณ์ภายหลังที่กลับมาจากการลงมติดังกล่าว “ ไทยรู้แน่ว่าญัตติของสหรัฐอเมริกาแพ้นแน่ แต่ถ้าเราสนับสนุนญัตติของอัลบาเนียก็จะถูกกล่าวหาว่าฉวยโอกาสและไทยก็ไม่เห็นด้วยกับญัตติของอัลบาเนียที่ให้ขับไล่ไต้หวัน เราจึงตกลงใจงดออกเสียง.....”⁸⁰ การกระทำของถนัดในครั้งนี้เห็นได้ชัดว่าถนัดตัดสินใจดำเนินนโยบายเองไม่ทำตามแนวทางของรัฐบาลทหารและไม่เห็นด้วยกับแนวทางของสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้เพิ่มความแตกแยกระหว่างถนัดกับผู้นำทหารมากขึ้น

นอกจากนี้ในความคิดเห็นของถนัดมองว่า สภาพความเป็นจริงแสดงให้เห็นแล้วว่า ไต้หวันไม่มีทางที่จะเป็นสมาชิกสหประชาชาติต่อไป ดังนั้นการงดออกเสียงจึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด ในขณะที่ไม่ต้องขัดแย้งกับฝ่ายรัฐบาลอีกด้วย⁸¹ อีกทั้งการลงมติดังกล่าวยังเป็นการประกาศว่า ประเทศไทยไม่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับจีนคอมมิวนิสต์และเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายปรับความ

⁷⁷ สัมภาษณ์ ,ถนัด คอมันตร์ , 18 พฤษภาคม 2545 .

⁷⁸ สุมิตรา อมรายน , “การรับรองจีนคอมมิวนิสต์เข้าเป็นภาคีสหประชาชาติ,” สังคมนศาสตร์ 9,1 (มกราคม 2515) : 91.

⁷⁹ เจียน ธีระวิทย์, “ปัญหาจีนในองค์การสหประชาชาติ,” ใน จีนในสังคมโลก , หน้า 89.

⁸⁰ สยามรัฐ (1 พฤศจิกายน 2514) : 1.

⁸¹ สัมภาษณ์ ,ถนัด คอมันตร์ ,18 พฤษภาคม 2545.

สัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ของถนัดในระยะเวลาต่อมา โดยภายหลังจากที่จีนมีผู้แทนถาวรในองค์การสหประชาชาติในเดือนตุลาคม ค.ศ.1971 ถนัด คอมันตร์ ได้มีคำสั่งให้นายอานันท์ ปันยารชุนซึ่งดำรงตำแหน่งผู้แทนถาวรไทยในองค์การสหประชาชาติในขณะนั้นเริ่มการติดต่อกับผู้แทนจีนในด้านสังคมและในเรื่องสหประชาชาติโดยทั่วไป เพื่อเป็นการวางพื้นฐานในการเจรจาปัญหาที่ทั้งสองประเทศมีต่อกันไปในอนาคต⁸² ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวไม่ได้เป็นนโยบายของรัฐบาลแต่อย่างใด โดยถนัดได้สั่งให้นายอานันท์เป็นการภายในและให้นายอานันท์รายงานการดำเนินงานตรงต่อถนัด โดยไม่ต้องผ่านสายงานของกระทรวงการต่างประเทศ⁸³ และยังแสดงให้เห็นถึงการเล่นบทบาทในการกำหนดนโยบายอย่างเป็นทางการเป็นเอกเทศในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศโดยปราศจากการรับรู้และการยอมรับจากฝ่ายผู้นำทหาร

นอกจากนี้ถนัดยังสนับสนุนการดำเนินการปรับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์อื่นๆ ดังจะเห็นได้จากความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตที่มีทิศทางดีขึ้น เมื่อถนัดคอมันตร์ และนาย อนุโตลี เอโรซานอฟ ได้ลงนามในความตกลงทางการค้าระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหภาพโซเวียต ในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1970⁸⁴ อันเป็นสิ่งที่แสดงถึงความก้าวหน้าที่ในทางที่ดีของความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ เนื่องจากตั้งแต่ไทยและสหภาพโซเวียตมีความสัมพันธ์ทางการทูตมาเป็นเวลาเกือบ 25 ปี ประเทศทั้งสองเพิ่งจะมีข้อตกลงอย่างเป็นทางการระดับรัฐบาลเป็นครั้งแรก⁸⁵ สาระสำคัญของข้อตกลงทางการค้าได้เน้นถึงความพยายามของทั้งสองประเทศที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของประเทศทั้งสองให้ดีขึ้น โดยระบุถึงวิธีการชำระเงินระหว่างประเทศคู่ภาคีและการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการค้า การขนส่ง ตลอดจนระบุรายการสินค้าที่ทำการซื้อขายต่อกันซึ่งก่อนหน้านี้รัฐบาลไทยยังไม่ได้ตกลงทำสัญญาการค้ากับสหภาพโซเวียต การค้าระหว่างสองประเทศได้ดำเนินไปโดยผ่านตัวกลางซึ่งมักจะได้แก่ สิงคโปร์ ด้วยกระบวนการเช่นนี้ ทำให้การค้าขายระหว่างสองประเทศมีอยู่น้อยมาก⁸⁶

⁸² อานันท์ ปันยารชุน , “ผูกมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีน,” ใน นโยบายต่างประเทศบนทางแพร่ง . ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ , บรรณาธิการ , หน้า 135 .

⁸³ อานันท์ ปันยารชุน , “ปาฐกถาพิเศษในการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในโอกาสฉลองการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน ครบรอบ 25 ปี ,” ใน ความสัมพันธ์ไทย-จีน : เหลียวหลังแลหน้า . เขียน อีระวิทย์ และ เจีย แยนจง , บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2543), หน้า 14.

⁸⁴ สยามรัฐ (26 ธันวาคม 2513) : 1.

⁸⁵ The Current Digest of Soviet Press 12 , 52 (February 1971) :13.

⁸⁶ นรนิติ เศรษฐบุตร , “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียต,” ใน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , 2529) หน้า 447-477.

“ เรากำลังจะเปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับสหภาพโซเวียต โดยการมีข้อตกลงทางการค้าระหว่างกัน ทำไมเราจะไม่ทำละ ในเมื่อมันก่อให้เกิดเป็นผลประโยชน์แก่ประเทศ.... ในตอนนี้เรายังอนุญาตให้บัลแกเรียตั้งสำนักงานการค้า (Trade Office) ในประเทศไทยเป็นครั้งแรก นอกจากนี้เรายังมีผู้แทนการค้าไปแลนด์ประจำประเทศไทย รวมถึงสำนักงานการค้าของเชโกสโลวาเกีย ซึ่งเราได้อนุญาตให้ตั้งเมื่อหลายปีก่อน..... เรายังเล็งเห็นความเป็นไปได้ที่จะเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศเหล่านี้ต่อไป หากประเทศเหล่านี้แสดงความต้องการที่จะเปิดความสัมพันธ์กับเรา.....”⁸⁷

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้ของถนัดเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการดำเนินนโยบายแบบเล็งเห็นผลในทางปฏิบัติ (pragmatic) และความสามารถในการสังเกตสถานการณ์ภายนอกและปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดี รวมทั้งยังเป็นการวางพื้นฐานที่สำคัญของการปรับความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นและยังเป็นการเอื้ออำนวยต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยเฉพาะการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนที่ประสบความสำเร็จในปี ค.ศ. 1975

อย่างไรก็ตามความพยายามปรับนโยบายต่างประเทศของในประเด็นการปรับความสัมพันธ์กับประเทศจีนคอมมิวนิสต์ของถนัดดังกล่าวได้รับการคัดค้านจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะผู้นำทหารพรรคฝ่ายค้านและสื่อมวลชน จนนำไปสู่การสิ้นสุดการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของถนัด ซึ่งในบทต่อไปจะอธิบายให้เห็นถึงความขัดแย้งในนโยบายต่างประเทศไทยที่เกิดจากการพยายามปรับความสัมพันธ์กับประเทศจีนคอมมิวนิสต์ของถนัด จนกระทั่งนำไปสู่การปฏิวัติรัฐบาลของตนเองของผู้นำทหารในวันที่ 17 พฤศจิกายน ค.ศ. 1971 และการปลดถนัดออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

⁸⁷ Interview, Thanat Khoman by Mr. Henry Camm , 8 September 1969 . in Collected interviews of H.E. Dr. Thanat Khoman , Minister of Foreign Affairs of Thailand Vol.3 , pp.163-164.

บทที่ 7

การสิ้นสุดตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

จากบทที่ผ่านมาเราจะเห็นได้ว่า ทัศนคติดำเนินนโยบายเป็นเอกเทศออกจากแนวทางของผู้นำทหาร ด้วยการปรับตัวไปตามการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง Pax Americana แสวงหาทางเลือกใหม่ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศสองทางที่แตกต่างไปจากนโยบายที่ดำเนินมาก่อนหน้านี้ภายใต้ Pax Americana ทางหนึ่งนั้นคือการให้องค์การอาเซียนมีบทบาทด้านความมั่นคงและเป็นทางเลือกในการดำเนินนโยบายความมั่นคงของไทย ซึ่งฝ่ายทหารไม่ได้คัดค้านนโยบายนี้และปล่อยให้ทัศนคติดำเนินการไปตราบเท่าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อความเป็นพันธมิตรอย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา และในอีกทางหนึ่งคือ การพยายามดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งนโยบายนี้ได้รับการคัดค้านจากผู้นำทหารซึ่งยังมีผลประโยชน์จากการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และบุคคลหลายกลุ่มในสังคมไทยที่ไม่สามารถปรับตัวและยอมรับนโยบายที่เปลี่ยนอย่างหน้ามือเป็นหลังมือโดยฉับพลันของทัศนคติ อันนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างทัศนคติกับผู้นำทหารและฝ่ายต่างๆในสังคมไทย ในบทนี้จะชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งรุนแรงระหว่างทัศนคติกับฝ่ายต่างๆที่เกิดจากการพยายามปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ อันนำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมืองและกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล จนทำให้ทัศนคติไม่เป็นที่ต้องการของฝ่ายผู้นำทหารในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอีกต่อไป

7.1 ความขัดแย้งภายในคณะรัฐบาล

ความพยายามปรับนโยบายต่างประเทศของทัศนคติในการดำเนินการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ได้รับการคัดค้านและก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างทัศนคติกับหลายฝ่ายภายในประเทศ ทั้งภายในคณะรัฐบาล พรรคฝ่ายค้านและสื่อมวลชน และไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มต่างๆทางสังคมที่ถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์ของสงครามเย็นมาเป็นเวลานาน ในขณะเดียวกันฝ่ายผู้นำทหารพรรคฝ่ายค้านและสื่อมวลชน ต่างมีผลประโยชน์ในการคัดค้านนโยบายการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ของทัศนคติ ส่งผลให้การดำเนินการปรับนโยบายของทัศนคติกระทำไปอย่างโดดเดี่ยวและไม่มีกลุ่มหรือบุคคลใดที่เป็นฐานอำนาจสำคัญให้การสนับสนุน

ความขัดแย้งในการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์เห็นได้อย่างชัดเจนในช่วงปีค.ศ.1971 โดยทัศนคติ คอมนันตรีได้แสดงท่าทีอย่างชัดเจนที่จะเจรจาเปิดความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ โดยได้ให้สัมภาษณ์แก่สถานีวิทยุ CBS เมื่อวันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1971 ว่าต้องการอยู่ร่วมกันโดยสันติกับสาธารณรัฐประชาชนจีน แม้ว่าทางฝ่ายจีนจะแสดงท่าทีอย่างชัดเจนว่าสนับสนุน

การก่อการร้ายในไทยก็ตาม และเพื่อเป็นการยืนยันเจตนารมณ์นี้ ทางไทยยินดีจะเปิดการค้ากับจีน¹ นอกจากนี้ ถนัดอ้างว่า ตนเองสนับสนุนการเปิดการค้ากับจีนแดงมาตั้งแต่ในอดีต โดยกล่าวว่า ในขณะที่ตนเองดำรงตำแหน่งคณะกรรมการที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจของคณะปฏิวัติที่นำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้สนับสนุนให้ไทยค้าขายกับจีนคอมมิวนิสต์เพื่อผลประโยชน์ของไทย แต่ได้รับการคัดค้านจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เนื่องจากจอมพลสฤษดิ์ เกรงว่าจีนคอมมิวนิสต์จะนำผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ได้รับจากไทยมาเป็นผลประโยชน์ทางการเมือง เช่น การให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตาม ถนัดเห็นว่า ไทยควรค้าขายกับจีนคอมมิวนิสต์มานานแล้ว และควรแยกประเด็นการค้าออกจากการเมือง²

ผู้นำทหารและคณะรัฐบาลได้มีความเห็นต่อการการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ที่แตกต่างไปจากถนัด โดยผู้นำทหารเห็นว่ายังไม่ควรที่จะเร่งรีบเปิดความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ ควรที่จะรอดูสถานการณ์ไปก่อน เนื่องจากผู้นำทหารรู้สึกไม่พอใจต่อการที่ถนัดเปิดเผยท่าทีรวดเร็วเกินไป โดยผู้นำทหารเกรงว่าจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อสัมพันธภาพกับสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นพันธมิตรหลักของไทย³ ดังที่จอมพลถนอม กิตติขจรได้กล่าวไว้ว่า

“ การเมืองในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามความจำเป็นของสถานการณ์ ทำให้เราต้องเฝ้าดูด้วยความระมัดระวัง....เราจะต้องศึกษาสถานการณ์ดูทำที่ไปก่อน จะยังไม่ผลิผลตามตกลงใจทำอะไร... เพราะยังมีเวลา ”⁴

ในขณะที่จอมพลประภาส จารุเสถียร ให้ความเห็นไว้ว่า

¹ อานันท์ ปันยารชุน , “ผูกมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีน,” ใน นโยบายต่างประเทศบนทางแพร่ง . ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ , บรรณาธิการ , หน้า 135 .

² ถนัด กล่าวในการปาฐกถาเรื่อง “ปัญหาการค้ากับกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์” ณ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โปรดดู “ถนัดพูดถึงการค้ากับจีนแดงให้แยกการค้าจากการเมือง” สยามรัฐ (15 มกราคม 2514) : 1.

³ Charles E. merson and Astri Suhrke , Strategies of Survival : the Foreign Policy Dilemmas of Smaller Asian States , p. 126.

⁴ สารประชาชน 8,371 (8 สิงหาคม 2514): 4. อ้างใน ถาชัย จันทสมบัติ, “การศึกษากระบวนการปรับนโยบายต่างประเทศของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนระหว่าง 1969-1973,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2529) , หน้า 56.

“ จีนยังคงให้การสนับสนุนต่อขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยและการสนับสนุนที่จะให้มีการรับรองทางการทูตกับปักกิ่งอย่างรวดเร็วทันที่นั้น เป็นสิ่งที่น่าตระหนกตกใจและเป็นสิ่งไม่เหมาะสมยิ่ง ”⁵

“ ผู้นำรัฐบาลได้มีการถกเถียงกันในปัญหาการค้ากับจีนแผ่นดินใหญ่และตกลงกันว่า จะไม่มีการเปิดการค้าอย่างเป็นทางการกับจีนคอมมิวนิสต์ในขณะนี้ เพราะว่าปักกิ่งยังคงให้การสนับสนุนต่อขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยและว่าหากมีการสถาปนาการค้ากับจีนคอมมิวนิสต์แล้ว กำไรที่ประเทศได้จากสินค้า อาจจะสามารนำไปใช้สนับสนุนทางการเงินต่อขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยได้”⁶

ในอีกทางหนึ่งจอมพลถนอมได้แต่งตั้ง พล.ต.ต. สง่า กิตติขจร ซึ่งเป็นญาติใกล้ชิดเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน ค.ศ. 1970 โดยการแต่งตั้งในครั้งนี้นับว่าสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของถนัดในการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ กล่าวคือ การส่ง พล.ต.ต.สง่าเข้าไปมีบทบาทในกระทรวงการต่างประเทศนั้น เพื่อให้พล.ต.สง่าเป็นผู้รับคำสั่งและนโยบายจากผู้นำทหาร อันเป็นการถ่วงดุลอำนาจและการชะลอการดำเนินนโยบายในการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ของถนัด เนื่องจากพล.ต.ต.สง่าเป็นคนใกล้ชิดของจอมพลถนอมและมีแนวความคิดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศไปในทางเดียวกับผู้นำทหาร โดยเฉพาะความคิดเห็นต่อการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ ดังจะเห็นได้จากพล.ต.ต. สง่า ที่กล่าวไว้ว่า

“.....เมื่อทุกฝ่ายที่เป็นมหาอำนาจทำการติดต่อกันในทางหนึ่งทางใดแล้ว เรา จะวางตัวและวางท่าทีเพื่อความปลอดภัยและความมั่นคงของเรา โดยจะต้องเฝ้าดู เหตุการณ์ที่จะผันแปรไปด้วยความรอบคอบ ซึ่งทั้งหมดนี้หมายความว่าประเทศไทย ยังจะไม่มีการติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์โดยตรง เนื่องจากยังไม่ผู้มีความจำเป็นเท่าใดนัก เพราะเหตุว่าเราเป็นประเทศเล็ก การติดต่อกันนี้ควรจะกระทำระหว่างประเทศใหญ่ เสียก่อน การติดต่อระหว่างสหรัฐอเมริกา กับปักกิ่งรวมทั้งสหภาพโซเวียตด้วยเป็น การติดต่อที่สำคัญมาก ถ้าเหตุการณ์ไม่ได้ผ่านความตกลงระหว่างมหาอำนาจต่างๆ เหล่านี้แล้ว ถึงแม้เราจะไปเปิดการติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์ ก็ไม่มีประโยชน์ต่อ

⁵ Bangkok Post (11 November 1971).

⁶ Bangkok Post (3 June 1971).

สถานการณ์เท่าใดนัก เพราะจีนคอมมิวนิสต์คงจะไม่สนใจประเทศไทย เพราะเป็นประเทศเล็ก ” ⁷

ความขัดแย้งรุนแรงที่สุดภายในคณะรัฐบาลจากการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์เกิดขึ้นระหว่างณัฏกับนายบุญชนะ อุตถากร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจและอดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา โดยนายบุญชนะ อุตถากร ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญคนหนึ่งในด้านเศรษฐกิจของไทยได้คัดค้านการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ของณัฏ โดยเฉพาะการเปิดการค้ากับจีนคอมมิวนิสต์และมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกับผู้นำทหาร โดยกล่าวว่า

“ พวกเราที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ต้องทำทุกอย่างเพื่อป้องกันการขยายอิทธิพลของฝ่ายตรงข้าม หากบางประเทศมีนโยบายอ่อนข้อกับคอมมิวนิสต์ ประเทศนั้นก็จะต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์อย่างรวดเร็ว ” ⁸

ในส่วนของ การเปิดการค้ากับจีนคอมมิวนิสต์ นายบุญชนะเห็นว่า

“ ข้าพเจ้าเห็นด้วยว่าไทยควรสงวนท่าทีในการจะค้ากับจีนแดง ไทยต้องคิดหาทางได้ทางเสียมากกว่าแคนาดา เพราะไทยอยู่ใกล้และมีปัญหาซับซ้อนกันมากกว่า และยังเป็นปัญหาเรื่องเวลา ขณะนี้จีนแดงยังไม่เปลี่ยนท่าทีอะไรเลย ” ⁹

“ ประเทศไทยควรจะค้ากับจีนคอมมิวนิสต์ หลังจากการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตแล้วเท่านั้น และขณะนี้ยังไม่เห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการค้ากับจีน ” ¹⁰

นอกจากนี้ นายบุญชนะยังต้องการให้สหรัฐอเมริกาผูกพันด้านความมั่นคงต่อไปในขอบเขตเดียวกับประเทศพันธมิตรสำคัญอื่นๆ โดยสนับสนุนให้ประเทศไทยขอทำสัญญาป้องกันร่วมแบบทวีภาคีกับสหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จากทัศนคติของนายบุญชนะในเดือนมกราคม ค.ศ.1969 (ช่วงที่ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา) ที่กล่าวไว้ว่า

⁷ สารประชาชน 8 (1 สิงหาคม 2514): 6-7.

⁸ รวบรวมจากการให้สัมภาษณ์และถ้อยแถลงของนายบุญชนะ อุตถากร . อ้างใน ฤชชัย จันทรมบัติ, “การศึกษากระบวนการปรับนโยบายต่างประเทศของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนระหว่าง 1969-1973,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2529) , หน้า66.

⁹ บุญชนะ อุตถากร “บันทึกความทรงจำที่ 112 (3 พฤษภาคม 1971),” ใน บันทึกของรัฐมนตรีเศรษฐกิจ (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 471.

¹⁰ The Nation (25 September 1971).

“ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ไทยควรจะเลือกทำสัญญาความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา แบบทวิภาคีดังที่สหรัฐอเมริกาทำไว้กับเกาหลี ญี่ปุ่น ไต้หวันและฟิลิปปินส์ และควร ได้ส่งให้เจ้าหน้าที่ศึกษาเรื่องนี้โดยละเอียดและควรจะเริ่มรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเสียตั้ง แต่บัดนี้เป็นต้นไปอย่างช้าก็ควรจะทำหลังตั้งรัฐบาลใหม่ หลังการเลือกตั้ง 10 กุมภาพันธ์ 2512 นี้แล้ว ”¹¹

การคัดค้านของนายบุญชนะได้สร้างความไม่พอใจให้แก่ถนัดเป็นอย่างมากและก่อให้เกิดความขัดแย้งในคณะรัฐบาลระหว่างถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศผู้รับผิดชอบ สำคัญด้านนโยบายต่างประเทศกับนายบุญชนะ อธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ผู้รับผิดชอบ สำคัญด้านเศรษฐกิจจนถึงขั้นโต้เถียงกันในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีอย่างรุนแรงหลายครั้ง จนกระทั่ง จอมพลถนอมต้องเป็นผู้ห้ามปรามและยุติการโต้เถียง¹² โดยในครั้งหนึ่ง ถนัดและนายบุญชนะได้โต้เถียง กันอย่างรุนแรงในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี แม้จอมพลถนอมจะห้ามปรามอย่างไรก็ไม่ยอมยุติและ ออกนอกระเบียบวาระการประชุม ส่งผลให้เกิดความไม่เชื่อมั่นทั้งภายในคณะรัฐมนตรีและตัวหัวหน้า รัฐบาลที่ถูกมองว่าไม่มีบารมีเพียงพอ¹³

ความขัดแย้งระหว่างถนัดกับนายบุญชนะดังกล่าวได้สร้างความแตกแยกในคณะรัฐบาล และกระทบกระเทือนต่อความเป็นเอกภาพในการดำเนินนโยบายของรัฐบาล โดยถนัดไม่พอใจที่นายบุญชนะ ออกมาแสดงความคิดเห็นคัดค้านนโยบายของตนและไม่พอใจที่นายบุญชนะตีพิมพ์หนังสือบันทึก ของทูตไทย¹⁴ ซึ่งเป็นบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับการทำงานของนายบุญชนะในสมัยที่ดำรงตำแหน่ง เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างปี ค.ศ.1967-1969 จนเป็นข่าวใน หนังสือพิมพ์ โดยในหนังสือบันทึกของทูตไทยมีการกล่าวพาดพิงถึงถนัด และเปิดเผยรายละเอียดการ สนทนาเป็นการส่วนตัวระหว่างนายบุญชนะกับถนัด ดังเช่น การเปิดเผยคำวิพากษ์วิจารณ์ของถนัดที่มีต่อ ม.ร.ว.เสนีย์ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

¹¹ บุญชนะ อธิการ “บันทึกความทรงจำที่ 213 (1-5 มกราคม 1969),” ใน บันทึกของทูตไทย, หน้า 819.

¹² จอมพลถนอม กิตติขจรได้เปิดเผยว่า ทั้งถนัดและนายบุญชนะต่างก็เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมี ความคิดเป็นของตนเอง จึงมักเกิดความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกัน สัมภาษณ์จอมพล ถนอม กิตติขจร, 4 กรกฎาคม 2545.

¹³ ประจวบ อัมพะเสวต, พลิกแผ่นดิน : ประวัติศาสตร์การเมืองไทย 24 มิถุนายน 2475 – 14 ตุลาคม 2516, หน้า 504.

¹⁴ โปรดดูรายละเอียดใน บุญชนะ อธิการ , บันทึกของทูตไทย.

“...รมต.ถนงค์แจ้งว่าพรรคประชาธิปัตย์เวลานี้รวมกันไม่เป็นกระบวนแล้ว สมาชิกส่วนมากอยากให้ ม.ร.ว.เสนีย์พ้นจากตำแหน่ง อยากเชิญรมต.ถนงค์ไปเป็นหัวหน้าพรรคแทน ซึ่งท่านเองก็ยังไม่ตอบรับอย่างเป็นทางการ รมต.ถนงค์ มีความเห็นว่า ถ้าท่านสมัครผู้แทนก็คงสมัครในกรุงเทพมหานครและมีหวังที่จะได้รับเลือกตั้งด้วย ท่าน(รมต.ถนงค์)รู้จัก ม.ร.ว.เสนีย์ดีว่าเป็นคนที่คิดว่าตัวเก่งกว่าคนอื่น เป็นคนทำงาน ไม่มี teamwork และเหยียดคนอื่น ลูกพรรคจึงอยากให้ออก (ข้าพเจ้า(นายบุญชนะฯ) ไม่ค่อยจะเห็นด้วย) เมื่อพูดถึงคึกฤทธิและม.ร.ว.เสนีย์ รมต.ถนงค์บอกว่าทั้งสองคนนี้ มีความเห็นไม่เหมือนกัน แต่เขาเป็นพี่น้องกัน ถึงอย่างไรเขาก็แยกกันไม่ได้ ทั้งสองคน มีลักษณะอย่างเดียวกันคือไม่มี leadership ในตัวเอง จึงเชื่อว่าพรรคประชาธิปัตย์คงไปไม่รอดเพราะขาดผู้นำที่เหมาะสม...”¹⁵

นอกจากนี้ในหนังสือบันทึกของทูตไทยยังเปิดเผยรายละเอียดการทำงาน การพบปะเจรจาระหว่างไทยกับต่างประเทศที่นายบุญชนะได้เข้าไปมีส่วนร่วมด้วย โดยเฉพาะในประเด็นการประกาศหยุดทิ้งระเบิดของประธานาธิบดีจอห์นสันเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม ค.ศ. 1968 นายบุญชนะได้กล่าวหาถนงค์ว่าไม่ยอมให้นายบุญชนะซึ่งดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาทราบเรื่องที่นาย Leonard Unger ได้แจ้งให้จอมพลถนอมและถนอดทราบและมีการปรึกษาหารือร่วมกันในเรื่องการเจรจาหยุดยิงระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนามเหนือมาล่วงหน้ากว่าสองสัปดาห์ แต่ถนงค์สั่งฝ่ายสหรัฐอเมริกาไม่ให้บอกกล่าวเรื่องนี้แก่นายบุญชนะทราบ ทำให้นายบุญชนะเสียหน้าเมื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกาสอบถามนายบุญชนะถึงการให้สัมภาษณ์ของนายบุญชนะที่กล่าวแก่สื่อมวลชนไปเมื่อวันที่ 29 ตุลาคมว่า “ฝ่ายสหรัฐอเมริกาไม่ได้บอกและไม่ได้ปรึกษาหารือฝ่ายไทยเลย”

“เมื่อเวลา 19.30 น. วันพฤหัสบดีที่ 31 ตุลาคม 2511 มร.วิลเลียม บันดี รัฐมนตรีช่วยต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาโทรศัพท์มาบอกข้าพเจ้า(นายบุญชนะฯ)ว่า ประธานาธิบดีจอห์นสันจะพูดทางโทรศัพท์สั่งหยุดทิ้งระเบิดเวียดนามเหนือในเวลา 20.00น. จึงแจ้งมาให้ข้าพเจ้าทราบเพื่อจะได้ดูรายการนั้น

นายบันดีบอกด้วยว่า เรื่องอเมริกาเจรจากับเวียดนามเหนือเพื่อหยุดบอมบ์ได้ พูดกันมา 2 สัปดาห์แล้ว ออท.อเมริกัน อังกฤษได้แจ้งให้นายกรัฐมนตรีไทยที่กรุงเทพมหานครทราบและสำหรับ รัฐมนตรีถนงค์ กระทรวงการต่างประเทศอเมริกันก็ได้บอกให้ทราบที่นิวออร์ลีนส์ทุกระยะ ทั้งนี้ไม่ได้บอก (inform) เฉยๆ แต่มีการปรึกษา

¹⁵ บุญชนะ อุตถาวร, “บันทึกความทรงจำที่ 178 เรื่องการสนทนากับรัฐมนตรีต่างประเทศ ถนงค์ คอมันตร์ และรัฐมนตรีคลัง เสริม วินิจฉัยกุล วันที่ 27-28 กันยายน 2511,” ใน บันทึกของทูตไทย, หน้า 643-644.

หารือ (consult) กับท่านทั้งสองนั้นด้วย เขา(นายบันดี)บอกต่อไปว่า ทางอเมริกัน ได้ถามรัฐมนตรีถนัดแล้วว่าจะให้ฝ่ายอเมริกันบอกเอกอัครราชทูตไทยในสหรัฐอเมริกา หรือใครอีกหรือไม่ ท่านรัฐมนตรีถนัดบอกว่า ไม่ต้องบอกใครอีก

ข้าพเจ้าได้บอกกับนายบันดีว่า ทางกรุงเทพมหานคร ท่านนายกรัฐมนตรีไทย ก็ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไปเมื่อ 21 และ 28 ตุลาคม 2511 ว่าท่านไม่ได้รับการปรึกษาหารือเรื่องนี้จากฝ่ายอเมริกันเลย เขา(นายบันดี)ทราบหรือไม่ นายบันดีตอบว่าทราบและไม่เข้าใจว่าทำไมท่านนายกรัฐมนตรีจึงเลือกที่จะพูดปฏิเสธเช่นนี้ แต่ทางฝ่ายอเมริกันก็ไม่ขัดข้อง

นายบันดีบอกต่อไปว่าที่ข้าพเจ้าให้ข่าว เอพี ไปเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2511 ว่า “เท่าที่ทราบ ฝ่ายอเมริกันไม่ได้บอกและไม่ได้ปรึกษาหารือฝ่ายไทยเลย” นั้น ก็เป็นเพราะข้าพเจ้าคงไม่ทราบเรื่อง (เรื่องที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้แจ้งให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีถนัดทราบเรื่องที่สหรัฐอเมริกาได้มีการเจรจากับเวียดนามเพื่อหยุดยิงแล้ว) ซึ่งเขา(นายบันดี)เพียงอยากให้ข้าพเจ้าทราบคำสั่งหยุดยิงระเบิดของประธานาธิบดีจอห์นสันเท่านั้น ”¹⁶

“ข้าพเจ้าเห็นว่าการที่กระทรวงการต่างประเทศไทยและกระทรวงการต่างประเทศอเมริกันไม่ให้ออกความคืบหน้าในการเจรจากับเวียดนามเหนือแก่ข้าพเจ้า (ถ้าเป็นจริงตามที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกากล่าว) แต่ในขณะเดียวกัน ออกท. อื่นๆ เช่น เกาหลี เวียดนามใต้ ได้รับแจ้งอยู่เป็นระยะๆ นั้น มีผลเท่ากับเป็นการไม่ให้ความไว้วางใจแก่ออกท. ของตนเอง ข้าพเจ้าจึงได้เรียนถามไปทางกระทรวงการต่างประเทศที่กรุงเทพมหานครแล้ว

ในตอนเช้าวันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายน 2511 มีโทรเลขรหัสจากรัฐมนตรีถนัดถึงออกท.ไทยในวอชิงตันว่า ออกท. Unger ที่กรุงเทพมหานครได้ยกเรื่องขอให้ ออกท.ไทยระวังในการให้สัมภาษณ์เช่นกรณีนี้ เพราะการเจรจากำลังอยู่ในขั้นเข้าด้ายเข้าเข็ม แต่ความจริงในขณะที่ข้าพเจ้าได้รับโทรเลขนั้น การพูดจาระหว่างเวียดนามเหนือกับอเมริกาได้ยุติและประธานาธิบดีได้ประกาศแล้ว

¹⁶ บุญชนะ อุตถากร , “บันทึกความทรงจำที่ 192 เรื่องประธานาธิบดีจอห์นสันสั่งเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2511 ให้หยุดยิงระเบิดเวียดนามเหนือ เริ่มเวลาเช้า 8.00 น. ในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2511,” ใน บันทึกของทูตไทย , หน้า 712-713.

ความยุ่งยากซับซ้อนต่างๆนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเพราะกระทรวงการต่างประเทศไทยไม่ติดต่อให้ออท.ของตนในวอชิงตันทราบเรื่องต่างๆเท่าที่ควร ซึ่งยังไม่ยอมให้กระทรวงการต่างประเทศอเมริกันบอกกล่าว ออท.ของตนด้วย (ถ้าจริง) ฉะนั้น ความเข้าใจที่ข้าพเจ้าว่า ที่ฝ่ายไทยไม่ได้รับการปรึกษากับสหรัฐอเมริกาในเรื่องการหยุดทิ้งระเบิดตามที่ได้ให้สัมภาษณ์แก่เอฟบีไบนั้น จึงเป็นความเข้าใจที่มีมูลฐานจาก lack of communication อันสืบเนื่องมาจากฝ่ายไทยด้วยกันนั่นเอง จึงน่าจะหาทางแก้ไขเสียโดยเร็ว”¹⁷

และเมื่อหนังสือบันทึกของทูตไทยได้ถูกตีพิมพ์ออกมา ถนัดได้แสดงความไม่พอใจและออกมาปฏิเสธสิ่งที่นายบุญชนะบันทึกไว้ดังกล่าวว่าไม่เป็นความจริง พร้อมทั้งโจมตีนายบุญชนะว่าเป็นการไม่สมควรที่จะนำเรื่องทางการทูตออกมาเปิดเผยต่อสาธารณชน “บันทึกทูตจริงหรือบันทึกทูตหลอกกันแน่... การกระทำของนายบุญชนะคราวนี้ทำให้วงการทูตไทยเสียหายมาก เท่าที่ได้พบปะพูดคุยกับทูตไทยประจำประเทศต่างๆก็บอกว่า อาจไม่มีทูตประเทศอื่นๆ กล้ามาคุยกับทูตไทยอีกต่อไปก็ได้ และเป็นการผิดมารยาทและประเพณีทางการทูตที่เอาเรื่องที่พูดคุยมาเปิดเผย สำหรับบางตอนในบันทึกที่พาดพิงมาถึงตนเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาที่ขอไม่ให้เปิดเผยความลับบางเรื่องก็ไม่เป็นความจริง....”¹⁸

การแสดงทัศนคติของนายบุญชนะและการออกมาตอบโต้ของถนัดแสดงให้เห็นถึงความไม่ลงรอยกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศกับเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา และสะท้อนออกมาถึงความแตกต่างในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของถนัด คอมันตร์กับนายบุญชนะ อัดถากร ซึ่งในภายหลังได้นำมาซึ่งความแตกแยกและความวุ่นวายภายในคณะรัฐบาลอีกด้วย

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁷ บุญชนะ อัดถากร , “บันทึกความทรงจำที่ 192 เรื่องประธานาธิบดีจอห์นสันสั่งเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2511 ให้หยุดทิ้งระเบิดเวียดนามเหนือ เริ่มเวลาเช้า 8.00 น. ในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2511,” ใน บันทึกของทูตไทย , หน้า 715-716.

¹⁸ สยามรัฐ (1 พฤศจิกายน 1971) :16.

7.2 ความขัดแย้งระหว่างถนัด คอมันตร์กับสื่อมวลชน

ในส่วนของสื่อมวลชนได้ลงบทความวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายต่างประเทศในการปรับความสัมพันธ์กับประเทศจีนคอมมิวนิสต์ และการแสดงท่าทีของถนัดที่แสดงต่อสาธารณชนในทางก้าวร้าว พุดจาตุมหันผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของตน¹⁹ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์สยามรัฐที่ถนัดระบุว่า การที่หนังสือพิมพ์สยามรัฐสนับสนุนให้รัฐบาลทำสงครามเวียดนามต่อไป เนื่องจากได้รับอำิสสินจ้างจากต่างประเทศที่ต้องการแสวงหาประโยชน์บางอย่าง จึงได้เขียนข้อความที่เป็นปรปักษ์ต่อบริษัทของรัฐบาล โดยเฉพาะต่อกระทรวงการต่างประเทศ²⁰ การแสดงออกของถนัดดังกล่าว ส่งผลให้หนังสือพิมพ์สยามรัฐได้ลงบทความวิพากษ์วิจารณ์ถนัดอย่างต่อเนื่อง²¹ โดยส่วนใหญ่เป็นการกดดันให้ถนัดลาออกจากการเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เนื่องจากถนัดดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ขัดแย้งกับรัฐบาลและเปิดเผยอย่างชัดเจนว่าไม่เห็นด้วยและได้คัดค้านนโยบายของรัฐบาลในการอนุญาตให้สหรัฐอเมริกา เข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย รวมถึงการส่งทหารไทยไปช่วยรบในสงครามเวียดนาม ทั้งๆที่เคยสนับสนุนและดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์มาก่อน ดังนั้นถนัดจึงไม่สมควรที่จะดำรงตำแหน่งต่อไป โดยถือว่าเป็นมารยาททางการเมืองที่ถนัดพึงกระทำ ในขณะที่สื่อมวลชนบางคนเห็นว่า การดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์อาจไม่ประสบความสำเร็จ หากถนัดเป็นผู้ดำเนินการ เนื่องจากถนัดเคยตั้งตนเป็นศัตรูกับจีนคอมมิวนิสต์มาโดยตลอด ซึ่งถนัดได้ออกมาตอบโต้สื่อมวลชนในกรณีดังกล่าวว่า

¹⁹ ถนัด ได้ใช้กระทรวงการต่างประเทศเป็นเครื่องมือและช่องทางในการแสดงทัศนคติต่อผู้ที่ไม่เห็นด้วยต่อการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับประเทศจีนคอมมิวนิสต์ โดยการออกแถลงการณ์ผ่านกรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศตอบโต้การวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชน โดยระบุว่าสื่อมวลชนไม่มีความรู้ด้านการต่างประเทศ จึงไม่จำเป็นต้องฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชน โปรดดู สยามรัฐ (15 พฤษภาคม 2514) : 16.

²⁰ “ถนัด : มี น.ส.พ. รับจ้างต่างชาติโจมตีตน,” สยามรัฐ (15 พฤษภาคม 2514) : 1.

²¹ โปรดดูบทความของหนังสือพิมพ์สยามรัฐที่เขียนวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายและลักษณะนิสัยส่วนตัวของ ถนัด ได้ใน ทหารเก่า , “ที่เล่นที่จริง,” สยามรัฐ (8 พฤษภาคม 2514) : 5 ,ส.น.ธ. , “เอ แมน คอลล์ ถนัด,” สยามรัฐ (13 พฤษภาคม 2514) : 5 ,ส.ธ.น. , “เรื่องของถนัด (ทุกๆกิจ),” สยามรัฐ (18 พฤษภาคม 2514) : 5, ประสิทธิ์ ฦ พัทลุง , “ผมถูกหาว่าไม่สนับสนุนคอมมิวนิสต์,” สยามรัฐ (21 พฤษภาคม 2514) : 8 ตาหมอลหลอ, “นายกรัฐมนตรีอยู่ที่ไหน,” สยามรัฐ (22 พฤษภาคม 2514) : 5 อนันต์ สายศิริวิทย์ , “ศาสตร์การต่างประเทศ,” สยามรัฐ (24 พฤษภาคม 2514) : 7 , นร นรปก , “กมลลือการเมือง” สยามรัฐ (24 พฤษภาคม 2514) : 7 , ประสิทธิ์ ฦ พัทลุง, “นายถนัด คอมันตร์อีกครั้ง” สยามรัฐ (26 พฤษภาคม 2514) : 8. นอกจากนี้สื่อมวลชนยังตั้งฉายาให้แก่ ถนัด คอมันตร์ ว่า “เทวดาถนัด” เนื่องจากอุปนิสัยการวางตัว และการให้สัมภาษณ์ของ ถนัด ที่สื่อมวลชนมองว่ามีความเป็นตัวของตัวเองสูง และยกย่องตนเองว่ามีความรู้ทางการต่างประเทศเหนือกว่าผู้อื่น รวมถึงวิพากษ์วิจารณ์ผู้ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกับตนเองว่าเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ด้านการต่างประเทศ

“ ผมได้พูดไปว่า เราพร้อมที่จะเจรจากับฝ่ายคอมมิวนิสต์ เช่น จีนแดง เวียดนามเหนือ เกาหลีเหนือ เราทำอย่างเปิดเผย ไม่ใช่แอบส่งคนไป..... หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งก็คือ สยามรัฐเขียนว่าคนอย่างคุณถนัด ไม่เหมาะที่จะไปเจรจาเพราะว่าได้เคยว่าจีนแดงมามาก ผมไม่ได้บอกว่าจะเป็นคนไปเจรจา ผมบอกว่าฝ่ายไทยพร้อมที่จะเจรจา อาจจะเป็น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ไปเป็นผู้เจรจาก็ได้ หรือคนอื่นที่เหมาะสม.....”²²

นอกจากนี้สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย ได้ออกแถลงการณ์ร่วมกันในวันที่ 24 พฤษภาคม ค.ศ. 1971 ตอบโต้การให้สัมภาษณ์ของถนัดที่ปรากฏตามเอกสารวิทยุและสารประจำวันของกรมประชาสัมพันธ์ประจำวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 1971 และการให้สัมภาษณ์ทางสถานีโทรทัศน์ เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 1971 โดยมีถ้อยคำหมิ่นประมาทผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์และสถาบันหนังสือพิมพ์ว่ามีนักหนังสือพิมพ์ได้รับสินบนจากต่างประเทศให้เขียนข้อความที่เป็นปรักษ์ต่อนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งระหว่างสมาคมทั้งสี่และถนัดได้คลี่คลายลง เนื่องจากจอมพลถนอม กิตติขจร ได้ออกมาขออภัยให้ถนัด และฝ่ายหนังสือพิมพ์ประนีประนอมหาทางยุติความขัดแย้งและปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน²³ ซึ่งในอีกสองวันต่อมา ถนัดได้เชิญนายประสิทธิ์ ลูติตานนท์ นายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย นายโชติ มถีน้อย นายกสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย นายจรรุญ กุวานนท์ นายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยและนายปรีชา พบสุข นายกสมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทยมาพบปะหารืออย่างเป็นทางการ²⁴ เพื่อประนีประนอมและ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²² สัมภาษณ์, ถนัด คอมันตร์, 12 มีนาคม 2512. ใน ประมวลคำให้สัมภาษณ์ของ ฯพณฯ พ.อ. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 3, หน้า 212-213.

²³ “นายกฯ ให้ พันเอกถนัด ปรับความเข้าใจกับหนังสือพิมพ์” สยามรัฐ (24 พฤษภาคม 2514) : 1.

²⁴ การพบปะเจรจากันในครั้งนี้จัดขึ้นที่โรงแรมรอยัล เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม ค.ศ. 1971

ปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน ภายหลังจากการเจรจา กระทรวงการต่างประเทศได้ออกแถลงการณ์ร่วม²⁵ ที่แสดงถึงผลสำเร็จในการปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะถนัดได้มีท่าทีโอนอ่อนมากขึ้นและยอมรับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ส่งผลให้ความขัดแย้งในครั้งนี้อันได้คลี่คลายลง

อย่างไรก็ตามความขัดแย้งระหว่างถนัดกับสื่อมวลชนไม่ได้ยุติลงเพียงเท่านี้ เมื่อถนัดแจ้งความจับนาย นพพร บุญยฤทธิ์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์สยามรัฐ นายกำพล วัชรพล บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และนายประสาน มีเฟื่องศาสตร์ นักเขียนประจำหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในข้อหาดูหมิ่น ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในการลงข่าวในหนังสือพิมพ์สยามรัฐฉบับวันที่ 24 พฤษภาคม ค.ศ. 1971 มีข้อความพาดหัวว่า “โฆษก ปชป. ระบุง ถนัดเป็นสายจีนแดงจะแจ้งตำรวจให้จับ” ซึ่งนาย นพพร บุญยฤทธิ์ ได้ให้การปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าว โดยชี้แจงว่าข่าวที่ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐนั้น เป็นข่าวที่ได้มาจากการให้สัมภาษณ์ของนายสมบุญ ศิริธร โฆษกพรรคประชาธิปัตย์ จึงได้พิจารณาลงพิมพ์เพื่อให้ประชาชนรับทราบตามหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ในส่วนของนายกำพล วัชรพล บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และนายประสาน มีเฟื่องศาสตร์ นักเขียนประจำหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ถูก ถนัด แจ้งความกรณีเขียนบทความดูหมิ่นลงในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 1971 มีข้อความว่า “บรรณาธิการหนังสือพิมพ์สตรีทใหม่ในมาเลเซียและสิงคโปร์ ว่า รมต. ถนัด คอมันตร์ ไปหลงเชื่อจีนแดงจะเปลี่ยนท่าที ที่ไหนได้ไปรับเงินจากจูเอนไล มาบานตะไทไม่ว่า.....” จากกรณีดังกล่าวนี้ สื่อมวลชนได้แสดงท่าทีแข็งกร้าวต่อการกระทำของถนัด โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ให้สัมภาษณ์ว่าจะดำเนินการสู้คดีให้ถึงที่สุดในขณะที่กรรมการบริหารของสมาคมหนังสือพิมพ์ 4 สมาคมได้ประชุมด่วนเพื่อพิจารณาดำเนินการตอบโต้ถนัด ซึ่งที่ประชุมมีมติให้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับไม่สัมภาษณ์และลงรูปของถนัด ยกเว้นในกรณีที่

²⁵ คำแถลงการณ์ของกระทรวงการต่างประเทศมีรายละเอียด ดังนี้ “ เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2514 นายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย นายกสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย นายกสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และนายกสมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย พร้อมด้วยนายเฉลียว จงเจริญ กรรมการสมาคมหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทยและ พันเอก ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้มาพบปะกันเพื่อชี้แจงข้อคิดเห็นและทำความเข้าใจในเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้เกี่ยวกับการที่สมาคมทั้งสี่ได้ออกแถลงการณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ยืนยันในความหวังดีและเจตนาดีต่อสถาบันและนักหนังสือพิมพ์ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ของชาติบ้านเมือง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไม่มีเจตนาที่จะปรักปรำฝ่ายหนังสือพิมพ์ดังที่ปรากฏในรายงานข่าว หากแต่กล่าวเตือนให้ระมัดระวังมิให้มีการกระทำอันมิชอบ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้แก่วงการต่างๆ มิใช่เฉพาะวงการหนังสือพิมพ์เท่านั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเชื่อมั่นในความบริสุทธิ์และหวังดีต่อประเทศชาติของบรรดานักหนังสือพิมพ์โดยการเข้าใจกันดีและพอใจ ” สยามรัฐ (27 พฤษภาคม 2514) : 1.

เป็นคดี จนกว่ากรณีพิพาทจะสิ้นสุด หรือถนัดจะพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ บรรดา ส.ส.พรรคสหประชาไทยจำนวน 20 คน ซึ่งนำโดยนายบุญเชื้อ ประเสริฐสุวรรณได้ยื่นหนังสือต่อจอมพลถนอม กิตติขจรในฐานะหัวหน้าพรรคให้ดำเนินการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทระหว่างถนัดกับสื่อมวลชน เนื่องจากเห็นว่าความขัดแย้งดังกล่าวนี้อาจเป็นชนวนให้เกิด ความแตกแยกและทำลายความสามัคคีภายในประเทศอันจะก่อให้เกิดผลเสียต่อประเทศชาติได้²⁶

ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1971 หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยได้ลงข่าวว่า ถนัดได้ดำเนินการ ติดต่อกับนายปรีดี พนมยงค์ ที่ฝรั่งเศส โดยเข้าพบนายปรีดีถึงสองครั้งที่กรุงปารีส ในปี ค.ศ. 1970 และ ในเดือนพฤษภาคม 1971 โดยถนัดมีความประสงค์ที่จะให้นายปรีดีเป็นตัวกลางในการติดต่อกับจีน คอมมิวนิสต์²⁷ อย่างไรก็ตาม นายปรีดีได้ออกมายอมรับว่าได้มีการพบปะกันในช่วงเวลาดังกล่าวจริง แต่ได้ปฏิเสธที่จะเปิดเผยเรื่องที่ได้ปรึกษาหารือกัน โดยบอกแต่เพียงว่า ถนัดได้มาพบในฐานะเพื่อนร่วมงาน ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2²⁸ ทางฝ่ายถนัดได้ปฏิเสธไปในทางเดียวกันว่าการติดต่อกับนายปรีดี ในช่วงเวลานั้นเป็นการไปเยี่ยมเยียนในฐานะผู้ที่เคยร่วมงานกันในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งถนัด เป็นหนึ่งในขบวนการเสรีไทยร่วมกับนายปรีดี โดยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างนายปรีดีกับ กองบัญชาการฝ่ายสัมพันธมิตร²⁹

7.3 ความขัดแย้งระหว่างถนัด คอมันตร์กับฝ่ายนิติบัญญัติ

การดำเนินนโยบายต่างประเทศในการปรับความสัมพันธ์กับประเทศจีนคอมมิวนิสต์ ของถนัดได้สร้างความขัดแย้งทางการเมืองขึ้น โดยเกิดความแตกแยกระหว่างถนัดกับฝ่ายนิติบัญญัติ ทั้งจากพรรคฝ่ายค้าน อันได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ และสื่อมวลชน โดยพรรคฝ่ายค้านและฝ่ายต่อต้าน รัฐบาลถือโอกาสจับประเด็นการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ของถนัดมาเป็น จุดโจมตีนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองในการสร้างความแตกแยก และความไร้เสถียรภาพทางการเมืองให้เกิดแก่ฝ่ายรัฐบาล โดยพรรคฝ่ายค้านได้ตั้งเป้าโจมตีการ ดำเนินนโยบายดังกล่าว และมุ่งเน้นโจมตีตัวบุคคล อันได้แก่ ถนัดที่สนับสนุนการดำเนินการดังกล่าว โดยที่การโจมตีของพรรคฝ่ายค้านส่วนหนึ่งเป็นการโจมตีอุปนิสัยส่วนตัวของถนัดว่าเป็นคนก้าวร้าว

²⁶ โปรดดูรายละเอียดกรณีพิพาทระหว่าง ถนัด คอมันตร์กับสื่อมวลชนเพิ่มเติมได้จากหนังสือพิมพ์สยามรัฐ และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐฉบับเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1971

²⁷ สยามรัฐ (25 กรกฎาคม 2514) : 1.

²⁸ สยามรัฐ (25 กรกฎาคม 2514) : 16.

²⁹ สัมภาษณ์ , ถนัด คอมันตร์ , 18 พฤษภาคม 2545.

ดูถูกความสามารถของผู้อื่น ในขณะที่การวางตัวในทางการเมืองของถนัด โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับฝ่ายนิติบัญญัตินั้น ถนัดเลือกที่จะเป็นศัตรูกับฝ่ายนิติบัญญัติและสื่อมวลชน โดยการออกมาตอบโต้ผู้ที่คัดค้านการดำเนินนโยบายของตน

นายพิชัย รัตตกุล ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นแกนนำในการคัดค้านนโยบายของถนัด ได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการปรับนโยบายต่างประเทศและความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของนโยบายของรัฐบาล และได้เรียกร้องให้ถนัด ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ³⁰ ในขณะที่ นายสมบุญ ศิริธร โฆษกพรรคประชาธิปัตย์ไม่เห็นด้วยกับการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ พร้อมทั้งกล่าวหาว่า ถนัดเป็นตัวการใหญ่ของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยที่แฝงตัวอยู่ในคณะรัฐมนตรี เนื่องจากเห็นว่าความลับในการประชุมคณะรัฐมนตรีรั่วไหลไปถึงจีนคอมมิวนิสต์ โดยมีถนัดเป็นคนนำข้อมูลไปเปิดเผย³¹ รวมทั้งได้นำนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ของถนัดมาเป็นประเด็นทางการเมืองโจมตีพรรคฝ่ายรัฐบาล ในช่วงการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกรุงเทพมหานครที่กำลังจะมีขึ้น³²

ต่อมาในเดือนสิงหาคม ค.ศ 1971 ถนัดต้องเผชิญแรงกดดันทางการเมืองภายในที่เพิ่มมากขึ้นจากส.ส.ทั้งพรรครัฐบาลและพรรคฝ่ายค้าน โดยมาจากกรณีที่นายประสงค์ เนื่องจำนงค์ ได้ตั้งกระทู้ถามด่วนแก่นายกรัฐมนตรี ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 8 /2514 (สามัญ) วันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2514 เกี่ยวกับการดำเนินการของถนัด คอมนตรี ที่นายประสงค์เห็นว่าเป็นการฝักใฝ่หรือนิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ ด้วยการออกแถลงการณ์ว่าจะไปคบหากับประเทศคอมมิวนิสต์ ซึ่งการกระทำครั้งนี้เป็นการกระทำโดยพลการโดยมิได้รับมอบหมายจากรัฐบาลแต่อย่างใด แต่ทางราชการก็ได้ดำเนินการอย่างใดกับถนัด ทั้งๆที่ การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการป้องกันการทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

ถนัด คอมนตรีในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ตอบกระทู้แทนนายกรัฐมนตรีซึ่งไม่ได้เข้าร่วมการประชุมในครั้งนี้ โดยได้ตั้งข้อสังเกตว่า กระทู้ที่ตั้งมานี้ไม่ถูกต้องกับข้อบังคับการประชุมสภาข้อที่ 90 ที่ว่า กระทู้จะต้องไม่มีลักษณะการเสียดสี ใสร้าย หรือประชดประชัน ซึ่งกระทู้ของนายประสงค์ดังกล่าวถือเป็นการปรักปรำและใสร้ายโดยไม่มีมูลความจริง ซึ่งรัฐบาลไม่

³⁰ “ส.ส. คู่ปรับให้ถนัด ลาออกที่เปลี่ยนนโยบายต่างประเทศ” สยามรัฐ (12 พฤษภาคม 2514) : 1.

³¹ นาย สมบุญ ศิริธร ได้มีการปรึกษาหารือกับ ส.ส. ภายในพรรคประชาธิปัตย์ให้ดำเนินการแจ้งความจับถนัด ฐานติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์ แต่ในท้ายที่สุดไม่มีการดำเนินการดังกล่าว ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน “โฆษก ปชป. ระบุ ถนัดเป็นสายจีนแดง จะแจ้งให้ตำรวจจับ” สยามรัฐ (24 พฤษภาคม 2514) : 1.

³² “ปชป. ทำถนัดสมัคร ส.ส. พิสูจน์นโยบายคบค้ากับจีนแดง ” สยามรัฐ (27 พฤษภาคม 2514) : 1.

จำเป็นต้องตอบกระทู้นี้ได้ อย่างไรก็ตาม ถนัดได้ชี้แจงตอบกระทู้ดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อที่ประชุมสภาว่า

“ ในข้อที่ว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ดำเนินการอันส่งผลเห็นว่าฝักใฝ่หรือนิยมชมชอบในลัทธิคอมมิวนิสต์นั้น เป็นการกล่าวหาที่ไม่มีเหตุผล แต่ตรงกันข้ามเป็นที่ทราบกันอยู่ดีทั้งในประเทศนี้ ในประเทศไทยและต่างประเทศว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้นได้ต่อต้านลัทธิที่กล่าวมานี้อย่างเข้มแข็ง ตลอดมา และในทางปฏิบัติก็ได้ดำเนินการทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อต่อต้านการแพร่ขยายของลัทธิที่ว่านี้..... ในประการต่อมาที่ว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศออกแถลงการณ์ว่าจะไปคบหาสมาคมกับประเทศคอมมิวนิสต์นั้น ก็ไม่ตรงกับความเป็นจริงอีก ในคำชี้แจงของกระทรวงการต่างประเทศนั้นไม่มีถ้อยคำใดที่แสดงว่าจะกระทำเช่นนั้น อันที่จริงท่านสมาชิกน่าจะเข้าใจว่าการติดต่อระหว่างประเทศไทยหรือรัฐบาลไทยกับต่างประเทศนั้นเป็นเรื่องหนึ่ง การฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์หรือลัทธิอื่นใดเป็นอีกเรื่องหนึ่ง รัฐบาลไทยมีสัมพันธทางการทูตเป็นปกติกับประเทศที่ใช้ระบอบที่เรียกว่า Marxism Leninism หรือลัทธิคอมมิวนิสต์อยู่แล้ว เช่น สหภาพโซเวียตหรือยูโกสลาเวีย..... เพราะฉะนั้นการคบค้าติดต่อกับประเทศที่ใช้ระบอบคอมมิวนิสต์นั้นไม่ใช่ของใหม่ มีอยู่แล้วเป็นเวลาหลายสิบปี เพราะฉะนั้นการที่ท่านสมาชิกผู้มีเกียรติกล่าวหาว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศต้องการจะไปคบหากับประเทศที่ใช้ระบอบคอมมิวนิสต์จึงเป็นการกล่าวหาที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ตรงกันข้ามการดำเนินการต่างๆของกระทรวงการต่างประเทศหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้นได้กระทำไปด้วยการรู้เห็นของท่านหัวหน้ารัฐบาล กล่าวคือ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี.....”³³

อย่างไรก็ตาม การชี้แจงของถนัดได้สร้างความไม่พอใจให้แก่ส.ส.ในที่ประชุมสภาบางส่วน โดยเฉพาะประเด็นการตั้งข้อสังเกตของถนัด ต่อการตั้งกระทู้ของนายประสงค์ที่ถนัดมองว่าผิดข้อบังคับ โดยนายมีเดช วรสีหะ ต้องการให้ถนัดถอนคำพูดดังกล่าวที่มีลักษณะดูหมิ่นนายประสงค์ เนื่องจากนายมีเดชเห็นว่ากระทู้ดังกล่าวนี้ได้รับการพิจารณาและบรรจุในระเบียบวาระอย่างถูกต้องตามขั้นตอนแล้ว ซึ่งนายน้อยม อุปรานัย รองประธานคนที่ 2 ทำหน้าที่แทนประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้วินิจฉัยว่ากระทู้ดังกล่าวถูกต้องตามระเบียบการตั้งกระทู้และไม่ผิดข้อบังคับข้อที่ 90 ตามความเห็นของถนัด ดังนั้น บรรดา ส.ส. ได้ขอให้ถนัดถอนคำพูดดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ถนัดไม่ยอมรับการถอน

³³ “รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ , ครั้งที่ 8/2514” 5 สิงหาคม 2514, หน้า4-5.

คำพูดโดยตรง บ่ายเบี่ยงว่าเป็นเพียงการตั้งข้อสังเกตว่าเป็นกระทู้ที่ผิดข้อบังคับ ส่งผลให้ ส.ส. หลายคนไม่พอใจจึงมีการอภิปรายตอบโต้กับถนัด อย่างรุนแรงเป็นเวลานาน จนในที่สุดได้มีการเปิดเทปบันทึกการประชุม หลังจากนั้น ส.ส.หลายคนได้ยืนยันว่าคำพูดของถนัดเป็นคำพูดที่ดูหมิ่นนายประสงค์จริง จึงได้เกิดการโต้เถียงด้วยถ้อยคำรุนแรง จนกระทั่งประธานสภาฯ ให้มีการลงมติให้ ถนัดถอนคำพูด ผลปรากฏว่า ส.ส.ได้ลงมติให้ถนัดถอนคำพูด 64 ต่อ 36 เสียง แต่การโต้เถียงยังไม่ยุติลง ท้ายที่สุด ส.ส.จำนวน 30 คน ได้ประท้วงถนัด ด้วยการออกจากที่ประชุม³⁴

จากเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ในวันต่อมา ส.ส.พรรครัฐบาลจากพรรคสหประชาไทย นำโดย ว่าที่เรือตรีวิเชียร กลิ่นสุคนธ์ จ.ส.อ. อนันต์ สุขสันต์ นายสถาปนีย์ ศิริขันธ์ ร่วมกับ ส.ส. พรรคฝ่ายค้านจำนวน 100 คน ยื่นหนังสือด่วนมากต่อนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าพรรคสหประชาไทย โดยเนื้อความในหนังสือมีใจความสำคัญให้นายกรัฐมนตรีพิจารณาการกระทำของถนัดที่ดำเนินนโยบายต่างประเทศผิดพลาด นำความคิดเห็นส่วนตัวมาอ้างว่าเป็นนโยบายที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาล และมีข้อพิพาทกับสื่อมวลชนตลอดมา โดยเฉพาะในการตอบกระทู้ในสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม ถนัดได้ปฏิบัติตนเป็นปฏิปักษ์ต่อ ส.ส. ในที่ประชุมอย่างชัดเจน ในขณะที่ประชุมอย่างชัดเจน ในขณะเดียวกัน ส.ส. พรรคฝ่ายค้าน นำโดยนายเชาว์ ชัยวิรัตน์ ได้ยื่นหนังสือด่วนมากถึง พลตรีศิริ สิริโยธิน ประธานสภาผู้แทนราษฎร โดยแจ้งว่า หากถนัดเข้าร่วมประชุมสภาผู้แทนราษฎร กลุ่ม ส.ส. ดังกล่าวจะไม่เข้าร่วมประชุมด้วยอย่างเด็ดขาด³⁵ อีกทั้งนายประสงค์ เนื่องจำนงค์ร่วมกับ ส.ส. พรรคฝ่ายค้านอีก 20 คน ยื่นหนังสือต่อถนัด เรียกร้องให้ถนัดลาออกจากตำแหน่ง โดยอ้างว่าการกระทำของถนัดในสภาได้สร้างความเสื่อมเสียให้แก่ระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ ส.ส.พรรคร่วมรัฐบาลและรัฐมนตรีในรัฐบาลหลายคนได้แสดงความกังวลต่อเหตุการณ์ดังกล่าว โดยเกรงว่า กรณีของถนัดจะทำให้เกิดความแตกแยกในพรรครัฐบาลและความแตกแยกระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ อันจะกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาลได้³⁶

นอกจากนี้ ในวันที่ 5 กันยายน ค.ศ. 1971 ซึ่งเป็นวันครบรอบ 1 เดือนนับตั้งแต่วันที่ถนัดตอบกระทู้ดังกล่าว ส.ส. 4 คน ได้แก่ นายประสงค์ เนื่องจำนงค์ นายสนั่น ศรีโชติ นายไชแสง สุทธิไส และนายมีเดช วรสีหะ ได้แสดงเจตนารมณ์โกลนศิระเพื่อเป็นการประท้วงถนัดที่ไม่ปฏิบัติตามมติของสภา

³⁴ โปรดดูรายละเอียดใน “รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ , ครั้งที่ 8/2514” 5 สิงหาคม 2514, หน้า 6-30.

³⁵ “ส.ส. กวาร์ร้อยกว่าบาตรถนัด” สยามรัฐ (6 สิงหาคม 2514) : 1.

³⁶ “นายกจะขอให้ถนัดลาออก และตั้งสุนทรมาเป็นแทน” สยามรัฐ (7 สิงหาคม 2514) : 1.

โดยใช้ลานพระบรมรูปทรงม้าเป็นสถานที่โกนศีรษะประท้วง และมีประชาชนมาชุมนุมดูการประท้วงเป็นจำนวนมากและสื่อมวลชนก็เสนอข่าวกันอย่างครึกโครม³⁷

ความขัดแย้งทางด้านนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ดังกล่าว ส่งผลให้ อดอล์ฟ เฮชเชอร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเมืองอย่างหนัก แต่อย่างไรก็ตาม อดอล์ฟ ยังไม่ล้มเลิกความคิดในการดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีน โดยในอีกทางหนึ่งได้ใช้วิธีการดำเนินการอย่างลับๆ ในการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ควบคู่ไปด้วย โดยการส่งบุคคลใกล้ชิดที่อดอล์ฟให้ความไว้วางใจ และมีความรู้ความสามารถด้านการต่างประเทศ อันได้แก่นายอาโนน ปันยารชุนไปดำเนินการปรับความสัมพันธ์กับจีน โดยเริ่มจากการส่งนายอาโนนที่ไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศแคนาดาเพื่อหาช่องทางติดต่อกับจีนคอมมิวนิสต์ เนื่องจากในขณะนั้นแคนาดาเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนคอมมิวนิสต์³⁸

ฝ่ายรัฐบาลทหารได้แสดงความกังวลต่อกระแสการวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายของอดอล์ฟ ในการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างอดอล์ฟ กับ ส.ส. พรรคร่วมรัฐบาล ส.ส. พรรคฝ่ายค้าน และสื่อมวลชน จนถึงขั้นมีเสียงเรียกร้องจากฝ่ายต่างๆกดดันให้อดอล์ฟ ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อเสถียรภาพภาพพจน์และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล รวมทั้งส่งผลกระทบต่อการรอดูท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศไทยของรัฐบาลทหาร ดังนั้น จอมพลถนอมจึงนำประเด็นของอดอล์ฟเข้าพิจารณาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 10 สิงหาคม ค.ศ. 1971 เพื่อคลี่คลายความขัดแย้งภายในรัฐบาล โดยได้พยายามไกล่เกลี่ยและขอร้องให้ทุกฝ่ายยุติความขัดแย้งระหว่างกัน ในขณะที่ ที่ประชุมได้อภิปรายไปในทางตักเตือนอดอล์ฟ อย่างไรก็ตาม จอมพลถนอมยังคงให้อดอล์ฟดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศต่อไป³⁹

นอกจากนี้รัฐบาลทหารได้นำประเด็นการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์เข้าพิจารณาในสภาความมั่นคงแห่งชาติเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1971 และจากการพิจารณาของสภาความมั่นคงแห่งชาติได้มอบหมายให้กระทรวงเศรษฐการศึกษาศึกษาและพิจารณาลู่ทางการเปิดการค้า

³⁷ ประจวบ อัมพะเสวต, พลิกแผ่นดิน : ประวัติศาสตร์การเมืองไทย 24 มิถุนายน 2475 – 14 ตุลาคม 2516, หน้า 504-505.

³⁸ สัมภาษณ์, อดอล์ฟ คอมนันต์, 18 พฤษภาคม 2545.

³⁹ Bangkok Post (11 August 1971) : 1.

กับจีนคอมมิวนิสต์⁴⁰ ทั้งนี้เพื่อยุติกระแสการโต้แย้งในเรื่องการเปิดการค้ากับจีนคอมมิวนิสต์และเป็นการระงับเสียงวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจากฝ่ายต่างๆ

ถนัดยังได้เปิดเผยอีกว่าได้พยายามดำเนินการติดต่อกับประเทศจีนคอมมิวนิสต์อย่างลับๆเป็นเวลา 2 ปี โดยมีประเทศที่สามเป็นผู้ช่วยเหลือ และฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ยินดีที่จะให้มีการเจรจากันขึ้น แต่ยังไม่สามารถเปิดเผยรายละเอียดได้จนกว่าจะเป็นที่แน่นอน และการดำเนินการเจรจากับจีนคอมมิวนิสต์อย่างลับๆนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ ถนัด อ้างว่าจะยังไม่ลาออก แม้ว่าจะถูกกดดันจากหลายฝ่ายให้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ จนกว่าการดำเนินการดังกล่าวจะประสบความสำเร็จ⁴¹

การไม่ยอมปรับเปลี่ยนนโยบายไปตามกระแสกดดันจากภายในประเทศอย่างแน่นอน พร้อมทั้งยังคงดำเนินการผลักดันนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนต่อไป เนื่องจาก ถนัดเห็นว่านโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายที่ถูกต้องและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงแล้ว และได้กล่าวตำหนิผู้ที่คัดค้านนโยบายของตนว่าเป็นพวกที่ไม่รู้เรื่องการต่างประเทศและไม่ได้พิจารณาข้อเท็จจริงตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น⁴² อีกทั้งการที่ถนัดเป็นรัฐมนตรีที่มาจากกาแต่งตั้ง ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งตามวิถีทางประชาธิปไตยและร่วมอยู่ในรัฐบาลเผด็จการทหารมาโดยตลอด ประกอบกับความเชื่อมั่นในความสามรถด้านการต่างประเทศของตนเอง ทำให้ถนัดไม่คำนึงถึงแรงกดดันจากประชาชนและมีอิสระที่จะยืนยันนโยบายของตนเองแม้ว่าจะได้รับการคัดค้านจากหลายฝ่ายก็ตาม

ความพยายามในการแสวงหาทางเลือกให้แก่นโยบายต่างประเทศของถนัดในประเด็นการพยายามอยู่ร่วมกันโดยสันติกับประเทศคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ที่ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทยมาโดยตลอดนั้น เป็นการปรับเปลี่ยนมุมมองต่อการต่างประเทศไทยตามสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างกะทันหันจากการเปลี่ยนนโยบายของสหรัฐอเมริกาของถนัด ส่งผลให้ไม่ได้รับการยอมรับจากผู้นำไทยที่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบายเดิมและกลุ่มต่างๆในสังคมที่ถูกครอบงำทางด้านอุดมการณ์ของสงครามเย็นมาเป็นเวลานาน ถนัดผู้ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความมั่นใจสูง เชื่อมั่นในความสามารถของตน แต่ไม่พร้อมที่จะยอมรับคำโต้แย้งจากบุคคลอื่น เมื่อไม่ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายต่างๆในนโยบายของตนเอง ถนัดก็ยิ่งแสดงออกอย่างก้าวร้าวและไม่เหมาะสม จึงยิ่งทำให้ถูกคัดค้านและต่อต้านจากฝ่ายต่างๆมากขึ้น

⁴⁰ สยามรัฐ (6 พฤศจิกายน 2514) : 1.

⁴¹ สยามรัฐ (14 พฤศจิกายน 2514) : 10.

⁴² สัมภาษณ์, ถนัด คอมันตร์, 18 พฤษภาคม 2545.

ส่งผลให้การดำเนินการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ของถนัดไม่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มหรือบุคคลใดที่เป็นฐานอำนาจสำคัญ

นโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ได้รับการยอมรับจากกลุ่มปัญญาชนและนักวิชาการบางส่วนที่พยายามชี้ให้เห็นถึงผลกระทบทางลบในการเป็นสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามเวียดนาม โดยเฉพาะอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย⁴³ และพยายามให้เกิดการตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาและผลกระทบที่จะเกิดกับไทยหากสหรัฐอเมริกาถอนตัวออกจากสงครามเวียดนาม⁴⁴ และยังเห็นว่าการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาไม่อาจช่วยให้ไทยรอดพ้นจากภัยคุกคามจากภายนอกประเทศ อีกทั้งต้องทำความเข้าใจกับจีนคอมมิวนิสต์และแสวงหาหนทางยกเลิกความเป็นศัตรูระหว่างกัน⁴⁵ นอกจากนี้ยังสนับสนุนการดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับทุกประเทศไม่เฉพาะแต่สหรัฐอเมริกาจะเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับไทย⁴⁶ และต้องการให้รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนกับการดำเนินความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์⁴⁷

7.4 การปฏิวัติ 17 พฤศจิกายน ค.ศ. 1971 : จุดสิ้นสุดของการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของถนัด คอมันตร์

แม้ว่าสถานการณ์ความเป็นจริงในภูมิภาคที่เกิดขึ้นได้แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มนโยบายของถนัดเริ่มจะมีความเป็นไปได้และเพิ่มความสำคัญมากขึ้นและสอดคล้องกับโครงสร้าง Pax Americana ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่การพยายามแสวงหาทางเลือกใหม่ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศดังกล่าวของถนัด โดยเฉพาะการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ได้สร้างความไม่พอใจให้กับจอมพล

⁴³ โปรดดู ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ และ เฉลียว ฤกษ์จุฬิมล , “การมีทหารต่างชาติในประเทศไทย ผลทางเศรษฐกิจและสังคม,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ (ฉบับนิสิตนักศึกษา) 11 (กุมภาพันธ์ 2514), หน้า 22-28.

⁴⁴ โปรดดู เกรียงศักดิ์ โยธาประเสริฐ , “หากสหรัฐเปลี่ยนนโยบาย จะเกิดผลอย่างไรต่อประเทศไทย,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ (ฉบับนิสิตนักศึกษา) 6 (สิงหาคม 2511), หน้า 35-38.

⁴⁵ โปรดดู ปรีชา อารยะ , “นโยบายการต่างประเทศของไทย : เหนือเมฆหรือใต้ดิน,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 9,1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2514), หน้า 6-12. และ Pansak Vinyaratn , “Thailand's Dilemma,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 9,2 (สิงหาคม 2514), หน้า 106-108.

⁴⁶ โปรดดู เขียน วีระวิทย์ , “จีนคอมมิวนิสต์ สหรัฐอเมริกากับอาเซียน,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 9,5 (พฤศจิกายน 2514), หน้า 31.

⁴⁷ โปรดดู บทนำของวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับแนะนำสาธารณรัฐประชาชนจีน ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 9,5 (พฤศจิกายน 2514), หน้า 10-11.

ถนอม กิตติขจรและจอมพลประภาส จารุเสถียรที่ยังต้องการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่อไป ด้วยความเชื่อที่จะนำมาซึ่งผลประโยชน์ที่จะได้รับจากสหรัฐอเมริกา รัฐอเมริกา และวิตกว่านโยบายดังกล่าวได้สร้างความขัดแย้งทางการเมืองภายในและกระแสวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายของรัฐบาลอันส่งผลกระทบต่อภาพพจน์และเสถียรภาพของรัฐบาล

ในวันที่ 17 พฤศจิกายน ค.ศ. 1971 จอมพลถนอม กิตติขจรและจอมพลประภาส จารุเสถียรได้ทำการปฏิวัติล้มรัฐบาลที่มีจอมพลถนอมเป็นนายกรัฐมนตรีและยึดอำนาจการปกครองประเทศกลับไปสู่ระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จ รวมทั้งบริหารประเทศภายใต้ National Executive Council (NEC) อย่างกะทันหัน เพื่อแก้ไขปัญหาคอมมิวนิสต์และความแตกแยกทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองของผู้นำทหาร⁴⁸ โดยคณะปฏิวัติได้ประกาศล้มเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 และประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา พร้อมด้วยการประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศ⁴⁹ โดยอ้างสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปจากการที่จีนคอมมิวนิสต์ได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติมาเป็นเหตุผลในการทำการปฏิวัติ โดยมุ่งประเด็นไปที่ภัยคุกคามคอมมิวนิสต์จากจีนที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศซึ่งได้ทำการแทรกซึมและบ่อนทำลายทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะจากการที่จีนได้ส่งทหารช่างและอาวุธยุทโธปกรณ์มาสร้างถนนตัดชายแดนไทยที่จังหวัดน่านและเชียงราย อีกทั้งคณะปฏิวัติเห็นว่าผู้ก่อการร้ายภายในประเทศได้รับการสนับสนุนจากคอมมิวนิสต์มากขึ้นในด้านอาวุธจากจีน

⁴⁸ Clark D. Neher , *Politics in Southeast Asia* (Massachusetts : Schenkman,1981),p.30.

⁴⁹ เหตุผลของการปฏิวัติในครั้งนี้ตามที่ได้ประกาศไว้ในประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 6 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 คือ “ คณะปฏิวัติได้พิจารณาถึงสถานการณ์ของโลกและภัยที่คุกคามประเทศโดยละเอียดแล้ว เห็นว่าจะมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศและราชบัลลังก์ และกำลังมีความรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ทั้งมุ่งจะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ไปสู่ระบอบอื่นที่มีระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังจะเห็นได้จากการยุบสนับสนุนให้ผู้ก่อการร้ายก่อความยุ่งยากอยู่ ณ ที่ต่างๆของประเทศ..... สำหรับสถานการณ์ภายในประเทศนับตั้งแต่ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 และได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนฯ แล้ว ปรากฏว่าได้มีบุคคลบางจำพวกอาศัยสิทธิตามรัฐธรรมนูญ บ่อนทำลาย ใช้อิทธิพล ทั้งภายในและภายนอกสภานิติบัญญัติก่อวินาศกรรมการบริหารราชการของรัฐบาลให้ดำเนินไปด้วยความยากลำบากและล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ ทั้งกระทำการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนแทนที่จะต่างฝ่ายจะร่วมสามัคคีกัน เพื่อแก้ไขปัญหามาตรึงเพื่อป้องกันภัยอันตราย แต่บุคคลบางกลุ่มบางคณะกลับฉวยโอกาสทำการก่อวินาศกรรมให้รัฐบาลดำเนินการแก้ไขโดยสะดวก..... การแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าว ถ้าจะดำเนินการตามวิถีทางรัฐธรรมนูญย่อมไม่ทันต่อเหตุการณ์ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการยึดอำนาจการปกครอง เพื่อให้สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้โดยเฉียบขาดและฉับพลัน.... ” โปรดดูรายละเอียดของประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 1-9 ได้ใน ไพโรจน์ ชัยนาม , *รัฐธรรมนูญ: บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย* , หน้า 763-768.

และสหภาพโซเวียต และมีการตั้งศูนย์ฝึกอาวุธในประเทศไทยทำให้ยากต่อการปราบปราม⁵⁰ นอกจากนี้ คณะปฏิวัติยังอ้างว่ามีนักการเมืองหัวเอียงซ้ายที่ฝึกฝึเงินคอมมิวนิสต์ช่วยกระตุ้นให้รัฐบาลรีบเร่ง ปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์โดยอาศัยกับจอมพลประภาส จารุเสถียร ขอเป็นผู้นำที่ติดต่อกับจีน ซึ่งคณะปฏิวัติเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง อีกทั้งคณะปฏิวัติยังคงไม่ไว้วางใจในความจงรักภักดีของชาวจีนในประเทศไทยที่มีอยู่ในประเทศไทยกว่า 3 ล้านคน⁵¹

การปฏิวัติในครั้งนี้ ถนัดไม่ได้มีส่วนร่วมในคณะปฏิวัติ รวมทั้งไม่ได้รู้เห็นแผนการปฏิวัติมาก่อนล่วงหน้าซึ่งแสดงให้เห็นว่าถนัดไม่อยู่ในแผนการของจอมพลถนอมและผู้นำทหารในการปฏิวัติ จากหลักฐานของหนังสือพิมพ์สยามรัฐที่เขียนไว้ว่า

“ สิบนาทีก่อนสองทุ่ม (วันที่ 17 พฤศจิกายน ค.ศ.1971) ได้รับข่าวการปฏิวัติของจอมพลถนอมล้มรัฐธรรมนูญ และสิ้นสภาพรัฐบาล... ในช่วงนั้นคุณถนัด คอมนันตรี รัฐมนตรีต่างประเทศรับเชิญโมสคู่อื่นๆต่างประเทศไปบรรยายเรื่องสถานการณ์โลกที่ โรงแรมโอเรียนเต็ล เมื่อเวลา 19.30 น. นักข่าวคนหนึ่งถามว่าขณะนี้บรรยายการปฏิวัติแพร่หลายทั่วไป ท่านมีความรู้สึกอย่างไร คุณถนัดตอบว่าเป็นข่าวลือมากกว่า ท่านเป็นรัฐมนตรีอยู่แต่ฯยังไม่ทราบเลย ต่อมาเมื่อวิทยุออกข่าวตอนสองทุ่มตรง คุณถนัดก็นั่งตัวแข็งฟังข่าวเหมือนนักข่าวทั้งหลาย แต่ยังมีใจว่าคงจะเลิกใช้รัฐธรรมนูญ บางมาตรามากกว่า แต่เมื่อฟังประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 3⁵² เป็นที่แน่นอนว่าท่าน

⁵⁰ ในเรื่องดังกล่าวนี้ ถนัดได้ให้ความเห็นไว้ว่า “ ข้าพเจ้าขอให้เพื่อนคณะรัฐมนตรีพิสูจน์อยู่เสมอว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่เบื้องหลังขบวนการคอมมิวนิสต์ไทยจริง แต่หาได้มีใครสามารถให้หลักฐานพิสูจน์ได้แม้แต่น้อย อย่างไรก็ตามข้อที่ทำให้พิสูจน์ก็คือ การที่ผู้ก่อการร้ายมีอาวุธ A.K.-47 (ปืนไรเฟิลของสาธารณรัฐประชาชนจีน) แต่พวกนี้ก็มีอาวุธอเมริกันด้วย ข้อพิสูจน์นี้จึงไม่ใช่ข้อพิสูจน์ที่หนักแน่นนัก...” โปรดดูรายละเอียดใน Ross Terill , “Thailand,” *Atlantic Monthly* 4 (October 1972) : 20.

⁵¹ สรุปรายคำให้สัมภาษณ์ของจอมพลถนอม กิตติขจร หัวหน้าคณะปฏิวัติ แก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ ณ ตึกกรป. กลาง ถนนเสือป่า กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 1971 ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน สยามรัฐ (20 พฤศจิกายน 2514) : 1.

⁵² เนื้อหาสำคัญของประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 3 คือ การประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ วุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐมนตรี และมอบหมายให้ปลัดกระทรวงเป็นผู้รับผิดชอบงานในกระทรวงแทนรัฐมนตรี โดยขึ้นตรงต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 3 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2514 ใน ไพโรจน์ ชัยนาม , รัฐธรรมนูญ บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า763-764.

พ้นจากการเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศแล้ว ท่านก็กล่าวสั้นๆว่า “ ก็ดีแล้วจะได้อยู่กับบ้านพักผ่อนเสียที” ”⁵³

เมื่อนัด ไม่ได้มีส่วนร่วมในคณะปฏิวัติและไม่ได้อยู่ในแผนการของคณะปฏิวัติจึงไม่น่าแปลกใจที่นัดจะไม่ได้รับตำแหน่งใดๆในคณะบริหารประเทศชุดใหม่ในเวลาต่อมา โดยจะเห็นได้จากในวันที่ 23 พฤศจิกายน ค.ศ. 1971 จอมพลถนอมได้ประกาศจัดตั้งสภาบริหารคณะปฏิวัติ (National Executive Council : NEC) ขึ้นเพื่อบริหารประเทศแทนรัฐบาลชุดเดิม ประกอบด้วยคณะบุคคลในคณะปฏิวัติ 16 คนเข้ารับตำแหน่งต่างๆ โดยมีการแบ่งส่วนการบริหารออกเป็น 5 ส่วน คือ

- 1) จอมพลถนอม กิตติขจร ควบคุมสายงานสำนักนายกรัฐมนตรีและกระทรวงการต่างประเทศ
- 2) ฝ่ายรักษาความมั่นคงแห่งชาติ มีจอมพลประภาส จารุเสถียรเป็นผู้บังคับบัญชาในฐานะผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ มีหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานของกระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงยุติธรรม
- 3) ฝ่ายอำนวยการเศรษฐกิจการคลังและการอุตสาหกรรม มีนายพจน์ สารสินเป็นผู้บังคับบัญชาในฐานะผู้อำนวยการฝ่ายเศรษฐกิจการคลังและการอุตสาหกรรม มีหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานของกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเศรษฐกิจและกระทรวงการคลัง
- 4) ฝ่ายอำนวยการพัฒนาการเกษตรและคมนาคม มีพล.อ. ทวี จุลละทรัพย์เป็นผู้บังคับบัญชาในฐานะผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาการเกษตรและคมนาคม มีหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานของกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและกระทรวงคมนาคม
- 5) ฝ่ายอำนวยการศึกษาและสาธารณสุข มี พล.ต.อ. ประเสริฐ รุจิรวงศ์เป็นผู้บังคับบัญชาในฐานะผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษาและสาธารณสุข มีหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข

ทั้งนี้งานของทุกหน่วยงานจะต้องเสนอต่อหัวหน้าคณะปฏิวัติผ่านสำนักเลขาธิการคณะปฏิวัติที่มีพล.อ. กฤษณ์ สีวะรา เป็นผู้บังคับบัญชาในฐานะเลขาธิการคณะปฏิวัติ

⁵³ สยามรัฐ (19 พฤศจิกายน 2514) : 7.

ในส่วนของกระทรวงการต่างประเทศ จอมพลถนอม กิตติขจรได้ปลดถนัดออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อลดความขัดแย้งในการดำเนินนโยบายและลดกระแสวิพากษ์วิจารณ์กดดันต่อรัฐบาลทหาร รวมทั้งเพื่อให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นไปในแนวทางที่ผู้นำทหารต้องการ เนื่องจาก ถนัดได้มีท่าทีอย่างชัดเจนที่จะดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน ดังนั้นการนำถนัดกลับมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอีกครั้งไม่เป็นผลดีต่อการดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์⁵⁴ ส่งผลให้การกำหนดนโยบายต่างประเทศได้ตกอยู่ภายใต้การตัดสินใจของผู้นำทหารอย่างเบ็ดเสร็จและเกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญในนโยบายต่างประเทศของถนัด คอมันตร์ที่ต้องการดำเนินนโยบายอยู่ร่วมกันโดยสันติกับจีนคอมมิวนิสต์กลับมาเป็นการดำเนินนโยบายรักษาความเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ตามที่ผู้นำทหารต้องการ โดยจอมพลถนอม กิตติขจรได้เข้าควบคุมด้านการต่างประเทศเสียเองและแต่งตั้งให้นายจรูญพันธ์ อิศรางกูร ณ อยุธยาซึ่งดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศชั่วคราว⁵⁵ แทนถนัด โดยให้ขึ้นตรงต่อจอมพลถนอม กิตติขจร และเมื่อคณะปฏิวัติได้มีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นบริหารประเทศในปี ค.ศ.1972 ถนัดก็ไม่ได้รับตำแหน่งใดๆ ในคณะรัฐบาลชุดใหม่เลย

การปฏิวัติในครั้งนี้ยังมองได้อีกว่าเป็นการส่งสัญญาณให้ฝ่ายรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเห็นว่าผู้นำทหารไทยยังคงยึดมั่นกับนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ภายใต้ร่มเงาของสหรัฐอเมริกาต่อไป เช่นเดิม ดังจะเห็นได้จากการใช้ภัยคุกคามคอมมิวนิสต์มาเป็นเหตุผลในการปฏิวัติและการปลดถนัด คอมันตร์ที่ยืนยันการปรับนโยบายใหม่ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และได้เข้าควบคุมการต่างประเทศของไทยเสียเอง เพื่อให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นไปตามที่ผู้นำทหารต้องการ

อย่างไรก็ตาม ฝ่ายผู้นำทหารไทยก็ไม่อาจที่จะดำเนินนโยบายสวนกระแสต่อการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศได้ จึงได้หันมาผ่อนปรนการติดต่อสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ในระดับประชาชนโดยใช้กีฬาเป็นสื่อ ด้วยการส่งคณะปิงปองไทยไปแข่งขันที่ประเทศจีน

⁵⁴ คณะปฏิวัติได้ประกาศว่าจะยังคงการดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่อไป โปรดดู *Washington Post* (18 November 1971). Available from : www.washingtonpost.com

⁵⁵ นายจรูญพันธ์ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจนถึงเดือนธันวาคม ค.ศ. 1972 ภายหลังจากนั้น จอมพลถนอมได้เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศด้วยตนเอง โปรดดู กนก วงษ์ตระหง่าน , *คู่มือการเมืองไทย : 2475-2525 ข้อมูลพื้นฐานทางการเมืองไทย* ,หน้า 252.

ภายใต้การนำของ พล.ต.ท. ชุมพล โลหะชาละ หัวหน้าคณะ และมีนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ เป็นที่ปรึกษา ซึ่งนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ได้มีโอกาสเข้าพบนายโจเวนไฮล นายกรัฐมนตรีของจีน และได้หยั่งดูท่าทีของจีนเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ เช่น การค้าขายระหว่างปีน ปัญหาคนจีนสองสัญชาติ ปัญหาที่จีนให้การสนับสนุนผู้ก่อการร้ายในประเทศไทย และปัญหาไต้หวัน เป็นต้น ซึ่งฝ่ายผู้นำจีนได้แสดงท่าทีว่าต้องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และยินดีที่จะเปิดการค้ากับไทย⁵⁶

ในระหว่างการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยที่ 27 ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1972 นายพจน์ สารสิน หัวหน้าคณะผู้แทนไทย และนายอานันท์ ปันยารชุน ผู้แทนถาวรไทย ณ สหประชาชาติ ได้พบปะกับนายเฉียว กวงฮวา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนจีน และได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่กระทบกระเทือนความสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น ปัญหาเวียดนาม ปัญหาฮ่องกงกำลังกัมมิตัน และปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะสร้างบรรยากาศทางการเมืองที่เหมาะสมโดยหยุดวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังมีการพบปะเจรจาระหว่างฝ่ายไทยและจีนเกิดขึ้นอีก 5 ครั้งในช่วงระหว่างเดือนสิงหาคม ค.ศ.1967 - เดือนตุลาคม ค.ศ.1973

ภายหลังจากได้ปรากฏสัญญาณที่ชัดเจนของการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ เมื่อนายริชาร์ด นิกสัน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาได้เดินทางไปเยือนประเทศจีนคอมมิวนิสต์อย่างเป็นทางการ และบรรลุถึงการลงนามในแถลงการณ์ร่วมซึ่งใช้ร่วมกับฝ่ายผู้นำจีนคอมมิวนิสต์ในปี ค.ศ. 1973 อันเป็นการยืนยันถึงการเปลี่ยนแปลงท่าทีมาเป็นมิตรของสหรัฐอเมริกาต่อจีนคอมมิวนิสต์ และการเปิดเจรจากับเวียดนามเหนือเพื่อยุติสงคราม ซึ่งนำไปสู่ข้อตกลงสันติภาพที่กรุงปารีส ระหว่างนายเฮนรี คิสซิงเจอร์ และนายโลดิกโก ในปีเดียวกัน ซึ่งเป็นบทพิสูจน์ที่ดีของการมองการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่ถูกต้องของถนัด และพยายามปรับตัวให้เหมาะสมและสอดคล้องกับโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ภายใต้ร่มเงาของสหรัฐอเมริกาของฝ่ายผู้นำทหารไม่สามารถกระทำได้อีกต่อไป

เมื่อเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ค.ศ. 1973 ที่นักศึกษา ปัญญาชน และประชาชน ได้เดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตยจนนำไปสู่การสิ้นสุดของรัฐบาลเผด็จการทหารของจอมพลถนอม กิตติขจร และเมื่อรัฐบาลพลเรือนขึ้นมารับบริหารประเทศ นโยบายการปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ที่ถนัด คอมันตร์ได้ริเริ่มไว้ก็ได้รับการสานต่อ โดยในเดือนเมษายน ค.ศ. 1975 รัฐบาลพลเรือนภายใต้การนำของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

⁵⁶ ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์, “สัมพันธ์ไมตรีไทย-จีน ก่อน พ.ศ. 2518,” ใน วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา 3,1 (กรกฎาคม, 2533) : 13-22.

ได้ดำเนินการปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนคอมมิวนิสต์ โดยมีนายอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งเป็นบุคคลที่ถนัดได้วางตัวไว้ให้ทำหน้าที่ดำเนินการปรับความสัมพันธ์กับจีนอย่างลับๆในสมัยที่ถนัดดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้มาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการเจรจากับฝ่ายผู้นำจีนเกี่ยวกับการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน จนกระทั่งนำไปสู่การลงนามในแถลงการณ์ร่วมสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1975

การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศจีนคอมมิวนิสต์ที่ประสบความสำเร็จภายหลังที่ถนัด คอมันตร์ ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เพียง 4 ปี⁵⁷ ได้กลายเป็นบทพิสูจน์ที่สำคัญว่าการริเริ่มนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ของถนัดเป็นนโยบายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศในขณะนั้นแล้ว

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁷ ในช่วงเวลาตั้งแต่จีนคอมมิวนิสต์เข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1971 จนถึงปี ค.ศ. 1975 ประเทศอื่นๆในโลกก็ดำเนินการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตและรับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ไปกว่า 100 ประเทศแล้วในขณะนั้น

บทที่ 8

บทสรุป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาบทบาทของถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย ระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971 ภายใต้บริบทของโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจ (Pax Americana) ซึ่งถึงแม้ว่าหัวข้อวิทยานิพนธ์จะเป็นการศึกษาในระดับตัวบุคคล (individual level) ผู้ศึกษาก็ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษานโยบายต่างประเทศไทยในระดับโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ (structural level) ด้วย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศกับตัวบุคคลซึ่งเป็นตัวแสดงหลักในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญในการพิจารณาถึงโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจ (Pax Americana) ที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายในรัฐและนโยบายต่างประเทศของไทยในการเข้าร่วมอยู่ในโครงสร้าง Pax Americana ผ่านการศึกษารูปแบบบทบาทของถนัด คอมันตร์ ซึ่งเป็นตัวแสดงหลักสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงรัฐบาลเผด็จการทหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และจอมพลถนอม กิตติขจร

จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจในระบบทุนนิยมโลก (Pax Americana) มีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อนโยบายต่างประเทศของไทยระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971 ภายใต้รัฐบาลเผด็จการของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และจอมพลถนอม กิตติขจร ผ่านบทบาทของถนัด คอมันตร์ ทั้งในช่วงของการเข้าไปผูกพันกับ Pax Americana ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1958 จนถึงช่วงสงครามเวียดนาม ต่อเนื่องมาจนช่วงที่สอง ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง Pax Americana จากการถอนตัวของสหรัฐอเมริกาออกจากสงครามเวียดนามจนถึง ปี ค.ศ. 1971 ดังนั้น การให้คำอธิบายนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงเวลาดังกล่าวของนักวิชาการที่ผ่านมายังบกพร่องอยู่ หากไม่ได้พิจารณาถึงโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจในระบบทุนนิยมโลก (Pax Americana) ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย และมิได้พิจารณาถึงตัวบุคคลผู้มีบทบาทหลักในนโยบายต่างประเทศนั้น

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงนั้น โครงสร้างอำนาจในระบบทุนนิยมโลกได้เกิดการเปลี่ยนแปลง เมื่อสหรัฐอเมริกาได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำของระบบทุนนิยมโลกแทนที่อังกฤษ โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศในระบบทุนนิยมโลกภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาได้ตกอยู่ภายใต้การกำหนดและการควบคุมโดยสหรัฐอเมริกา (Pax Americana)

ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่ยาวนานที่สุดของไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นระยะเวลากว่า 13 ปี (ค.ศ.1959-1971) ถนัด คอมันตร์เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อนโยบายต่างประเทศของไทยภายใต้บริบทของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในยุคสงครามเย็น การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงที่ผู้นำเผด็จการทหารอย่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์และจอมพลถนอม กิตติขจรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ถนัดได้ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงผู้นำทหารไทยให้เข้าร่วมอยู่ในโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจในระบบทุนนิยมโลก (Pax Americana) และทำหน้าที่เป็นตัวหลักสำคัญในการรับเอานโยบายด้านความมั่นคงของผู้นำทหารมาปฏิบัติและดำเนินการตอบสนองผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาไปตามโครงสร้าง Pax Americana รวมทั้งเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขให้ประเทศไทยผูกพันอย่างใกล้ชิดกับ Pax Americana จากแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัศก์ อันนำมาซึ่งความไว้วางใจอย่างสูงสุดต่อการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนามของผู้นำไทย

บทบาทที่สำคัญของถนัด คอมันตร์ที่มีต่อนโยบายต่างประเทศไทยภายใต้โครงสร้าง Pax Americana ได้เริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ. 1958 อันเป็นช่วงที่ถนัดดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน จอมพลสฤษดิ์ได้ดึงตัวถนัดมาทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างจอมพลสฤษดิ์กับฝ่ายผู้นำระดับสูงของสหรัฐอเมริกา และร่วมอยู่ในคณะบุคคลสำคัญทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจที่ช่วยให้แผนการก้าวขึ้นสู่อำนาจอย่างมั่นคงของจอมพลสฤษดิ์ในฐานะนายกรัฐมนตรีประสบความสำเร็จ โดยภายหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ทำการรัฐประหารล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามแล้ว จอมพลสฤษดิ์ได้ดำเนินการก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองในฐานะนายกรัฐมนตรีด้วยการขอรับการสนับสนุนและความช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา

การเดินทางไปในครั้งนี้ของจอมพลสฤษดิ์มีความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในเวลาต่อมาเป็นอย่างมาก และเป็นจุดเริ่มต้นในการนำประเทศไทยเข้าสู่ Pax Americana ทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น ซึ่งเงื่อนไขที่ประเทศไทยต้องยอมรับและเป็นความต้องการหลักสำคัญของฝ่ายสหรัฐอเมริกา ดังเช่นที่ Peter Gowan ได้อธิบายไว้ว่า การที่รัฐจะเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana หรือการเข้ามาอยู่ภายใต้ร่มเงาของสหรัฐอเมริกาในด้านความมั่นคงในช่วงสงครามเย็นนั้น เงื่อนไขที่รัฐนั้นต้องยอมรับ คือ 1) ภายในรัฐจะต้องมีการยอมรับว่ามีภัยคุกคามต่อความมั่นคงและต้องการให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาปกป้องความมั่นคงของรัฐและสร้างเสริมฐานอำนาจทางการเมืองให้กับรัฐบาล และ 2) รัฐนั้นจะต้องเปิดรับเศรษฐกิจเสรีนิยมตามแนวทางของสหรัฐอเมริกา โดยการเปิดรับให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและองค์การระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจเข้ามามีบทบาทต่อเศรษฐกิจภายในรัฐ ซึ่งในกรณีของไทยในขณะนั้นจอมพลสฤษดิ์ได้ใช้ข้ออ้างภัยคุกคามคอมมิวนิสต์มาเป็นข้ออ้างหลักเพื่อให้ได้มาซึ่งคำมั่นสัญญาจากสหรัฐอเมริกาในการ

สนับสนุนรัฐบาลทหารไทยและให้ความช่วยเหลือทางความมั่นคงและเศรษฐกิจแก่ประเทศไทยและนำมาซึ่งฐานอำนาจทางการเมืองที่เข้มแข็งในการปกครองประเทศ และได้ให้คำมั่นสัญญาที่จะดำเนินการเปิดเศรษฐกิจไทยตามแนวทางเสรีนิยมของสหรัฐอเมริกา และเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองก็ต้องการให้ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในแผนการปิดล้อมคอมมิวนิสต์ภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พร้อมๆ ไปด้วยความต้องการเปิดเศรษฐกิจไทยตามแนวทางเศรษฐกิจเสรีนิยมของสหรัฐอเมริกา

เมื่อได้รับการตอบรับที่ดีจากฝ่ายสหรัฐอเมริกาแล้ว จอมพลสฤษดิ์ได้นำแนวทางในการต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์และการพัฒนาเศรษฐกิจเสรีนิยมที่ได้รับการเสนอแนะจากฝ่ายสหรัฐอเมริกา มาร่างเป็นแผนการปฏิวัติ และมีถนัดเป็นบุคคลหนึ่งที่มีส่วนร่วมในการร่างแผนการปฏิวัตินี้ดังกล่าว เมื่อโอกาสมาถึง จอมพลสฤษดิ์ได้ทำการปฏิวัติล้มรัฐบาลจอมพลถนอมที่ตัวเองเป็นผู้ตั้งขึ้น และก้าวเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยตัวเองในสถานะที่พร้อมและมีการเตรียมการมาอย่างดีแล้วว่าจะปกครองประเทศในแนวทางเผด็จการรวมศูนย์และการนำประเทศไทยเข้าสู่โครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นอภิมหาอำนาจ (Pax Americana) พร้อมกันนี้ จอมพลสฤษดิ์ได้มอบตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศให้แก่ถนัด คอมันตร์ ผู้ซึ่งมีส่วนช่วยจอมพลสฤษดิ์ในการติดต่อกับสหรัฐอเมริกา เพื่อให้การเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana ของไทยดำเนินต่อไปตามความต้องการของจอมพลสฤษดิ์

ถนัดไม่ได้สร้างความผิดหวังให้แก่จอมพลสฤษดิ์แต่อย่างใดในการทำหน้าที่เป็นผู้รับเอานโยบายของจอมพลสฤษดิ์ในการนำไทยเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana และการผูกพันอย่างใกล้ชิดกับ Pax Americana ด้านความมั่นคงมาปฏิบัติ และยังทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่อุดมการณ์สงครามเย็นและตอกย้ำภาพคอมมิวนิสต์ในการเป็นภัยคุกคามสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศให้แก่สังคมไทย

เมื่อเริ่มต้นการทำงานในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถนัดต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ในลาว ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ทำให้ผู้นำไทยต่างตระหนักว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงอย่างจริงจัง มิใช่เป็นเพียงข้ออ้างที่จะนำมาซึ่งผลประโยชน์ทั้งทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจจากความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและนำมาซึ่งฐานอำนาจทางการเมืองที่เข้มแข็งของจอมพลสฤษดิ์ดังเช่นที่ผ่านมาซึ่งเป็นเหตุผลให้จอมพลสฤษดิ์เปิดรับอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและเข้าร่วมอยู่ใน Pax Americana ด้วยความเต็มใจ แต่เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ในลาว จอมพลสฤษดิ์และถนัดต่างมองว่าคอมมิวนิสต์ในลาวเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของไทยจริง จอมพลสฤษดิ์และถนัดจึงพยายามที่จะเพิ่มระดับความผูกพันในการร่วมอยู่ใน Pax Americana มากยิ่งขึ้น ถนัดได้ดำเนินการเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาให้คำมั่นสัญญาที่ชัดเจนในระดับทวิภาคีมากกว่าระดับพหุภาคีภายใต้กรอบองค์การซีโต้ จนกระทั่ง

นำมาสู่เพิ่มระดับการผูกพันใกล้ชิดอย่างสูงสุดในการร่วมอยู่ใน Pax Americana ด้านความมั่นคงภายใต้
 แลกเปลี่ยนการร่วมถนัด-รัศกซึ่งได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ผู้นำไทยรวมทั้งถนัดเชื่อมั่นและไว้วางใจ
 ในการร่วมอยู่ใน Pax Americana อย่างใกล้ชิดต่อไปโดยไม่มีข้อสงสัย

ต่อมา เมื่อสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินใจเข้าต่อต้านคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนืออย่าง
 เต็มตัวในสงครามเวียดนาม ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาต้องการความช่วยเหลือจากประเทศสมาชิกภายใน
 ภูมิภาคเพื่อแบ่งเบาภารกิจทางทหารมากขึ้น ในขณะที่ผู้นำไทยซึ่งเชื่อมั่นและไว้วางใจการร่วมอยู่
 ใน Pax Americana ภายใต้พันธกรณีของแลกเปลี่ยนการร่วมถนัด-รัศกและเล็งเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับ
 จากสหรัฐอเมริกาในด้านต่างๆ ก็ตอบสนองความต้องการของสหรัฐอเมริกาด้วยการสนับสนุนทั้งทาง
 การทหารและทางการทูตอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติการสู้รบในสงครามเวียดนาม

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาที่ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้เพิ่มบทบาทของตนเองในสงคราม
 เวียดนามมากขึ้นนี้ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในไทยภายหลังจากการอสัญกรรมของ
 จอมพลสฤษดิ์ ในขณะที่เดียวกันนี้ ถนัดถูกลดบทบาทในการดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา
 โดยผู้นำทหารอันได้แก่ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี จอมพลประภาส จารุเสถียร และพล.อ.อ.
 ทวี จุลละทรัพย์ ที่เข้ามามีอิทธิพลในการเมืองไทยแทนที่จอมพลสฤษดิ์ ได้พยายามที่จะดึงเรื่องการเจรจา
 ได้รับความช่วยเหลือและการดำเนินนโยบายร่วมอยู่ใน Pax Americana อย่างใกล้ชิดด้านความมั่นคงมา
 อยู่ภายใต้การดำเนินการของตนเอง โดยเฉพาะการเจรจากับฝ่ายสหรัฐอเมริกาในเรื่องการอนุญาตให้
 สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในแผ่นดินไทยเพื่อปฏิบัติการรบในสงครามเวียดนาม ซึ่งเป็นกรณีสำคัญ
 ที่แสดงให้เห็นว่าผู้นำทหารได้แยกเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาด้านการทหารมาเป็น
 เรื่องที่ฝ่ายทหารเจรจากับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเองอย่างลับๆ โดยไม่ให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมรับรู้ ถนัดซึ่งเคย
 ทำหน้าที่ได้อย่างดีในการตอบสนองผลประโยชน์ของฝ่ายผู้นำทหาร แต่เมื่อผู้นำทหารไม่เห็นความ
 จำเป็นและไม่ต้องการความช่วยเหลือจากถนัด ก็มองข้ามถนัดไป ส่งผลให้ถนัดไม่พอใจที่ตัวเองถูกลด
 ความสำคัญ

ถนัดจึงพยายามแสวงหาทางออกให้กับตัวเองด้วยการพยายามดำเนินการในสองส่วน
 เพื่อเพิ่มบทบาทของตนเอง อันได้แก่

1. การพยายามให้ความสำคัญกับนโยบายสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาค อันเป็น
 การดำเนินนโยบายตาม Pax Americana ซึ่งฝ่ายสหรัฐอเมริกาสันับสนุนและส่งเสริมให้มีการสร้าง
 ความร่วมมือภายในภูมิภาคด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อมาเชื่อมโยงกับการสร้างแนวร่วมต่อต้าน
 ภัยคุกคามคอมมิวนิสต์และการเตรียมความพร้อมในการรับทุนต่างชาติในระดับภูมิภาค

2. การพยายามกลับไปมีบทบาทในการดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา ร่วมกับฝ่ายทหาร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของถนัดที่ไม่ยอมให้ตนเองที่เคยมีบทบาทเด่นและเป็นที่ยอมรับในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในสมัยจอมพลสฤษดิ์กลายเป็นเพียงผู้รับคำสั่งโดยไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา

การดำเนินนโยบายสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคของถนัดในช่วงทศวรรษที่ 1960 จนกระทั่งนำไปสู่การก่อตั้งองค์การอาเซียนนั้น แม้ว่าจะเป็นการดำเนินตาม Pax Americana แต่ก็ถือได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญของถนัดในการพยายามดำเนินการจนประสบความสำเร็จ และยังเป็นการสร้างพื้นฐานความร่วมมือที่ดีในระยะยาว ให้แก่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย

ในอีกทางหนึ่งถนัดได้พยายามดำเนินการเข้าไปมีบทบาทในการเจรจากับฝ่ายสหรัฐอเมริกา ร่วมกับผู้นำทหารไทยด้วยการพยายามเรียกร้องให้มีการร่วมกันพิจารณาการตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยภายในคณะรัฐมนตรีและต้องการให้มีการตกลงลงนามเป็นลายลักษณ์อักษรกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาในประเด็นดังกล่าว ซึ่งทำให้ถนัดในเวลาีนี้ดูเหมือนเป็นผู้ขัดขวางผลประโยชน์ผู้นำทหารไม่ให้ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเป็นเรื่องของการตกลงกันเองระหว่างผู้นำทหารทั้งสองประเทศ โดยถนัดต้องการให้เป็นเรื่องของการเจรจาอย่างเป็นทางการในระดับรัฐบาล

อย่างไรก็ตามในกรณีการเจรจาอนุญาตตั้งฐานทัพอยู่ตะเภา จอมพลถนัดยอมได้ยอมให้ถนัดร่วมเป็นตัวแทนของฝ่ายไทยเจรจากับฝ่ายสหรัฐอเมริกาซึ่งทำให้ตร.ถนัดพอใจ และจอมพลถนัดยังได้ดึงถนัดมาทำหน้าที่ตอบโต้ฝ่ายต่อต้านรัฐบาลในเรื่องดังกล่าวทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะการโจมตีของฝ่ายวุฒิสมาชิกสหรัฐอเมริกา ถนัด คอมนันท์ซึ่งพอใจที่ฝ่ายทหารให้ความสำคัญกับตัวเองก็ยินดีทำหน้าที่ดังกล่าวให้แก่ฝ่ายทหาร และสนับสนุนการตัดสินใจส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเวียดนาม พร้อมทั้งยินดีทำหน้าที่เจรจาต่อรองกับสหรัฐอเมริกาให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ด้านการทหารที่ได้รับจากสหรัฐอเมริกาในการส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเวียดนามอีกด้วย

ต่อมา เมื่อเกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง Pax Americana จากการที่สหรัฐอเมริกา ปรับนโยบายต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยการลดพันธกรณีทางทหารที่มีต่อประเทศต่างๆ และดำเนินการถอนทหารออกจากเวียดนามได้ รวมทั้งดำเนินการปรับความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจค่ายคอมมิวนิสต์อย่างสหภาพโซเวียตและจีนคอมมิวนิสต์ อันเป็นนโยบายที่พลิกกลับไปจากเดิมในความคิดของถนัด การปรับตัวของ Pax Americana ส่งผลให้ถนัดพยายามดำเนินการปรับนโยบายต่างประเทศของไทยตามโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการดำเนินนโยบาย

เป็นเอกเทศในสองแนวทางแตกต่างจากนโยบายของผู้นำทหารที่ยังต้องการคงเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นหลักเช่นเดิม อันได้แก่

1. การหยิบยกความร่วมมือภายในภูมิภาคภายใต้กรอบองค์การอาเซียนมาเป็นทางเลือกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศด้านความมั่นคง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วนโยบายการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคดังกล่าวก็เป็นนโยบายเดิมที่ดำเนินตาม Pax Americana แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้าง Pax Americana นโยบายนี้ก็ได้ออกมาเป็นเครื่องมือที่ประเทศสมาชิกอาเซียนใช้เป็นทางเลือก โดยเฉพาะถนัด คอมันตร์ได้นำมาเป็นทางเลือกให้แก่ประเทศไทยต่างประเทศไทย ในขณะที่ยังฝ่ายผู้นำทหารเองไม่ได้คัดค้านนโยบายนี้และปล่อยให้ถนัดดำเนินการไปตราบเท่าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อความเป็นพันธมิตรอย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา

2. การดำเนินนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการดำเนินนโยบายที่เล็งผลในทางปฏิบัติ และความสามารถของถนัดในการสังเกตการณ์สถานการณ์ภายนอกประเทศได้ดีและปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป

อย่างไรก็ตาม นโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ของถนัดได้รับการคัดค้านจากผู้นำทหารที่ยังหวังผลประโยชน์จากการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และเป็นการปรับเปลี่ยนการดำเนินนโยบายต่างประเทศพลิกกลับหน้ามือเป็นหลังมือโดยฉับพลัน จนทำให้หลายฝ่ายในสังคมไทยที่ถูกครอบงำด้วยอุดมการณ์ของสงครามเย็นและการมองคอมมิวนิสต์เป็นศัตรูมาเป็นเวลานานปรับเปลี่ยนตามไม่ทันและไม่ยอมรับนโยบายดังกล่าวของถนัด จนก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างถนัดกับผู้นำทหารและฝ่ายต่างๆในสังคมไทย

การเสนอแนะนโยบายปรับความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ดังกล่าวของถนัดอาจเหมาะสมกับโครงสร้างอำนาจในระบบระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ก็เป็นนโยบายที่ขัดกับผู้นำทหารอย่างรุนแรงที่ต้องการยืนยันแนวทางการต่อสู้กับภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ต่อไปด้วยความเชื่อที่ว่าจะเป็นที่มาของความช่วยเหลือทางทหารต่อไป ความขัดแย้งดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งของการปฏิวัติล้มรัฐบาลของตนเองและยึดอำนาจมาอยู่ภายใต้การปกครองของฝ่ายทหารอย่างเด็ดขาดในเวลาต่อมาและปลดถนัดออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาบทบาทของถนัด คอมันตร์ ในด้านหนึ่งทำให้เราเห็นภาพของความสลับซับซ้อนและความขัดแย้งของการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

การปรับนโยบายของถนัด คอมันตร์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1968 – 1971 ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนให้องค์การอาเซียนมีบทบาทสำคัญทางด้านความมั่นคง และใช้เป็นทางเลือกในนโยบายความมั่นคงของไทย รวมทั้งการริเริ่มปรับ

ความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ นั้นถือได้ว่าเป็นการดำเนินนโยบายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในขณะนั้น ดังจะเห็นได้จาก เหตุการณ์การล้มอำนาจรัฐบาลจอมพลถนอม และผู้นำทหาร เมื่อ 14 ตุลาคม ค.ศ. 1973 และการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับจีนคอมมิวนิสต์ที่ประสบความสำเร็จในปี ค.ศ. 1975 รวมทั้งบทบาทขององค์การอาเซียนในเวลาต่อมา โดยเฉพาะบทบาททางด้านการเมืองและความมั่นคงในการแก้ไขปัญหาแกมพูชาที่ประสบความสำเร็จ และได้รับการยกย่องจากประชาคมระหว่างประเทศในช่วงทศวรรษที่ 1980 เหล่านี้ล้วนเป็นบทพิสูจน์ที่แสดงให้เห็นถึงการดำเนินนโยบายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศในขณะนั้นของถนัด คอมันตร์ ได้เป็นอย่างดี และยังสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการมองสถานการณ์ระหว่างประเทศ และความคิดริเริ่มดำเนินนโยบายที่ถึงผลในทางปฏิบัติและความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ภายนอกได้ดีของถนัด คอมันตร์อีกด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนก วงษ์ตระหง่าน . คู่มือการเมืองไทย : ข้อมูลพื้นฐานทางการเมืองไทย . 2526.

กรมยุทธศึกษาทหาร, กองบัญชาการทหารสูงสุด . ประวัติการรบของทหารไทยในสงครามเวียดนาม .
กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง , 2541.

กรมสารนิเทศ, กระทรวงการต่างประเทศ . ประมวลคำให้สัมภาษณ์ของฯพณฯ ถนัด คอมันตร์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 1 . พระนคร :กรมสารนิเทศ, กระทรวงการต่าง
ประเทศ, 2512.

กรมสารนิเทศ, กระทรวงการต่างประเทศ . ประมวลคำให้สัมภาษณ์ของฯพณฯ ถนัด คอมันตร์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 3 . พระนคร :กรมสารนิเทศ, กระทรวงการต่าง
ประเทศ, 2512.

กรมสารบรรณคณะรัฐมนตรี ที่ 3350/250 เรื่องการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาขอรับความช่วยเหลือ
จากสหรัฐอเมริกา วันที่ 27 พฤษภาคม 2501.

กระทรวงการต่างประเทศ ที่ กต 0100/26340 เรื่องรัฐบาลสาธารณรัฐจีนเชิญให้ไปเยือนอย่างเป็นทางการ
วันที่ 9 สิงหาคม 2514.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.0201.1.14/23 ลับ-เฉพาะ บันทึกการประชุมพิเศษ ณ วังปารุสกวัน
วันที่ 29 เมษายน 2496.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท.0201.1.14/23 ลับ-เฉพาะ บันทึกการประชุมเรื่องการป้องกันชายแดน
ณ กองบัญชาการตำรวจรักษาชายแดน จังหวัดนครราชสีมา วันที่ 14 พฤษภาคม 2496.

เกรียงศักดิ์ โยธาประเสริฐ . หากสหรัฐเปลี่ยนแปลงนโยบาย จะเกิดผลอย่างไรต่อประเทศไทย .
ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ (ฉบับนิสิตนักศึกษา) 6 (สิงหาคม 2511) : 35-38.

เขียน ธีระวิทย์. จีนกับความคลี่คลายความตึงเครียดในเอเชีย.ใน จีนกับสังคมโลก.หน้า349-387.
กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2519.

เขียน ธีระวิทย์ . จีนคอมมิวนิสต์ สหรัฐอเมริกากับเอเชียอาคเนย์. ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 9,5
(พฤศจิกายน 2514) :25-41.

จุลชีพ ชินวรโรจน์. สหรัฐอเมริกากับประเทศไทยในบริบทของความมั่นคงร่วมกันในเอเชียอาคเนย์ .
ใน วิลเลียม แบรดลีย์ และ จุลชีพ ชินวรโรจน์ (บรรณาธิการ) ,เส้นทางมหาอำนาจ : เอกสาร
ด้านนโยบายต่างประเทศอเมริกาต่อเอเชีย . หน้า 268-282 . กรุงเทพฯ : คบไฟ, 2539.

ฉันทิมา อ่องสุรภัทร์. นโยบายต่างประเทศของสาธารณประชาชนจีนและผลกระทบต่อประเทศไทย .

กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช , 2516.

ชนม์สวัสดิ์ ชมพูนุท. 4 ยุค 4 สมัย ของการปฏิวัติ . กรุงเทพฯ : เอกศิลป์การพิมพ์ , 2517.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ . ประวัติการเมืองไทย 2475-2500. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์ , 2544.

ชาติรี ฤทธารมย์ . นโยบายต่างประเทศ พ.ศ. 2488-2497. วิทยานิพนธ์ปริญญา รัฐศาสตรมหา
บัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2511.

दनัย ทองใหญ่ . ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
(พ.ศ. 2501-2506). วิทยานิพนธ์ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

ดิเรก ชัยนาม. ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 . ธนบุรี : สื่อการค้า, 2509.

ถนัด คอมันตร์. กระทรวงการต่างประเทศกับการพัฒนานโยบายความมั่นคงแห่งชาติ. ปาฐกถา ณ
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 8 มกราคม 2508. ใน พจนสาร. หน้า 86-110. กรุงเทพฯ :
แพรวพิทยา, 2513.

ถนัด คอมันตร์. กระทรวงการต่างประเทศกับวิกฤตการณ์ของโลก. ใน สรวณมย์ 10 (กุมภาพันธ์
2504) : 1-5.

ถนัด คอมันตร์. การต่างประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน . บรรยาย ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,
1 สิงหาคม 2544.

ถนัด คอมันตร์. ความเข้าใจดีและสันติภาพ . ปาฐกถา ณ โรงแรมรอยัล, 20 มีนาคม 2511. ใน
ประมวลถ้อยแถลงของฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 4 .
หน้า 22-30. พระนคร : กรมสารนิเทศ, กระทรวงการต่างประเทศ, 2512.

ถนัด คอมันตร์. ไทยตัดสินใจชะตาของตนเองได้หรือไม่ . ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 11, 8
(สิงหาคม, 2516) : 70-76.

ถนัด คอมันตร์. ถ้อยแถลงในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 20 ณ กรุงนิวยอร์ก
สหรัฐอเมริกา, 8 ตุลาคม 2508. ใน พจนสาร. หน้า 191-209. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2513.

ถนัด คอมันตร์. นโยบายใหม่ของสหรัฐอเมริกาต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ . ปาฐกถา ณ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 19 กรกฎาคม 2511. ใน ประมวลถ้อยแถลงของฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐ
มนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 4 . หน้า 54-61. พระนคร : กรมสารนิเทศ,
กระทรวงการต่างประเทศ, 2512.

ถนัด คอมันตร์. ประเทศไทยกับกองกำลังทหารต่างด้าว . ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 12 (สิงหาคม,2517)
: 37-45.

ถนัด คอมันตร์. ประเทศไทยกับโครงสร้างใหม่ของโลก-ผลสะท้อนทางเศรษฐกิจและการเมือง.
ปาฐกถา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 24 สิงหาคม 2530.ใน สรวายมรณีย์ 38 (กุมภาพันธ์
2531) : 65-79.

ถนัด คอมันตร์. ปัญหาการเมืองของประเทศเพื่อนบ้าน . ปาฐกถา ณ ปาฐกถา ณ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 15 พฤศจิกายน 2508. ใน พจนานุกรม. หน้า 210-228. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา,
2513.

ถนัด คอมันตร์. สถานการณ์ของโลกปัจจุบัน . ปาฐกถา ณ ที่ประชุมสมาคมสตรีภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก
และเอเชียอาคเนย์, 7 มีนาคม 2507. ใน พจนานุกรม. หน้า 42-57. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2513.

ถนัด คอมันตร์. สถานการณ์ของโลกปัจจุบัน . ปาฐกถา ณ โรงละครแห่งชาติ, 20 กุมภาพันธ์ 2511. ใน
ประมวลถ้อยแถลงของฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 4
. หน้า 1-10. พระนคร :กรมสารนิเทศ, กระทรวงการต่างประเทศ, 2512.

ถนัด คอมันตร์. สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ . ปาฐกถา ณ คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 26 สิงหาคม 2506. ใน พจนานุกรม. หน้า 9-38. กรุงเทพฯ : แพรว
พิทยา, 2513.

ถนัด คอมันตร์. สันติภาพในเอเชียอาคเนย์ . ปาฐกถา ณ โรงแรมรอยัล, 17 มีนาคม 2508. ใน
พจนานุกรม. หน้า 111-131. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2513.

ถนัด คอมันตร์. สัมภาษณ์, 18 พฤษภาคม 2545.

ถนัด คอมันตร์. หลังสงครามเวียดนาม ยุคใหม่สำหรับเอเชีย . สุนทรพจน์ ณ กรุงเทพมหานคร,
31 มีนาคม 2512. ใน ประมวลถ้อยแถลงของฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การต่างประเทศ เล่ม 5. หน้า . พระนคร :กรมสารนิเทศ, กระทรวงการต่างประเทศ, 2512.

ถนัด คอมันตร์. อนาคตของเอเชียอยู่ที่ไหน . ปาฐกถา ณ กรุงเทพมหานคร, 16 เมษายน 2511. ใน
ประมวลถ้อยแถลงของฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เล่ม 4
. หน้า 31-34. พระนคร :กรมสารนิเทศ, กระทรวงการต่างประเทศ, 2512.

แถมสุข นุ่มนนท์ . แถลงการณ์ร่วมถนัด-รัศมี ค.ศ. 1962. วารสารธรรมศาสตร์ 9 (ตุลาคม-ธันวาคม
2522) : 69-104.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ และ เฉลียว ฤกษ์จุฬิมล . การมีทหารต่างชาติในประเทศไทย ผลทาง
เศรษฐกิจและสังคม . สังคมศาสตร์ปริทัศน์ (ฉบับนิสิตนักศึกษา) 11 (กุมภาพันธ์ 2514):
22-28

- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.
- นรนิติ เศรษฐบุตร . ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียต . ใน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ . หน้า 447-477. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529.
- นราธิปพงศ์ประพันธ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. พบโจวเอนไหลที่บ้านดุง . ใน สราญรมย์ (กุมภาพันธ์, 2518) : 1-5.
- บุญชนะ อัดถากร . บันทึกความทรงจำที่ 112 (3 พฤษภาคม 1971) . ใน บันทึกของรัฐมนตรีเศรษฐกิจ . หน้า . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- บุญชนะ อัดถากร . บันทึกความทรงจำที่ 178 เรื่องการสนทนากับรัฐมนตรีต่างประเทศ ถนัด คอมันตร์ และรัฐมนตรีคลัง เสริม วินิจฉัยกุล (27-28 กันยายน 2511) . ใน บันทึกของทูตไทย . หน้า 643-644 . กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์, 2514.
- บุญชนะ อัดถากร . บันทึกความทรงจำที่ 192 เรื่องประธานาธิบดีจอห์นสันสั่งเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2511 ให้หยุดทิ้งระเบิดเวียดนามเหนือ เริ่มเช้าเวลา 8.00 น (1 พฤศจิกายน 2511) . ใน บันทึกของทูตไทย . หน้า 712-716 . กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์, 2514.
- บุญชนะ อัดถากร . บันทึกความทรงจำที่ 213 (1-5 มกราคม 1969) . ใน บันทึกของทูตไทย . หน้า 819 . กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์, 2514.
- เบญจมา ไกรฤกษ์. มติชนสุดสัปดาห์ 19, 1010-1019 (ธันวาคม 2542-กุมภาพันธ์ 2543).
- ประจวบ อัมพะเสวต. พลิกแผ่นดิน : ประวัติการเมืองไทย 24 มิถุนายน 2475-14 ตุลาคม 2516. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2543.
- ปรีชา อารยะ . นโยบายการต่างประเทศของไทย : เนื้อเมฆหรือใต้ดิน. ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 9,1 (มิถุนายน-สิงหาคม 2514), : 6-12.
- ผิน ชุนหวัฒน์. รัฐประหาร 2490 . ใน สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. เบื้องแรกประชาธิปไตย . หน้า 448-465. กรุงเทพฯ : สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, 2516.
- พันศักดิ์ วิญญรัตน์. CIA ข่าวกจากสกลนคร : ของฝากถึงสภาความมั่นคงแห่งชาติ . ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 2 (กุมภาพันธ์, 2517) : 14-25.
- ไพโรจน์ ชัยนาม. รัฐธรรมนูญ : บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519-2520.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย : บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์การเมือง พ.ศ. 2475-2530 . กรุงเทพฯ : ผู้จัดการ, 2539.
- รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญ ครั้งที่ 8/2514 วันที่ 5 สิงหาคม 2514 .

- รายละเอียดและความเห็นชอบของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ในที่สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จสวรรคต . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2489.
- ฤกษ์ จันทร์สมบัติ . การศึกษากระบวนการปรับนโยบายต่างประเทศของไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนระหว่าง 1969-1973 . วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ลิขิต ธีรเวคิน. วิวัฒนาการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- เสี่ยวนาร์ต อังกอร์. หลักการนิกสันและความสัมพันธ์ระหว่างไทย-อเมริกัน. ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 11,8 (สิงหาคม, 2516) : 67-70 .
- วรรณไว พัทธินัย . โจวเอนไหล ผู้ปลูกไมตรีไทย – จีน . กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์ , 2519.
- วิชัย วรรณสิน . ความร่วมมือส่วนภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการต่างประเทศและการทูต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512.
- วิชัย สุวรรณรัตน์. การปฏิวัติ รัฐประหารและกบฏ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475. ใน ชัยอนันต์ สมุทรวานิช, เศรษฐสุพร คูศรีพิทักษ์ และแสง รัตนมงคลมาศ (บรรณาธิการ), สตว์การเมือง . หน้า 84-130. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช , 2514.
- วิทยา เวชชาชีวะ. สัมภาษณ์ , 1 กรกฎาคม 2545.
- วินิตา ศุภรเศรษย์ . อาเซียนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : กำเนิดและพัฒนาการ . กรุงเทพฯ : สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2527.
- วิวัฒน์ คติธรรมนิธย์ . กบฏสันติภาพ. กรุงเทพฯ : คบไฟ, 2539.
- วิวัฒน์ มุ่งการดี. ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 . ใน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกา (ค.ศ.1830-1950). หน้า 277-336. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2519.
- ศักดิ์นา ฉัตรกุล ณ อยุธยา. รัฐละอุดมการณ์ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- สยามรัฐ (23 ตุลาคม 2501).
- สยามรัฐ (26 ตุลาคม 2501).
- สยามรัฐ (3 พฤษภาคม 2509).
- สยามรัฐ (22 พฤษภาคม 2509).
- สยามรัฐ (28 พฤษภาคม 2509).
- สยามรัฐ (30 พฤษภาคม 2509).
- สยามรัฐ (31 กรกฎาคม 2509).

สยามรัฐ (26 ธันวาคม 2513).

สยามรัฐ (15 มกราคม 2514)

สยามรัฐ (8 พฤษภาคม 2514).

สยามรัฐ (12 พฤษภาคม 2514).

สยามรัฐ (13 พฤษภาคม 2514).

สยามรัฐ (15 พฤษภาคม 2514).

สยามรัฐ (18 พฤษภาคม 2514).

สยามรัฐ (21 พฤษภาคม 2514).

สยามรัฐ (22 พฤษภาคม 2514).

สยามรัฐ (24 พฤษภาคม 2514).

สยามรัฐ (26 พฤษภาคม 2514).

สยามรัฐ (27 พฤษภาคม 2514).

สยามรัฐ (25 กรกฎาคม 2514).

สยามรัฐ (6 สิงหาคม 2514).

สยามรัฐ (7 สิงหาคม 2514).

สยามรัฐ (18 กันยายน 2514).

สยามรัฐ (1 พฤศจิกายน 2514).

สยามรัฐ (6 พฤศจิกายน 2514).

สยามรัฐ (14 พฤศจิกายน 2514).

สยามรัฐ (19 พฤศจิกายน 2514).

สยามรัฐ (20 พฤศจิกายน 2514).

สร้อยมุกข์ ยิ่งชัยะกมล. นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน (ค.ศ. 1948-1957) . วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

สังคีต พิริยะรังสรรค์. ทุนนิยมขุนนางไทย (พ.ศ. 2475-2503). กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2526.

สุมิตรา อมรายน . การรับรองจีนคอมมิวนิสต์เข้าเป็นภาคีสหประชาชาติ . สังคมศาสตร์ 9 , 1
(มกราคม , 2519) :82-92.

สำนักงานผู้บัญชาการทหารสูงสุด ฉบับเฉพาะที่ 5641-2501 ถึงนายกรัฐมนตรี เรื่องการเจรจาขอ
ความช่วยเหลือเหลือจากสหรัฐอเมริกา วันที่ 18 สิงหาคม 2501.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สร. 0401/11599 เรื่องรัฐบาลสาธารณรัฐจีนเชิญให้ไปเยือนอย่างเป็นทางการ วันที่ 10 สิงหาคม 2514.

อานันท์ ปันยารชุน . ผู้กมิตร์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน . ใน ฉันทิมา อ่องสุร์ักษ์ (บรรณานิการ), นโยบายต่างประเทศบนทางแพรง . หน้า 128-144. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ . สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย (ค.ศ. 1960-1970) . วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2526.

โอวาท สุทธิวาทนฤพุดิ . การเข้าเป็นภาคีของประเทศไทยในสนธิสัญญาป้องกันร่วมแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ.) . ใน ฉันทิมา อ่องสุร์ักษ์ (บรรณานิการ), นโยบายต่างประเทศบนทางแพรง . หน้า 87-102 . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

ภาษาอังกฤษ

Ackland, L.E. No Place for Neutralism : The Eisenhower Administration and Laos . in Nina S. Adams and Alfred W. McCoy (eds.) , Laos: War and Revolution . pp. 139-154. New York : Harper and Row, 1970.

Bangkok Post (10 March 1959).

Bangkok Post (22 June 1961).

Bangkok Post (30 March 1969).

Bangkok Post (15 May 1971).

Bangkok Post (3 June 1971).

Bangkok Post (11 August 1971).

Bangkok Post (11 November 1971).

Brailey, N.J. Thailand and the Fall of Singapore : A Frustrated Asian Revolution . Colorado : Westview Press, 1986.

Charivat Santaputra. Thai Foreign Policy 1932-1946 . Bangkok : Thai Khadi Research Institute, Thammasat University, 1985.

Collis, H.C. Foreign Capital in Southeast Asia . New York : Institute of Pacific Relations, 1942.

- Corrine Phuangkasem . Thailand's Foreign Relations, 1964-80 . Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1984.
- Cox, Robert. Production Power and World Order : Social Forces in the Making of History. New York: Columbia University Press, 1987.
- Explanatory Memorandum in support of the Conversation to be held on the Occasion of Field Marshall Sarisdi Dhanarajata's visit to the President on May 7, 1985.
- Department of Information, Ministry of Foreign Affairs. Collected interviews of H.E. Dr. Thanat Khoman , Minister of Foreign Affairs of Thailand Vol.2 . Bangkok : Department of Information , Ministry of Foreign Affairs,1969.
- Department of Information, Ministry of Foreign Affairs . Collected Statements of Foreign Minister Thanat Khoman Vol. 3. Bangkok : Department of Information, Ministry of Foreign Affairs, 1971.
- Department of Information, Ministry of Foreign Affairs . Thailand at Geneva Conference on Laos . Bangkok : Choom Noom Chang Printing Press, 1961.
- Eksangsri, A. Foreign Policy-Making in Thailand : ASEAN Policy,1967-1972. Michigan : University Microfilms International, 1983.
- Gowan, Peter. The Global Bamble : Washinton's Faustain Bid for World Dominance . London: Verso, 1999.
- Irvine, R. The Formative Years of ASEAN: 1967-1975. In Alison Brolhowski Understanding ASEAN. pp. 8-36. New York : St. Martin Press, 1982.
- Fifield, R.H. American in Southeast Asia : The Root of Commitment . New York: Thomas Y. Crowell Company, 1973.
- Fineman, D. A Special Relationship: The United States and Military Government in Thailand, 1947-1958. Honolulu: University of Hawaii Press, 1977.
- Foot, R. Pax Americana: Setting the Global Agenda after the Korean War. in W.J. (ed.), A Revolutionary War: Korea and transformation of the Postwar World, pp.185-200. Chicago: Illinois: Imprint Publications, 1993.
- Gordon, B.K. Regionalism in Southeast Asia. in Robert O. Tilman (ed.) Man State and Society in Contemporary Southeast Asia. pp.506-526. New York: Praeger, 1969.

- Griffith, W.E. Peking, Moscow and Beyond . Washington : The Center of Strategic and International Studies, 1973.
- Hayes, S.P. The Beginning of American Aid to Southeast Asia : The Griffin Mission of 1950. Lexington, Massachusetts : Health Lexington Books, 1971.
- Jacoby, E. Agrarian Unrest in Southeast Asia . Bombay : Asia Publishing House, 1961.
- Jorgensen-Dahl, A. Regional Organization and Order in Southeast Asia . London : McMillan Press, 1982.
- Kahin, G.M. Intervention : How American involved in Vietnam . New York : Alfred A. Knopf, 1986.
- Kaiser, D. American Tragedy : Kennedy, Johnson, and the Origin of Vietnam War . Massachusetts : Harvard University Press, 2000.
- Kobkua Suwannathat-Pian. Thailand's durable premier : Phibun through three decades 1932-1957 . Kuala Lumpur : Oxford University Press, 1995.
- Kullada Kesboonchoo-Mead . The EU and ASEAN in the International Political Economy . Bangkok : Center of European Studies, Chulalongkorn University , 1997.
- LaFaber, W. America, Russia, and the Cold War, 1945-1971. New York : John Wiley & Sons, 1972.
- Letter from the Assistant Secretary of State for Far Eastern Affairs (Hilsman) to the Ambassador to Thailand (Martin) , 2 March 1964. in Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII : Mainland Southeast Asia; Regional Affairs . Available from : www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zc.html
- Litwak, R.S. Détente and the Nixon Doctrine : American Foreign Policy and the Pursuit of Stability, 1969-1976. Cambridge : Cambridge University Press, 1984.
- McCoy, A.W. The Politics of Heroin in Southeast Asia . New York : Harper and Row, 1972.
- McMahon, R.J. Ambivalent Partners : The Lyndon Johnson Administration and its Asian Allies . in H.W. Brand (ed.), The Foreign Policies of Lyndon Johnson : beyond Vietnam . pp.168-184. Texas : Texas A&M University Press, 1999.
- McMahon, R.J. The Limits of Empire : The United States and Southeast Asia Since World War II . New York : Columbia University Press, 1999.

Memorandum from Secretary of State Rusk to President Johnson Washington, May 6, 1968.

in Foreign Relations of United States 1964-1968, Vol. XXVII . Available from :

www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zp.html

Memorandum from the Acting Assistant Secretary of Defense for the International Security Affairs (Hoopes) to Secretary of Defense (Mcnamara), 10 June 1967. in

Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII : Mainland Southeast Asia;

Regional Affairs . Available from: www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zi.html

Memorandum of Conversation between The U.S. President , Foreign Minister of Thailand

Thanat Khoman , Ambassador of Thailand Sukich Nimmanheminda and

Assistant Secretary of State for Far Eastern Affairs William P. Bundy, 11

December 1964. in Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII

: Mainland Southeast Asia; Regional Affairs . Available from:

www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zd.html

Memorandum of Conversation between The U.S. President , Minister of Foreign Affairs

Thanat Khoman and Minister of National Development Pote Sarasin, 6 October

1967. in Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII : Mainland

Southeast Asia; Regional Affairs. Available from :

www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zm.html

Memorandum of Conversation between Minister of Foreign Affairs Thanat Khoman ,

Minister of National Development Pote Sarasin, Charge d'Affaires of Thailand

Arun Panupong, Secretary of Defense Robert S. Mcnamara, Assistant Secretary

of Defense Paul C. Warnke, Deputy Assistant Secretary of Defense Richard C.

Steadman and Thai Desk Officer, Department of State Moncrieff J. Spear, 6

October 1967. in Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII :

Mainland Southeast Asia; Regional Affairs . Available from :

www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zn.html

Merson, C.E. and Suhrke, A. Strategies of Survival : he Foreign Policy Dilemmas of Small

States. St. Lucia : University Queensland Press, 1978.

- Neher, A.B. Prelude to Alliance : The Expansion of American Interest in Thailand During 1940's . Phd. Dissertation, Department of History, Northern Illinois University, 1980.
- Neher, C.D. Politics in Southeast Asia. Massachusetts : Schenkman, 1981.
- Nuechtelien, D.E. Thailand and the Struggle for Southeast Asia . Ithaca : Cornell University, 1965.
- Panitch, Leo. Rethinking the Role of the State, in Globalization : Critical Reflections . in James McHelman ed., London : Lynne Rienner Publisher Inc., 1997.
- Randolph, R.S. The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985 . Berkeley : Institute of East Asian Studies, University of California, 1986.
- Rees, D. The Age of Containment . New York : St. Martin Press, 1966.
- Riggs, F.W. Thailand : the Modernization of a Bureaucratic Polity . Honolulu : East-West Center Press, 1967.
- Sarasin Viraphol. Directions in Thai Foreign Policy. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies , 1976.
- Surachart Bumrungsuk. United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947-1977 . Bangkok : Duangkamol, 1988.
- Thai Base Announcement . Memorandum from the President's Special Assistant (Rostow) to President Johnson, 22 March 1967. in Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII : Mainland Southeast Asia; Regional Affairs . Available from: www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zk.html
- Thai desire for security guarantee from U.S. Memorandum of Conversation between The Secretary William M. Owen , Foreign Affairs Minister of Thailand Thanat Khoman , Thai Ambassador to the United States Sukich Nimmanheminda and Acting Thai Permanent Representative to the UN Anand Panyarachun, 22 September 1966. in Foreign Relations of the United States 1964-1968, Vol.XXVII : Mainland Southeast Asia; Regional Affairs. Available from : www.state.gov/www/about_state/history/vol_xxvii/zh.html
- Thanat Khoman. Thailand – The United States : Can the Past Guide the Future? . in Saranrom 34 (February, 1990).

Thanat Khoman. The Enduring Ties . in Hans H. Indorf (ed.) , Thai-American Relations in Contemporary Affairs. pp.47-51. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1984.

The Nation (25 September 1971).

The Pentagon Papers . Boston : Beacom Press, 1971.

Ulan, A. Expansion and Coexistence, Soviet Foreign Policy 1917-1973. New York: Praeger Publisher, 1976.

Washington Post (18 November 1971). Available from : www.washingtonpost.com

Wilson, D.A. China, Thailand and the Spirit of Bandung . Santa Monica, California: The Rand Corporation,1962.

Wilson, D.A. The United States and the Future of Thailand . London : Praeger, 1980.

Wiwat Mungkandi . A Security Syndrome (1949-1975) . in Wiwat Mungkandi (ed.), A Century and A Half of Thai-American Relations . pp.59 -114. Bangkok: Chulalongkorn University Press, 1982.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวระพีภรณ์ เลิศวงศ์วีระชัย เกิดวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2522 ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีรัฐศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับสอง สาขาการระหว่างประเทศ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา 2541 และศึกษาต่อในหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2542 ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งนักวิชาการสื่อสาร 3 กองสื่อสารระหว่างประเทศ กรมประชาสัมพันธ์โทรเลข กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย